

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HURUFÂT DEFTERLERİNE GÖRE MARAŞ KAZASI

DANIŞMAN
Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ

HAZIRLAYAN
Pakize YILDIZ

KONYA 2010

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı

İMZA

Pakize YILDIZ

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Pakize YILDIZ tarafından hazırlanan ‘Hurufât Defterlerine Göre Maraş Kazası’ başlıklı bu çalışma 08/10/2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ	Danışman	İmza
Doç. Hacı Ahmet ÖZDEMİR	Üye	İmza
Yrd. Doç. Zekeriya BÜLBÜL	Üye	İmza

ÖN SÖZ

Sınırları çok geniş olan bir coğrafyada hüküm süren Osmanlı Devleti, pek çok milleti bir arada tutabilmiştir. Devletlerin ömrünün uzun olmaları sadece ordunun güçlü olması ile açıklanamaz. Askeri nedenlerin yanı sıra sosyal ve kültürel gelişmeler de devletin varlığını sürdürmesi bakımından önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti en küçük yerleşen birime kadar her yere cami, tekke ve medrese gibi eğitim kurumları inşa ettirmiştir. Osmanlı dönemi kurumları hakkındaki bilgilere 1690-1829 arasındaki yılları kapsayan *Hurufât Defterleri*'nde topluca ulaşmak mümkündür. Şehirde bulunan kurumlar ve kurumlara atanan görevliler tayin tarihleri ile bu defterlerde kaydedilmiştir.

Son zamanlarda şehir tarihi üzerine yapılan araştırmalara her geçen gün yenileri eklenmektedir. Osmanlı'yı daha iyi tanımak ve vakıf yapısını daha iyi anlayabilmek amacı bizi böyle bir çalışmaya sevk etti. Bu amaç ışığında Maraş Sancağı içerisinde bulunan Maraş Kazası'nı çalışma konusu olarak belirledik. *Hurufat*'ta geçen diğer nahiye ve kazalara çalışma kapsamını daraltmak amacıyla sınırlama getirdik. Bu nedenle bu çalışmada sadece Maraş Kazası'nın şehir merkezinde bulunan yapılarını inceledik. *Hurufât Defterleri* ışığında H.1102-H.1245/ M.1691-1830 tarihleri arasındaki kayıtları gözden geçirdik. 1159 numaralı defterden 558 numaralı deftere kadar yirmi beş defterde Maraş'a ait kayıtlarına rastladık.

Tez, önsöz, içindekiler ve girişten sonra dokuz bölüm, sonuç, bibliyografyadan meydana gelmektedir. Giriş bölümünde kullanılan kaynaklar tanıtılmış; Maraş'ın coğrafi konumu ve tarihçesi ile de devam edilmiştir. Birinci bölümde; Maraş şehri mahalleleri, ikinci bölümde; Maraş vakıfları, üçüncü bölümde; vakıf görevlileri, dördüncü bölümde; Maraş eğitim kurumları olan mektep ve medreseler, beşinci bölümde; tasavvuf yapıları zaviye, buk'a ve türbeler, altıncı bölümde; sosyal hizmet ve sanayi yapıları, yedinci bölümde; şehir merkezindeki camiler, sekizinci bölümde Maraş mescitleri ve dokuzuncu bölümde; güvenlik ve adli işler ele alınmıştır. Sonuç bölümünde; değerlendirme yapılmış, bibliyografya bölümünde yararlanılan kaynaklar verilmiştir.

Tezimizin konusu, Maraş Kazası merkezi ile merkeze bağlı köylerdir. Bu çalışmada Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki *Hurufât Defterleri* temel

alındığından araştırmayı “*Hurufât Defterlerine Göre Maraş Kazası*” olarak adlandırdık. Ancak konunun zenginleşmesi amacıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi’ndeki vakıf tasniflerinden de faydalanılmıştır.

Tezin hazırlanması aşamasında büyük bir sabır gösteren, rehberlik yapan ve beni yetiştiren Hocam Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ’a teşekkür ederim.

Pakize YILDIZ

Konya 2010

	T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü		
Öğrencinin	Adı Soyadı	Pakize YILDIZ	Numarası: 075214031003
	Ana Bilim/Bilim Dalı	İlköğretim / Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	
	Danışmanı	Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ	
Tezin Adı		Hurufât Defterlerine Göre Maraş Kazası	

ÖZET

Sınırları çok geniş olan bir coğrafyada hüküm süren Osmanlı Devleti, pek çok milleti bir arada tutabilmiştir. Devletlerin ömrünün uzun olması sadece ordunun güçlü olması ile açıklanamaz. Askeri nedenlerin yanı sıra sosyal ve kültürel gelişmeler de devletin varlığını sürdürmesi bakımından önem arz etmektedir.

Şehirleşmeye büyük önem veren Osmanlı, kurduğu kentlerde buralara yerleşecek insanların ihtiyaçlarının karşılanması için her şeyi planlamıştır. Şehir mimarisindeki temel yapılardan cami, mescit, han, hamam gibi sosyal tesislerle mektep, medrese, tekke ve zaviye gibi eğitim kurumlarının yapımına önem verilmiştir. Bu sayede klasik Osmanlı şehir tipi oluşmuş ve zamanla gelişmiştir.

Hurufat Defterlerine Göre Maraş Kazası tezi ile şehircilik sisteminin her yerde işlediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın zenginleşmesi için Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgeler kullanılmıştır.

Tezin girişinde kullanılan kaynaklar tanıtılmış; Maraş'ın coğrafi konumu ve tarihçesi ile de devam edilmiştir. Birinci bölümde; Maraş'ın mahalleleri, ikinci bölümde; Maraş vakıfları, üçüncü bölümde; vakıf görevlileri, dördüncü bölümde; Maraş eğitim kurumları olan mektep ve medreseler, beşinci bölümde; tasavvuf yapıları zaviye, buk'a ve türbeler, altıncı bölümde; sosyal hizmet ve sanayi yapıları, yedinci bölümde; şehir merkezindeki camiler, sekizinci bölümde Maraş mescitleri ve dokuzuncu bölümde; güvenlik ve adli işler sırasıyla ele alınmıştır. Sonuç bölümünde; değerlendirme yapılmış, bibliyografya bölümünde yararlanılan kaynaklar verilmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Osmanlı, Maraş Kazası, Hurufât Defterleri, Cami, Mescit, Medrese

		T.C. SELÇUK ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü			
Student's	Name Surname	Pakize YILDIZ		ID: 075214031003	
	Department/Field	Primary Education / Social Studies			
	Advisor	Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ			
Research Title		According to the Hurufat Books; Maras			

SUMMARY

In a very wide geographical boundaries ruled the Ottoman Empire, was able to keep many nations together. The long life of the States can not be explained with the longevity of its army to be strong. Social and cultural developments, as well as martial reasons have a great deal of importance in terms of its survival.

Giving great importance to urbanization, The Ottoman Empire planned everything in the cities built, to meet the needs of people who settled here. With the construction basic structures of the buildings in the City architecture, such as mosques, inns, baths; social facilities such as schools and educational institutions such as dervish lodges was also paid attention. In this way, the classical Ottoman city type formed and evolved gradually.

With the thesis of Maras provience according to the Hurufat books, it has been tried to be carried that urban planning system works everywhere. For the enrichment of the study Prime Ministry's General Directorate of Foundations and documentation of the Ottoman archives were used.

At the entrance of the thesis the sources were introduced which were used; and it was continued with the Maras's geographical position and history. In the first section; Maras's districts, in the second section, the Maras foundations, in the third section, foundation officials, in the fourth section, the Maras schools and madrasas which was its educational institutions, in the fifth section, the structure of the Sufi dervishes, buk'a and mausoleums, in the sixth chapter, social services and industrial structures, in the seventh chapter, the mosques in the city center, in the eighth chapter the small mosques and in the ninth chapter, Maras, security and judicial affairs were handled, respectively. In conclusion, evaluation is done and given the resources utilized in the bibliography part.

Key Words: Ottoman, Maras, Hurufat Notebooks, Mosque, new mosque, small mosque, madrasa.

KISALTMALAR

BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bkz	: bakınız
C. Ev	: Cevdet Evkaf
C. MF	: Cevdet Maarif
Çev	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DN	: Dosya No
Ed	: Editör
EV. D	: Evkaf Defteri
GN	: Gömlek No
H	: Hicrî
Haz	: Hazırlayan
Hz	: Hazreti
İA	: İslâm Ansiklopedisi
M	: Milâdî
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ	: Milâttan Önce
s	: Sayfa
S	: Sayı
SÜ	: Selçuk Üniversitesi

SÜSBE	: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu Yayınları
V.A.D	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defteri
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
vr	: Varak
VN	: Vesika No
Yay.	: Yayınlayan
YKY	: Yapı Kredi ve Yayınları

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xxix
GİRİŞ	1
I. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	1
II. Araştırmanın Yöntemi.....	2
III. Araştırmanın Kaynakları.....	2
III.I. Maraş Kazası Hurufât Defterleri.....	2
III.II.Başbakanlık Osmanlı Arşivi	2

BİRİNCİ BÖLÜM

MARAŞ ŞEHİRİ MAHALLELERİ

I.I. MARAŞ MAHALLELERİNİN ETNİK YAPISI	10
I.II. MARAŞ MAHALLELERİNİN İSİMLERİ	11
I.II.I. Eski Mahalleler.....	12
I.II.I.I. Alemlî Mahallesi.....	12
I.II.I.II. Arablar Mahallesi	12
I.II.I.III. Acemiye Mahallesi.....	12
I.II.I.IV. Akçe Koyunlu Mahallesi.....	13
I.II.I.V. Bektutiye Mahallesi.....	13
I.II.I.VI. Bostancıyan Mahallesi	13

I.II.I.VII. Boğazkesen Mahallesi.....	14
I.II.I.VIII. Cıgıcığı Mahallesi.....	14
I.II.I.IX. Çavuşlu Mahallesi.....	14
I.II.I.X. Çiçekli Mahallesi/Seksanlar Mahallesi.....	14
I.II.I.XI. Çomaklı Mahallesi	15
I.II.I.XII. Dalkaralı Mahallesi.....	15
I.II.I.XIII. Divanlı Mahallesi	15
I.II.I.XIV. Duraklı Mahallesi.....	16
I.II.I.XV. Etmekciyan Mahallesi.....	16
I.II.I.XVI. Eski Saray Mahallesi	16
I.II.I.XVII. Gazi Bey Mahallesi	16
I.II.I.XVIII. Hacı Mehmedli Mahallesi	17
I.II.I.XIX. Halifeli Mahallesi.....	17
I.II.I.XX. Hatuniye Mahallesi.....	17
I.II.I.XXI. Hazinedarlı Mahallesi.....	17
I.II.I.XXII. İsa Divanlı Mahallesi	17
I.II.I.XXIII. Karamanlı Mahallesi.....	18
I.II.I.XXIV. Kara Maraş Mahallesi.....	18
I.II.I.XXV. Kaya Başı Mahallesi	18
I.II.I.XXVI. Kolanlı Mahallesi	18
I.II.I.XXVII. Kuytul Mahallesi.....	18
I.II.I.XXVIII. Neccarlı Mahallesi	19
I.II.I.XXIX. Restebaiye Mahallesi	19
I.II.I.XXX. Şadi Bey Mahallesi/Şaziye Mahallesi.....	19
I.II.I.XXXI. Şeker Dere Mahallesi/Yukarı Oba Mahallesi.....	19
I.I.II.II. Diğer Mahalleler	20
I.I.II.I. Ali Veli/Sarı Veli Mahallesi.....	20
I.I.II.II. Ali Çelebi Mahallesi	20

I.II.II.III. Arakciyan Mahallesi	20
I.II.II.IV. Çarmıklı Mahallesi	20
I.II.II.V.Çukuroba/Çukur Mahallesi	20
I.II.II.VI. Deli Ali Mahallesi	20
I.II.II.VII. Dereli Mahallesi.....	21
I.II.II.VIII. Deveciyan Mahallesi.....	21
I.II.II.IX. Dindarlı Mahallesi.....	21
I.II.II.X. Gül Çiçek Mahallesi	21
I.II.II.XI. Halilli Mahallesi.....	21
I.II.II.XII. Halhaliye Mahallesi.....	21
I.II.II.XIII. Hanefiye Mahallesi	22
I.II.II.XIV. Hoca Davudlu Mahallesi.....	22
I.II.II.XV. Hoca Durdu/Tekye/Debbağhane Mahallesi	22
I.II.II.XVI. Kadı Beyli Mahallesi	22
I.II.II.XVII. Kara Ali Beyli Mahallesi	22
I.II.II.XVIII. Karalar Mahallesi	22
I.II.II.XVIX. Kayışlı Mahallesi	23
I.II.II.XX. Kelefirli Mahallesi	23
I.II.II.XXI. Kınalı Mahallesi	23
I.II.II.XXII. Kızıl Tepe Mahallesi	23
I.II.II.XXIII. Kirişciyan Mahallesi	23
I.II.II.XXIV. Kubalı Mahallesi.....	23
I.II.II.XXV. Kulağı Kurtlu Mahallesi.....	23
I.II.II.XXVI. Kumarlı Mahallesi	24
I.II.II.XXVII. Kuyucak Mahallesi	24
I.II.II.XXVIII. Mağaralı Mahallesi.....	24
I.II.II.XXIX. Musalla Mahallesi.....	24
I.II.II.XXX. Pınar Başı Mahallesi.....	24

I.II.II.XXXI. Sibaiye Mahallesi.....	24
I.II.II.XXXII. Şarkıyan Mahallesi	25
I.II.II.XXXIII. Şeyh Mahallesi	25
I.II.II.XXXIV. Taçlı Mahallesi.....	25
I.II.II.XXXV. Taşlı Mahallesi.....	25
I.II.II.XXXVI. Tekbinli Mahallesi	25
I.II.II.XXXVII. Tepe Başı Mahallesi.....	25
I.II.II.XXXVIII.Veli Ali Mahallesi	25
I.II.II.XXXIX. Zavlıcan Mahallesi	26
I.II.II.XL. Zinyedanlı Mahallesi	26

İKİNCİ BÖLÜM

MARAŞ VAKIFLARI

II.I. MARAŞ'TA BULUNAN VAKIFLAR	28
II.I. I. Nukud Vakıfları.....	28
II.I. I.I. Alaca Mescid Nukud Vakfi	29
II.I. I.II.Bostancıyan Mahallesi Nukud Vakfi	30
II.I. I.III. Dalkara Mahallesi Nukud Vakfi.....	30
II.I. I.IV. Etmekciyan Mahallesi Nukud Vakfi	30
II.I. I.V.Kaya Başı Mahallesi Nukud Vakfi	31
II.I. I.VI. Kulağı Kurtlu Mahallesi Camisinin Nukud Vakfi	31
II.I. I.VII. Hacı Durdu Mehmed Nukud Vakfi.....	31
II.I. I.VIII. Hamuroğlu Hacı İmam Camii Nukud Vakfi	32
II.I. I.IX. Hacı Hızır Mescidi Nukud Vakfi	33
II.I. I.X. İsa Divan Camii Nukud Vakfi.....	33
II.I. I.XI. Kadı Abdurrahman Camii Nukud Vakfi.....	33
II.I. I.XII. Salihyye Camii Nukud Vakfi.....	34
II.I. I.XIII. Şeker Dere Mahallesi Nukud Vakfi.....	34

II.I. I.XIX. Şems Hatun Nukud Vakfı	34
II.I.II.Avarız ve Nukud Vakıfları	34
II.I.II.I. Akçe Koyunlu Mahallesi ve Buçukoğlu Cami'nin Avarız ve Nukud Vakfı	36
II.I.II.II. Çukur Oba Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı.....	36
II.I.II.III. Çığcıği Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı	36
II.I.II.IV. Hoca Durdu Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı	36
II.I.II.V. Restebaiye Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı.....	37
II.I. I.VI. Şeker Dere Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı	38
II.I. III. Hayri Vakıflar	38
II.I. III.I. Alaüddevle Süleyman Bey Vakfı	39
II.I. III.II.Alay Beyi Hasan Bey Vakfı.....	41
II.I. III.III. Ayşe ve Emine Hatun Vakfı.....	41
II.I. III.IV. Hamza Naib ve Hoca Mirza Vakfı.....	41
II.I. III.V.Hümayun-zade Hacı Mustafa Vakfı.....	42
II.I. III.VI. Hacı Mehmed Vakfı.....	42
II.I. III.VII. Kadı Muslihüddin Vakfı	42
II.I. III.VIII. Hoca Mirza ve Meymun Vakfı	43
II.I. III.IX. Mustafa Vakfı	44
II.I. III.X. Müniriye Vakfı.....	44
II.I. III.XI. Müslime ve Emine Hatun Vakfı	44
II.I. III.XII. Nakip Seyyid Abdulkerim Vakfı.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VAKIF GÖREVLİLERİ

III.I.VAKIF YÖNETİCİLERİ.....	46
III.I. I. Kadı.....	46
III.I.II.Naip.....	46

III.I. III. Müteveli	47
III.I. IV. Nazır	48
III.I.V.Kâtip	48
III.I.VI. Cabi	49
III.II. DİN HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLAR.....	50
III.II.I. İmam	50
III.II.II. Hatip	53
III.II.III. Müezzin	54
III.II.V.Vaiz	57
III.II.XVI. Kürsü Şeyhi.....	58
III.II.VII. Duagû.....	59
III.II.VIII. Cüzhan	59
III.II.IX. Aşırhan	60
III.II.X. Yasinhan	60
III.II.XI. Temcidhan	60
III.II.XII. Devirhan.....	61
III.II.XIII. Naathan	61
III.II.XIV. İhlaşan.....	62
III.II.XV. Fetihhan.....	62
III.II.XVI. Muhammediye Okuyucusu.....	62
III.II.XVII. Kıssa-i Şerif Okuyucusu.....	63
III.II.XVIII. Fık-ı Şerif Okuyucusu.....	63
III.II.XIX. Noktacı.....	63
III.II.XX. Muarraf.....	64
III.II.XXI. Muvakkit.....	64
III.II.XXII. Zaviyedar.....	64
III.III. TEMİZLİK VE AYDINLATMA HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLAR.....	65
III.III.I. Ferraş	65

III.III.II. Kayyım	67
III.III.III. Kennas	67
III.III.IV. Çerağdar	67
III.III.V. Hafız-1 Bisat	69
III.III.VI. Zabit-i Miftah	69
III.IV. EĞİTİMLE İLGİLİ GÖREVLİLER	70
III.IV.I. Müderris	70
III.IV.II. Dersiam	71
III.IV.III. Şeyhülkurra	72
III.IV.IV. Muallim-i sıbyan	72
III.IV.V. Buk'adar	73
III.V. BAKIM VE ONARIMCILAR	74
III.V.I. Meremmatçı	74
III.V.II. Loğkeş	74
III.V.III. Neccar	75
III.V.IV. Tokatçı	76
III.VI. SU İŞLERİYLE İLGİLİ GÖREVLİLER	77
III.VI.I. Mîr-âb	77
III.VI.II. Kanavatçı	77
III.VI.III. Su Yolcu	78
III.VI.IV. Mutemed	78
III.VI.V. Tufancı	78
III.VII. KÜTÜPHANE GÖREVLİLERİ	79
III.VII.I. Kütüphane Mütevellisi	79
III.VII.II. Kütüphane Nazırı	79
III.VII.III. Hafız-1 Kütüb	80
III.VII.IV. Kütüphane Ferraşı	80
III.VIII. İMARET GÖREVLİLERİ	80

III.VIII.I. İmaret Şeyhi	80
III.VIII.III. Kâtip	81
III.VIII.II.Duagû.....	81
III.VIII.IV. Tabbah/Aşçı.....	81
III.VIII.V.Kilerci.....	82
III.VIII.VI. Ateş-bâz.....	82
III.VIII.VII. Müvezzi.....	83
III.VIII.IX. Müezzin.....	84
III.VIII.X. Ferraş.....	84
III.VIII.XI. Meremmim	84
III.VIII.XII. Loğkeş.....	84
III.IX. ESNAF VE TİCARET GÖREVLİLERİ.....	84
III.IX.I. Ahî Baba	84
III.IX.II. Kethüda	86
III.IX.III. Şeyh/Şeyh-i Seb'a.....	87
III.IX.IV. Ser-Dellal	88
III.IX.V. Münadi-yi Salat/İlancı.....	88
III.X. DİĞER GÖREVLİLER.....	89
III.X.I. Müjdeci	89

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MARAŞ EĞİTİM KURUMLARI

MEKTEP VE MEDRESELER

IV.I. MEKTEPLER	90
IV I.I. Alaüddevle Bey Camii/Veli Bey Muallimhanesi/Cami-i Kebir Mektebi ..	91
IV.I.II.Ahmed Paşa Muallimhanesi	93
IV.I.III. Abidin Çelebi Mektebi.....	93
IV.I.V.İsa Divan Camii Mektebi	94

IV.I.VI. Sultan Süleyman Mektebi	94
IV.I.VII. Şeyh Mirze Mektebi	94
IV.I.VII. Şeyh Camii Mektebi	94
IV.II. MEDRESELER.....	95
IV.II.I. Maraş Merkezindeki Medreseler	96
IV.II.I. I. Acemiye/İskender Bey Medresesi	97
IV.II.I.II. Ali ibn Hazinedar Medresesi.....	98
IV.II.I. III. Bağdadiye-i Kebir Medresesi.....	98
IV.II.I. IV. Bektutiye Medresesi.....	99
IV.II.I.V. Hacı Abdullah Bey Medresesi	100
IV.II.I.VI. Hacı Bayezid Medresesi	100
IV.II.I.VII. Hoca Durdu Medresesi.....	101
IV.II.I.VIII. Hasan Bey Medresesi	101
IV.II.I. IX. Hacı Mehmed Medresesi.....	102
IV.II.I.X. Hacı İmam Camii Medresesi.....	102
IV.II.I.XI. Hâcî Osman Ağa Câmii/Restebaiye Medresesi.....	103
IV.II.I.XII. Karasi Medresesi	103
IV.II.I.XIII. Kaya Başı Medresesi	103
IV.II.I.XIV. Kadı Mahmud Medresesi.....	103
IV.II.I.XV. İmaret-i Nebviyye Medresesi	104
IV.II.I.XVI. Şeyh Süleyman Efendi Camii Medresesi	104
IV.II.I.XVII. Şaz Bey/Şadi Bey Medresesi.....	105
IV.II.I.VIII. Taş Medrese	106

BEŞİNCİ BÖLÜM
MARAŞ'TA TASAVVUF YAPILARI
ZAVİYE, BUK'A VE TÜRBELER

V.I. ZAVİYELER.....	108
V.I.I. Alaüddevle Şeyh Haydar Zaviyesi	109
V.I.II. Bekrek Bey Zaviyesi	109
V.I.III. Bayezidiye Zaviyesi	109
V.I.IV. Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi.....	110
IV.I.V. Bayır Türbe Zaviyesi.....	110
V.I.VI. Bum Baba Zaviye ve Türbesi	111
IV.I.VII. Canbaz-zâde Zaviyesi.....	112
V.I.VIII. Çamçıra Zaviyesi ve Erlegan Zaviyesi.....	112
V.I.IX. Çomaklı/Artin/Çomak Baba Zaviyesi.....	112
V.I.X. Ekber Zaviyesi	113
V.I.XI. Erdlek Zaviyesi	113
V.I.XII. Ereklince Zaviyesi	114
V.I.XIII. Hücrat-ı Darülfan Zaviyesi	114
V.I.XIV. İbrahim Baba Zaviyesi	114
V.I.XV. Kahraman Zaviyesi.....	114
V.I.XVI. Merdani Zaviyesi	115
V.I.XVII. Mahmud Dede Zaviyesi	115
V.I.XVIII. Mahruz Zaviyesi.....	115
V.I.XIX. Omuzu Güçlü Zaviyesi.....	115
V.I.XX. Seki Kaya Zaviyesi.....	116
V.I.XXI. Sekizar ve Yedim Baba Zaviyesi.....	116
V.I.XXII. Seyyid Mazlum Zaviyesi.....	117
V.I.XXIII. Süleyman Dede Zaviyesi.....	117
V.I.XXIV. Vadi Dere Zaviyesi.....	118

V.II. BUK'ALAR	118
V.II.I. Ağa Veli Buk'ası	118
V.II.II. Alacalı Buk'ası	119
V.II.III. Alemlî Mahallesi Buk'ası	119
V.II.IV. Hacı Bayezid Buk'ası	120
V.II.V. Kadı Muslihüddin Buk'ası	120
V.II.VI. Restebaiye Bukası	121
V.II.VII. Şadi Bey Bukası	121
V.III. TÜRBELER ve ZİYARETGÂHLAR	121
V.III.I. İlyas Hacı Türbesi	122

ALTINCI BÖLÜM

MARAŞ'TA

SOSYAL VE SANAYİ İÇERİKLİ YAPILAR

V.I. İMARETLER	123
V.I. I. İmaret-i Nebeviye	123
VI.II. HAMAMLAR	129
VI.II.I. Tekye-nişin Hamamı	130
VI.II.II. Boğazkesen Mahallesi Hamamı	131
V.III. ÇEŞMELER	131
V.III.II. Şems Hatun Çeşmesi	132
V.IV. KASTEL	132
V.IV.I. Çatal Kastel/Çifte Çeşmeler	133
V.V. KÜTÜPHANELER	133
V.V.I. Alaüddeve Süleyman Bey Camii Kütüphanesi	133
V.V.II. Acemiye Mahallesi Kütüphanesi	134
VI.I. HAN	135
VI.I.II. Taş Han	135

VI.II.AŞAĞI, ÇARŞI VE PAZARLAR	136
VI.II.I. Bakırcılar	137
VI.II.II. Bezzazlar	137
VI.II.III. Bağçeciler.....	138
VI.II.IV. Bostancılar	138
VI.II.V. Boyacılar	138
V.II.VI. Cüllahlar.....	138
V.II.VII. Debbağhane ve Debbağlar	139
V.II.VIII. Koyuncular.....	139
V.II.IX. Saraçhane ve Saraçlar	139
V.II.X. Yağlıkçılar	139
VI.III. DİNK VE DEĞİRMENLER	140
VI.III.I. Dink.....	140
VI.III.I. I. Tekkenişin Dingi	140
VI.III.II. Değirmen.....	140
VI.III.I. Göz Değirmeni.....	141
VI.III.II. Kirizoğlu Değirmeni	141

YEDİNCİ BÖLÜM

MARAŞ CAMİLERİ

VII.I. MARAŞ CAMİLERİ.....	142
VII.I. I. Alaüddeve Süleyman Bey Camii/Cami-i Kebir	143
VII.I.II. Abdurrezzak bin Mustafa Cami.....	169
VII.I. III. Acemiye Mahallesi Cami.....	169
VII.I. IV. Ağa Veli Camii	170
VII.I.V. Ahmed Paşa Camii	172
VII.I.VI. Ahmet Paşa/Seyf Camii.....	175
VII.I.VII. Akçe Koyunlu Camii.....	183

VII.I.VIII. Alacalı Cami.....	183
VII.I. IX. Ali Ağa Camii	185
VII.I.X. Ali Efendi Camii.....	187
VI.I.XI. Arabanoğlu Hacı Hasan Camii.....	189
VII.I.XII. Arap Kasım Camii	189
VII.I.XIII. Aydın Bey ve Hacı Ahmed Camii.....	194
VI.I.XIV. Balibek Yeni Cami.....	194
VII.I.XV. Bayezid-zade Hacı Abdullah Camii	194
VII.I.XVI. Bayezidzade Hacı Mehmed/Saraçhane Camii	197
VII.I.XVII. Bayram Paşa Camii	199
VI.I.XVIII. Bektutiye Cami	201
VII.I.XIX. Bostancıyan Mahallesi Camii	201
VII.I.XX. Buçukoğlu Camii/Hacı İbrahim Mescidi	201
VII.I.XXI. Dede Mehmed Camii.....	202
VII.I.XXII. Devran Bey Camii.....	207
VII.I.XXIII. Dindar Bey Camii	207
VII.I.XXIV. Divanlı Mahallesi Camii	209
VII.I.XXV. Ebu Bekir Efendi Camii	210
VII.I.XXVI. Eşekci-zade Mustafa Efendi Camii	210
VII.I.XXVII. Eşkırıya Hacı Mustafa Camii	211
VII.I.XXVIII. Etmekci Ali Efendi Camii	214
VII.I.XXIX. Etmekciyan Mahallesi Camii	215
VII.I.XXX. Hacı Ayşe Camii	215
VII.I.XXXI. Hacı Bayezid Camii.....	216
VII.I.XXXII. Hacı Durak Camii.....	220
VII.I.XXXIII. Hacı Durdu Camii	221
VII.I.XXXIV. Hacı Ebu Bekir Camii	223
VII.I.XXXVI. Hacı Halife Camii	224

VII.I.XXXVII. Hacı Halil Camii.....	225
VII.I.XXXVIII. Hacı Hızıroğlu Ahmed Camii	226
VII.I.XXXIX. Hacı Hüseyin Camii.....	227
VII.I.XL. Hacı İbrahim Camii.....	228
VII.I.XLI. Hacı İmam Hüseyin Camii.....	229
VII.I.XLII. Hacı İskender Camii	230
VII.I.XLIII. Hacı Mehmed Camii.....	232
VI.I.XLIV. Hacı Musa Camii.....	233
VII.I.XLV. Hacı Mustafa Camii.....	234
VII.I.XLVI. Hacı Sinan Camii	235
VII.I.XLVII. Halifeli Mahallesi Camii	237
VII.I.XLVIII. Halhaliye Mahallesi Camii.....	239
VII.I.XLIX. Hamuroğlu Hacı İmam Camii.....	239
VI.I. L. Hamza Naib Camii	243
VII.I. LI. Hatip Hacı Mehmed Cami	243
VII.I. LII. Hayreddin Efendi Camii.....	246
VII.I. LIII. Hayrullah Bey Camii.....	246
VII.I. LIV. Helvacı İbrahim Camii.....	246
VII.I. LV. Helvacı Hasan Cami.....	247
VII.I. LVI. Himmət Halife Camii.....	247
VII.I. LVII. Hoca Mustafa Cami	248
VII.I. LVIII. Hüma Hatun Camii.....	249
VII.I. LIX. İklime Hatun Camii.....	249
VI.I.XL. İsa Divanlı Camii.....	251
VII.I.XLI. Kadı Abdurrahman Camii	252
VI.I.XLII. Kadı Muslihüddin Camii.....	253
VII.I.XLIII. Kalender-zade Veli Bey Camii	254
VII.I.XLIV. Kara Tut Cami.....	255

VII.I.XLV. Karamanlı Mahallesi Camii	255
VII.I.XLVI. Kaya Başı Mahallesi Camii	256
VII.I.XLVII. Kayışlı Camii.....	257
VII.I.XLVIII. Kumarlı Mahallesi Camii.....	258
VII.I.XLIX. Mermerci Başı Cami	258
VII.I. LXX. Müfti Efendi Cami.....	258
VII.I. LXXI. Pınar Başı Mahallesi Camii	259
VII.I. LXXII. Seyyid Mehmed ve Seyyid Hüseyin Camii.....	259
VII.I. LXXIII. Sultan Hatun Camii.....	259
VII.I. LXXIV. Şadi Bey/Şaz Bey Camii.....	260
VII.I. LXXV. Şems Hatun/Hatuniye Camii	261
VII.I. LXXVI. Şeyh Ali Camii	264
VII.I. LXXVII. Şeyh Haydar Camii	266
VII.I. LXXVIII. Şeyh Mustafa Camii.....	266
VII.I. LXXIX. Taş Medrese Camii.....	266
VII.I. LXXX. Timur Paşa Camii	267
VI.I. LXXXI.Vaiz Ömer Efendi Camii.....	268
VII.I. LXXXII. Yunus Fakih Camii	269
VI.I. LXXXIII. Yusuf oğlu Camii.....	270
VII.I. LXXXIV. Zulkadir-zade Seyyid Ali Bey Camii	270
VII.I. LXXXV. Zulkadır-zade Seyyid Mustafa Bey Camii.....	271

SEKİZİNCİ BÖLÜM

MESCİTLER

VIII.I. MESCİTLER.....	272
VIII.I. I. Ahmet Ağa Mescidi	272
VIII.I.II.Ahmed Efendi Mescidi	272
VIII.I. III. Ahmed Paşa Mescidi	272

VIII.I. IV. Alemlı Mahallesi Mescidi	273
VIII.I. V. Ali Bey Mescidi	273
VIII.I. VI. Al-i Mirza Mescidi	273
VI.I. VII. Arakciyan Mahallesi Mescidi	274
VIII.I. VIII. Baba Zali Mescidi	274
VIII.I. IX. Babaoğlu Mescidi	274
VIII.II. VI. X. Bali Bey Mescidi	274
VIII.I. XI. Bayezidiye Mescidi	275
VIII.I. XII. Boğaz Kesen Mahallesi Mescidi	275
VIII.I. XIII. ığcığı Mahallesi Mescidi	275
VIII.I. XIV. ıçekli Mahallesi Mescidi	275
VI.I. XV. Dalkaralı Mahallesi Mescidi	275
VI.II. XVI. Davud Bey Mescidi	276
VI.II. XVII. Dereli Mahallesi Mescidi	276
VIII.I. XVIII. Derviş Hacı Ömer Mescidi	276
VIII.I. XIX. Deveciyan Mahallesi Mescidi	276
VIII.I. XX. Ebu Bekir Mescidi	277
VIII.I. XXI. Emine Hatun Mescidi	277
VI.II. XXII. Etmekci Ali Mescidi	277
VIII.I. XXIII. Fatma Hatun Mescidi	278
VIII.I. XXIV. Eşkıyaoğlu Mescid	278
VI.II. XXV. Hacı Ali Mescidi	278
VIII.I. XXVI. Hacı Arslan Efendi Mescidi	279
VIII.I. XXVII. Hacı Bekir Mescidi	279
VIII.I. XXVIII. Hacı Ebu Bekir Mescidi	279
VIII.I. XXIX. Hacı Efendi Mescidi	279
VIII.I. XXX. Hacı Fatma Mescidi	280
VI.II. XXXI. Hacı Kürd Mescidi	280

VIII.I.XXXII. Hacı Mehmed Mescidi	280
VIII.I.XXXIII. Hacı Mehmed Mescidi	280
VIII.I.XXXIV. Hacı Mehmed Mahallesi Mescidi.....	280
VIII.I. XXXV. Hacı Musa Mescidi	281
VIII.I.XXXVI. Hacı Mustafa Mescidi.....	281
VIII.I.XXXVII. Hacı Mustafa Mescidi.....	281
VIII.I.XXXVIII. Hacı Piri Mescidi	281
VIII.I.XXXIX. Hacı Süleyman Mescidi	282
VIII.I.XL. Hacı Süleyman Mescidi	282
VIII.I.XLI. Halhaliye Mescidi.....	283
VI.II.XLII. Halifeli Mahallesi Mescidi.....	283
VIII.I.XLIII. Haydar Mescidi.....	285
VIII.I. XLIV. Heman Hatun Mescidi.....	285
VI.II.XLV. Himmet Mescidi	285
VIII.I.XLVI. Hiref Başı Mescidi	285
VIII.I. XLVII. Hoca Durdu Mescidi.....	285
VIII.I. XLVIII. Hoca Mirza Mescidi	286
VIII.I.XLIX. Hoca Mustafa Mescidi	286
VI.II.L. İmam Hüseyin ve Ahmed Mescidi	286
VIII.I. LI. İzgaroğlu Mescidi.....	287
VIII.I. LII. Kara Ali Beyli Mescidi.....	287
VIII.I. LIII. Kara Bey Mescidi	287
VI.II.LIV. Kara Fakih Mescidi.....	287
VI.II.LV. Kara Şatır Mescidi.....	288
VIII.I. LVI. Kasım Ağa Mescidi	289
VIII.I. LVII. Keçi Ağası Mescidi	289
VIII.I. LVIII. Kemaliye Mescidi	289
VIII.I. LIX. Kınalı Mahallesi Mescidi	289

VI.II.LX. Kolanlı Mescidi.....	289
VIII.I. LXI. Kubalı Mahallesi Mescidi	289
VI.II.LXII. Kızıl tepe Mahallesi Mescidi.....	290
VIII.I. LXIII. Kirişciyan Mahallesi Mescidi	290
VIII.I. LXIV. Köşger Calab Virdi Mescidi.....	290
VI.II.LXV. Köşk-oğlu Mescidi	290
VIII.I. LXVI. Kuloğlu İbrahim Mescidi	290
VIII.I. LXVII. Kunekoğlu Mescidi.....	291
VIII.I. LXVIII. Mehmed Mescidi.....	291
VIII.I. LXIX. Mehmed Ağa Mescidi.....	291
VIII.I. LXX. Mekekci İsa Efendi Mescidi	291
VIII.I. LXXI. Mescid-i Atik.....	291
VIII.I. LXXII. Mirza Ali Mescidi.....	291
VIII.I. LXXIII. Molla Hüseyin Mescidi	292
VIII.I. LXXIV. Molla Yusuf Mescidi.....	292
VIII.I. LXXV. Müderris-zade Mehmed Efendi Mescidi	292
VIII.I. LXXVI. Neccarlı Mahallesi Mescidi	292
VI.II.LXXVII. Nefise Kızı Mescidi.....	293
VIII.I. LXXVIII. Nur Mehmed Mescidi	293
VIII.I. LXXIX. Ozan-zade Mescidi.....	294
VIII.I. LXXX. Salacı-zade Mescidi.....	294
VIII.I. LXXXI. Seyyid Hacı Mustafa Mescidi.....	294
VIII.I. LXXXII. Seyyid Mehmed Mescidi.....	294
VIII.I. LXXXIII. Söylemez Dede Mescidi	294
VIII.I. LXXXIV. Şeker-oğlu Mescidi.....	295
VIII.I. LXXXV. Şeyh Ali Mescidi	295
VIII.I. LXXXVI. Şeyh Hayreddin Mescidi.....	295
VIII.I. LXXXVII. Taşlı Mahalle Mescidi	296

VIII.I. LXXXVIII. Tekbinli mahallesi Mescidi	296
VIII.I. LXXXIX. Tefikoğlu Mescidi	296
VIII.I.XC. Tezkireci Efendi Mescidi	296
VIII.I.XCI. Üveys Bey Mescidi.....	297
VIII.I.XCII.Veli Çelebi Mescidi.....	297
VIII.I.XCIII.Veys Bey Mescidi.....	297
VIII.I.XCIV. Yalak Kaya Mescidi	297
VI.II.XCV. Yahya Çelebi-zâde Mescidi	298
VIII.I.XCVI. Zamane Hatun Mescidi	298
VIII.I.XCVII. Zavlıcan Mahallesi Mescidi.....	298
VIII.II.MUSALLALAR.....	299

DOKUZUNCU BÖLÜM
GÜVENLİK VE ADLİ İŞLER
MARAŞ MAHKEMESİ VE KALESİ İLE
BURALARDA GÖREV YAPANLAR

IX.I. MAHKEME	300
IX.II. MAHKEME GÖREVLİLERİ.....	301
IX.II.I. Kadı.....	301
IX. II.II.Naip	302
IX.II.III. Kâtipler.....	303
IX.II.IV. Muhzırbaşı ve Muhzırlar.....	307
IX. II.V.Mukayyid.....	307
IX. II.VI. Hafız-1 Sicillat.....	308
IX.II.VII. Muid.....	309
IX. MARAŞ KALESİ.....	309
IX. I. KALE GÖREVLİLERİ.....	310
IX.I.I. Dizdar	310

IX. I.II.Sancakdar	310
IX.II. KALEDEKİ DİĞER GÖREVLİLER.....	311
IX. II.I. Demirci.....	311
IX. II.II.Meremmim.....	311
IX.II.III. Neccar.....	311
IX.III. KALE İÇİNDEKİ KURUMLARIN VAKIF GÖREVLİLERİ	312
IX.III.I. Müteveli.....	312
IX.III.II.Kayyum	312
IX. KALEDEKİ SOSYAL VE DİNÎ YAPILAR	312
IX.I. Kale/ Sultan Süleyman Camii.....	312
IX.II. Sultan Süleyman Mektebi	314
SONUÇ	315
BİBLİYOGRAFYA.....	318
ÖZGEÇMİŞ	327

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. İmaret-i Nebeviye görevlileri	125
Tablo 2. Alaüddevle Süleyman Bey Camii görevlileri.....	144
Tablo 3.Ağa Veli Camii görevlileri	170
Tablo 4.Ahmed Paşa Camii görevlileri.....	172
Tablo 5. Ahmed Paşa/Seyf Camii görevlileri.....	176
Tablo 6. Alacalı Cami görevlileri	183
Tablo 7. Ali Ağa Camii görevlileri.....	185
Tablo 8.Ali Efendi Camii görevlileri.....	188
Tablo 9. Arap Kasım Camii görevlileri.....	190
Tablo 10.Bayezidzade Hacı Abdullah Camii görevlileri	195
Tablo 11.Bayezizade Hacı Mehmed/Saraçhane Camii görevlileri.....	197
Tablo 12.Bayram Paşa Cami	199
Tablo 13.Buçukoğlu Cami/Hacı İbrahim Mescidi görevlileri.....	202
Tablo 14.Dede Mehmed Camii görevlileri	203
Tablo 15.Dindar Bey Camii görevlileri	208
Tablo 16. Eşekci-zade Mustafa Efendi Camii	210
Tablo 17.Eşkîya Hacı Mustafa Camii görevlileri.....	212
Tablo 18. Etmekci Ali Camii görevlileri.....	214
Tablo 19. Hacı Ayşe Camii görevlileri.....	216
Tablo 20. Hacı Bayezid Camii görevlileri	217
Tablo 21. Hacı Durak Camii	220
Tablo 22. Hacı Durdu Camii görevlileri	221
Tablo 23. Hacı Ebu Bekir Camii görevlileri	223
Tablo 1. Hacı Fakif Camii görevlileri	224
Tablo 25. Hacı Halil Camii	225
Tablo 26. Hacı Hızıroğlu Ahmed Camii görevlileri	226
Tablo 27. Hacı Hüseyin Camii	227

Tablo 28. Hacı İbrahim Camii görevlileri.....	228
Tablo 29. Hacı İmam Hüseyin Camii görevlileri	229
Tablo 30. Hacı İskender Camii.....	230
Tablo 31. Hacı Musa Cami görevlileri.....	233
Tablo 32. Hacı Mustafa Camii	234
Tablo 33. Hacı Sinan Camii görevlileri	236
Tablo 34 Halifeli Mahallesi Camii Görevlileri.....	238
Tablo 35. Halhaliye Mahallesi Camii Görevlileri	239
Tablo 36. Hamuroğlu Hacı İmam Camii Görevlileri.....	240
Tablo 37 Hamza Naib Camii Görevlileri.....	243
Tablo. 38 Hatip Hacı Mehmed Camii Görevlileri.....	244
Tablo 39. Hayreddin Efendi Camii Görevlileri	246
Tablo 40. Helvacı İbrahim Cami Görevlileri	247
Tablo 41 Hoca Mustafa Cami Görevlileri.....	248
Tablo 42. İkime Hatun Camii Görevlileri.....	249
Tablo 43 İsa Divanlı Camii Görevlileri	251
Tablo 44 Kadı Muslihüddin Camii Görevlileri	253
Tablo 45. Kalender-zade Veli Bey Camii Görevlileri	254
Tablo 46 Karamanlı Mahallesi Cami Görevlileri	255
Tablo 47 Kaya Başı Mahallesi Camii Görevlileri	256
Tablo 48 Kayışlı Camii Görevlileri	257
Tablo 49 Kumarlı Mahallesi Camii	258
Tablo 50 Pınar Başı Mahallesi Camii Görevlileri	259
Tablo. 51 Şadi Bey/Şaz Bey Camii Görevlileri.....	260
Tablo 52 Şems Hatun/Hatuniye Camii Görevlileri.....	262
Tablo 53 Şeyh Ali Camii Görevlileri.....	264
Tablo 54. Taş Medrese Camii	267
Tablo 55. Timur Paşa Camii Görevlileri.....	268

Tablo 56. Vaiz Ömer Efendi Camii Görevlileri	269
Tablo 57. Yunus Fakih Camii görevlileri	269
Tablo 58. Zulkadırzade Seyyid ali Bey Camii görevlileri	270
Tablo 59. Zulkadırzade Seyyid Mustafa Bey Camii görevlileri.....	271
Tablo 60. Al-i Mirza Mescidi görevlileri.....	273
Tablo 61 Bali Bey Mescidi görevlileri.....	274
Tablo 62. Deveciyan Mahallesi Mescidi Görevlileri.....	277
Tablo 63. Etmekci Ali Mescidi görevlileri.....	278
Tablo 64. Hacı Süleyman Mescidi görevlileri.....	282
Tablo 65 Halifeli Mahallesi Mescidi görevlileri	284
Tablo 66. Kara Şatır Mescidi görevlileri.....	288
Tablo 67. Neccarlı Mahallesi Mescidi görevlileri	292
Tablo 68. Nur Mehmed Mescidi görevlileri.....	293
Tablo 69. Yalak Kaya Mescidi görevlileri	298
Tablo 70. Musalla görevlileri	299
Tablo 71. Katiplerin tayini	304
Tablo 72. Mukayyid tayinileri	308
Tablo 73. Meremmim tayini.....	311
Tablo 74 Sultan Süleyman Camii görevlileri	313

GİRİŞ

Osmanlı döneminde Maraş Kazası'nın tarihi ve coğrafi özelliklerinin yanı sıra o dönemde hizmet veren vakıflar ve eğitim kurumları çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Bu çalışma, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan *Hurufât Defterleri* ve Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgeleri ışığında hazırlanmıştır. Tarihi çok eskiye dayanan Maraş Kazası, Osmanlı Devleti'nden önce Selçuklu Devleti'nden sonra Dulkadiroğulları Beyliği'nin merkezinde yer almıştır.

Eski kayıtlarda Maraş Kazası şeklinde geçen bölge günümüzde Kahraman Maraş İlidir. *Hurufât Defterleri* sayesinde Maraş şehrindeki bulunan cami, mescit, zaviye, medrese, mektep gibi vakıf kurumlarını ve burada çalışan görevlileri tespit etmek mümkün olmuştur. Ayrıca bu görevlilerin nasıl atandıkları, ne kadar ücret aldıkları ve çalışma şartları da tespit edilmiştir.

I. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Osmanlı Devleti, araştırmacılar için eşsiz kaynaklar sunduğu ve bu topraklarda yüzyıllarca hüküm sürdüğü için hep merak konusu olmuştur. Araştırmalar daha önceleri siyasi ve askeri yapıya yönelikken günümüzde daha çok sosyal yapı ve kültür üzerinde yoğunlaşmıştır. Nasıl oluyordu da farklı ırklar, farklı dine mensup kesimler hiçbir problem yaşamadan bir arada yüzlerce yıl yaşamayı başarabiliyordu? İşte bu ve benzeri sorulara cevap aramak, Osmanlı Devleti'ni daha iyi tanımak, anlamak için pek çok araştırma yapılmıştır. Devletin sosyal yapısını iyi tespit etmek için öncelikle sancak ve kazaların yapısal durumunu iyi tanımak gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Çalışmanın konusunu oluşturan Maraş ve bölgesi, İlk Çağdan itibaren önemli bir yerleşim bölgesi olmuştur. Bulunduğu konumu kazanın gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Bu konunun seçilmesindeki asıl amaç bu yerleşim yeri ile ilgili yeterince kaynağın olmaması ve Osmanlı döneminden kalan sosyal içerikli eserleri tespit etmek, toplumun yaşayış biçimini belgeler ışığında aydınlatmaktır.

II. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde mevcut olan *Hurufat Defterleri'nde* bulunan berat özetleri ışığında yapılmıştır. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ile Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bazı vakıf belgeleri de tespit edilerek ilgili bölümlerde kullanılmıştır.

Özellikle *Hurufat Defterleri'nde* Maraş Kazası'nda bulunan ancak birçoğu günümüze kadar ulaşamayan mektep, medrese, cami ve mescit gibi vakıf eserler ve buralarda çalışan görevlileri ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

III. Araştırmanın Kaynakları

III.I. Maraş Kazası Hurufât Defterleri

Hurufat, harf kelimesinden türemiş bir sözcüktür. Kazaların defterlere alfabetik sıraya göre yerleştirildiğini göstermektedir. Bu işlem Arap Alfabesine göre yapılmıştır.

Görevliler, görevinden feragat ederse, azledilirse ya da ölürse yerlerine yeni atama yapılır, bunların berat özetleri *Hurufat Defterleri'ne* kaydedilirdi. Ayrıca her padişah değişikliğinde görevlilerin beratları yenilenir bu defterlere özetleri yazılırdı. *Hurufat Defterleri'nde* kazaya ait hemen tüm vakıf eserleri, bunların banileri ile tamir ettirenleri, nelerin tamir veya ilave edildiği, atama ve vakıf problemleri kayıt altına alınmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde "Mim Harfi Anadolu" defterlerinin 25 Maraş Hurufatı bulunmaktadır. Bu kayıtlar H.1102 – H.1203 / M.1691-1789 tarihleri arasında tutulmuştur. 1159 nolu defterden başlanarak 558 nolu deftere kadar 25 defter incelenmiştir.

III.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, Muallim Cevdet Evkaf, Muallim Cevdet Maarif'teki belgeler alınmıştır.

Muallim Cevdet (MC.): Muallim Cevdet'in başkanlığında 8 Ekim 1932 tarihli İcra Vekilleri heyeti kararıyla yeni bir tasnif heyeti oluşturulmuştur. Muallim Cevdet

1935'te istifa ederek ayrıldığı halde tasnif 1937 yılına kadar sürmüştür. "Cevdet Tasnifi" adı verilen bu çalışmada belgeler Evkaf, Maarif ve Tımar gibi konulara ayrılarak tasnif edilmiştir. Bu tasnif 17 ana bölüm altında H.960 – M.1322 1553-1904 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 216.572 adet belgeden oluşmaktadır. (Komisyon, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi: 411-412).

Cevdet Evkaf: Vakıflarla ilgili belgelerin yer aldığı katalogdur. H.1004-1295/M. 1595-1874 yılları arasını kapsamaktadır.

Cevdet Maarif: Eğitim ile belgelerin kronolojisi olmayan tasniflerin yer aldığı katalogdur. H.989-1304-M.1581-1886 tarihleri arasındaki belgeleri içermektedir.

COĞRAFI KONUMU

I. Coğrafi Konumu

Kaza, ticari ve kültürel üstünlüğüyle çevresinin merkezi konumunda olan kasaba veya şehirler ile onların etrafını çevreleyen köylerin oluşturduğu idari birliktir. Kazaların oluşumunun tarihi bir süreçte meydana gelmesinde tarihî, iktisadî, coğrafi ve kültürel etkilerini düşünmek gerekir. Özellikle XVII. yüzyıldan itibaren kazaların idari bölge haline gelişi belirginleşmiştir (Akdağ, 1979: 83). Osmanlı öncesinde Selçuklular döneminde kaza adında bir idari birim bulunmadığı ve bu yapılanmanın tamamen Osmanlı'ya özgü bir yapılanma şekli olduğu bilinmektedir (Baykara, 2002: 119).

Kazalar etrafındaki köylerin ekonomik, kültürel ve hatta coğrafi bakımdan kendine bağlamış, köylerin merkezi konumuna gelmiştir. Köylerin ve mahallelerin adli ve idari işlerini yöneten bir bakıma hükümet merkezi durumuna gelmişlerdir. Bu yerleşim birimlerinde camiler, medreseler, tekkeler, hanlar ve hamamlar gibi çeşitli tesislerin inşasıyla bölge şenlenmiş ve nüfusu artmıştır (Akdağ, 1979: 401). Kazalar bağımsız bir birim olduğundan, sancak veya eyaletin adı ve niteliği önemli değildi. İsimleriyle anıldığından, iyi bilinen yerlerin dışındaki kazaların nerede olduğunu bilmek zordu (Baykara, 1990: 5). Osmanlı belgelerinin çoğunda bağlı olduğu eyalet veya sancak adı zikredilmeden sadece kazanın adı yazılmaktaydı. Nitekim Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki "*Hurufat Defterleri*"nde kazaların bağlı oldukları eyalet anılmadan kaza adlarıyla kaydedilmeleri buna güzel bir örnektir.

İdarî yönetimde kaza, merkez hükümetin denetimindeydi. Yani padişahın veya divandan emir alan ve kaza yöneticisi olan kadı ile merkez aracısız yazışmaktaydı. Kaza idaresinin klasik şeklini bozan değişiklik XVI. yüzyılın ikinci yarısında yapıldı. Merkezi yönetim biçimi değişime uğradı ve kaza, sancakbeyinin denetimine verildi. Bu durum padişahı temsil eden ve şehrin yöneticisi olan kadının idarî özgürlüğünü kısıtlıyordu. Bundan sonra da kadıya hükmetmeye, onun kararlarında etkili olmaya çalışan sancakbeyi ile kadının mücadelesi başlamaktaydı (Akdağ, 1979: 88-94). 1864 idari yapılanması sonucu bugünkü idari teşkilâta ilçenin karşılığı olarak kabul edilmektedir, ancak işlev olarak Osmanlı dönemi kaza idaresiyle bir yakınlık göstermez.

Maraş Kazası'nın bulunduğu yerin coğrafi konumu, çevresindeki kentlerle sınır durumu, iklimi ve bitki örtüsü önem arz etmektedir. Bu nedenle aşağıda kazanın coğrafi konumu incelenecektir.

Osmanlı döneminde Maraş Kazası, Maraş Sancağı'nın sınırları içerisinde yer almaktadır ve bölgenin en geniş kazası durumundadır. İdarî taksimat bakımından da çok geniş bir alanı kaplamaktadır (Altınöz, 2009: 99). Evliya Çelebi, *Seyahatname* adlı eserinde, Maraş'tan Antep, Malatya, Niğde, Kars ve Samsad sancaklarından oluşan eyalet olarak bahsetmektedir (Evliya Çelebi, 2005: 175). Şemseddin Sâmî de, *Kâmûsu'l-A'lâm* adlı eserinde Maraş'ı anlatırken; Halep'e bağlı üç sancaktan biri olan Maraş Sancağı olduğunu söyler. Maraş kazası da bu sancağın sınırları içinde yer almaktadır. Maraş Kazası'nın kuzeyinde Elbistan, batısında Zeytun ve Andırın, güneyinde Pazarcık ve Antep kazalarıyla, doğusunda da Urfa sancağının bulunduğunu belirtir (Şemseddin Sâmî, 1898: 4263) Ahır Dağı'nın eteklerinde meyilli bir arazi üzerinde kurulan şehir, sulak ve verimli bir ovaya sahiptir. Şehrin kent dokusu, Ahır Dağı'nın güney eteklerinde 4-5 tepe üzerinde şekillenmiştir. Bu tepeler şehri Kanlıdere, Şekerdere, Akdere adında akan sularıyla birkaç parçaya ayırmıştır. Zamanla bu derelerin etrafı yerleşim yeri olmuştur. Doğu, batı ve kuzeyden akan derelerin birleştiği Kale önü ve Ulu Cami'nin olduğu alan, Maraş halkının da sosyal, kültürel ve iktisadî olarak bir araya geldiği merkezî bir bölge olmuştur. Böylece Maraş şehri, bulunduğu yörenin toplumsal ve coğrafi özelliklerine uygun bir yapılaşma ile kendi kimliğini kazanmıştır (Koç, 2009: 320-321).

II. İklimi ve Bitki Örtüsü

Maraş kazası, bulunduğu yer itibariyle Akdeniz bölgesinde yer alıp, Akdeniz iklimi görülmektedir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlı geçmektedir. Sıcak bölgelere yakın olan şehir, ılıman bir iklime sahiptir. Maraş, rüzgârı eksik olmayan şehirdir. Yazları batı rüzgârları şehri serinletir, kışları esen poyraz ise soğuk eser. Şehir doğasıyla da dikkati çeker. İklim özelliklerinin elverişli olmasından dolayı tarım ve hayvancılık için de elverişlidir. Sulak ovası, Orçan'dan gelen Orçan Çayı, kış ayı boyunca Yavşan'dan başlayıp aşağıya doğru akan Deliçay, Cerit'ten çıkan Aksu ve Erkenez çayları vardır (Koç, 2009: 323).

TARİHÇESİ

I. Adının Kaynağı ve Yeri

I. Adının Kaynağı

Maraş adının kaynağı hakkında birçok rivayet bulunmaktadır. Evliya Çelebi, *Seyahatname* adlı eserinde anlattığına göre; bu yer Sultan Dahhak'ın şehriydi. Şeytan Dahhak'ın omuzlarından aşçıbaşısı suretine girip biri öpmüş ve omuzlarında iki ejderha peyda olmuştu. Dahhak şehir halkını katletmiş ve beyinlerini bu yılanlara vermişti. Bu sebeple halkını Dahhak'ın omzundaki “*mârlar*” yediği için “*Mâr-ı îş*”ten “*Mar'aş*” denmişti (Evliya Çelebi, 2005: 174). Bu efsane dışında bir başka rivayette Atalay'a göre, Maraş'ta yapılan pirinç üretimi sebebiyle sıtma hastalığının olmasından dolayı bu isim verilmişti. Ancak bu bilginin gerçeklik değer aslı bulunmayıp, Asurlulardan kral Sargon zamanında bu şehre “*Maraji*” adı verildiğini belirtmiştir (Atalay, 1973: 7).

Anadolu'nun en eski şehirlerinden biri olan Maraş'ın adını takip edebildiğimiz en eski kaynak M.Ö. IX. yüzyıldan M.Ö. VIII. yüzyılın sonlarını kapsayan Asur metinleridir. Söz konusu bu yıllıklarda Geç Hitit şehir devleti olan Gurgum Krallığı'nın başkenti Markas veya Markasi'den de söz edilmektedir (Zoroğlu,2005: 303). Roma İmparatorluğu döneminde Caligula tarafından Germanicia adı verildi (Honigmann, 1993: 312). Bizans Devleti zamanında da bu isim kullanıldı. İslam hâkimiyetine girdiğinde ise eski şekline yakın olarak Maraş adını aldı (Darkot, 1993: 311). Kısa bir dönem Bizansın eline geçen Maraş'ın adı Marassion olarak anıldı, ancak bundan

sonraki dönemlerde tekrar Maraş adı kullanıldı. Osmanlı hâkimiyetine girdiği dönemde de Maraş isminin kullanılmasına devam edildi (Gündüz, 2001: 192). Osmanlı Devleti'nde tutulan *Hurufat Defterleri*'nde ve Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki belgelerde de Maraş Kazası olarak geçmektedir (VAD. No: 558, 105;).

Maraş, 7 Şubat 1973 yılında Milli Mücadele döneminde üstün direnişten ve gösterdiği kahramanlıktan dolayı “*kahraman*” unvanı verilerek Kahramanmaraş adına dönüştürülmüştür (Gündüz, 2001: 192).

II. Maraş'ın Yeri

Maraş'ın ilk kuruluş yeri hakkında farklı rivayetler vardır. Tarihin eski çağlarından bugüne kadar iki defa yerinin değiştiği genel görüşler arasındadır. Buna göre; Maraş'ın ilk yeri, şehrin güneydoğusundaki Erkenez Çayı kenarında kurulmuş olduğudur. Çevresindeki harabelerin varlığı da bu kanaati güçlendirmektedir. Buradan Maraş'ı Hamdânîler'den Seyfûddeve'nin, ikinci yeri olarak şimdiki Namık Kemal Mahallesi çevresini içine alan Kara Mar'aş () denilen bölgeye taşıdığı belirtilmektedir (Atalay, 1973: 8). Yapılan son araştırmalarda ilk yerleşim yeri olarak gösterilen harabeler ve höyüklerin olduğu bölgenin, ilkçağda eski yerleşim merkezleri olduğu anlaşılmaktadır. Fakat Maraş'ın bu bölgede kurulup kurulmadığı hala tartışılan bir konudur. Maraş Kalesi'nin Geç Hitit Devleti zamanında yapıldığı kabul edilir, gerçekten zemininden çıkarılan taşlarla, burada başta aslan olmak üzere birçok Hitit eseri tespit edilmiştir (Gökhan, Kaya, 2008: 16-17). Bu tespitler de göz önüne alınarak Maraş'ın ilk kuruluş yeri hakkında yeni bir yorum getirilebilir. Maraş Kalesi'nin üst yapısı da Roma ya da Bizans eseridir. Geç Hititler zamanında kalenin etrafında Şeker Dere, Uzunoluk Deresi (Akdere) ve Kanlı Dere arasında alanlara yayılmış, kale ve çevresinin su merkezlerine yakınlığı ve şehrin savunma kolaylığı şehrin buraya kurulmuş olması ihtimalini güçlendirmiştir (Gökhan ve Kaya, 2008: 17; Koç, 2008: 233). Kale ve çevresindeki kalıntılarla birlikte Maraş'ın ilk yerleşim yeri kale ve çevresi olarak kabul edilmiştir.

Maraş'ın ikinci yerleşim yeri olan Kara Maraş bölgesine, Müslümanlar ile Bizans'ın sürekli çatışma halinde olması dolayısıyla tahrip olan kale çevresindeki Maraş'ı (Gökhan, Kaya, 2008: 18), Arap hânedanı olan Hamdânîler'in kardeşi adına

Halep kolu hükümdarı olan Seyfüddevle taşıdı ve şehri yeniden tahkim ettirdi (Karaaslan, 1997: 446-447; Kaya, 2007: 878). Şehri günümüzde şimdiki yerine Dulkadirliilerden Alâüddevle Bey tarafından taşındığı genel olarak kabul edilen bir bilgidir. Ancak Maraş'ın ikinci kez şimdiki olduğu yere taşınmasına 1114 meydana gelen ve şehre oldukça büyük hasarlar veren yıkıcı depremin sebep olması görüşü de dikkat çekmektedir. Alaüddevle Bey'in 1507 yılında beyliğin merkezi Maraş'a taşınıp yeni binalar ve saray inşa etmiş olması da şehrin yeniden Alâüddevle Bey tarafından taşındığı görüşünün kabul edilmesine neden olduğu düşünülebilir (Gökhan, Kaya, 2008: 19-20). Sonuç olarak denilebilir ki, yerleşim yerleriyle ilgili arkeolojik kazıların artırılması ilk yerleşim yeri hakkında daha kesin bilgileri ortaya çıkaracaktır. Maraş'ın sürekli savaş halinde olduğu göz önüne alındığında, yerleşim yerinin değişmesini iki veya üç defa ile sınırlandırılmayacağı tarih boyunca birçok kez yerinin değiştirilebileceği de tahminlerimiz arasındadır.

III. Tarihçesi

Geç Hitit Devleti'ne başkentlik yapan Maraş, ilk çağlara kadar uzanan oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Asurlar, Medler, Persler, Roma ve sonrasında Bizans ve Sâsâniler arasında el değiştirdi (Gündüz, 2001: 192). Sürekli savaflara sahne olan Maraş, Hz. Ömer'in zamanında 637 yılında Bizanslıların elinden Halid bin Velid aldı. Bundan sonraki tarihlerden itibaren Emevî, Abbasî ve Bizans Devletleri tarafından işgal edildi (Solak, 2004: 25-26). Türklerin fethine kadar da Bizans-Arap arasındaki savaş devam etmiştir.

Türk tarihinde dönüm noktası olan 1071'deki Malazgirt zaferinden sonra Anadolu'ya Türk akınları başladı. Süleyman Şah, Anadolu'da birçok bölgeyi fethederek Büyük Selçuklu Devleti'ne bağlı bir devlet kurdu. Emîr Buldacı komutasındaki ordusu 1085 yılında Maraş'ı ele geçirdi (Yinanç ve Elibüyük, 1988: XII). 1097'de Anadolu'da ilerleyen Haçlılar'ın gelişinden sonra Maraş, Urfa, Antakya ve Çukurova'ya yönelik harekâtlarda askerî üs olarak kullanıldı. Daha sonra Bizans'ın eline geçen şehir Ermeni asıllı valiler tarafından yönetildi. 1124 yılında şehri yöneten valinin öldürülmesinden sonra bu kez Dânişmendlilerin saldırılarına uğradı (Gündüz, 2001: 193). 1149-1150 yıllarında Anadolu Selçuklu hükümdarı Sultan Mesud, Maraş, Göksun, Besni, Antep ve Dülük şehirlerini Dânişmendlilerden alarak Selçuklu topraklarına kattı. Maraş merkez

olmak üzere oğlu Kılıçarslan'a verdi. Bundan sonraki zamanlarda da Dânişmenliler arasında mücadeleye devam edildi. 1169 ile 1178 yılları arasında Kayseri, Zamanı, Sivas ve Malatya alan II. Kılıçarslan bu bölgede Dânişmenlilerin varlığına son verdi. Maraş'a da Emir Hüsameddin Hasan'ı vali olarak atadı. Bundan sonraki zamanlarda da Maraş, XIII. yüzyıl sonlarına kadar Emir Hüsammeddin Hasan soyundan gelen valiler tarafından yönetildi (Yinanç ve Elibüyük, 1988: XII-XIII). 1240 yılında çıkan Babaî ayaklanmasına Maraş ve özellikle Elbistan'daki Türkmenler de katıldılar ve bu isyan sonrası bölgedeki Selçuklu emîrlığının gücü etkinliğini yitirdi. 1243'teki Köseadağ savaşından sonra Moğollara yenilen Anadolu Selçuklu Devleti Anadolu'da merkezî hakimiyetini kaybetti (Gökhan ve Kaya, 2008: 129-131).

Köseadağ Savaşı'nın sonrası karışık ortamdan faydalanan Kayseri-Elbistan-Maraş-Halep üzerinde yurt tutmuş olan Ağaçeriler, aynı zamanda Selçukluların da önemli ticaret yolu olan bu bölgede kervanlara zarar veriyorlardı. 1257'de Sultan II. İzzeddin Keykâvus'un Ağaçeriler üzerine gönderdiği kumandan Ali Bahadır, onları bozguna uğratarak, isyanı bastırdı (Sümer, 1988: 460-461). Anadolu'da Moğol hâkimiyetinin, Memlûklerin Moğolları yenmesinden sonra sona ermesi üzerine, Maraş Memlûk ve Ermeniler'in arasında el değiştirdi. 1298'de şehir tekrar Memlûklerin eline geçti ve bu bölge Halep valilerine bağlı Türkmen Beylerin idaresine verildi (Altınöz, 2009: 26-27).

IV. Osmanlı Döneminde Maraş

Maraş, XIV. yüzyılın ilk yarısında Dulkadirli Türkmenlerinden Karaca Bey'in eline geçti (Darkot, 1993: 311). Kurulan Dulkadır Beyliği, Maraş'ı imar etmiş, cami, medrese ve imarethane gibi kurumlarla şehrin yapılanmasına önem verdi. İki yüz yıla yakın hüküm süren beylik, Osmanlı ile Memlûkler arasında stratejik öneme sahip bir bölgede olduğu için sık sık saldırılara uğruyordu (Merçil, 1993: 291-293). Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi öncesinde beyliğin yönetimine Osmanlı'ya bağlı vali atandı. 1522'de atanan vali Şehsuvaroğlu Ali Bey'in idamından sonra, Dulkadır Beyliğinin varlığına son verilerek doğrudan Osmanlı hakimiyetine girdi (Gündüz, 2001: 194). Beylik, ilk yıllar, Dulkadır eyâleti olarak anıldı ve Maraş, Elbistan, Bozok, Kırşehir, Kars/Kars-1 Zulkâdriye/Kars-1 Maraş olmak üzere beş sancağa bölündü. 1522 yılında Maraş ile Elbistan sancak olarak Rum Eyâleti'ne, daha sonraları da Karaman Eyâleti'ne

bağlandı (Gündüz, 2001, 195; Solak, 2004: 28). Maraş'ta da Karaman adıyla mahalle kurulması da bu bilgiyi destekler niteliktedir.

Dulkadır vilâyetine ise 1530'dan sonra bağlandı. 1850 yılında Adana vilâyetine bağlanan Maraş, 1853'te mutasarrıflık oldu ve sonra 1866'da Halep'e bağlandı. 1872 yılında yeni bir vilâyet haline getirildi ise de 1876'da Maraş yeniden Halep'e bağlandı (Gündüz, 2001: 195). Maraş, 1973'te Kahramanmaraş adını alarak sınırları çok fazla değişmeden Türkiye Cumhuriyeti'nin ili olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

MARAŞ ŞEHİRİ MAHALLELERİ

Mahalle şehrin devamlı veya geçici olarak ikamet etmek için kurulan küçük yerleşim birimi anlamına gelmektedir. İslam şehirlerinde mahallelerin oluşumunda din önemli bir etken olmaktadır. Bu esasa göre mahallelere ayrılmasında kişiler sosyal, ekonomik ve siyasî tercihlerini kendileri yaparak yaşam alanlarını da yine kendileri belirlemektedirler (Yel, Küçükaşçı, 2003: 323-324). Osmanlı idaresinde klasik dönemden beri, kentsel alanda mahalle ve kırsal alanda köy en alt birimlerdir (Ortaylı, 2008: 305). Şehirde klasik Osmanlı şehrinin çekirdek yapısını cami ve mescit etrafına kurulan mahalleler oluşturur. Maraş'ta Acemiye Mahallesi'nde Acemiye Camii (*VAD.No: 1159,45a*), Alemlî Mahallesi'nde Alemlî Camii (*VAD. No: 1159, vr.45a*), Arakciyan Mahallesi'nde Arakciyan Mescidi (*VAD. No: 1157, vr. 49b*), Alacalı Mahallesi'nde Alacalı Mescid (*VAD. No: 1140, vr. 341a*). Gazi Bey Mahallesi'nde Gazi Bey Mescidi (*VAD. No: 1148, vr. 31b*), Hoca Durdu Mahallesi'nde Hoca Durdu Mescidi'n (*VAD. No: 1157, vr. 41a*) bulunması bu yapılanmaya örnek olarak gösterilebilir.

Osmanlı'da mahalleler, şehirlerin temel yönetim birimidir. Vergi yükümlüsü olan şehir halkı, buldukları mahalleler belirlenerek vergi kayıtlarına geçirilirdi. Klasik dönem ve sonrasında mahalle ve köy iktisadî ve idarî yönden içine kapalıydı. Osmanlı Devleti'nde sorumlu yönetici, XIX. yüzyılın ilk yarısına kadar Müslüman mahallelerde imam, gayrimüslim mahallelerinde de haham veya papazdı (Yel, Küçükaşçı, 2003: 325). Hemen hemen her mahallede cami ve mescidin bulunduğu ve buralarda görevli olan imam ve yardımcıları yer almaktaydı (Çadircı, 1997: 40).

I.I. MARAŞ MAHALLELERİNİN ETNİK YAPISI

Maraş toplum yapısı açısından incelendiğinde, etnik ve dini unsurların zamanla çeşitlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. 1563 yılında şehirde gayrimüslimler bulunmuyordu (Yinanç, Elibüyük, 1988: XXXI). 1671-1672 yıllarında Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Maraş'ın halkı genellikle Türkmenlerden oluştuğunu söylemektedir

(Evliya Çelebi, 2005: 175). Buradan genellikle ifadesinden anlaşılacağı üzere çoğunluğu Türkmen olsa da az miktarda gayrimüslimler de bulunmaktaydı. XIX. yüzyılda, Şemseddin Sâmi, *Kâmûsu'l-A'lâm* adlı eserinde anlattığına göre, Maraş nüfusunun 64.311 olduğunu ve bunların 43.500'ünün Türk, Kürt ve az miktarda Arap olan Müslümanların olduğunu, geri kalan nüfusun ise Hristiyan olduğunu belirtir (Şemseddin Sâmi, 1898: 4263). Maraş'ta Yahudiler de vardı ancak Maraş'ta sınırlı bir gruptan meydana gelmekteydi. Değişik dini ve etnik gruba mensup zümreler Maraş'ta karışık olarak iç içe yaşamaktaydı. Birkaç mahalle dışında Müslümanlar ve gayrimüslimler bir arada aynı mahalledeydiler (Doğan, 1999: 142). Etnik ve dini ayrımın yapılmadığına belgelerde de raslanmaktadır. Cami görevlilerinin tayinlerinde gayrimüslim adları da tespit edilmiştir. Camilerde yapabileceği iş alanlarına göre gayrimüslimlerde atanmıştır. Şeyh Mahallesi'nde Şeyh Hüseyin Dede Camii'nde ücretsiz olarak meremim olan Serkiz Zimmi'nin beratı bulunmadığından Safer 1139/Eylül-Ekim 1726'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 118*).

I.II. Maraş Mahallelerinin İsimleri

Maraş şehri 1563'te 42 mahalleden oluşuyordu (Yinanç, Elibüyük: 1988: XXXI). 1671-1672 yıllarındaki Maraş'ı ziyaret eden Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiye göre Maraş'ta aynı sayıda mahalleden oluşmaktaydı (Evliya Çelebi, 2005: 175). Buradan mahalle sayısının uzun süre değişmediği anlaşılmaktadır. XVII. yüzyılın sonları ile XIX. yüzyılın başlarını kapsayan *Hurufat Defterleri*'nde geçen Maraş mahallelerinin sayısı 71 olarak tespit edilmiştir.

Maraş mahallelerini tespit etmek amacıyla yapılan çalışmalarda eski belgeler önemli bir yol göstericidir. Özellikle yerleşim yerlerinde önemli birçok yapının adlarının yanı sıra bu yapıların hangi mahallede yer aldığını ve mahalle adlarının kayıtlı olduğu *Hurufat Defterleri*'nde Maraş' a ait önemli bilgiler bulunmaktadır.

Osmanlı şehirlerinde mahalleler, genellikle cami, mescit veya medreselere göre isimlendirilirdi. Bazıları da kurucuları olan devlet adamlarının, din ve ilim adamlarının adlarını alırlardı. Bunların dışında da dini ve etnik durumuna göre isimlendirilirdi (Doğan, 1999: 139). Maraş mahallelerinde de Osmanlı yapısına uygun olarak mahallelerin menşelerine bakıldığında şahıs adlarının olduğu görülür. Bu kişiler

genellikle yöneticilerden, şehrin ileri gelen kişilerinden ya da manevî liderlerden kimselerdir. Bunun dışında camii ve mescitler, aşiretler ve cemaatler, Maraş yöresine özgü isimler ve meslek grupları da mahallelerin isimlerinde etkili olmuşlardır (Solak, 2004: 45). Hazinedar (BOA. C.Ev. 558/28173), Bektutiye (*VAD.* No: 1159, vr. 45a), Çomaklı (*VAD.* No: 1159, vr. 43b), İsa Divanlı (*VAD.*No: 1159,vr.45b), Hoca Durdu (*VAD.*No: 1157, vr. 41a), Neccarlı (*VAD.*No: 1159,vr.45b), Arablar Mahalleleri (*VAD.*No: 1157, vr. 48a) örnek olarak gösterilebilir.

I.II.I. Eski Mahalleler

I.II.I.I. Alemlî Mahallesi

Alemlî Mahallesi, Maraş'ın en kalabalık mahallesi olup burada on iki adet mescit, iki adet cami ve bir adet buk'a mevcut idi. Bunlar; Hoca Kumar (*VAD.*No: 1159, vr. 44a), Veys Bey (*VAD.*No: 1159, vr. 47a), Kunekoğlu (*VAD.*No: 1140, vr. 343b), Alemlî Mahallesi (*VAD.*No: 1140, vr. 343b), Köşger Çalabvirdi (*VAD.*No: 1157, vr. 40a), Köşk-oğlu (*VAD.*No: 1157, 41a), Ozan-zade (*VAD.*No: 1157, vr. 45a), Ahmed Paşa (*VAD.*No: 1128, vr. 119b), Şeyh Ali (*VAD.*No: 1148, vr. 26), Hüseyin ibn Hacı Hasan Mescid-i Atik (*VAD.*No: 1156, vr. 8b), Alemlî Mahallesi (*VAD.*No: 1156, vr. 11b), Nefise Kızı (*VAD.*No: 1151, vr. 23a) mescitleri, Şeyh Ali (*VAD.*No: 1140, vr. 342b), Zulkadir-zade Seyyid Mustafa Bey (*VAD.*No: 1145, s.87) camileri ve Alemlî Mahallesi Buk'ası (*VAD.*No: 1145, s.94).

I.II.I.II. Arablar Mahallesi

Maraş'ta mahalle adlarında etnik unsur da önemliydi. Bu şehirde yaşayan Arap halkından kimselerin topluca yaşadığı için Araplar Mahallesi ismi verilmiştir. Burada sadece Himmet Halife Camii'nin (*VAD.*No: 1157, vr. 48a) bulunduğu tespit edilmiştir.

I.II.I.III. Acemiye Mahallesi

İkinci etnik unsura göre ad verilen mahalledir. İran'dan gelen Bayezidoğulları'ndan dolayı bu adı aldığı tahmin edilmektedir. Nitekim Bayezidli hanedanının beyi İskender Bey'in torunu, Hacı Abdullah Bey'in oğlu İskender Bey bu mahallede kendi adına cami ve mahalle adına medrese ve kütüphane inşa ettirmiştir.

Acemiye Mahallesi'nde Hacı İskender (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Acemiye Mahallesi (*VAD.No: 1159, 45a*) camileri, Acemiye Medresesi (*VAD.No: 1157, vr. 42b*), Acemiye Mahallesi Kütüphanesi (*VAD.No: 1157, vr. 43b*) mevcut idi.

I.II.I.IV. Akçe Koyunlu Mahallesi

Akçe Koyunlu Mahallesi adını Konar-göçer taifesinden Akçe Koyunlu cemaatinden almıştır. Bu cemaat, Dulkadir ilini oluşturan boylar arasındadır (Sümer, 1992: 133).

Mahallede bulunan eserler; Tefikoğlu Mescidi (*VAD.No: 1119, vr. 191b*), Akçe Koyunlu (*VAD.No: 1159, vr. 45a*), Hacı İbrahim Mescidi/Buçuk-oğlu (*VAD.No: 1135, vr. 18b*), Yusufoğlu (*VAD.No: 563, vr. 13b*) camileri vardı.

I.II.I.V. Bektutiye Mahallesi

Bektutiye Mahallesi adını Maraş'ta yaşayan Türk cemaatlerden olan Bektutlu Cemaati'nden almıştır (Doğan, 1999: 139). Bu cemaat adında cami ve medrese de yine aynı mahalle içerisinde bulunmaktadır.

Bektutiye Mahallesi'nde Tezkireci Efendi (*VAD.No: 1157, vr. 54b*), Kara Şatır (*VAD.No: 1145, s.92*) mescitleri, Kadı Muslihüddin (*VAD.No: 1159, vr. 45a*), Kadı Mahmud (*VAD.No: 1159, vr. 47a*), Bektutiye (*VAD.No: 1159, vr. 47b*), Kara Şatır (*VAD.No: 1159, vr. 47b*), Muhzır Başı (*VAD.No: 1157, vr. 46b*), Kadı Abdurrahman (*VAD.No: 1145, s.108*), Müfti Efendi (*VAD.No: 1148, vr. 29b*) camileri, Bektutiye Medresesi (*VAD.No: 1154, s.70*) ve Kadı Muslihüddin Buk'ası (*VAD.No: 1159, vr. 45a*).

I.II.I.VI. Bostancıyan Mahallesi

Eski mahallelerinden olan Bostancıyan Mahallesi bostancılar oturduğu için bu adı almış olmalı. Bu mahallede birçok yapı inşa edilmiştir. Bunlard; Hacı Durak (*VAD.No: 1157, vr. 40b*), Hacı Efendi (*VAD.No: 1139, vr. 160b*), Davud Bey (*VAD.No: 1135, vr. 11a*) mescitleri ve Mirza Alay Beyi (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Hayrullah Bey (*VAD.No: 1159, vr. 44b*), Devran Bey (*VAD.No: 1159, vr. 45a*), Bostancıyan Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 43b*), Kara Tut (*VAD.No: 1157, vr. 40b*), Aydın Bey Cami ve

Ahmed Bey (*VAD.No: 1145, vr. 29b*), Ali Efendi (*VAD.No: 1135, vr. 17b*) camileri bulunuyordu.

I.II.I.VII. Boğazkesen Mahallesi

Hacı Kürd (*VAD.No: 1140, vr. 343b*), Boğaz Kesen Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 52a*) mescitleri, Hüma Hatun Cami (*VAD.No: 1145, s.98*) ve Boğaz Kesen Hamamı (*VAD.No: 1091, vr. 157a*).

I.II.I.VIII. Cıçcığı Mahallesi

Cıçcığı Mahallesi'nde aynı adla anılan mescitle (*VAD.No: 1159, vr. 45b*), Timur Paşa Camii (*VAD.No: 1157, vr. 45a*) bulunmaktadır.

I.II.I.IX. Çavuşlu Mahallesi

Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran seferi sırasında yararlık göstermesinden dolayı Bayezid beylerinin büyüğü olan İskender Bey'e çavuşbaşılık unvanı ile birlikte Maraş'ta arpalık olmak üzere birçok arazi verilmiştir. Maraş'a yerleşen Bayezid ailesinin iskân ettiği mahalleye de bu aileden dolayı Çavuşlu denmiştir (Atalay, 1973: 59).

Mahallede bulunan ibadet ve eğitimle ilgili yapılar; Ali Bey (*VAD.No: 1140, vr. 340b*), Bayezidiye (*VAD.No: 1159, vr. 46a*) mescitleri, Eşekci-zade Mustafa Efendi (*VAD.No: 1157, vr. 54a*), Kalender-zade Veli Bey (*VAD.No: 1145, s.104*), Hamuroğlu Hacı İmam (*VAD.No: 1157, vr. 49a*), Bayezid-zade Hacı Abdullah Bey (*VAD.No: 1157, vr. 49a*), Hayreddin Efendi (*VAD.No: 1156, vr. 9b*) camileri, Hacı İmam Cami Medresesi (*VAD.No: 1091, vr. 156b*).

I.II.I.X. Çiçekli Mahallesi/Seksanlar Mahallesi

Çiçekli Mahallesi'nde bulunan yapılar şunlardı; Çiçekli Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 41a*), Mekekci İsa Efendi (*VAD.No: 1128, vr. 120a*), Molla Hüseyin (*VAD.No: 1145, s.106*), Kara Fakih (*VAD.No: 1148, vr. 31b*), Nur Mehmed (*VAD.No: 1157, vr. 52a*) mescitleri, Abdurrezzak bin Mustafa (*VAD.No: 1157, vr. 38a*)/Abdurrezzak-oğlu (*VAD.No: 1157, vr. 43a*), Mermerci Başı (*VAD.No: 1157, vr. 38b*), Şeyh Mustafa (*VAD.No: 1157, vr. 40b*), Şeyh Haydar (*VAD.No: 1157, vr. 43b*), Hacı Musa (*VAD.No:*

1128, vr. 122), Hacı İbrahim (*VAD.No: 1157, vr. 52a*), Molla Mustafa (*VAD.No: 1157, vr. 37b*), Hacı İbrahim ve Hacı Musa (*VAD.No: 1091, vr. 156a*), Müfti-yi Sabık Hacı Ahmed Efendi (*VAD.No: 1145, vr. 28b*), Mehmed Zeki (*VAD.No: 1156, vr. 8a*), Haydarlı (*VAD.No: 1151, vr. 20b*) camileri mevcuttu.

I.II.I.XI. Çomaklı Mahallesi

Dulkadıroğulları Beyliği döneminde yaşadığı tahmin edilen Çomak Baba adındaki din büyüğünün adı mahalleye verilmiştir (Doğan, 1999: 140). Çomak Baba adına zaviye ve mescit de bulunmaktadır.

Haydar (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), İzgaroğlu (*VAD.No: 1140, vr. 340b*), Hacı Piri (*VAD.No: 1140, vr. 341b*), Hacı Ebu Bekir (*VAD.No: 1140, vr. 343b*) mescitleri, Dede Mehmed Camii (*VAD.No: 1159, vr. 44b*) ve Çomaklı Zaviyesi (*VAD.No: 1159, vr. 45a*).

I.II.I.XII. Dalkaralı Mahallesi

Dalkaralı Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 47a*), Al-i Mirza Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 48a*) mescitleri mevcuttu.

I.II.I.XIII. Divanlı Mahallesi

Divanlı Mahallesi'nde iki mescit, on bir cami ve iki medrese bulunup büyük bir mahalleydi. Ahmed Efendi (*VAD.No: 1148, vr. 29a*), Seyyid Hacı Mustafa (*VAD.No: 1148, vr. 29b*) mescitleri, Hayreddin Efendi Mescidi (*VAD.No: 1159, vr. 45a*)/Hayreddin Efendi Cami (*VAD.No: 1157, vr. 40a*), Ahmed Paşa (*VAD.No: 1159, vr. 46b*), Hacı Bayezid Efendi (*VAD.No: 1159, vr. 46b*), Divanlı Mahallesi (*VAD.No: 1159, vr. 47b*), Hamza Naib (*VAD.No: 1140, vr. 340a*), Sultan Hatun (*VAD.No: 1157, vr. 44a*), Helvacı İbrahim (*VAD.No: 1157, vr. 44b*), Hacı Bayezid (*VAD.No: 1157, vr. 45b*), Hacı Fakih (*VAD.No: 1145, s.95*), Helvacı Hasan (*VAD.No: 1148, vr. 31b*) camileri ve Hacı Bayezid (*VAD.No: 1157, vr. 40a*), Hasan Bey (*VAD.No: 1157, vr. 46a*) medreseleri vardı.

I.II.I.XIV. Duraklı Mahallesi

Duraklı Mahallesi'nin adı bugünde mevcut olup, burada üç mescit ve dört cami vardı. Babaoğlu (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Seyyid Mehmed (*VAD.No: 1159, vr. 45b*), Mirza Ali (*VAD.No: 1157, vr. 46a*) mescitleri, Arab Kasım (*VAD.No: 1159, vr. 44a*), Zulkadır-zade (*VAD.No: 1159, vr. 44a*), Balibek Yeni (*VAD.No: 1157, vr. 36*), Seyyid Mehmed ve Seyyid Hüseyin (*VAD.No: 1157, vr. 42a*) camileri mevcuttu.

I.II.I.XV. Etmekciyan Mahallesi

Etmekciyan Mahallesi'nde beş mescit, on iki caminin varlığı belgelerden tespit edilmiştir. Mahallede yer alan yapılar; Hacı Ali (*VAD.No: 1157, vr. 38a*), Etmekci Ali (*VAD.No: 1157, vr. 40b*), Söylemez Dede (*VAD.No: 1157, vr. 47a*), Kuloğlu İbrahim (*VAD.No: 1145, s.87*), Hacı Mustafa (*VAD.No: 1145, s.114*) mescitleri, Etmekciyan Mahallesi (*VAD.No: 1159, vr. 45b*), Seyyid Ahmed Efendi (*VAD.No: 1140, vr. 343b*), Yazıcı Hacı Ali (*VAD.No: 1157, vr. 37b*), Hacı Halil (*VAD.No: 1157, vr. 37b*), Abdi Efendi (*VAD.No: 1157, vr. 39b*), Etmekci Hacı Ali (*VAD.No: 1145, s.108*), Nakib Seyyid Ahmed Efendi (*VAD.No: 1128, vr. 118*), Taş Medrese (*VAD.No: 1157, vr. 49b*), Adilliye (*VAD.No: 1145, s.85*), Ahmed Ali (*VAD.No: 1148, vr. 27b*), Hacı Cuma (*VAD.No: 1156, vr. 7b*), Nakib Seyyid Mehmed Efendi (*VAD.No: 1156, vr. 12a*) camileri bulunmakta idi.

I.II.I.XVI. Eski Saray Mahallesi

Eski Saray Mahallesi'nde, Hacı Mustafa (*VAD.No: 1135, vr. 10a*), Salacı-zade (*VAD.No: 1091, vr. 156b*) mescitleri, Salacı-zade Cami (*VAD.No: 1157, vr. 47a*), Hacı Mustafa Cami (*VAD.No: 1135, vr. 18b*) vardı.

I.II.I.XVII. Gazi Bey Mahallesi

Gazi Bey Mahallesi'nde, Gazi Bey ve Hüseyin Çavuş (*VAD.No: 1135, 18b*), Gazi Yahya Çavuş (*VAD.No: 1156, vr. 10a*) camileri bulunmaktaydı.

I.II.I.XVIII. Hacı Mehmedli Mahallesi

Mahalle ile aynı adla Hacı Mehmedli Mahallesi (*VAD.No: 1159, vr. 44a*), Osman Efendi (*VAD.No: 1119, vr.ç192b*), Hacı Mehmed (*VAD.No: 1135, vr. 21b*) camileri mevcuttu.

I.II.I.XIX. Halifeli Mahallesi

Halifeli Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1159, vr. 44b*), Hacı Halife (*VAD.No: 1157, vr. 45a*), Halifeli Mahallesi (*VAD.No: 1145, s.81*) camileri vardı.

I.II.I.XX. Hatuniye Mahallesi

Adını Alaüddevle Bey'in eşi Şemse Hatun'dan almıştır (Doğan, 1999: 140). Hatuniye/Şems Hatun (*VAD.No: 1157, vr. 48a*), İklime Hatun (*VAD.No: 1157, vr. 40a*), Hacı Mustafa (*VAD.No: 1157, vr. 48a*), Salacıoğlu (*VAD.No: 1148, vr. 36a*), Ayşe Hatun (*VAD.No: 563, vr. 12a*) camileri mevcuttu.

I.II.I.XXI. Hazinedarlı Mahallesi

Hazinedarlı Mahallesi ismini Alaüddevle Bey'in hazinedarının adına yapılmış camiden almıştır (Solak, 2004: 208). Mahallede bir mescit, on bir cami ve iki de mektep inşa edilmişti. Hacı Fatma Mescidi (*VAD.No: 1139, vr. 159*), Hacı Mustafa (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Bayram Paşa (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Kömür (*VAD.No: 1159, vr. 44b*), Ayşe Hatun (*VAD.No: 1159, vr. 47b*), Ali Ağa (*VAD.No: 1140, vr. 341b*)/Ali ibn Hazinedar (*VAD.No: 1157, vr. 43b*), Hacı Maksud (*VAD.No: 1157, vr. 37b*), Semercioğlu Molla Mehmed (*VAD.No: 1157, vr. 48a*)/(Sulu Çiçekli)Semercioğlu (*VAD.No: 1148, vr. 35b*), Emine Hatun (*VAD.No: 1157, vr. 50b*), Pirli Paşa (*VAD.No: 1145, s.87*), Hacı İmam (*VAD.No: 1145, s.105*), Pir Ahmed Paşa (*VAD.No: 1148, vr. 30b*) camileri ve Şeyh Mirze (*VAD.No: 1159, vr. 45a*), Abidin Çelebi (*VAD.No: 1157, vr. 41a*) mektepleri mahallede mevcuttu.

I.II.I.XXII. İsa Divanlı Mahallesi

İsa Divanlı Mahallesi'nde Hacı Ömer (*VAD.No: 1157, vr. 40a*), Kasım Ağa (*VAD.No: 1157, vr. 40a*), Molla Yusuf (*VAD.No: 1150, vr. 12b*) mescitleri ile İsa Divanlı (*VAD.No: 1159, vr. 44a*), Osman Çelebi (*VAD.No: 1159, vr. 44b*), Derviş İsa

Divanlı Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 52b*), Hacı Mustafa (*VAD.No: 1145, vr. 29b*) camileri mahallenin mabetleri arasındaydı.

I.II.I.XXIII. Karamanlı Mahallesi

Halil Çavuş Mahallesi (*VAD.No: 1140, vr. 341*), Karamanlı Mahallesi (*VAD.No: 1145, s.92*) camileri vardı.

I.II.I.XXIV. Kara Maraş Mahallesi

Kara Maraş Mahallesi'nde beş adet cami ve bir de buk'a mevcuttu. Bunlar; Ağa Veli (*VAD.No: 1159, vr. 44b*), Ağa-zade (*VAD.No: 1140, vr. 344*), Yunus Fakih (*VAD.No: 1157, vr. 41a*), Nazlı Ağa (*VAD.No: 1139, vr. 160a*), Veliyüddin (*VAD.No: 1148, vr. 29b*) camileri ve Ağa Veli Buk'ası (*VAD.No: 1128, vr. 119b*).

I.II.I.XXV. Kaya Başı Mahallesi

Alaüddevle'nin komutanlarından Kaya Başı'nın adı bu mahalleye verilmiştir (Altınöz, 2009: 120). Mahallede iki mescit, altı cami vardı. Emine Hatun (*VAD.No: 1157, 39a*), Müderris-zade Mehmed Efendi (*VAD.No: 1145, s.86*)mescitleri ile Hacı Hasan (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Kaya Başı Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 37b*), Hacı Hüseyin (*VAD.No: 1157, vr. 52b*), Hatib Hacı Mehmed (*VAD.No: 1148, vr. 37a*), Hüseyin Ağa (*VAD.No: 1135, vr. 15a*), Vaiz Ömer Efendi (*VAD.No: 1151, vr. 17a*) camileri.

I.II.I.XXVI. Kolanlı Mahallesi

Kolanlı Mahallesi küçük bir mahalle olup burada bir mescit bir de cami bulunmakta idi. Hoca Mustafa Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 54b*), Hoca Mustafa Cami (*VAD.No: 1157, vr. 39a*).

I.II.I.XXVII. Kuytul Mahallesi

Bu mahallede şehrin en büyük camisi inşa edilmiştir. Alaüddevle Süleyman Bey Cami-i Kebir (*VAD.No: 1157, vr. 41a*)

I.II.I.XXVIII. Neccarlı Mahallesi

Mahalleye meslek gruplarından neccarlık mesleğinin adı verilmiştir. Hacı Hüseyin Camii (*VAD.No: 1157, vr. 43b*), Neccarlı Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 47a*), Neccarlı Mahallesi Cami (*VAD.No: 1157, vr. 47a*),

I.II.I.XXIX. Restebaiye Mahallesi

Restebaiye Mahallesi'nde iki mescit, dokuz cami ve bir adet buk'a vardı. Hiref Başı (*VAD.No: 1145, s.83*), Hacı Musa (*VAD.No: 1157, vr. 44a*) ile Hacı Osman (*VAD.No: 1159, vr. 45a*), Restebaiye Mahallesi (*VAD.No: 1159, vr. 46a*), Durdu Banu Hatun (*VAD.No: 1139vr.159b*), Şems Hatun (*VAD.No: 1157, vr. 40b*), Şah-zade Hatun Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 41a*), Kara Şatır (*VAD.No: 1157, vr. 53a*), Mehmed Efendi (*VAD.No: 1139, vr. 160b*), Sümül-zade Mehmed Efendi (*VAD.No: 1145, s.112*), Kara Şatır (*VAD.No: 1148, vr. 29b*) ve Restebaiye Buk'ası (*VAD.No: 1157, vr. 53b*).

I.II.I.XXX. Şadi Bey Mahallesi/Şaziye Mahallesi

Mahalle adını, Alaüddevle Bey'in komutanlarından biri olan Şadi Bey'den almıştır (Yinanç, 1989: 88).

Mahallede hem eğitim binaları hem de mabetler inşa edilmişti. İki cami ve bir medrese ile buk'a bulunmakta idi. Şadi Bey Cami (*VAD.No: 1159, vr. 44b*), Ali Efendi Cami (*VAD.No: 1159, vr. 49b*), Şaziye ve Müfti Ali Efendi Cami (*VAD.No: 1157, vr. 37b*) ve Şadi Bey Camii Medresesi (*VAD.No: 1159, vr. 46a*), Şadi Bey Buk'ası (*VAD.No: 1119, vr. 192b*),

I.II.I.XXXI. Şeker Dere Mahallesi/Yukarı Oba Mahallesi

Şeker Dere Mahallesi diğer adıyla Yukarı Oba şehrin büyük mahallelerindendi. Mahallede üç mescit ve altı cami vardı. Hacı Süleyman (*VAD.No: 1157, vr. 41a*), Şeker-oğlu (*VAD.No: 1157, vr. 44b*), Hacı Arslan Efendi (*VAD.No: 1145, s.93*) mescitleri ile Sitti Hatun/İskender Paşa (*VAD.No: 1159, vr. 45b*), Ahmed Paşa (*VAD.No: 1140, vr. 341a*), Şeker Dere Mahalle (*VAD.No: 1157, vr. 41a*), Alacalı (*VAD.No: 1157, vr. 46a*), Ekberli (*VAD.No: 1091, vr. 155*), Rıdvan-zade Ali Efendi (*VAD.No: 1145, s.102*) camileri.

I.I.II.II. Diğer Mahalleler

I.I.II.I. Ali Veli/Sarı Veli Mahallesi

Ali Veli/Sarı Veli Mahallesi'nde dört cami mevcuttu. Hanifi Bey (*VAD.No: 1157, vr. 41a*), Hacı İbrahim (*VAD.No: 1157, vr. 45b*), Sarı Veli Mahallesi (*VAD.No: 1151, vr. 23a*). Hacı Veli (*VAD.No: 1145, s.101*)

I.I.II.II. Ali Çelebi Mahallesi

Ali Çelebi Mahallesi, küçük bir mahalle idi. Burada bir mescit bulunmakta idi. Üveys Bey Mescidi (*VAD.No: 1159, vr. 44a*)

I.I.II.III. Arakciyan Mahallesi

Arakciyan Mahallesi'nde, mahalle adına cami dışında üç cami daha bulunmakta idi. Mehmedli (*VAD.No: 1159, vr. 45b*), Hatip Hacı Mehmed (*VAD.No: 1159, vr. 46a*), Hacı Sinan (*VAD.No: 1145, s.77*), Arakciyan Mahallesi (*VAD.No: 1135, vr. 15b*).

I.I.II.IV. Çarmıklı Mahallesi

Çarmıklı Mahallesi'nde bir cami vardı. Ayine Bey Hacı Halil Cami (*VAD.No: 1157, vr. 43a*).

I.I.II.V. Çukuroba/Çukur Mahallesi

Çukuroba Mahallesi'nde bir mescit Ebu Bekir Mescidi (*VAD.No: 1159, vr. 43b*) ve üç camisi olan Hacı İmam Hüseyin (*VAD.No: 1145, s.97*), Çukuroba Mahallesi (*VAD.No: 1150, vr. 11b*), Seyyid Ali (*VAD.No: 1091, vr. 157a*) camileri halkın ibadetine açıktır.

I.I.II.VI. Deli Ali Mahallesi

Deli Ali Mahallesi'nde üç cami vardı. Hacı Hüseyin (*VAD.No: 1145, vr. 28b*), İmam Hüseyin ve Ahmed (*VAD.No: 1148, vr. 35b*), Arabanoğlu Hacı Hasan (*VAD.No: 569, vr. 57b*).

I.II.II.VII. Dereli Mahallesi

Dereli Mahallesi'nde iki mescit vardı. Dereli Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 50a*), Keçi Ağas (*VAD.No: 1135, vr. 12a*). İki mescidi olmasından dolayı küçük bir mahalle olduğu anlaşılan bu yerin anlaşılmaktadır.

I.II.II.VIII. Deveciyan Mahallesi

Deveciyan Mahallesi'nde iki mescit ve dört cami mevcuttu. Deveciyan Mahallesi (*VAD.No: 1159, vr. 47b*), Hacı Süleyman (*VAD.No: 1139, vr. 159a*) mescitleri ve Hacı Halil (*VAD.No: 1157, vr. 41b*), Deveciyan Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 43a*), Ahmed (*VAD.No: 1157, vr. 44a*), Hacı Hüseyin (*VAD.No: 1157, vr. 47*).

I.II.II.IX. Dindarlı Mahallesi

Dindar Bey Mahallesi'nde aynı adla bir cami bulunmakta idi. Dindar Bey Cami (*VAD.No: 1159, vr. 43b*) Bunun dışında bir mescit Kara Bey Mescidi (*VAD.No: 1091, vr. 155*), ve dört cami vardı. Ali Ağa (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Dindarlı Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 39b*), Hacı Mehmed (*VAD.No: 1135, vr. 11b*), Hacı Mustafa (*VAD.No: 1135, vr. 11b*).

I.II.II.X. Gül Çiçek Mahallesi

Gül Çiçek Mahallesi'nde iki mescit buluyordu. Ahmet Ağa Mescidi (*VAD.No: 1154, vr. 36a*), Himmet Mescidi (*VAD.No: 1156, vr. 7a*)

I.II.II.XI. Halilli Mahallesi

Halilli Mahallesi'nde bir cami mevcuttu. Yahya Çelebi-zadeler Cami (*VAD.No: 1139, 159*)

I.II.II.XII. Halhaliye Mahallesi

Halhaliye Mahallesi'nde aynı adı taşıyan hem mescit Halhaliye Mescidi (*VAD.No: 1159, vr. 43a*), hem cami vardı. Halhaliye Mahallesi Cami (*VAD.No: 1157, vr. 52a*). Bunun dışında Veli Çelebi Mescidi (*VAD.No: 1091, vr. 157a*) ve Hacı Veli (*VAD.No: 1119, vr. 192b*), Halil Çavuş (*VAD.No: 1148, vr. 29b*), Receb (*VAD.No: 1148, vr. 34a*), Arab-zade (*VAD.No: 1151, vr. 18a*) camileri bulunmakta idi.

I.II.II.XIII. Hanefiye Mahallesi

Mahalleden adının alan Hanefiye Mahallesi'nde bir cami vardı. Hanefiye Mahallesi Cami (*VAD.No: 1157, vr. 37b*)

I.II.II.XIV. Hoca Davudlu Mahallesi

Hoca Davudlu Mahallesi'nde Zamane Hatun Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 36*) ile Hacı Ebu Bekir (*VAD.No: 1157, vr. 54a*), Süleyman Efendi (*VAD.No: 1091, vr. 156b*) camileri vardı.

I.II.II.XV. Hoca Durdu/Tekye/Debbağhane Mahallesi

Hoca Durdu Mahallesi de “*sekiz müderrisîn kiramdan*” olup, mahalleye adı verilmiştir. Adına aşağıdaki yapılar dışında vakıf da bulunmaktadır.

Mahallede dört mescit, bir cami ve bir de hamam bulunmakta idi. Hoca Durdu Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 41a*), Bey Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 44b*), Tekye Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 44b*)/İbrahim Ağa Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 48a*), Şeyh Seyyid Ebu Bekir Efendi Mescidi (*VAD.No: 1145, s.107*), Bayezid-zade Hacı Abdullah Bey/Salihiyye Cami (*VAD.No: 1145, s.86*), Tekye-nişin Hamamı (*VAD.No: 1148, vr. 29b*).

I.II.II.XVI. Kadı Beyli Mahallesi

Kadı Beyli Mahallesi'nde hayır sahibi Fatıma Hatun' kendi adına mescit yaptırmıştır. Fatıma Hatun Mescidi (*VAD.No: 1140, vr. 343b*).

I.II.II.XVII. Kara Ali Beyli Mahallesi

Kara Ali Bey Mahallesi'nde aynı isimler bir mescit vardı. Kara Ali Bey Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 46a*).

I.II.II.XVIII. Karalar Mahallesi

Karalar Mahallesi'nde bir cami bulunuyordu. Sene Cami (*VAD.No: 1157, vr. 44b*)

I.II.II.XVIX. Kayışlı Mahallesi

Kayışlı Mahallesi'nde mahalle ile aynı ismi taşıyan Kayışlı Cami (*VAD.No: 1159, vr. 44a*) dışında Kürd Hacı Hızır-oğlu Hacı Ahmed (*VAD.No: 1145, vr. 29a*), Mustafa Efendi (*VAD.No: 1091, vr. 156a*) camileri ve bir de Mehmed Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 51a*) vardı.

I.II.II.XX. Kelefirli Mahallesi

Kelefirli Mahallesi'nde bir adet mescit vardı. Hoca Miza Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 44b*)

I.II.II.XXI. Kınalı Mahallesi

Kınalı Mahallesi'nde aynı adla mescit yapılmış, mescti mahallenin adını almıştır. Kınalı Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 51b*)

I.II.II.XXII. Kızıl Tepe Mahallesi

Kızıl Tepe Mahallesi'de aynı isimde mescit inşa edilmişti. Kızıl Tepe Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1148, vr. 32b*)

I.II.II.XXIII. Kirişciyan Mahallesi

Kirişciyan Mahallesi'nde yine mahallenin isimini taşıyan bir cami bulunmakta idi. Kirişciyan Mahallesi (*VAD.No: 1157, vr. 48a*)

I.II.II.XXIV. Kubalı Mahallesi

Kubalı Mahallesi'nde aynı adla mescid vardı. Kubalı Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1128, vr. 119b*)

I.II.II.XXV. Kulağı Kurtlu Mahallesi

Kulağı Kurtlu Mahallesi'nde dört cami bulunuyordu. Bunlar; Hacı Davud (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Hacı Durdu (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Hacı Durak (*VAD.No: 1140, vr. 341a*), Kulağı Kurtlu (*VAD.No: 1157, vr. 46b*) camileriydi.

I.II.II.XXVI. Kumarlı Mahallesi

Kumarlı Mahallesi'nde dört cami mevcuttu. Veli Paşa (*VAD.No: 1157, vr. 38a*), Şemsi Hatun (*VAD.No: 1128, vr. 122*), Kumarlı Mahallesi (*VAD.No: 1148, 27b*), Hasan Ağa (*VAD.No: 1146, vr. 12b*).

I.II.II.XXVII. Kuyucak Mahallesi

Kuyucak Mahallesi'nde üç mescit ve üç cami vardı. Hacı Ebu Bekir (*VAD.No: 1159, 46b*), Eşkıyaoğlu (*VAD.No: 1140, vr. 343a*), Heman Hatun (*VAD.No: 1157, vr. 49a*) mescitleri, Kuyucak Mahallesi Süleyman Efendi ve Dede Efendi (*VAD.No: 1119, vr. 193*), Kuyucak Mahallesi (*VAD.No: 1091, vr. 155*), Süleyman Efendi (*VAD.No: 1128, vr. 119a*) camileri vardı.

I.II.II.XXVIII. Mağaralı Mahallesi

Mağaralı Mahallesi'nde aynı isimle bir cami olmak üzere mahallede iki adet cami mevcuttu. Mağaralı Mahallesi (*VAD.No: 1139, vr. 159b*), Hacı Mehmed (*VAD.No: 1145, s.108*) camileri.

I.II.II.XXIX. Musalla Mahallesi

Musalla Mahallesi'nde bir mescit ve bir cami bulunmakta idi. Yahya Çelebzade Mescidi (*VAD.No: 1119, vr. 192b*), Seyyid Hacı Osman Cami (*VAD.No: 1128, vr. 119b*).

I.II.II.XXX. Pınar Başı Mahallesi

Pınar başı Mahallesi adına Pınar Başı Mahallesi Camii (*VAD.No: 1140, vr. 341b*), bulunan mahallede iki cami daha inşa edilmiştir. Hüseyin (*VAD.No: 1159, vr. 43b*), Hacı İvaz (*VAD.No: 1157, vr. 50a*).

I.II.II.XXXI. Sibaiye Mahallesi

Sibaiye Mahallesi'nde bir mescit tespit edilmiştir. Mehmed Ağa Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 39a*)

I.II.II.XXXII. Şarkıyan Mahallesi

Şarkıyan Mahallesi'nde iki cami ve bir adet medrese bulunmaktadır. Hatib Hacı Mehmed (*VAD.No: 1091, vr. 156b*), Hacı Cafer (*VAD.No: 1157, vr. 45a*), Hacı Mehmed Medresesi (*VAD.No: 1157, vr. 46a*).

I.II.II.XXXIII. Şeyh Mahallesi

Şeyh Mahallesi'nde üç cami vardı. Bunlar; Hasan Dede (*VAD.No: 1159, vr. 47a*), Şeyh Hüseyin Dede (*VAD.No: 1157, vr. 37a*), Hatun (*VAD.No: 1157, vr. 38a*) camileri.

I.II.II.XXXIV. Tacı Mahallesi

Mahallede bir adet mescit vardı. Kadı Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 51b*).

I.II.II.XXXV. Taşlı Mahallesi

Taşlı Mahallesi'nde birer adet mescit ve cami bulunmaktaydı. Bunlar; Taşlı Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 42b*), Taşlı Mahallesi Cami (*VAD.No: 1157, vr. 51b*),

I.II.II.XXXVI. Tekbinli Mahallesi

Tekbinli Mahallesi'nin adına tek bina vardı, o da bir mescittir; Tekbinli Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 43a*).

I.II.II.XXXVII. Tepe Başı Mahallesi

Tepe Başı Mahallesi'nde bir mescit ve dört cami inşa ettirilmiştir. Baba Zalı Mescidi (*VAD.No: 1159, vr. 47b*), Vaiz Ömer Efendi (*VAD.No: 1159, vr. 45b*), Kadı Mürsel (*VAD.No: 1157, vr. 50a*), Dindaroğlu İbrahim (*VAD.No: 1145, s.94*), Hüseyin Ağa (*VAD.No: 1151, vr. 23a*).

I.II.II.XXXVIII. Veli Ali Mahallesi

Veli Ali Mahallesi'nde bir mescir bir de cami vardı. İmam Hüseyin ve Ahmed Mescidi (*VAD.No: 1157, vr. 52b*), ve Kurbanoğlu Hacı Hasan Camii (*VAD.No: 559, vr. 16a*),

I.II.II.XXXIX. Zavlıcan Mahallesi

Zavlıcan Mahallesi'nde aynı adı taşıyan bir de mescit mevcuttu. Zavlıcan Mahallesi Mescidi (*VAD.No: 1159, vr. 44b*).

I.II.II.XL. Zinyedanlı Mahallesi

Zinyedanlı Mahallesi'nde bir adet mescit, iki cami vardı. Yalak Kaya-oğlu Mescidi (*VAD.No: 1128, vr. 119b*), Hacı Ali (*VAD.No: 1145, s.96*), Hacı Mehmed (*VAD.No: 1148, vr. 28a*), Zinyedanlı Mahallesi (*VAD.No: 1148, vr. 28b*).

İKİNCİ BÖLÜM

MARAŞ VAKIFLARI

Vakıf kelimesi, sahibi bulunduğu bir mülkü, toplumun menfaatine ebedi olarak tahsis etmeye karşılık olarak kullanılmaktadır (Pakalın, 1983: 577). VIII. yüzyıl ortalarından XIX. yüzyılın sonlarına kadar olan zamanda, İslam ülkelerinin sosyal ve ekonomik hayatında önemli bir rol oynayan dini-sosyal bir müessesedir (Yediyıldız, 1986: 153).

İslam toplumunda yardımlaşma duygusu Allah ve Hz. Peygamber'in emir ve tavsiyeleri ile kuvvetlenmiş, yüzyıllar boyunca devam eden vakıf müessesesinin doğmasını sağlamıştır. Hz. Peygamber döneminden itibaren hayata geçirilen vakıf sistemi birçok devletin sosyal yönünü oluşturmaktaydı. Sosyal devlet yönüyle Osmanlı Devleti de insanlara faydası olan hemen her hizmet için vakıf kurma yönüne gitmiştir (Akgündüz, 2002: 447).

Vakıfların toplumun kendi kendini kalkındırmasında önemli bir rolü vardır. Özellikle şehirleşmede vakıf sisteminden yararlanılmıştır. Fethedilen şehirler bu sistemden faydalanarak yeni bir anlayışla imar edildiği gibi, ıssız kervan yolları geçitlerinde ve önemli bölge merkezlerinde kurulan yeni yerleşim birimleri vakıflar sayesinde daha da gelişmiştir (Öztürk, 2002: 436). Cemiyet için en önemli hizmet olan eğitim-öğretim kurumlarının tamamı da vakıf yoluyla kurulmuş; sağlık, sosyal güvenlik ve yardım hizmetlerinin karşılanmasında vakıftan yararlanılmıştır (Akgündüz, 2002: 447). Kamu yararına olan her hizmetin eksiksiz ve düzenli yapılması için vakıf müesseselerine başvurulmuştur.

Vakıflar şartları itibariyle iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan ilki bizzat kendisinden yararlanan vakıflardır ki, bunlara “*müessesât-ı hayriye*” adı verilmektedir. Mabetler, metepeler, medreseler, imaretler, zaviyeler, kütüphaneler, misafirhaneler, köprüler, hastaneler, çeşmeler ve sebiller bunlardandır. İkincisi ise; birinci kısımda ifade edilenlerin sürekli ve düzenli bir şekilde işlemlerini sağlayan bina,

arazi, para ve bunların benzeri gelir kaynaklarından oluşan vakıflardır. Bunlara Osmanlı'da “*asl-ı vaf*” denilmiştir (Sak, 2005: 2).

Vakıflar daha çok maddi yönden güçlü olan kişiler tarafından kurulduğu, bunların başında da sultanların ve devlet adamlarının geldiği görülmektedir. Nitekim Orhan Gazi'den başlayarak, Osmanlı Padişahları, vezirler, zengin kimselerin pek çok vakıf yaptırmış oldukları bilinmektedir (Kazıcı, 1985: 59). Şehrin idarecisi ve hakimi Kadı Muslihiddin tarafından ibadet ve eğitim merkezlerinden Kadı Muslihiddin Camii ve Buk'ası yaptırılmıştır (*VAD.No: 1157, vr.48b*).

Vakıfların en iyi şekilde hizmet verebilmesi ve varlığını uzun süre koruyabilmesi için de tedbirler alınmıştır. Gerekli şartlar ve vakfa tahsis edilen mallar vakfiyelerde belirtilmiştir. Vakfiyelerde, kurulan müessesenin nasıl idare edileceği, ne gibi masraflar yapılacağı, kimlerin faydalanacağı, müessesede kaç kişinin ne suretle çalışacağı, çalışanlara ne kadar aylık verileceği, bu aylıkların nerden temin edileceği, görevlendirilen kimselerin vasıfları konularında bir takım şartlar koyularak yazılırdı (Pakalın, 1983: 576). Belgelerde görevlinin atanma şartlarında bazı görevlilerin atanmalarında “*lede l-ımtihân istihkâkı nümâyân*” ifadesi geçmektedir (*VAD.No: 563, s.39*).

II.I. MARAŞ'TA BULUNAN VAKIFLAR

Maraş'ta toplumun eğitim-öğretim, sağlık, ulaşım gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak kurumlar Dulkadir Beyliği'nden itibaren kurulmaya başlanmış, Osmanlı devrinde de devam etmiştir. Topluma hizmet veren mektep, medrese, cami, mescit ve imaretin başta geldiği kurumların her türlü gelir ihtiyacı vakıflardan temin edilmiştir (Baş, Tekin, 2007: 59). Maraş'ta mahallenin avarızı ve bedel-i nüzul için, bazen de cami için vakıflar kurulurdu. Aşağıda Maraş'ta bulunan vakıflar nukud, avarız ve hayri vakıflar başlığı altında incelenecektir.

II.I. I. Nukud Vakıfları

Nukud para demek olup, nukud vakfi para vakıfları anlamına gelmektedir (Pakalın, 1983: 706). Vakıfların gelir kaynakları arasında İslam'da yasak olan faize rağmen işletilmek üzere vakfedilmiş nakit paralar da bulunmaktaydı. İşletilme şekilleri

vâkıflarının şartlarına bağlıydı ve bu şartlarda genelde aynı olurdu. Açıkça söylenmekten kaçınılsa da vakfedilen para % 15'lik kârla borç olarak verilmekteydi. Vakıf paraların “*muamele-i şer'iyye*” ve “*hîle-i şer'iyye*” yoluyla faizlenme sorunu, İslam tarihi boyunca hukukçular arasında dinî açıdan doğruluğu tartışılmıştır. Buna rağmen ekonomik ihtiyaçlar ve zorunluluklar sebebiyle yaygın bir şekilde para vakıflarının yapılmasına ve işletilmesine devam edilmiştir (Yediyıldız, 1986: 159).

Para vakıfları iki kısma ayrılır; birinci kısmı muhtaç olanlara faizsiz ödünç verilen vakıf parasıdır. İkinci kısmı ise; hayra sarfedilecek, bir faiz karşılığında taliplerine rızalarıyla borç verilmesi uygun olan vakıf parasıdır (Kurt, 1996: 48). Para vakıfları, paraya ihtiyacı olanları tefecilerin elinden kurtarma ve daha uygun şartlarda kredi olanakları sağlama gibi amaçları taşıdığı söylenebilir (Yediyıldız, 1986: 159).

Maraş'ta kurulan nukud vakıfları daha çok mahalle ve cami için kurulmuş vakıflardı. Mahalle avarızları için yapılan para vakıflarına tahsis edilenler, büyük miktarlarda paralar olmadığı için bunlar daha ziyade küçük çaplı vakıflardır (Sak, 2005: 159).

II.I. I.I. Alaca Mescid Nukud Vakfı

Şeker Dere Mahallesi'nde kurulan nukud vakfına debbağhane ve bunun gibi geliri olan birçok dükkân vakfedilmiştir. Vakfın idaresinden sorumlu olan mütevellie aynı mahalledeki tekâlif vakfının mütevelliliğide verilmiştir.

Şeker Dere Mahallesi tekâlifine vakf olan nukudun mütevellisi olan Hacı İbrahim rızasıyla Alaca Mescid'in vakfı debbağhane vesair nukuda ücretsiz mütevellisi olan yeğeni Efendi-zade Mehmed Halife'ye bağışlamıştır. Maraş naibi Derviş Mustafa'nın arzıyla Efendi-zade Mehmed Halife Zilkade 1151/Şubat-Mart 1739'da vazifeye atanmıştır (VAD.No: 1145, vr. 29a). Şeker Deresi Mahallesi tekâlifine vakf olan nukudun aynı mahallede Alaca Mescid vakfı nukuduna debbağhane vesair nukudun ücretsiz mütevellisi olan Mehmed Halife'nin Recep 1170/Mart-Nisan 1757'de beratı yenilenmiştir (VAD.No: 1135, vr. 16a).

II.I. I.II. Bostancıyan Mahallesi Nukud Vakfı

Maraş'ta bulunan Bostancıyan Mahallesi'nin nukud vakfı bulunmakta idi. Buraya müteveli görevlendirilmesi yapılmıştır. Bostancıyan Mahallesi'nde mahalle halkının vakfettiği vakıf parasına müteveli olmayıp lazım olduğundan Davud'un oğlu Hacı İbrahim Şevval 1140/Mayıs-Haziran 1728'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1139, vr. 159a*).

II.I. I.III. Dalkara Mahallesi Nukud Vakfı

Maraş'ta Dalkara Mahallesi nukud vakfı vardı ve vakfın idaresi için de müteveliye ihtiyaç duyulmaktaydı. Nukuda müteveli lazım olmakla Seyyid Mustafa bir akçe ile Maraş naibinin arzıyla Zilkade 1133/Ağustos-Eylül 1721'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 51a*). Ancak atanan müteveli nukuda vakfedilen parayı kendi çıkarına harcamış, vakıf malını yemiştir. Bu durumun anlaşılması üzerine derhal müteveli vakıftan atılmıştır. Dalkaralı Mahallesi'nde vakıf akçesine müteveli olan Seyyid Mustafa'nın vakfın malını "*ekl itmesi*" nedeniyle işine son verilmiştir. Yerine gelen Seyyid Ahmed'e Maraş naibi Ahmed'in arzıyla Recep 1143/Ocak-Şubat 1731'de merkezden beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.28b*).

II.I. I.IV. Etmekciyan Mahallesi Nukud Vakfı

Maraş'ta Etmekciyan Mahallesi'nde masraflarının karşılanması ve cüz okunması için nukud vakıfları kurulmakta idi. Maraş'ta Etmekciyan Mahallesi'nde Veli Bey ve Halid Bey cüz okumakla meşruta eyledikleri nukudun mütevellisi ve cüzhanı Veli ve Halid'in vefat etmeleri üzerine yerlerine Seyyid İbrahim ve Seyyid İsmail'e Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 42a*). Etmekciyan Mahallesi'nde nukud akçenin mütevellisi Mehmed'in beratı zayı olduğundan tekrar Şaban 1154/Ekim-Kasım 1741'de beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.115*).

Etmekciyan Mahallesi'nde bulundan caminin aydınlatılması için de ayrıca para vakfedilmiştir. Etmekciyan Mahallesi'nde Seyyid Ahmed Efendi Camii'nde çerağına vakf olan nukudun mütevellisi olmayıp, ücretsiz imam olan Seyyid Ahmed Muharrem 1139/Ağustos-Eylül 1726'da atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr. 118*).

Mahalle masrafları için ayrılan paranın idaresine de mütevellî görevlendirilmiştir. Etmekciyan Mahallesi masraflarına vakf olan nukud akçenin mütevellisi olan Mehmed Halife'nin Ramazan 1169/Mayıs-Haziran 1756'da beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 13b*).

II.I. I.V.Kaya Başı Mahallesi Nukud Vakfı

Kaya Başı Mahallesi nukud vakfı mevcut olup, buraya mütevellisi olmayıp, ihtiyaç duyulmasından dolayı mütevellî görevlendirilmiştir. Kaya Başı Mahallesi'nde nukud vakfının mütevellisi olmayıp Hasan'ın oğlu Ahmed Şevval 1140/Mayıs-Haziran 1728'de atanmıştır (*VAD.No: 1139, vr. 159a*). nukud vakfının mütevellisi olan Ahmed'in beratı Zilhicce 1147/Nisan-Mayıs 1735'te yenilenmiştir (*VAD.No: 1145, s.96*).

II.I. I.VI. Kulağı Kurtlu Mahallesi Camisinin Nukud Vakfı

Maraş'ta Kulağı Kurtlu Mahallesi'nde bulunan mahalle camisinin nukud vakıfları da vardı. Kulağı Kurtlu Mahallesi'nde caminin nukudunun mütevellisi Hasan'ın vefatı ile evlad-ı vâkıftan Durdu Mehmed'e Şaban 1135/Mayıs-Haziran 1723'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 54a*).

II.I. I.VII. Hacı Durdu Mehmed Nukud Vakfı

Maraş'ta XVII. yüzyıl başlarında maddi durumu iyi kimselerden Hacı Durdu Mehmed, bazı emlak ve akarlarını oğulları Abdulgaffar, Ahmed ve Abbas adına paylaştırılmasını şart koşturmuş (Baş,Tekin, 263). Vâkıfın bu şartına riayet edilmiş, uzun bir zaman evlad-ı evlad şartına uygun olarak mütevellî görevlendirilmiştir.

Maraş'ta bulunan Hoca Durdu'nun evlad-ı zükur şartıyla vakf eylediği mülklerinin mütevellisi erkek evladından "*esleh ve erşed*" olan Seyyid Ahmed'in vefatı üzerine yerine Seyyid Hacı Osman'a Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*). Maraş'ta Alaca Mescidi'n yakınında Şekerli Mahallesi'nde Hoca Durdu Mehmed'in hücrelerinin ve vakıflarının mütevellisi vâkıfın şartıyla olan vakfiyeye göre erkek torun Seyyid Hacı Osman'ın vefat etmesi üzerine yerine yine erkek torunlardan "*eslah, ekber ve erşedinden*" Seyyid İbrahim ve Seyyid

Yusuf Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şevval 1145/Mart-Nisan 1733'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.86; BOA. C.Ev. 316/16052*).

Vâkıfın soyundan olupta müteveli olmayan kişi, aynı soydan olduğu iddiasını mahkemenin huzunda ispat etmesi gerekiyordu. Ancak ondan sonra mütevelliliğe kadı veya naibinin arzıyla merkezden beratla atanıyordu. Mahmud'un oğlu Hoca Durdu Mehmed'in Maraş'ta vakfettiği mülklerden dükkânlar, değirmenler ve evlerin kira gelirlerini vâkıf vakfiyede eşit yolla erkek ve kız evladına ve onların nesli mevcut oldukça evlad-ı evladına meşrutiyet üzere olacağını beyan etmiştir. Ahmed'in oğlu Mehmed, vâkıfın büyük oğlu Osman'ın torunu ve Ahmed'in oğlu olduğunu belirtmiştir. Eskiden beri vâkıfın şartı uygulanmakta olduğundan meşrutiyet sebebiyle evlad-ı evlattan mutasarrıf olduğunu ve o erkeklerden birinin de Mehmed olduğunu iyi niyetli Müslüman kimselerden oluşan cemaat mahkemeye bildirmiştir. Bunun üzerine Mehmed'in vakfın evlatlarından olduğu anlaşıl原因 olarak, dörtte bir hisseyle mütevellilik görevine Maraş naibi Abdurrahman arzıyla Şaban 1146/Ocak-Şubat 1734'te merkezden ataması gerçekleşmiştir. (*VAD.No: 1145, s.90*).

Hümayun-zade Kasım Efendi ve Hoca Durdu Mehmed bin Mahmud ve halk evladına vakf eyledikleri emlak ve gelir getiren diğer mülk ve dükkanların mütevelliliği ekber ve erşedine şart olup bundan önce müteveli olan Seyyid İbrahim'in vefat etmesiyle yine evladan Seyyid Ahmed Efendi'ye tayin için kadı arzının verilmesiyle Şevval 1166/Ağustos 1753'te beratı verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 37a*).

Vakıfta vakfedilen cüzleri okumak için cüzhanlar da görevliydi. Hoca Durdu vâkıf cüz'lerden bir cüz'e mutasarrıf Ali ve Osman'ın vefatıyla yerlerine Mahmud ve Ahmed Rebiülevvel 1140/Ekim-Kasım 1727'de atanmışlardır (*VAD.No: 1128, vr. 120b*).

II.I. I.VIII. Hamuroğlu Hacı İmam Camii Nukud Vakfı

Hamuroğlu Hacı İmam Camii, Çavuşlu Mahallesi'nde idi (BOA. C.Ev. 78/3878). Caminin masraflarını karşılamak amacıyla kurulan nukud vakfının banisi şimdilik bilinmemektedir.

Maraş'ta Hamuroğlu Hacı İmam Camii'nin nukudunun mütevellisi olmadığından Şeyh Ali müteveli olarak bu göreve Ramazan 1137/Mayıs-Haziran 1725'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 193*). Mütevellilik işi için arzı bazen istedikleri kimsenin göreve getirilmesini isteyen kişiler tarafından da yapılıyordu. İki akçe ile müteveli olan Ali'nin çocuksuz olarak vefat etmesi nedeniyle üzerinden Mehmed Halife Seyyid Mustafa'nın oğlu Seyyid Ömer ve Mustafa'nın oğlu Musa adlı iki hayır severin dilekçesiyle Rebiülevvel 1159/Mart-Nisan 1746'da atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 31b*).

II.I. I.IX. Hacı Hızır Mescidi Nukud Vakfı

Kayıklı Mahallesi'nde bulunan Hacı Hızır Mescidi için adları belirtilmeyen kişiler tarafından para vakfedilmiştir. Ancak bu vakfedilen nukudun tasarrufunu sağlayan müteveli bulunmadığı için para gereksiz yere israf ediliyordu. Bu harcamaların önlenmesi amacıyla vakfa müteveli tayini yapılmıştır. Kayıklı Mahallesi'nde Hacı Hızır Mescidi'nde bazı kimselerin vakfettikleri nukudun mütevellisi olmayıp parası lüzumsuz yere harcandığından dolayı ücretsiz olarak İbrahim'e Şaban 1138/Nisan-Mayıs 1726'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*).

II.I. I.X. İsa Divan Camii Nukud Vakfı

İsa Divanlı Mahallesi'nde, İsa Divan tarafından inşa ettirilen caminin (*VAD.No: 1145, s.78*) nukud vakfı bulunmakta idi. Vakfın müteveli görevlendirmede evlad-ı meşruta olması esas alınıyordu. Nukudun üçte bir hissesi evlada meşruta olup, evlad-ı vâkıftan Şeyh Dede Mehmed Halife'den yabancı olduğu anlaşılan Mustafa almıştır. Onun işten çıkarılması üzerine eski beratıyla Şevval 1143/Nisan-Mayıs 1731'de Şeyh Dede Mehmed Halife görevine yeniden tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.78*).

II.I. I.XI. Kadı Abdurrahman Camii Nukud Vakfı

Kadı Abdurrahman Camii'nin giderlerini karşılamak amacıyla toplanan nukudun vakfına müteveli görevlisi atanmıştır. Kadı Abdurrahman Camii'nin nukud vakfının mütevellisi olmayıp, lazım olmasıyla Recep 1189/Ağustos-Eylül 1775'te yarım akçe ile Haşim'e berat verilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 17a*).

II.I. I.XII. Salihyye Camii Nukud Vakfı

Maraş'ta Hoca Durdu Mahallesi'nde bulunan Salihyye Camii'ne vakf olunan paraların, malın ve akarın kirasını maaş sahiplerine dağıtmak ve vakfın tasarrufu için mütevellî lazım olmakla günlüğü bir akçe ile Şeyh Hacı Hüseyin'e Maraş naibi İsmail Efendi'nin arzıyla Cemaziyelahir 1160/Haziran-Temmuz 1747'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 33a*).

II.I. I.XIII. Şeker Dere Mahallesi Nukud Vakfı

Şeker Dere Mahallesi'nde mahalledeki hayır sahibi kişiler tarafından nukud vakfı tahsis edilmiştir. Şeker Dere Mahallesi nukud vakfına mütevellî lazım olduğundan ücretsiz Salih Şevval 1139/Mayıs-Haziran 1727'de bu göreve atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr. 119b*). Şeker Dere Mahallesi'nde hayır sahibi kimselerin vakf ettikleri nukud vakfına ücretsiz mütevellî atanmak üzere Hacı Osman'a Safer 1149/Haziran-Temmuz 1736'da merkezden berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.101*).

II.I. I.XIX. Şems Hatun Nukud Vakfı

Maraş'ta Şems Hatun Camii'nde müezzin olan Abdullah'ın başka diyarın sakini olup ve orayı vatan tutup, hizmeti tamamen terk etmiştir. Bundan başka Mehmed adlı kimse de ev, dükkânın nukudunu vazife ortaya çıkarmış vakfın malını yemiştir. Cuma müezzinliği namıyla vazife meydana getirip berat vermiş ve sonra maaş sahipleriyle birlikte vakfa haksızlık ettiği anlaşılınca hizmeri terk ederek, kaçmıştır. İki hizmetlinin görevi bırakması üzerine işlerine son verilmiş ve yerlerine iki akçe ile Hüseyin Halife Maraş naibi Mehmed Halife'nin arzıyla Muharrem 1146/Haziran-Temmuz 1733'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.88*).

II.I.II.Avarız ve Nukud Vakıfları

Kelime olarak arızanın çoğulu olan avarız, sonradan ortaya çıkan haller anlamına gelip; yangın, sel, hastalık, ölüm ve zaruret gibi meydana gelmesi istenmeyen hallerdir. Avarız, avarız-ı divaniye, tekâlif-i örfiye, ya da avarız akçesi, olağanüstü hallerde özellikle savaş sebebiyle tahsil edilen vergilerdi. Bu vergilerin halktan toplanması uygulamada eski önemi kaybetmesinin üzerine, bu amaçla kurulmuş olan

vakıf gelirlerinin de köy veya mahalle heyetlerinin kararı ile uygun yerlere harcama yapılması sağlanmıştır (Sak, 2005: 159-160).

Avarız vakıfları, köy ya da mahalle sakinlerinin beklenmedik ihtiyaçlarına harcanmak üzere kurulmuşlardır. Mahallede hastalık nedeniyle işi ve kazancı olmayanların, kimsesizlerin, dul ve yetimlerin bakımını üstlenmek ve sıkıntılarını gidermek gibi amaçlara hizmet eden vakıflardır (Kazıcı, 1985: 89). Bu çeşit vakıfların menşeyini Hz. Peygambere dönemine kadar dayanır. Vatan ve din savunması için gerekecek donatım ve masraflarını karşılamak için kurulan avarız vakıflarının zamanla amaçları genişledi ve şehirlerdeki belediye hizmetleriyle, köy ve mahallelerdeki sosyal hizmetleri finanse eder duruma geldi (Akgündüz, 2002: 454).

Avarız vakıfları başlangıçta köy ve mahalle halkının ödemekte zorlandıkları “*avarız vergisi*” ve “*kürekçi bedeli*” ve diğer ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere halkın bağışlarıyla kurulmuştur. Gayrimüslimlere de yardım eden avarız vakıflarına “*avarız akçesi*” ve “*avarız sandığı*” da denilmekte idi (Cengiz, 2009: 296). Çığcığı Mahallesi’nde avarız ve bedel-i nüzul için hayır sahiplerinin vakfeylettiği nukudun mütevellisi olmayıp, lazım olmakla bir akçe ile Şeyh Yusuf’a Maraş naib Mehmed’in arzıyla Rebiülevvel 1154/Mayıs-Haziran 1741’de beratı gönderilmiştir (VAD.No: 1145, s.115).

Osmanlı Devleti’nde XVI. yüzyıl sonları ile XVII. yüzyılın başlarında ortaya çıkan avarız vakıfları belli bir mahalleye ait olurdu. Mahalle sakinlerinden maddi durumu iyi olan kimselerin hibe ettiği paralar, imam veya mütevellinin idaresine verilerek, belli bir faiz oranıyla borç olarak verilirdi. Avarız ödemeleri, vakfın sürekliliğinin güvence altına alınması bakımından daha uygun olan şekliyle, avarızı geri ödeyecek kimselere faizsiz veya düşük faizle borç verilmesi yoluyla değil, paranın temininin bağış yoluyla gerçekleştiriliyor olması dikkat çekmektedir (Faroqhi, 2000: 287). Söz konusu olan bu ihtiyaç fonu olan sandıkların varlığı 1876-1877 Osmanlı-Rus savaşına kadar devam etmiş, o tarihten itibaren devlet tarafından yönetilmiştir (Cengiz, 2009: 296).

Maraş’ta kurulan avarız ve nukud vakıflarındaki para, hem mahalle giderlerine sarf edilmiş, hem ihtiyacı olana verilip sorunu giderilmiştir. Bu vakıflar Maraş

mahallelerinde toplanan avarız, bedel-i nüzul, tekâlif gibi benzer türlerde vergilerin ödemelerinde gerekli paranın verilmesini sağlayan önemli bir sosyal hizmetti.

II.I.II.I. Akçe Koyunlu Mahallesi ve Buçukoğlu Cami'nin Avarız ve Nukud Vakfı

Akçe Koyunlu Mahallesi'nin ve bu mahallede yer alan Buçukoğlu Cami'nin ortak avarız ve nukud vakfı bulunmaktaydı. Vakfın hem mahalle ihtiyaçlarına hem de camiye sarf ediliyordu. Akçe Koyunlu Mahallesinde bulunan Buçukoğlu Cami'nin ve mahalle avarızına vakf olan nukudun mütevellisi olmayıp lazım olmakla bir akçe ile müteveli Şeyh Hamza Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192b*)

II.I.II.II. Çukur Oba Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı

Maraş'ta bulunan avarız vakıfları aynı zamanda para vakıflarıydı. Çukuroba Mahallesi'nde avarız vakfı olan nukudun mütevellisi İsmail'in oğlu Ebu Bekir beratsız olduğundan beratla Zilkade 1140/Haziran-Temmuz 1728'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1139, vr. 159b*).

II.I.II.III. Çığcığı Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı

Maraş'ta bulunan Çığcığı Mahallesi vakfının avarız vakfından hane ve avarız için para tahsis ediliyordu. Çığcığı Mahallesi'nde avarız ve bedel-i nüzul için hayır sahiplerinin vakfelediği nukudun mütevellisi olmayıp, lazım olmakla bir akçe ile Şeyh Yusuf'a Maraş naib Mehmed'in arzıyla Rebiülevvel 1154/Mayıs-Haziran 1741'de beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.115*).

II.I.II.IV. Hoca Durdu Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı

Maraş'ta Hoca Durdu Mahallesi sakinlerinden olup mahallenin tekâlifine vakf olan nukud akçenin ve yine mahallenin Şesuar-oğlu Köprüsü başından bulunan mescidinin vakfının mütevellisi olmayıp vakfın malı yendiğinden bir akçe ile Hacı Mehmed Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*).

II.II.V. Restebaiye Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı

Maraş'ta Restebaiye Mahallesi'ndeki nukud vakfı örfi tekalif vergisinin ödenmesi amacıyla kurulmuştur. Vakfın geliri mahalle sakinlerinden Küçükçavuş-zade namıyla bilinen Hacı Osman adlı hayırseverin vakfettiği dükkânlardan karşılanmaktadır. Restebaiye Mahallesi sakinlerindenken bundan önce vakf eden Küçük Çavuş-zade demekle Hacı Osman üzerine vakf eylediği dükkânların bütün evladlarının bilgisi dâhilinde müteveli tayin ettikleri Halil'in elinde beratı olmadığından dışardan İbrahim bir yolla kendi üzerine berat ettirip haksızlık etmiş ve bunun tespit edilmesi üzerine de görevine son verilmiştir. Tekrar esas hak sahibi olan Halil'e bir akçe ile Cemaziyelevvel 1146/Ekim-Kasım 1733'te Maraş naibi Ali el-Ömri'nin arzıyla merkezden beratı verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.90*).

Restebaiye Mahallesi'nin vakfının idaresi ve tasarrufuna müteveli ataması yapılmıştır. ancak atanan mütevelinin vakfın malını yemesi ve harap bir hâle getirmesinden dolayı müteveli işten çıkarılmıştır. Bu durumun tekrar yaşanmaması için vakfa yeni bir müteveli ile birlikte müteveliyi denetleme yetkisine sahip olan nazır da görevlendirilmiştir. Maraş'ta Restebaiye Mahallesi'nin vakfı olan nukudun mütevellisi olmayıp Ali müteveli arzıyla Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 49a*). Tekâlifine vakf olan nukudun mütevellisi Ali vakfın malının yemiş ve vakfın harap olmasına sebep olmuştur. Bu nedenle işten atılmış ve yerine Mehmed, nazırlığına da Hacı Ömer Cemaziyelevvel 1133/Şubat-Mart 1721'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 50a*). Restebaiye avarızına vakf olan nukudun nazırı Ömer'in vefat etmesinden dolayı yerine bir akçe ile Ebu Bekir Şaban 1138/Nisan-Mayıs 1726'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*).

Restebaiye Mahallesi tekâlifine vakf olan nukudun mütevellisi Mehmed'in üzerinden diğer Mehmed almış ve Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722'de aldığı beratla göreve devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 53a*). Tekrar mütevellisi olan Mehmed'in işine son verilmiş bunun üzerine diğer Mehmed vazifeyi üzerine almış ve Ramazan 1135/Haziran-Temmuz 1723'te beratla vazifeye atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 54a*). Görevi ele geçirmek için müdahaleler bitmemiştir. Tekâlif için vakf olan nukuda ücret almadan müteveli olan Mehmed'in üzerinden diğer Mehmed ve Ebu Bekir işine karışmış ve bu durumun da anlaşılmasıyla, Mehmed eski beratıyla Zilhicce

1136/Ağustos-Eylül 1724'te göreve tayin edilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192a*). Bir akçe ile müteveli olan Mehmed'in vefat etmesi nedeniyle Mehmed'e Rebiülahir 1139/Kasım-Aralık 1726 berat verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 118*). Ali'nin oğlu Mehmed'in vefat etmesi üzerine yerine Hacı Osman'ın oğlu Ebu Bekir Cemaziyelevvel 1139/Aralık-Ocak 1726-1727'de göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119a*). Göreve gelmesinden dört ay sonra Hacı Ebu Bekir vefat etmiş ve boş kalan vazifeye Ali Şevval 1139/Mayıs-Haziran 1727'de atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr. 119b*). Ali'nin bir yıl sonra vefatı ile yerine Ebu Bekir Ramazan 1140/Nisan-Mayıs 1728'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1139, vr. 159a*).

II.I. I.VI. Şeker Dere Mahallesi Avarız ve Nukud Vakfı

Şeker Dere Mahallesi'ne tekâlif için para vakıfları kurulmuştur. Şeker Dere Mahallesi'nde tekalif vakfı olan nukudun mütevellisi olmayıp lazım olmakla Hacı İbrahim Maraş naibinin arzıyla atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 54b*). Şeker Dere Mahallesi tekalifine mevkufların nukudun mütevellisi olan Hacı İbrahim rızasıyla Alaca Mescid vakfı debbağhane vesair nukuda ücretsiz müteveli yeğeni Efendi-zade Mehmed Halife'ye bırakmış, naip Derviş Mustafa arzıyla Zilkade 1151/Şubat-Mart 1739'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.29a*).

Şeker Dere Mahallesi'nde tekâliflerine vakf olan akçelerinin mütevellisi olmayıp lazım olduğundan mahalleden Hacı İbrahim naip Mehmed Sadık'ın arzıyla Şaban 1136/Nisan-Mayıs 1724'te bu göreve tayin edilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192a*). İbrahim kendi rızasıyla görevi akrabasına ve aynı zamanda bir başka vakfın mütevellisine devretmiştir. Şeker Dere Mahallesi tekâlifine vakf olan nukudun mütevellisi olan Hacı İbrahim rızasıyla Alaca Mescid'in vakfı Debbağhane ve sair nukuda ücretsiz mütevellisi olan yeğeni Efendi-zade Mehmed Halife'ye bağışlamıştır. Maraş naibi Derviş Mustafa'nın arzıyla Efendi-zade Mehmed Halife Zilkade 1151/Şubat-Mart 1739'da vazifeye atanmıştır (*VAD.No: 1145, vr. 29a*).

II.I. III. Hayri Vakıflar

Hayri vakıflar, Allah rızasını kazanmak amacıyla kurulan ve bütün insanlara hizmet eden vakıflardır (Baş ve Tekin, 2007: 54). Maraş'ta herkesin imkânlarından yararlanabileceği pek çok hayri vakıflar tahsis edilmiştir.

Hayri vakıflardan faydalanma şekli itibariyle ikiye ayrılır. Birincisi; herkesin istifade edebileceği vakıflardır. Camiler, medreseler, kütüphaneler gibi. İkincisi ise, sadece fakirlerle kimsesizler gibi belli bir kesimin yararına kurulmuş olanlardır (Akgündüz, 2002: 454; Sak, 2005: 164). Maraş'ta cami, mescit, zaviye, buk'a, medrese, kütüphane ve hamam gibi herkesin kullanımına açık birçok vakıf yapısı bulunmaktaydı. Fakirlerin, kimsesizlerin, yolcuların ve vakıf görevlilerine hizmet veren imaret ve bu imaretin vakfı vardı.

II.I. III.I. Alaüddevle Süleyman Bey Vakfı

Alaüddevle Süleyman Bey Vakfı, Maraş'ın en büyük mabedi olan Alaüddevle Süleyman Bey Camii'nin vakfı idi. Şehirde geliri en fazla olan da bu vakıftı. Cami imamına bir değirmen, boş arsa, imamla birlikte hatip, müezzin ve kayyum ile camiiin aydınlatılması, sergisi ve diğer masrafları için Pınarbaşı köyünün tamamı, iki dükkan, bir değirmen, boş bir arsa, Armud Alanı mezrası, Maraş Bedesteni'nin yarısı, Hopur köyü mahsulatı, sekiz dükkan, Tavşan Tepesi mezrasının tamamı, Pir Nizam köyünde bir çiftlik, Gümüşler köyünde bir zemin, Maraş çarşısında on dükkan, Bektut dükkanı olarak biline üç dükkan, bir arsa, bir bağ, Bertiz karyesinde Bertizad Çiftliği, Erüklüce mezrası, Resü'l-ayn köyü ve buna bağlı Kandil, Çay Kışla, Çobanseküsü, Çobançay, Akdere, Kızıltepe mezraları, Ahır Dağ'ın dibinden çıkan suyun tamamı, Kalecik Tepesi mezrası vakfa tahsis edilmiştir (Tekin, Baş, 2007: 84-85).

Alaüddevle Süleyman Bey Camii'nde hizmet yapan görevlilerin ücretleri vakfın gelirlerinden karşılanıyordu. Alaüddevle vakfından bir akçe ile duagû İsmail'in Zilhicce 1104/Ağustos-Eylül 1693'te beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47b*). Alaüddevle Bey Cami-i Kebir vakıflarından almak üzere dörder akçe ile cabi ve katip olan İsmail vefat etmiş ve yerine oğulları Mehmed, Abdullah ve Feyzullah ortak olmak üzere Şevval 1162/Eylül-Ekim 1749'da tayin edilmişlerdir (*VAD.No: 1148, vr. 35a*).

Alaüddevle Süleyman Bey vakfından cami görevlilerinin yanı sıra çarşıdaki görevlilerin bazılarının maaşlarını da vakıf karşılamaktaydı. Alaüddevle Bey vakıflarından almak üzere günlüğü bir akçe ile suk-u sultaniyede vakt-i sala münadisi Hacı Mehmed'in kendi rızasıyla işini Ali'ye devretmesi üzerine Ali eski beratla Muharrem 1156/Şubat-Mart 1743'te göreve atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 28a*).

Alaüddevle Süleyman Bey vakıfları arasında zaviyeler de bulunmakta idi. Maraş'ta Alaüddevle vakıflarından Mahmud Dede Zaviyesi'nin zaviyedarları Hacı Hüseyin ve Ali'nin görevlerinden alınmalarıyla Hüseyin Maraş kadısının arzıyla Safer 1134/Kasım-Aralık 1721'de zaviyedarlığa tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51b*).

Alaüddevle vakıfları arasında yukarıda da belirtildiği üzere Maraş çevresinde Maraş'a bağlı nahiyelerde ve köylerinde de Alaüddevle Bey'e ait vakıflar vardı. Yenice Kale Nahiyesi'nde Çomak Kale ile Tomalan Zaviyesi vakfedilen yerlerdi. Maraş'ta Yenice Kale Nahiyesi'nde Alaüddevle Bey vakıflarından Çomak Kale ile Tomalan Zaviyesi'nin hissesine mutasarrıf olan Mustafa'nın vefatı ile üzerinden oğlu Seyyid Derviş Mehmed Halife naip Mehmed Said'in arzıyla Cemaziyelahir 1176/Aralık-Ocak 1762-1763'te merkezden atanmıştır (*VAD.No: 1156, vr. 7a*).

Alaüddevle Süleyman Bey vakıflarının arasında İmaret-i Nebeviye yer almaktaydı. Alaüddevle Bey'in vakıflarından olan İmaret-i Nebeviye'de şeyhliğe mutasarrıf olan Şeyh Mehmed'in işine bazı kimseler müdahale etmiştir. bu durumun anlaşılması üzerine Maraş naibinin arzıyla Şeyh Mehmed Rebiülevvel 1133/Aralık-Ocak 1720-1721'de vazifesine devam etmek üzere yeniden atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 50a*).

İmaret-i Nebeviye vakfından bir akçe ile duagû Osman vefat etmiş yerine Şeyh Mehmed Safer 1105/Ekim 1693'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47b*).

Maraş'ta İmaret-i Nebeviye vakıflarından beş adet cüze mutasarrıf olan Hüseyin'in beratı zayi olması sebebiyle mütevellî arzıyla yeniden Hüseyin'e Cemaziyelevvel 1130/Nisan-Mayıs 1718'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 46b*).

Alaüddevle İmaret-i Nebeviye'nin sekiz akçe ile nazırı ve cabisi Mehmed'in vefatı ile yerine İsmail Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724'te atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 54b*).

Alaüddevle İmaret-i Nebeviye'de vakf olan ekmek ve çorbasını dağıtmak üzere müvezzi olan Bosnevi Mehmed'in vefatı etmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Zilhicce 1115/Nisan-Mayıs 1704'te babasının yerine atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 27b*).

İmaret fakirler için hizmet vermekteydi. Burada fakir olan bazı kimseler maaşa bağlanmıştı. Maraş'ta fakirlere meşruta olan İmaret-i Nebeviye vakfından almak üzere günlüğü beş akçe sadakayı hak etmiş Şeyh Ali Efendi Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726'da yeniden tayin edilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 156a*).

II.I. III.II. Alay Beyi Hasan Bey Vakfı

Alay Beyi Hasan Bey Vakfı, Kara Maraş Mahallesi'nde bulunmakta idi. Vakfa ait mevcut olan tek belgeden Alay Beyi Hasan Bey'in birden fazla vakfı olduğu anlaşılmaktadır. Kara Maraş Mahallesi'nde Alay Beyi Hasan Bey vakıflarına bir akçe ile mütevellî Abdullah'a Muharrem 1129/Aralık-Ocak 1716-1717'de merkez tarafından berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 45a*).

II.I. III.III. Ayşe ve Emine Hatun Vakfı

Ayşe Hatun ve Emine Hatun, Maraş'taki kadın vâkıflardan olup, vakıf Kaya Başı Mahallesi'nde idi.

Kaya Başı Mahallesi'nde iken bundan önce vefat eden Ayşe ve Emine Hatun'un vakfının mütevellisi bulunmadığından günlüğü bir akçe ile Ali'ye Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 156a*).

Kaya Başı Mahallesi'nde Ayşe ve Emine Hatunların vakfına mütevellî olan Veli ve Osman'ın beratları Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755'te yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 10a*). Ayşe ve Emine Hatunların vakfettiği vakıflarının bir akçe ile mütevellisi ve yine mahallenin camisinde bir akçe ile çerağdar Osman'ın Zilkade 1171/Temmuz-Ağustos 1758'de beratı merkezden yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 19a*).

II.I. III.IV. Hamza Naib ve Hoca Mirza Vakfı

Hamza Naib ve Hoca Mirza'nın vakıfları Divanlı Mahallesi'nde bulunmakta idi. İki vakfa da ortak bir mütevellî olup, her ikisini de tasarruf etmekle görevliydi.

İki vakfa ortak bir mülk vakfedilmiştir. Hamza Naib ve Hoca Mirza Camii'ne vakf edilen değirmenin bir akçe ile mütevellisi Hüseyin'in haksızlık ettiğinden dolayı

görevden alınmasından sonra yerine diğer Hüseyin'e Maraş naibi Mustafa'nın arzıyla Ramazan 1103/Mayıs-Haziran 1692'de beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 44a*).

Hoca Mirza vakıflarının mütevellisi Hüseyin'in üzerinden diğer Hüseyin'in aldığı anlaşılarak görevden alınmış ve naip Ebu Bekir'in arzıyla Şaban 1110/Şubat-Mart 1699'da Hüseyin işine devam etmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 344*). Hamza Naib ve Hoca Mirza vakıflarının bir akçe ile mütevellisi Hüseyin'in üzerinden Hüseyin ve İbrahim'in vazifeye H.1115/M. 1703-1704'te tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 46a*).

II.I. III.V.Hümayun-zade Hacı Mustafa Vakfı

Hümayun-zade Hacı Mustafa Vakfı'nde müteveli atamasında evladiyet şartı getirilmiş, mütevelliler buna göre atanmıştır. Maraş'ta Hümayun-zade Hacı Mustafa vakfına evladiyet üzere müteveli olan Seyyid Ahmed'in beratı zayi olmuş, üç akçe ile yeniden Maraş naibinin arzıyla Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710'da atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 39b*). Seyyid Ahmed'in vefatı ile günlüğü üç akçe ile oğlu Seyyid İbrahim Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Ramazan 1138/ Mayıs-Haziran 1726'da beratı verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*).

II.I. III.VI. Hacı Mehmed Vakfı

Hacı Mehmed Vakfı'nı, Tekke-nişin Hacı Mehmed kurmuştur. Vakıf için yarım dink ve değirmen tahsis edilmişti. Büyük evladına vakf eylediği yarım dink ve değirmenin evladiyet ve meşrutiyet üzere müteveli Seyyid Ömer Halife'ya bazı kişilerin işine müdahale etmesiyle Maraş naibi Abdurrahman arzıyla Seyyid Ömer'e Şevval 1158/Ekim-Kasım 1745'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr.31a*).

II.I. III.VII. Kadı Muslihüddin Vakfı

Maraş'ın Bektutiye Mahallesi'nde bulunan Kadı Muslihüddin Camii ve Buk'ası Kadı Muslihüddin tarafından yaptırılmıştır (*VAD.No: 1145, vr. 29b*). İki yapının da masraflarının karşılanması için gelir sağlayacak bir vakfi mevcuttur.

Kadı Muslihüddin vakfının günlük 4, aylık 120, altı aylık 720 akçe gideri vardı (Baş ve Tekin, 2007: 241). Vakfın idaresi için müteveli, nazır, katip ve cabi görevlendirilmişti. Maraş'ta Kadı Muslihüddin vakfına müteveli olmadığından Şeyh

Halil Zilkade 1123/Aralık-Ocak 1711-1712'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 40b*). Kadı Muslihüddin vakfına müteveli, nazır ve kâtip Ali'nin vefat etmesi üzerine oğullarından Mehmed Zilkade 1123/Aralık-Ocak 1711-1712'de vazifeye atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 40b*). Kadı Muslihüddin vakıflarının nazırlığına mutasarrıf Mahmud'un vefatı ile yeri boş bırakılmayarak bir akçe ile Fazlullah'a müteveli arziyla Recep 1126/ Temmuz-Ağustos 1714'te beratı verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43b*). Kadı Muslihüddin vakfının nazırı Fazlullah'ın vefatı ile yerine kardeşi Mehmed'in oğlu Ahmed Safer 1132/Aralık-Ocak 1719-1720'de işe başlamıştır (*VAD.No: 1157, vr. 48a*).

Kadı Muslihüddin vakfının cabisi olmayıp iki akçe ile aynı soydan olan Muslihüddin Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119a*).

Kadı Muslihüddin vakfından, cüzhanların bulunmasından vakıfta daimi Kur'an okunduğu anlaşılmaktadır. Maraş'ta Kadı Muslihüddin Efendi vakıflarından cüzhan Ahmed'in vefat etmesi üzerine amcasının oğlu Ömer eski beratla Şaban 1104/Nisan-Mayıs göreve atanmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 44b*). Kadı Muslihüddin vakfından iki akçeyle cüz okuyan Feyzullah'ın vefat etmesi üzerine yerine birer akçeyle Abdullah ve Ebu Bekir Cemaziyelevvel 1132/Mart-Nisan 1720'de görevlendirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 48b*). Kadı Muslihüddin öz evladından bir akçe ile cüzhan Feyzullah'ın vefatından sonra evlad-ı vâkıftan Ahmed ve Osman yerine atanmışken, Ebu Bekir ve Abdullah vazifeyi üzerine almıştır. Yapılan haksız göreve gelinmenin tespit edilmesi üzerine Ebu Bekir ve Abdullah işten atılmış ve hak sahipleri olan Ahmed ve Osman'a mütevellinin arziyla Safer 1134/Kasım-Aralık 1721'de beratları gönderilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51b*).

II.I. III.VIII. Hoca Mirza ve Meymun Vakfı

Hoca Mirza ve Meymun vakfı Şeker Dere Mahallesi'nde bulunuyordu (*VAD.No: 1139, vr. 159a*). Bu vakıfta, vâkıflarının ruhu için yemek veriliyordu. Yemeklik masrafının karşılanması için gelir getiren dükkânlar vakıfa tahsis edilmişti. Şeker Deresi Mahallesi'nde Hoca Mirza ve Meymun taamiyeye vakf olan değirmenin ücretsiz mütevellisinin vefatından Abdurrahman Zilkade 1140/Haziran-Temmuz 1728'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1139, vr. 159a*).

Maraş'ta bulunan Hoca Mirza kendi ruhu için vakfettiği taamiyeye Hüseyin'in vefatıyla Ali H. 1114/M.1702-1703'te atanmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 45b*). Hoca Mirza'nın vakfettiği taamiyeye bir akçe ile müteveli Ali üzerinden Hüseyin almış ve tekrar Ali görevine Zilhicce 1116/Şubat-Mart 1705'te devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 37a*).

II.I. III.IX. Mustafa Vakfı

Kaya Başı Mahallesi'nde Mustafa tarafından kurulan vakfın geliri düşük olduğundan Emine Hatun adlı hayırsever, vakfa destek amacıyla gelir getiren dükkânlarını ve mallarının en iyisini vakfın bekasının sağlamak amacıyla vakfedilmiştir.

Kaya Başı Mahallesi'nde Hacı Hasan Camii'nde Mustafa'nın bağışlamasından Mansur'un oğlu Şeyh Ahmed bir akçe ile müteveli olup vakfın ücreti az olduğundan mahalle sakinlerinden Emine adlı hayır sahibi kendi en güzel malından bir değirmen ve iki parça bahçe caminin maaşlı çalışanlarına verilmek üzere vakf ve şart edip mütevellisi olmadığından mütevellilik hâlâ üzerine olan Şeyh Ahmed Şevval 1149/Şubat-Mart 1737'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.103*).

II.I. III.X. Müniriye Vakfı

Maraş'ta Müniriye vakfını kimin kurduğu tespit edilememiştir. Sekiz akçe ile Müniriye vakfında cabi olan Mehmed'in vefat etmesi üzerine Hüseyin'e Rebiülahir 1129/Mart-Nisan 1717'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 45a*).

II.I. III.XI. Müslime ve Emine Hatun Vakfı

Maraşlı hayırsever kadınlardan Müslime Hatun ve Emine tarafından Kaya Başı Mahallesi'nde kurulmuştur. Vakfın gelirlerinden Kaya Başı Mahallesi'ndeki Hacı Hasan Camii'nde çalışan görevlilerin ücretleri karşılanmaktaydı.

Müslime Hatun vakfına günlüğü bir akçe ile müteveli olan Mehmed'in vefatı ile yerine Ahmed Halife Safer 1155/Nisan-Mayıs 1742'de atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 26*).

Kaya Başı Mahallesi'nde Hacı Hasan Camii'nde Müslime ve Emine Hatunların vakıflarından almak üzere günlüğü beş akçe ile şeyhü'l-kurra olan Ahmed'in oğlu Ahmed Cemaleddin'in hac yolunca vefat etmesi üzerine oğlu Seyyid Nazif Mustafa'ya Maraş naibi Seyyid Hasan Fehmi arzıyla ve şeyhülislam Mevlâna Seyyid Mehmed Zeynelabidin Efendi'nin işaretleriyle 15 Cemaziyelevvel 1230/25 Nisan 1815'te merkezden beratı verilmiştir (*VAD.No: 569, vr. 58a*). Üç ay sonra Ahmed Cemaleddin'in oğlu Seyyid Nazif Mustafa vefat etmiş üzerinden alınıp yerine Veliyüddin Efendi-zade Seyyid Mehmed Naim'in naip Seyyid Hasan Fehmi arzı ve şeyhülislam Mevlâna Seyyid Mehmed Zeynelabidin Efendi'nin işaretleriyle 27 Şaban 1230/4 Ağustos 1815'te tayini yapılmıştır (*VAD.No: 569, vr. 60a*).

II.I. III.XII. Nakip Seyyid Abdulkerim Vakfı

Nakip Seyyid Abdulkerim Vakfı Bektutiye Mahallesi'nde idl.Vakfın mütevellî ve nazır görevlileri mevcuttu. Bektutiye Mahallesi'nde Nakip Seyyid Abdulkerim vakıflarının nazırı olmayıp vazifeye Hızır Halife Maraş naibi Hüseyin'in arzıyla Zilhicce 1104/Ağustos-Eylül 1693'te tayin edilmiştir. Aynı tarihte yeni bir atamayla vakfa mütevellî olarak Mustafa Maraş naibinin Hüseyin'in arzıyla Zilhicce 1104/Ağustos-Eylül 1693'te göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47b*).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VAKIF GÖREVLİLERİ

III.I.VAKIF YÖNETİCİLERİ

Dinde sadaka olarak özel bir yere sahip olan vakıflar, ekonomik ve sosyal hayatın vazgeçilmez unsurudur. Vakıfların belli bir sisteme bağlanması ile iyi idare edilmesi sağlanırdı. Bu bakımdan daha işin başında bu konuda sıkı tedbirlere başvurulduğu görülmektedir. Nitekim her vakfın bir vakfiyesinin bulunması, buraya kaydedilen şartların “*nass*” gibi kabul edilmesi, bunların kadı mahkemelerinde tescil ettirilmesi ve üst düzey bir hukuk adamının onaylamasını gerektiriyordu (Kazıcı, 1995: 432).

Değişik hayır kurumlarında aynı adı taşıyan görevliler bulunuyordu. Burada farklı kurumlarda çalışan fakat aynı adla anılmalara, ilgili yerlerde kısaca değinilecektir.

III.I. I. Kadı

Vakfiyede vakıf idarecileri ile bunların görevleri ve ücretleri de tespit edilirdi. Vakfın yöneticileri arasında vakfın işleyişinden birinci derecede sorumlu olan o kazanın kadısıdır. Vakıfta fiilen çalışmayan kadı; vakfın işleyişinde etkin rol oynayan görevlilerin atamaları için merkezle yazışır ve vakıf çalışmalarını denetlerdi. Bu nedenle vakıf görevlilerin arasında kadı incelenmesi gerekir (Bk. Dokuzuncu Bölüm).

III.I.II.Naip

Vekil anlamına gelen naip (Pakalın, 1983: 644); kadının görevini temsilen aynen yürütürdü. Aynı şekilde tayin ve azli gereken vakıf görevlisini arzla merkeze bildirirdi (Bk. Dokuzuncu Bölüm).

III.I. III. Mütevellî

Mütevellî, vakıf işlerini vakfiye şartlarına göre ve şeri hükümler çerçevesinde idare etmesi için atanan görevlidir. Vakıfta tasarruf hakkı mütevellîye aittir. Mütevellî tayininde vâkıfın şartları esas alınır (Pakalın, 1983: 640).

Mütevellî ataması iki kısma ayrılır: Meşruta mütevellî; vâkıfın soyundan gelenlerin mütevellî olmasıdır (Öztürk, 2006: 217). Maraş'ta bu şarta uygun vakıflar bulunmakta idi. Hümayun-zade Hacı Mustafa vakfına evladiyet üzere mütevellî olan Seyyid Ahmed'in beratı zayi olduğundan üç akçe ile yeniden Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710'da Maraş naibinin arzıyla atanmıştır (VAD.No: 1157, 39b) Mansub mütevellî ise; hâkim tarafından tayin edilen mütevellîdir (Öztürk, 2006: 217). Dalkara Mahallesi'ne vakf edilen nukuda mütevellî lazım olduğundan Seyyid Mustafa bir akçe ile naip arzıyla Zilkade 1133/Ağustos-Eylül 1721'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 51a). Öncelikle vakfa mütevellî olarak atanan kişide “*kayd-ı hayat*” şartı aranır. Görevini kötüye kullandığı tespit edildiğinde ise görevinden alınabilir veya kendi isteğiyle görevden ayrılabilir (Özkaya, 2002: 703). Duraklı Mahallesi'nde bulunan Arab Kasım Camii'nde bir akçe ile mütevellî olan Ahmed ulufe sahiplerine ulufelerini vermeyip, vakfın tüm malını yemiştir. Cami de harap düştüğünden işine son verilmiş, yerine ulemadan Şeyh Mehmed Efendi Recep 1138/Mart-Nisan 1726'da Maraş naibinin arzıyla göreve getirilmiştir (VAD.No: 1091, vr. 156b).

Mütevellî vakıf binalara da bakardı. Mütevellî olmadığı zaman binalar bakımsızlıktan yıkılabiliyordu. Alaüddevle vakıflarından Bağdadiye-i Kebir Medresesi'ne özel bir mütevellî olmadığından medrese harap olmuştur. Mütevellîye ihtiyaç duyulduğundan Vaiz-zade Seyyid Kasım Mehmed'e Maraş kadısı Seyyid Mehmed Esad'ın arzıyla Safer 1199/Aralık-Ocak 1784-1785'te merkez tarafından berat verilmiştir (VAD.No: 1155, vr. 19a).

Mütevellî atamalarında vakfın evladiyet şartına uygun olarak oğullarının yanı sıra kızlarının da mütevellîliğe atanırdı. Maraş'ta Seksenler Mahallesi'nde hayır sahipleri Debbağzade Hacı Ahmed Efendi vakfının vakfiyesine göre kendi kızı Zeynep mütevellîliğe tayin edilmiş, onun vefatı ile vâkıfın reşid olan evladından kızı Zuhide

Maraş naibi Saadeddin'in arzıyla Safer 1177/Ağustos-Eylül 1763'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 7b*).

III.I. IV. Nazır

“*Nezaret eden, bakan gözetin*” anlamında olan nazır, mütevellinin vakıfla ilgili tasarruflarını denetleyen kişidir (Devellioğlu, 1970: 972; Genç, 2006: 450). Vakfın şartları ve menfaatleri noktasında mütevellinin muhalif hareketleri ve usulsüzlüklerini gördüğünde merkeze şikâyet eden ve gerektiğinde azline karar veren mercidir. Bir vakfın nazırı bulunursa, mütevellî onun onayını almadıkça vakıfta tasarruf edemezdi (Pakalın, 1983: 666). Aynı zamanda mütevelliyi denetlenmesi için de nazır görevlendirmesi yapılmıştır. Maraş'ta Ramazan'ın kızı Fatıman Hatun'un vakıflarının mütevellisinin üzerine nazır olmayıp, lazım olduğundan Mehmed Halife Maraş naibi Abdullah Efendi'nin arzıyla Şaban 1169/Mayıs 1756'da göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1135, vr.14b*).

Nazırlar arasında da vakıf malı yiyenler vardı. Bu kişilerin görevlerini kendi çıkarları için kullandıkları anlaşıldığında görevden alınmışlardır. Şems Hatun Camii ve vakfının ücretsiz nazırı olan Ahmed'in vakfın malını yediği ve vakfa zararı olduğu tespit edilmesi üzerine görevden alınmıştır. Yerine Şeyh Mehmed'e naip Mehmed'in arzıyla Safer 1146/ Temmuz-Ağustos 1733'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.89*).

Su kanalı içinde ayrıca nazır bulunmakta idi. Süleyman Bey Camii'nde su harkına nazır ve kanavatçı olmadığından naibin arzıyla Mustafa Zilkade 1122/Aralık-Ocak 1710-1711'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 39b*).

III.I.V.Kâtip

Kelime olarak “*kitabî eden, yazan, yazıcı*” anlamına gelen kâtip (Devellioğlu, 1970: 594); mütevellinin en büyük yardımcısı olup, vakfın gelir ve giderlerini doğru kaydetmekle görevli idi (Küçükdağ, 1997: 115). Alaüddevle Süleyman Bey vakıflarının mahsullerini ve vazife verilen kişilerin görevlerini deftere kaydetmek ve ulufe sahiplerine haksızlık ettirmemek için kâtip lazım olduğundan, on sağ akçe ile Mehmed Esad Maraş naibi Esad'ın arzıyla Safer 1181/Haziran-Temmuz 1767'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 12b*). Arzda kâtipin yazdığının eksik bulunması ile yeniden

merkeze arz gönderiliyordu. Cami-i Kebir’de harac mahsulünden almak üzere on sağ akçe ile Mehmed Esad tayin edilmişken, tahrir ve harac mahsulünden almak üzere diye kayda düşürmeyen kâtip arzda hata etmiştir. Bu nedenle gönderilen beratta belirtilmemiştir. Yeniden yalnız harac masûllerinden günlüğü on sağ akçe ile Mehmed Esad’a kadı Şeyh-zade Sunullah’ın arzıyla 25 Şaban 1188/31 Ekim 1774’te berat verilmiştir (*VAD.No: 1150, vr. 12b*).

Vazife babadan oğla geçebiliyordu. Alaüddevle Süleyman Bey vakıflarının harac mahsûllerinden almak üzere günlüğü on akçe ile kâtibi Sünbül-zade Mehmed Esad’ın görevi bırakması üzerine yerine oğulları Mehmed Salih ve Seyyid Mehmed adlı kardeşler vakfın meşruta ve padişah fermanıya mütevellisi Hacı Ebu Bekir’in torunu Arslan Paşa’nın arzıyla 17 Safer 1219/2 Eylül 1795’te atanmışlardır (*VAD.No: 561, s.63a*).

III.I.VI. Cabi

Tahsildar anlamına gelen cabi, vakıf tahsildarına karşılık olarak kullanılırdı. Cabiler, defterlerini müteveliye göstermeye ve hesap vermeye, mütevelliler de bu hesapları kadıya onaylatmaya mecburlardı (Pakalın, 1983: 252). Cabinin vakıf çalışanlarının hakkını adil şekilde teslim etmediği tespit edildiğinde işine son veriliyordu. Kaya Başı Mahallesi’nde Hacı Hasan Camii’nde iki akçe ile cabi olan Mustafa kendi halinde olmayıp, vakfa ihanet ve vazife erbablarından bazılarının görevini vermeyip adaletsiz davrandığından görevden alınmış ve yerine Mehmed Halife’ye vakfın mütevellisi Ahmed’in arzıyla Cemaziyelevvel 1149/Eylül-Ekim 1736’da berat gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.102*).

Cabi, genellikle büyük vakıflarda bulunurdu (İpşirli, 1992: 529). Alaüddevle Süleyman Bey İmaret-i Nebeviye vakıflarına sekiz akçe ile nazır ve cabi olan İsmail’in vefat etmesi üzerine yerine oğulları Abdullah ve Feyzullah Maraş naibi Yusuf’un arzıyla Şevval 1162/Eylül-Ekim 1749’da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 35a*).

Suvari Cabi: Atlı cabi, beldelerdeki gelirleri gezerek toplayan ve koruyan kişiye denmektedir (Güldal, 2001: 37). Maraş’ta vakıflarının sayısı ve geliri en fazla olan Alaüddevle Süleyman Bey Camii idi. Caminin vakfına vakfedilen köyler, mezzalar

yakın bölgelerde olup merkezden uzakta bulunmakta idi. Bu nedenle gelirlerin toplanması için atlı olarak cabi görevlendirilmişti.

Atlı cabilik, babadan oğla geçiyordu, ancak vefat eden kişinin yerine geçecek çocuğu bulunmuyorsa yerine başkası atanıyordu. Alaüddeve Süleyman Bey vakıflarından almak üzere günlüğü üç buçuk akçe ile suvari cabisi olan İsmail Halife'nin vefatı ile oğlu Mustafa Halife Maraş naibi Seyyid Hacı Kasım'ın arzıyla Zilkade 1178/Nisan-Mayıs 1765'te atanmıştır (*VAD.No: 1156, vr. 9b*). Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebir vakıflarından günlüğü üç buçuk akçe ile suvari cabisi olan Osman çocuksuz olarak vefat etmesi üzerine yerine İsmail Maraş naibi Seyyid Mehmed Raşid'in arzıyla Rebiülevvel 1178/Ağustos-Eylül 1764'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 9a*).

III.II. DİN HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLAR

III.II.I. İmam

İmam, cemaatle kılınan namaza önderlik eden kimsedir (Küçükbaşcı, 2000: 178). Cemaate namaz kıldırmanın yanı sıra mahalleyi ilgilendiren bütün işlerle ilgilidir. Padişah beratı ile atanan imamın gündelik hesaplanan ücreti vakıftan karşılanmaktaydı (Çadırcı, 1997: 40). Maraş'ta Çavuşlu Mahallesi'nde Honburoğlu Hacı İmam Camii'nde günlüğü bir akçe ile imam olan Ali'nin vefatı ile yerine Hasan Halife Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192b*). İmamların namaz kıldırarak, vefat edenlerin dinî işlemleri, mahallenin güvenliğinin ve huzurunun sağlanmasından sokakların temizliğine kadar birçok sorumluluğu bulunmaktadır. İmam, halk-hükümet ilişkisinde muhtarlık örgütü kurulana kadar, tek başına sorumlu kimseydi (Çadırcı, 1997: 40).

İmam tayinlerinde genelde bu hizmet için yeterli dini bilgilerle donanımlı olan iyi ahlak sahibi olma şartları aranırdı. Duraklı Mahallesi'nde Arab Kasım Camii'nde günlüğü bir akçe ile imam olan Şeyh Mehmed Halife ilim ve fazilet sahibi, cemaatten seçilen biridir. Bazı kimselerin müdahale ettiği anlaşılabilir şekilde yeniden Şeyh Mehmed Halife'ye Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Recep 1138/Mart-Nisan 1726'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 156b*).

İmamların eğitim durumları her zaman dikkate alınmazdı. Dolayısıyla babadan oğla veya aile fertlerinden birine geçebilmekteydi (Beydilli, 2000: 181). Maraş'ta Kara Maraş Mahallesi'nde Hacı Veli Camii'nde imam Veli'nin vefat etmesi üzerine yerine oğlu Haydar mütevellinin arzıyla Safer 1125/Şubat-Mart 1713'te atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 43a*). Halhaliye Mahallesi'nde camide imam olan Halil çocuksuz olarak vefat etmesi üzerine yerine kardeşi Hacı Mustafa ile amcasının oğlu Hüseyin Maraş naibi Seyyid Numan'ın arzıyla Cemaziyelevvel 1221/Temmuz-Ağustos 1826'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 561, s.67*).

İmamlık vazifesi, bazen bir ailenin üzerinde olup, asırlarca aynı ailenin fertlerinden olan kimseler göreve geliyordu. Maraş'ta Müfti Ali Efendi Camii'nde imamlık ve hatiplik üç yüz sene aynı ailenin soyundan kişilerin üzerindedir. Burada imamlık ve hatiplik mührünü alıp haksızlık edenlerin yaptığı sahtekârlığın anlaşılması sonucu görev tekrar esas sahiplerine teslim ediliyordu. Şaziye Müfti Ali Efendi Camii vakfından almak üzere imamlık ve hatipliğe mutasarrıf Seyyid Hacı Kasım rızasıyla mahkemede Yahya Halife'ye bırakmış ve beratını teslim etmiştir. Hile ile vakfin mütevellisi Mehmed bir yolla takip etmekle mührünü alıp haksızlık etmiştir. Seyyid Yahya üç yüz seneden beri atalarının "*nan paresi*" olduğunu ve müteveli Mehmed'in yalancılıkla, hileyle aldığını ulemadan salih kişilerden oluşan mahkemeye ihbar ve haber etmekle arz etmiştir. Gerçek anlaşılmış Mehmed'in işine son verilmiş ve Seyyid Hacı Kasım'ın rızasıyla görevi devralan Yahya Halife'ye 10 Cemaziyelahir 1196/23 Mayıs 1782'de beratı verilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 23b*).

İmamların yapılan ibadet sırasında söylediklerinin anlaşılır olması gerekmektedir. Nitekim buna uygun olmayan imamlar halk tarafından şikâyet edilerek işine son verilmiştir. Seksanlar Mahallesi'nde Hacı Musa Camii'nde imam Osman ve Abdullah kardeşler cahil ve ehliyetlerinin olmamasıyla birlikte dillerinde de kekemelik olduğundan harfleri tam söyleyememektedirler. Bu nedenle cemaatin namazına fesatlık karıştığından kaza halkından üç kişinin haber vermesiyle görevlerinden alınmışlardır. Yerlerine Hacı İlyas Halife'ye Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119a*).

İmamlık görevine uygun olmayan işlerle meşgul kişilerin işine son verilmesinin dışında sürgüne de gönderilebiliyordu. Kaya Başı Mahallesi'nde Hüseyin

Ağa Camii'nde imamlığa ve hatipliğe sahip olan Ahmed Cemaleddin cahil ve ehliyetinin olmadığından başka rezilin başı olup, beldede karışıklığa sebep olmakla Kıbrıs'a sürgüne gönderilmiştir. Kıbrıs'ta bir köyde karar eylemişken burada bulunan sekban başı Küçük Ali-oğlu'nu münafıklık ederek Maraş'a saldırtması ve nüfusu katletme cesaretinde bulunmuştur. Hala hizmetkarlığında bulunduğu vazifeyi terk etmesi ve cemaatten nefret edilen kişi olmasından dolayı Ahmed Cemaleddin'in işine son verilmiş yerine cemaatin içinden seçilen Mehmed Salih naibi Seyyid İsmail arzıyla 7 Cemaziyelahir 1204/22 Şubat 1790'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 558, vr. 106a*).

Namaz kıldırma vazifesi ile camilerde hizmet veren imamın İslamiyetin diğer şartlarından olan Hac görevini yerine getirmek için görev yerinden ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bu süre içinde imamın hacca gidişini fırsat olarak kullanıp görevi üzerine alanlar oluyordu. Hoca Durdu Mahallesi'nde Hacı Abdullah Bey Camii'nde imam olan Ali'nin oğlu Hacı Abdulgani yurdunu terk edip vaktini Medine'de ibadetle geçirmekte iken, yabancı kişilerden Şeyh Ömer'in oğlu Mehmed ve Ali görevi üzerlerine berat ettirmişlerdir. Bu durumun tespit edilmesi üzerine Mehmed ve Ali'nin işlerine son verilmiş, önceki sahibi Mehmed'e Muharrem 1199/Kasım-Aralık 1784'te teslim edilmiştir (*VAD.No: 1155, vr. 19a*). Hac ziyaretinde çocuksuz vefat eden imamın yerine başkası atanmaktaydı. Kulağı Kurtlu Mahallesi'nde Hoca Durdu Camii'nde imam ve müteveli Mehmed Hac ziyaretinde çocuksuz vefat etmesiyle Ahmed Rebiülevvel 1141/Ekim-Kasım 1728'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1139, vr. 159b*).

Cemaatin bol olduğu camilerde farz namazlar kılınamıyordu. Bu nedenle ikinci bir imama ihtiyaç duyulmuştur. Çığcığı Mahallesi'nde Timur Paşa Camii'nin cemaati çok olup imam-ı saniye ihtiyaç olduğundan günlüğü yarım akçe ile Hacı Hanefi'nin oğlu Hacı Cuma Maraş naibi Esad'ın arzıyla Safer 1181/Haziran-Temmuz 1767'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1156, vr. 12b*). Bostancıyan Mahallesi'nde Mirza Alay Beyi Camii'nde cemaati çok olup farz namazları kılınamadığından imam-ı sani lazım olmuş, Müslüman cemaat bu durumu mahkemeye haber vermiştir. Bunun üzerine ulemeden Yunus-zade Seyyid Şeyh Abdullah'a naip Mehmed Emin'in arzıyla 13 Recep 1223/4 Eylül 1808'de merkezden beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 560, vr. 20a*).

İmam-ı sani için ayrıca vakıf da tahsis edilmişti. Hatuniye Mahallesi'nde Şems Hatun Camii'nde imam-ı sani lazım olmakla, eski müftü Seyyid Abdurrahim Efendi bu

vazife için bir dükkan vakfedip imam-ı sani olanların evlad-ı evladına vakf ve şart edip dükkanın kirasıyla Mehmed Emin Maraş kadısı Şeyh-zade Seyyid Mehmed Said'in arzıyla imam-ı sani olarak atanmıştır (*VAD.No: 1155, vr. 20a*).

III.II.II. Hatip

Hatip, camide Cuma ve bayram namazlarını kıldırarak kişidir. Cuma günleri, camide Cuma namazından önce hutbe okur ve sonrasında Cuma namazını kıldırır (Küçükdağ, 2008: 128). Maraş'ta Çukur Oba Mahallesi'nde Hacı İmam Hüseyin Mescidi'nin cemaati çok olup, Cuma namazlarını kıldırarak için hatip lazım olmasıyla bir akçe ile Mahmud'a Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.95*).

Hatipler, şehir ve köylerde minberi olan camilerde görevlendirilirdi. Camii olmayan köylerde ise erkekler, kasaba veya komşu köyde Cuma namazlarına giderlerdi. Hatipler medrese okumuş kişiler arasından seçilip, padişah beratı ile atanırlardı. Görev süresi yoktu, ancak kendi isteğiyle görevden ayrılırsa veya vefatı ile görevi sona ererdi (Küçükdağ, 2008: 128). Maraş'ta İklim Hatun Camii'nde bir akçe ile hatip Hüseyin'in görevi bırakması üzerine yerine diğer Hüseyin Şaban 1108/Şubat-Mart 1697'de atanmıştır (*VAD.No: 1140, vr. 341b*). Divanlı Mahallesi'nde Ahmed Paşa Camii'nde hatip Dindar'ın vefatı ile boş kalan göreve Süleyman Maraş naibinin arzıyla Cemaziyelevvel 1121/Temmuz-Ağustos 1709'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 38b*).

Bazen bir camide görevli olan hatip, bir başka mahallenin camisinde de hatiplik yapabiliyordu. Divanlı Mahallesi'nde Hacı Bayezid Camii'nde ücretsiz hatip olan Mehmed ulemadan iyi huylu kimse olup buraya atanmışken bir başka mahalle olan Depe Başı Mahallesi'nde Ömer Efendi Camii'nde adı geçen hatip Mehmed'in ecdadının yaptırdığı bina olup bir müddetten beri mahallede kimse olmadığından cami boş kalmıştır. Buradaki caminin hatipliğine Mehmed naip Halil'in arzıyla Rebiülevvel 1192/Mart-Nisan 1778'de merkez tarafından beratla göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 19a*).

Hatiplik vazifesinde olan kişiler arasında çeşitli ihtilaflar çıkabiliyordu. İki kişinin vazife için kavgalarının neticesinde bir başkasının atandığı oluyordu. Maraş'ta

Şeyh Mahallesi'nde Hatun Cami'nde hatip Hüseyin ve Zeynelabidin'in kavga edip çekişmeleri üzerine görevlerinden alınıp yerlerine müstakil olarak Fazlullah naip arzıyla Rebiülahir 1120/ Haziran-Temmuz 1708'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 38a*).

Hatiplik görevine engeli olan kimseler de yapabiliyor, bazıları vazifeyi yerine getirmekten vazgeçip bırakabiliyordu. Maraş'ta Hacı İskender Camii'den iki akçe ile hatip Veli özür sahibi olması nedeniyle görevi bırakmış yerine Hasan Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714'te tayin edilmiştir (*VAD.No.ç1157, vr. 43a*).

Hatiplikte de ikincilik bulunmakta idi. Divanlı Mahallesi'nde Ahmed Paşa Camii'nde hatip Süleyman'ın hizmeti terk etmesiyle “*sânî*” olmak üzere diğer Süleyman'a naip arzıyla Cemaziyelahir 1127/Haziran-Temmuz 1715'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 44b*).

III.II.III. Müezzin

Kelime anlamı “*çağrıda bulunan, ezan okuyani kamet getiren*” kimse olarak geçen müezzin (Küçükaşçı, 2006: 491), namaz vaktinin girdiğini minare şerefesinden veya yüksekçe bir yerden duyuran, ezan okuyan ve namaz aralarında dua okumakla görevli kişiydi (Parlatır, 2006: 1164).

Maraş'ta Şeyh Mahallesi'nde Hüseyin Dede Camii'nde yarım akçeyle Hacı Mehmed'in üzerinden müezzin olan Hüseyin'in vefatı ile oğlu Ali Halife babasının beratı ile Zilkade 1148/Mart-Nisan 1736'da göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1145, s.100*). Maraş'ta bazı camilerde müezzin işinin ehli olmadığı ve cemaat tarafından beğenilmediğinde işine son verilebiliyordu. Şeker Deresi Mahallesi'nde Alacalı Cami'nde yarım akçe ile müezzin olan Abdurrahman'ın görev ehliyeti bulunmamakla beraber cemaat tarafından da nefret edilmesi nedeniyle görevden alınarak Monla Ali Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şevval 1147/Şubat-Mart 1735'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.95*).

Maraş'ta Şems Hatun Camii'nde müezzin olan Abdullah başka bir diyara gidip orayı vatan tutarak hizmetini terk etmiştir. Yerine gelen Mehmed adlı kimse dahi dükkan parasını yemiş ve aynı haklara sahip Cuma müezzini namıyla da görev meydana getirip ve berat verip ulufe sahiplerine ve vakfa haksızlık etmiş, bununla birlikte hizmeti

terk etmiştir. Abdullah ve Mehmed'in işlerine son verilip yerlerine Hüseyin Halife'ye naip Mehmed'in arzıyla Muharrem 1146/Haziran-Temmuz 1733'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.88*).

Maraş'ta bazı camilerde müezzinler, müezzinlik dışında birkaç vazife ile daha görevlendirilmişti. Cami-i Kebir'de üç akçe ile müezzin, üç akçe ile naathan ve bir akçe ile ihlashan olan Mustafa ve Mehmed kadeşler babaları Halil'in görevi bırakmasıyla üzerinde oldukları merkez tarafından Safer 1149/Haziran-Temmuz 1736'da yenilenmiştir (*VAD.No: 1145,s.101*).

Büyük camilerde bir müezzinin yeterli olmadığı camide ikinci bir müezzin işe başlamıştır. Cami-i Kebir'de müezzin Hacı Yusuf'un rızasıyla kendi vazifesinden iki akçesini müezzin-i sani olmak üzere Ebu Bekir'e bırakmış olup mütevellisi Ebu Bekir'in arzıyla Zilkade 1112/Nisan-Mayıs 1701'de Ebu Bekir tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45a*).

Cuma Müezzini: Camide görevli müezzinin yanında ayrıca Cuma günleri için de müezzin atanırdı. Maraş'ta Alaüddevle vakıflarından Cami-i Kebir'de Cuma müezzini Mustafa rızasıyla Ali'ye görevini devretmiş, Ali Rebiülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 44a*). Bostancıyan Mahallesi'nde Mirza alay Beyi Camii'nde bir akçe ile Cuma müezzini Mehmed'in vefat etmesi üzerine Mustafa'ya mütevellî İbrahim'in arzıyla Şaban 1110/Şubat-Mart 1699'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 344*).

Alaüddevle Cami-i Kebir'de Cuma günü akşam vaktinde bir akçe ile müezzin Mustafa'nın ehliyeti olmayıp, Hacı Hasan'a Maraş naibi Ahmed'in arzıyla berat verilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 342b*).

Pazartesi Müezzini: Alaüddevle Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde Pazartesi günü beş akçe ile müezzin Mustafa'nın vefat etmesi üzerine boş kalan göreve Mehmed Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713'te atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 41b*).

Salı Müezzini: Alaüddevle Süleyman Bey Camii'nde yevm-i isneyde on akçe ile müezzin Veli'nin vefatı üzerine oğlu Mehmed'e Maraş naibi İbrahim Tahir'in

arzıyla Şaban 1166/ Haziran-Temmuz 1753'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 37a*).

Çarşamba Müezzini: Cami-i Kebir'de Çarşamba günleri öğle ve ikinci müezzini Mehmed hizmet-i terk etmiş, yerine Seyyid Osman ve Mustafa ortak olarak Cemaziyelahir 1110/Aralık-Ocak 1698-1699'da tayin edilmişlerdir (*VAD.No: 1140, vr. 343b*).

Perşembe Müezzini: Cami-i Kebir'de günlüğü üç akçe ile Perşembe müezzini olan Mustafa'nın görevi bırakmasıyla yerine Mehmed Maraş naibi Şerif İsmail el-Hüsni'nin arzıyla Ramazan 1183/Aralık-Ocak 1769-1770'te merkez tarafından göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1146, vr. 12b*).

Cumartesi Müezzini: Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde günlüğü beş akçe ile Mehmed'in görevden çekilmesiyle ve beş akçe ile Mehmed'in üzerinden toplamda günlüğü on akçe ile yevm-i sebt müezzini olan Abdullah Halife'den Mustafa bana bağışlandı diyerek, bir yolla beş akçe müezzinliği kendi üzerine berat ettirmiştir. Abdullah Halife'ye yaptığı haksızlığın anlaşılması ile Mustafa görevden alınarak Maraş naibi Mevlâna Mehmed Efendi'nin arzıyla 28 Cemaziyelevvel 1171/7 Şubat 1758'de Abdullah Halife'ye görev tekrar verilmiş ve işine devam etmiştir (*VAD.No: 1135, vr.18a*).

Pazar Müezzini: Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde Pazar günü bir akçe ile müezzin Musa cahil olduğu ve ayrıca başka bir yerde olduğundan boş kalan göreve Mehmed Rebiülevvel 1128/Şubat-Mart 1716'da naip arzıyla atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 44b*).

Suffe Müezzini: Günler ve vakitlerin dışında merkez camisinin farklı bölümlerine de ayrıca müezzin tayin edilmiştir. Alaüddeve Süleyman Bey Camii'nde Cuma salası için suffe müezzini Ahmed'in vefatı ile yerine Abdullah Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711'de Maraş nabinin arzıyla tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 40a*).

Çardak Müezzini: Alaüddeve Camii'nin havlısının çardağında iki akçe ile müezzin olan Mehmed ve Veli'nin görevi yenilenmiştir (*VAD.No: 1145, s.85*). Cami-i

Kebir’de günlüğü bir buçuk akçe ile pencere dışında müezzin olan Mustafa çocuksuz olarak vefat etmesiyle yerine Mehmed Halife naip Seyyid Şeyh Ali Efendi’nin arzıyla Zilkade 1171/Temmuz-Ağustos 1758’de atanmıştır (*VAD.No: 1135, vr. 19b*).

Kapı müezzini: Cami-i Kebir’de beş akçe ile kapı müezzini olan Mehmed rızasıyla bir buçuk akçesini kardeşi Mustafa Halife’ye bırakmakla naibi Mehmed’in arzıyla Şevval 1145/Mart-Nisan 1733’te beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.86*).

III.II.IV. Mahfil ve Ser-mahfil

Mahfil ve Ser-mahfil, son cemaat yerlerinde namaz kılan halka imamın tekbirlerini tekrar etmek üzere buldukları mahfilde (Pakalın, 1983: 382) görevli olan müezzindir. Maraş’ta Süleyman Bey Camii’nde mahfil Hacı Yusuf’un görevi H. 1103/M. 1691/1692’de yenilenmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 44a*).

Baş, başkan anlamlarında gelen “*ser*” kelimesi ile mahfil kelimelerinin birleşiminden meydana gelen görevlinin müezzin başı olduğu tahmin edilmektedir. Süleyman Bey Camii’ne Alaüddevle vakfından ser-mahfil Hüseyin’in vefatı ile yerine Şeyh Mustafa Şaban 1123/Eylül-Ekim 1711’de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 41b*).

Mahfilde müezzinlerin bulunduğu bölüm dışında ayrı bir bölüm daha vardı. Bu bölüm hükümdarlar ve paşalar için ayrılmış özel bir bölümdü. Alaüddevle Süleyman Bey Camii’nde bulunan Paşa Mahfili’ne ayrıca müezzin ataması yapılmıştır. Cami-i Kebir’de Paşa mahfilinde yarım akçe ile müezzin Hasan’ın vefatı üzerine Molla Mehmed’e Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727’de yerine berat verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119a*).

III.II.V.Vaiz

Vaiz, cami ve mescitlerde cemaate vaaz ve dini nasihatte bulunan camii görevlisidir (Küçükdağ, 1997: 119). Vaizler haftanın belirli günleri için görevlendiriliyordu. Cami-i Kebir’de pazartesi günleri vaiz lazım olmakla Hacı Mehmed Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706’da atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 37b*). Acemiye Mahallesi’nde Hacı İskender Camii’nde Cuma ve Salı günleri sabah erken vakitte ücretsiz Hacı Hamza Efendi Şaban 1162/Temmuz-Ağustos 1749’da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 34b*).

Haftanın herhangi bir günü dışında Müslümanlar için önemli olan özel gecelerde de vaizler halka vaaz verirlerdi. Maraş'ta Ramazan ayı ve Kadir Gecesi gibi bu özel geceler için halk şehrin en büyük camisi olan Alaüddeve Süleyman Bey Camii'nde toplanırlardı. Maraş'ta Alaüddeve vakıflarından almak üzere Süleyman Bey Camii'nde Ramazan'da, Kadir Gecesi ve bayramlarda vaizlik vazifesine Vaiz-zade Seyyid Mehmed'in oğlu Seyyid Mehmed Kamil'in çocuksuz olarak vefat etmesi ile yerine Seyyid Mehmed Tafsir mütevellî Mir Mehmed Çerkes arzı ve Şeyhülislam Mevlâna Beşinci Seyyid Abdülvehhab Efendi'nin işaretleri ile 23 Muharrem 1244/5 Ağustos 1828'de berat verilmiştir (*VAD.No: 563, vr. 15a*). Bu özel günler dışında sala vaizi de bulunmakta idi. Cami-i Kebir vakfından almak üzere günlüğü beş akçe ile sala vaizi olan Ali'nin vefatı ile Seyyid Abdullah Halife'ye Şeyhülislam Mevlâna Dürri-zade Mustafa Efendi önermeleri ve Maraş naibi Sadeddin'in arzıyla Zilhicce 1176/Haziran-Temmuz 1763'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 7b*)

Vaizin de belli bir görev süresinin olmadığı, işi bırakmasıyla veya vefatıyla sona erdiği beratlardan anlaşılmaktadır. Maraş'ta Restebaiye Mahallesi'nde Hacı Osman Ağa Camii'nde yarım akçe ile Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla Cemaziyelevvel 1139/Aralık-Ocak 1726-1727'de Şeyh Ömer atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr. 119a*).

Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde vaiz olan Hasan azledilip eşkiyalarla birleşip onların reisi olmuş, arz tapusuna zarar vermeyi devamlı hale getirip adet edinmekle işine son verilmiştir. Görevi hak eden Şeyh Hacı Dede Mehmed Efendi ilim sahibi, kendini ibadete vermiş takvalı bir kimse olmakla Maraş naibi Seyyid Yusuf'un arzıyla Zilhicce 1135/Eylül 1723'te merkez tarafından göreve uygun görülmüştür (*VAD.No: 1119, vr. 191a*).

III.II.XVI. Kürsü Şeyhi

Tekke ve zaviyelerden ayrı olarak bazı büyük camilerde de şeyh adında cami görevlisi bulunmaktaydı. Şeyhin camide vaaz verdiği anlaşılmakta bir bakıma vaizlik yapmaktadır. Bununla beraber şeyhlik, vaizlikten bir derece aşağıda idi (Küçükdağ, 1997: 119) .

Bektutiye Mahallesi yakınında Sünbül-zade Mehmed Efendi Camii'nin kürsüsünde şeyh olmayıp tayin olması lazım ve önemli olup, Veliyüddin Efendi-zade Seyyid Şeyh Ahmed'e Maraş naibi Seyyid Abdulhamid'in arzı ve şeyhülislam Ahmed Atullah Efendi'nin oğlu Mevlâna Mehmed Arif'in işaretleri ile 17 Cemaziyelahir 1123/10 Ağustos 1808'de ücretsiz olarak bu göreve merkez tarafından atanmıştır (*VAD.No: 560, vr. 20a*).

Maraş'ta İsa Divanlı Mahallesi'nde İsa Divan Camii'nde şeyh olan Mehmed'in beratı olmadığından Safer 1104/Ekim-Kasım 1692'de Mehmed'e berat verilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47a*).

III.II.VII. Duagû

Dua okuyan, hiçbir şekilde vazifelendirilmediği halde, dualar karşılığında ücret alan kişilere verilen isimdi. Duacı demek olan bu makama duahân da deniliyordu. Duahân daha çok dini merasimler sebebiyle dua edenler için kullanılırken; duâgûluk ise, maaşı kişiye bağlı olarak farklılık gösteren kişiler için kullanılıyordu (Pakalın, 1983: 179).

Maraş'ta ilim sahibi kimseler bu göreve gelmekteydi. Bazen maddi durumu iyi olmayan duacılara vakıf tarafından maaş verilirdi. Maraş'ta ulemadan Şeyh Mehmed'in oğlu Mehmed ehl-i ilm ve faziletli biri olup, fakir bir kimse olup, geçimi için maaşı yoktur. Cami-i Kebir vakıflarından almak üzere on sağ akçe ile duagû olmak üzere Şeyh Mehmed kadı Seyyid Mehmed Selim'in arzıyla Recep 1195/Haziran-Temmuz 1781'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 22b*).

Maraş'ta bulunan bazı camilerde kadın duâgûlar bulunmakta idi. Maraş'ta Cami-i Kebir'de günlüğü on akçe ile duâgû olan Ayşe Hatun'un görevi devretmesiyle Veli Halife mutasarrıfken Seyyid Ahmed'in üzerine aldığı anlaşılmış ve yeniden beratla Veli Halife Cemaziyevvel 1155/Temmuz-Ağustos 1742'de görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 27a*).

III.II.VIII. Cüzhan

Namazlardan önce Kur'an'dan birer cüz okumak vazifesiyle mükellef olan cami görevlileri hakkında kullanılan bir tabirdir. Cüzhân, cüz okuyan demektir.

(Pakalın, 1983: 318). Evladiyet ve meşrutiyet üzere cüzhanlık atamaları yapılmaktaydı. Bektutiye Mahallesi'nde Kadı Muslihüddin Camii'nde evladiyet ve meşrutiyet üzere günlüğü iki akçe ile cüzhan olan Ebu Bekir ve Abdullah adlı kardeşler mutasarrıflar iken Abdullah'ın vefatı üzerine kardeşi ve ortağı olan Ebu Bekir'e Maraş kadısı Seyyid Mehmedli'nin arzıyla Rebiülevvel 1185/Haziran-Temmuz 1771'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1149, vr. 14*).

Maraş'ta bazı camilerde cüzhanların ücretleri öşür vergisi ile karşılanmaktaydı. Alaüddeve vakıflarından Edikçe mezrasının öşür mahsulünden almak üzere cüzhan Ömer'in hizmeti terk etmesi üzerine görevden alınmış ve yerine Mustafa Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 37b*).

III.II.IX. Aşırhan

Aşırhân, namazdan sonra Kur'an'dan en az 10 âyet okuyan görevliye verilen isimdir (Küçükdağ, 1997: 123). Maraş'ta Restebaiye Mahallesi'nde Hacı Osman Ağa Camii'nde aşırhan olmayıp Ahmed müteveli arzıyla Cemaziyelevvel 1132/Mart-Nisan 1721'de göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 48a*). Şems Hatun Camii'nde aşırhan Seyyid Mustafa'nın görevi bırakması ile yerine Ebu Talib'e müteveli arzıyla Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, 53a*).

III.II.X. Yasinhan

Yasinhân, cami ve mescitlerde Kur'an'da bulunan Yasin Sûresi'ni okuma vazifesi olan cami görevlisidir (Küçükdağ, 1997: 122). Görevlilerin atanması sırasında haksızlıkların yapıldığı anlaşıldığında vazife hak edene teslim edilmekte idi. Duraklı Mahallesi'nde Pir Hüseyin Camii'nde Yasinhan olan Şeyh Mehmed'in üzerinden Ömer'in alması üzerine durum anlaşarak görevine son verilmiş, tekrar hak sahibi olan Mehmed Maraş naibi Şeyh Ömer'in arzıyla Muharrem 1158/Şubat-Mart 1745'te beratı verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 30b*).

III.II.XI. Temcidhan

Sabah namazından önce minarede Arapça ilahileri belli bir makamdan okuyan görevliye temcidhân adı veriliyordu (Devellioğlu, 1970: 1287). Temcidhanlık babadan oğla geçmekteydi. Maraş'ta Süleyman Bey Cami-i Kebir'inde beş akçe ile temcidhân

olan Mehmed'in vefatı ile yerine oğlu Seyyid Mehmed kadı Seyyid Mehmedli'nin arzıyla Cemaziyelahir 1185/Eylül-Ekim 1771'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1149, vr. 15a*).

III.II.XII. Devirhan

Camilerde namaz vakitlerinden önce Kur'an okumakla görevli olan kişilere devirhân denmekteydi (Pakalın, 1983: 436).

Maraş'ta bu göreve daha çok Cami-i Kebir'de rastlanmaktadır. Maraş'ta Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde devirhan olan Şeyh Mehmed Şeyh Hüseyin devretmesinden mutasarrıf iken sahte yazıyla karışılmakla önceki sahibi devam etmiş olup beratı on akçe ile yazılmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 35b*). Cami-i Kebir dışında bazı camilerde de bulunmakta idi. Şems Hatun Camii'nde devirhan Hüseyin'in Recep 1103/Mart-Nisan 1693'te beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1159, vr.44a*).

III.II.XIII. Naathan

Naat kelimesi "*nitelemek, iyi ve güzel şeyleri abartılı biçimde dile getirmek; nitelik, vasıf*" anlamlarında kullanılır. Naat, Hz. Peygamberi öven şiirlerdir (Çiçekler, 2006: 435). Bu kasideleri okumakla görevli olan kişiye naathan denirdi (Cengiz, 2009: 214). Maraş'ta Cami-i Kebir'de üç akçe ile müezzin ve on akçe ile naathan Mehmed'in Muharrem 1110/Temmuz-Ağustos 1698'de eski beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 343a*).

Naathan, bazı berat kayıtlarında "*na't-ı şerif-han*" olarak geçmektedir. Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde Cuma günü dört akçe ile "*na't-ı şerif-han*" bir akçe ile ihlas-han Seyyid Mehmed Halife dindar ve hizmetinde olan ancak vazifeleri az olup vafin çoğalan gelirlerinden günlüğü beş akçe zamm ile naathan ve elli seneden beri "*ecdâd-ı nân pâresi*" olmakla iki göreve Seyyid Mehmed Halife kadısı Seyyid Mehmed Said arzıyla vakfın köy ve mezarından beş akçe zamm ile 22 Rebiülahir 1191/30 Mayıs 1777'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 18b*).

III.II.XIV. İhlashan

İhlashan, camide ihlas suresini okumakla görevlidir. Namaz vaktinden önce okunduğu anlaşılmaktadır. Cami-i Kebir’de beş vakit kılınan namazdan önce ihlashan olan Ali Halife’nin vefatından yerinde naip arzıyla adı belirtilmeyen kişi Ramazan 1122/Ekim-Kasım 1710’da atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 39b*).

İhlashanlara bazen ücret olarak buğday da verilmekte idi. Maraş’ta Alaüddevle Bey vakıflarından Hopur köyü mahsülünden senelik elli ölçek buğday ile günlük üç ihlas tilavet etmek üzere Murtaza ve Seyyid Süleyman’ın görevi bırakmaları üzerine Şeyh Mehmed ve Seyyid Kasım Safer 1151/Mayıs-Haziran 1738’de göreve getirilmişlerdir (*VAD.No: 1145, s.107*).

Maraş’ta merkez cami olan Cami-i Kebir’de Cuma günleri için ayrıca ihlashan görevlendirilmiştir. Alaüddevle Bey Cami-i Kebiri’nde Cuma günleri günlüğü on akçe ile naathan ve ihlashan olan Seyyid Mehmed’in vefatı ile yerine Seyyid Ali’ye Maraş naibi Raif Hasan’ın arzıyla 27 Cemaziyelahir 1203/25 Mart 1789’da berat verilmiştir (*VAD.No: 558, vr. 105*).

III.II.XV. Fetihhan

Kur’an’dan Fetih suresini okuyan kişiye denmekteydi. Maraş’ta Şems Hatun vakfının müsadeseyle artan vakıf gelirinden on akçe ile Şeyh Ebu Bekir Hatuniye Cami’ne fetihhan olarak Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726’da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*).

III.II.XVI. Muhammediye Okuyucusu

Hız. Muhammed’in hayatını ve kişiliğini anlatan esere Muhammediye denilirdi (Parlatır, 2006: 1116). Camilerde bu eseri halka okuyan okuyucular da vakıf görevlilerindendi.

Maraş’ta Cami-i Kebir’de üç akçe ile Muhammediye okumak şartıyla Şeyh Mehmed’e naibi Ahmed’in arzıyla Rebiülevvel 1110/Eylül-Ekim 1698’de berat verilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 343a*).

III.II.XVII. Kıssa-i Şerif Okuyucusu

Kıssa, gerçek veya uydurma hikâyelerdir (Parlatır, 2006: 902). Kur'an'da geçen geçmiş toplumlarla ilgili ibret ve öğüt verici hikâyelerdir.

Maraş'ta bazı camilerde kıssa-i şerif okumakla görevli kimseler bulunmakta idi. Hazinedarlı Mahallesi'nde Ali Ağa Camii'nde kıssa-i şerif okuyan öğretmek üzere kırk pare vazifeye sahip Mehmed'in vefatı ile oğulları Ahmed ve Mehmed naip Mustafa'nın arzıyla Cemaziyelevvel 1140/Aralık-Ocak 1727-1728'de tayin edilmişlerdir (VAD.No: 1128, vr. 120b).

III.II.XVIII. Fıkıh-ı Şerif Okuyucusu

Fıkıh; şeriat ilmi olup, şeriatın usulü, hükümleri, amelî ve şeri meselelerin bilgisi demektir (Devellioğlu, 1980: 390). Fıkıh okuyucusu ise; camide bunu halka okuyan cami görevlisiydi.

Maraş'ta camide halkın fıkıh konularında bilinçlenmesi bilgisinin artması amacıyla "*fıkıh-ı şerif*" okunması için görevli bulunmakta idi. Hazinedarlı Mahallesi'nde Ali Ağa Camii'nde fıkıh-ı şerif öğreten ayda bir gurus vazifeye sahip Mehmed'in vefatı ile oğulları Ahmed ve Mehmed naip Mustafa'nın arzıyla Cemaziyelevvel 1139/Aralık-Ocak 1726-1727'de tayin edilmişlerdir (VAD.No: 1128, vr. 119a)

III.II.XIX. Noktacı

Camilerde noktacı; Kur'an cüzlerini okuyanın önüne getiren, dağıtan, toplayan ve yerine kaldırıp koyan görevlidir. Kalınan yeri noktalararak, gelmeyenleri yanılmaktan korur ve Kur'an okunurken atlanmasını engellerdi (Güldal, 2001: 39).

Maraş'ta noktacı sadece Alaüüdevle Süleyman Bey Camii'nde bulunmakta idi. Süleyman Bey Camii'nde bir akçe ile noktacı olan İsmail Halife Cemaziyelahir 1189/Temmuz-Ağustos 1775'te göreve atanmıştır (VAD.No: 1154, s.69).

III.II.XX. Muarraf

Cami ve tekkelerde hayır işleyen kimselerin adını sayıp dökken derviş veya müezzine muarraf denmekteydi (Parlatır, 2006: 1107). Övgülerle Allah'a hamdedilir, Hz. Peygamber'e salât, zamanın hükümdarı ve vakıf sahibinin ruhuna dua edilirdi (Güldal, 2001: 38).

Cami-i Kebir'de muarraf olan Ahmed'in üzerinden diğer Ahmed aldığı anlaşılıp görevden alınarak Ahmed Rebiülahir 1123/ Mayıs-Haziran 1711'de devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 41a*).

III.II.XXI. Muvakkit

Muvakkit, vakitlerin tayinine yarayan saatleri düzenleyen ve bunların ayarlarına ve tamirlerine bakan kişi olup, namaz vakitlerini ayarlayan kimse denirdi (Pakalın, 1983: 587; Parlatır, 2006: 1147).

Süleyman Bey Camii'nde günlüğü on akçe ile imamın kardeşi Şerif Ahmed'in görevi devretmesiyle muvakkit olan Seyyid Yahya Halife'nin eski berat ile Zilhicce 1174/Temmuz-Ağustos 1761'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1135, vr. 30*). Bu görev dışından farklı görevleri de yapanlar vardı. Süleyman Bey Camii'nde duagû ve muvakkit Ali Halife'nin Rebiülevvel 1117/Haziran-Temmuz 1705'te beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 37a*). Yine aynı camide günlüğü on akçe ile imam olan kardeşi Şerif Ahmed'in görevi bırakmasından muvakkit olan Seyyid Yahya'nın eski beratı Zilhicce 1174/Temmuz-Ağustos 1761 tarihinde yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr.30*).

III.II.XXII. Zaviyedar

Küçük tekkelerde oturan şeyhlere zaviyedar denmekteydi (Parlatır, 2006: 1859). Bayezid Zaviyesi zaviyedarı Zekeriya'nın görevi bırakmasında Hasan Halife eski beratla Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 50b*).

Maraş'ta Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi'nin zaviyedarlığına mutasarrıf Şeyh Ali alim ve dindar olup, dahli ve azli bulunmazken kötü niyetli kimselerin karışmaları

üzerine işlerine son verilmiştir. Şeyh Ali'nin görevine devam etmesi ricası üzerine Maraş naibi Hasan'ın arz etmesi ile Şevval 1156/Kasım-Aralık 1743'te görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 29a*).

Maraş'ta bulunan bazı zaviyelerde zaviyedarlar "*ders dimek*" şartıyla atanırdı. Bayır Türbe Zaviyesi'ne "*ders dimek*" şartıyla zaviyedarı olan Hüseyin Halife'nin beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 22a*).

III.III. TEMİZLİK VE AYDINLATMA HİZMETLERİNDE ÇALIŞANLAR

III.III.I. Ferraş

İslamiyette temizliğe son derece önem verilmiştir. bunun için bir çok camide temizlik görevlileri bulunduruluyordu. Bu işe bakan görevlilere ferraş deniyordu. Ferraş, caminin temizliğini sağlayan, halısını, kilimini ve hasırını serip, toplamak ve temizlemekle görevli olan kişi idi (Küçükdağ, 1997: 123).

Ferraşlık genelde babadan oğla geçmekte idi. Hasan Dede Camii'nde bir akçe ile ferraş Mustafa'nın vefatı ile oğlu Ali Dede babasının beratıyla Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 39b*). Ancak bazen yerine gelecek oğlunun yaşının küçüklüğünden dolayı görevi üzerine almak için başvuranlar ya da bunu bahane edip üzerine almak isteyenler bulunmaktaydı. Cami-i Kebir'de günlüğü beş akçe ile ferraş olan Mustafa'nın vefat etmesi üzerine oğlu Mehmed'in kimsesiz ve yaşının küçük olduğunu söyleyip Ebu Bekir ve Ali adlı kimseler kendi üzerlerine berat ettirmişler, yaptıkları haksızlığın anlaşılması sonucu babasının üzerinden oğlu Mehmed'e Maraş naibi Seyyid Mustafa'nın arzıyla Şevval 1177/Nisan-Mayıs 1764'te beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 8b*).

Ferraş olan kişinin vefatı halinde yerine hemen bir başkası görevlendiriliyordu. Ancak bazı durumlarda takip edilmediğinden, bir süre görev boş kalabiliyordu. Divanlı Mahallesi'nde Ahmed Paşa Camii'nde yarım akçe ile ferraş olan Yusuf'un vefatı ile yerine Osman ve Hasan arz edilmişken, beratı dahi gönderilmeden ikisi de vefat etmiştir. Beş altı seneden beri ferraşlık boş kalmasıyla İsa Halife'ye naip Mehmed'in arzıyla Zilkade 1144/Nisan-Mayıs 1732'de beratı verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.82*).

Caminin temizliğinden sorumlu olan ferraşın bazı mescitlerde birden fazla olduğu anlaşılmaktadır. Maraş'ta Çomaklı Mahallesi'nde Hacı Piri Mescidi'nde ferraş-ı sani lazım olmakla Hızır'a Şevval 1114/Şubat-Mart 1703'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 37a*). Temizlik görevlilerinin çok olduğu ibadet merkezlerinde bulunan ferraşların başına da Şeyhü'l-ferraş denilmekteydi. Alaüddeve Bey Cami-i Kebiri'nde Şeyhü'l-ferraş lazım olmakla Şeyh Ali'ye caminin vakfından almak üzere bir akçe ile Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734'te berat buyrulmuştur (*VAD.No: 1145, s.93*).

Büyük camiler de ise Cuma gününe özel bir ferraş atanmaktaydı. Maraş'ta Cami-i Kebir'de Cuma günü için ferraş lazım olduğundan Bayezid Halife Maraş naibinin arzıyla Cemaziyelahir 1117/Eylül-Ekim 1705'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 37a*). Ayrıca çardak bölümü bulunduğu için çardağın temizliğine de ferraş görevlendirilmiştir. Alaüddeve Cami-i Kebiri'nde çardağın iki akçe ile ferraşı olarak Molla Mehmed ve Molla Veli'ye Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720'de beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 49a*).

Kenif Ferraşı: Camilere ferraş dışında tuvaletlerin temizlenmesi için kenif ferraşı atanmaktaydı. Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebir'in günlüğü bir buçuk akçe ile keniflerin ferraş hademeliğine mutasarrıf olan Emin Mehmed'in vefatı ile yerine Hacı Ali'nin oğlu Hacı Hasan kadısının arzıyla Seyyid Said arzıyla 8 Recep 1190/23 Ağustos 1776'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 18a*). Kenif ferraşlığında da genelde vazife babadan oğla geçiyordu. Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebiri vakıflarından almak üzere günlüğü bir buçuk akçe ile kenif ferraşı olan Süleyman'ın oğlu Kasım'ın vefat etmesi üzerine yerine oğlu Ebu Bekir'e Recep 1197/Haziran-Temmuz 1783'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 23b*).

Beratlarda kenif ferraşı yerine, tuvalet temizliği yapanlar "*ayak çeşmeleri ferraşı*" olarak da geçmektedir. Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde beş akçe ile ayak çeşmeleri ferraşı Mahmud'un vefatı nedeniyle yerine oğulları Ebu Bekir ve Ali naip arzıyla Rebiülahir 1122/Mayıs-Haziran 1710'da atanmışlardır (*VAD.No: 1157, vr. 39a*).

Çeşme ferraşı: Cami ve mescitlere vakit namazlarını kılmak amacıyla gelenlerin abdest alması için çeşmeler bulunmakta idi. Bu çeşmelerin temizliğinden çeşme ferraşı

sorumluydu. Kahvehaneden Mehmed Bey tarafından çevrilen caminin çeşme ferraşı olmamasıyla bir akçe ile Veli Zilkade 1123/Aralık-Ocak 1711-1712'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 40b*). Ücretsiz olarak çalışanlar da bulunmaktaydı. Şadi Bey Cami ve Medresesi'nin çeşmelerinde ferraş lazım olmakla ücretsiz Murtaza Ramazan 1139/Nisan-Mayıs 1727'de bu göreve atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr.119b*).

Çardak Ferraşı: Maraş'ta büyük camilerde çardağının temizlenmesi için ayrıca ferraş bulunurdu. Alaüddevle Cami-i Kebiri'nin çardağında iki akçe ile ferraşlığa Molla Mehmed ve Molla Veli'ye Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720'de beratları gönderilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 49a*).

III.III.II.Kayım

Cami ve mescitlerde görev yapan bir diğer görevli ferraş idi. Camilerin temizlik işlerini yapan görevli anlamı dışında vakıf mütevellisi olarak da kayyımların adı geçmektedir (Özmel, 2002: 107). Maraş'ta Hatuniye Camii'nde kayyum olmamakla bir akçe ile Mehmed Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713'te atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 42a*).

Kayyumlar ücretsiz de çalışabiliyordu. Duraklı Mahallesi'nde Zulkadır-zade Camii'nde ücretsiz olarak Mustafa Halife'nin Zilhicce 1175/Haziran-Temmuz 1762'de eski beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1156, vr6a*).

III.III.III. Kennas

Çöpçü, süpürücü anlamına gelen abdesthane temizleyicisidir (Parlatır, 2006: 882). Maraş'ta Hatuniye Mahallesi'nde Şems Hatun çeşmelerinde kennas Veli'nin vefatı üzerine Hacı Abdullah'ın Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 40a*). Bostancıyan Mahallesi'nde Hacı Ahmed'in tamir ettirdiği camide ferraş ve kennas lazım olmakla bir akçe ile Veli Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713'te atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr.42a*).

III.III.IV. Çerağdar

Çerağdar, kandilci anlamına gelip, cami, mescit ve tekkelerde kandillerin yağlarını değiştirip, fitillerini koyup hazırlayan ve geceleri kandilleri yakan,

kandillerden sorumlu cami görevlisidir (Pakalın, 1983: 159). Maraş Kazası *Hurufat* kayıtlarında birçok çerağdarın görev yaptığı geçmektedir.

Çerağdarlık görevi genelde babadan oğla geçmekteydi, ancak görevi devralacak oğlunun yaşı küçük olduğu durumlarda görevi emaneten bir başkası alabiliyordu. Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde iki akçe ile çerağdar olan Osman'ın vefat etmesi üzerine oğulları Ömer ve Ali yaşların küçük olduğundan Hasan kendi üzerine berat ettirmiştir. Ömer ve Ali yetişkin olup görevi yapabilecek yaşa geldiklerinde Hasan kendi rızasıyla vazifeyi devretmiş, Ömer ve Ali kardeşlere Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Zilhicce 1144/Mayıs-Haziran 1732'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1145,s.83*).

Maraş'ta bazı camilerde çerağdarların ücretlerine ek olarak zeytinyağı da veriliyordu. Divanlı Mahallesi'nde Ahmed Paşa Camii'nde çerağdar Osman'ın vefatı üzerine yerine Hüseyin bir ölçü zeytin yağı ve bir akçe ile Zilkade 1126/Kasım-Aralık 1714'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43b*).

Minare Çerağdarı: Maraş'ta mübarek gecelerde minarelerin ışıklandırılması amacıyla kandiller yakılırdı. Bunun içinde camiye ayrıca çerağdar görevlendirilmesi yapılmıştır. Cami-i Kebir minaresinde mübarek gecelerde bir akçe ile çerağdar olan Hasan'ın vefatı ile oğlu Ali Şaban 1152/Kasım-Aralık 1739'da babasının beratıyla atanmıştır (*VAD.No: 1145, s.111*). Şems Hatun Camii'nde minare çerağdarı Ali'nin üzerinden Mehmed Zilkade 1104/Temmuz-Ağustos 1693'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47a*).

Maraş *Hurufat*'ında geçen beratlarda çerağdar yerine kanadil kelimesi kullanılmıştır. Alaüddeve Bey vakıflarından almak üzere Cami-i Kebir'in minaresinde günlüğü bir akçe ile kanadil vazifesine mutasarrıf olan Hasan çocuksuz olarak vefat etmesi nedeniyle yerine Osman Maraş naibi Şerif İsmail el-Hüsni arzıyla Cemaziyelevvel 1183/Eylül-Ekim 1769'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1146, vr. 12a*).

Çeşme Çerağdarı: Çeşmelerin aydınlatılması için çerağdar görevlendirilmiştir. Süleyman Bey Camii'nde bir akçe ile çeşme çerağdarı Osman'ın işine son verilmiş, yerine Hüseyin müteveli arzıyla Zilhicce 1125/Aralık-Ocak 1713-1714'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 42b*).

III.III.V.Hafız-ı Bisat

Bisat; kilim, minder, döşeme, keçe yaygı demek olup (Devellioğlu, 1980: 135), hafız-ı bisatın bu sergilerin muhafazasını yapan kişiye dendiği anlaşılmaktadır. Türkçede buna benzer kelimeler bulunmaktadır. Nitekim Hafız-ı kütüp, kütüphanede kitapları saklayan görevliye deniyordu (Pakalın, 1983: 704).

Maraş'ta Alaüddevle Bey Cami-i Kebiri'nde şeyhülferraş, kayyum, kanadil, hafız-ı bisat ve zabıt-i miftah olmayıp lazım olmakla Şeyh Ali'ye caminin vakfından almak üzere bir akçe ile naip Mehmed'in arzıyla Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.93*). Alaüddevle Camii'nde vakıftan almak üzere bir akçe ile şeyhülferraş, kayyum, kanadil ve hafız-ı bisat olan Şeyh Ali'nin vefatıyla oğlu Şeyh Ali Halife'ye naibi Seyyid Şeyh Ahmed'in arzıyla Muharrem 1174/Ağustos-Eylül 1760'ta berat verilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 23b*). Alaüddevle Bey Camii'nde günlüğü bir akçe ile şeyhülferraş, kayyum, hafız-ı bisat, kanadil ve cibayet-i miftahlığa mutasarrıf Şeyh Ali'nin beratının zayi olması üzerine Rebiülevvel 1192/8 Nisan 1778'de zayiden berat tayin edilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 19a*).

III.III.VI. Zabıt-i Miftah

Miftah, anahtar demek olup (Parlatır, 2006: 1089), zabıt-i miftah, anahtar koruyucusu ve anahtarcı anlamlarında kullanılmıştır. Maraş'ın merkezî camisi olan Alaüddevle Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde anahtarlarından sorumlu olan zabıt-i miftah vazifelendirilmiştir.

Maraş'ta Alaüddevle Bey Cami-i Kebiri'nde şeyhülferraş, kayyum, kanadil, hafız-ı bisat ve zabıt-i miftah olmayıp lazım olmakla Şeyh Ali'ye caminin vakfından almak üzere bir akçe ile naip Mehmed'in arzıyla Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.93*). Alaüddevle Camii'nde vakıftan almak üzere bir akçe ile şeyhülferraş, kayyum, kanadil ve hafız-ı bisat olan Şeyh Ali'nin vefatıyla oğlu Şeyh Ali Halife'ye naibi Seyyid Şeyh Ahmed'in arzıyla Muharrem 1174/Ağustos-Eylül 1760'ta berat verilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 23b*). Alaüddevle Bey Camii'nde günlüğü bir akçe ile şeyhülferraş, kayyum, hafız-ı bisat, kanadil ve cibayet-i miftahlığa mutasarrıf Şeyh Ali'nin beratının zayi olması üzerine Rebiülevvel 1192/8 Nisan 1778'de zayiden berat tayin edilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 19a*).

III.IV. EĞİTİMLE İLGİLİ GÖREVLİLER

III.IV.I. Müderris

Müderrisler, medrese eğitiminden sonra icazet, mülazemet ve beratla medreselerde ders verirlerdi (Baltacı, 1976: 26). Medresenin öğretim üyesi, akademik personeli ve aynı zamanda müdürü olan müderris, medrese ve camide ders okutan, ders verme işiyle uğraşan hoca anlamında kullanılırdı. Zamanla görevinde çeşitli değişiklikler olsa da Cumhuriyet devrinde hoca, profesör adını alıncaya kadar müderris kelimesinin kullanılmasına devam edilmiştir (Arabacı, 1998: 30).

Osmanlı medreselerinde eğitimin temelini müderris oluşturmaktaydı. Hatta icazetnamelerde medrese adı geçmeyip, müderris ve okuduğu ders adları geçmekteydi. İcazetini alan müderris, Anadolu ve Rumeli kazaskerinin defterine kaydolup atama sırasını beklerdi (İpşirli, 2006: 468). XVIII. yüzyıldan itibaren müderris atamalarında yetenek, başarı ve layık olmak geri planda kalmış, bunun yerine görevi bırakan veya vefat eden müderrislerin yerine oğulları gelmiştir (Cengiz, 2009: 206). Çavuşlu Mahallesi'nde Hacı Abdullah Bey Medresesi'nde saraçhaneden ve onun dışında dükkânlardan almak üzere günlüğü yirmi akçe ile müderris olan Hasan'ın oğlu Abdullah ve oğlu Mehmed Şerif birbirlerini takiben sırayla vefat etmişlerdi. Yerlerine Abdullah'ın torunu ve Mehmed Şerif'in de oğlu olan Mehmed Şerif'in oğlu Abdullah Maraş naibi Seyyid Hasan Fehmi'nin arzı ve şeyhülislam Mevlâna Sadafi-zade Ahmed Reşid Efendi'nin işaretleriyle 8 Şaban 11Şaban 1238/20 Nisan 1823'te tayin edilmiştir (VAD.No: 563, vr. 11a).

Maraş'ta bazı medreseler müstakil değildi, camilerin içinde inşa edilmekte idi. Maraş'ta Kuyucak Mahallesi'nde Şeyh Süleyman Efendi Camii Medresesi'nde müderris olan Abdullah'ın vefatı üzerine yerine oğulları Mustafa ve Mesud kardeşler arzla tayinleri ricasına şeyhülislam Mevlâna Dürri-zade Seyyid Abdullah Efendi'nin işaretleri gereğince merkez tarafından 2 Recep 1228/1 Temmuz 1813'te beratları gönderilmiştir (VAD.No: 569, vr. 56a). bazı camilerde müderris aynı zamanda hatiplik ve mütevellilik görevine tek kişi atanabiliyordu. Bayezid-zade Hacı Abdullah Bey Camii'ne bir hatip, bir müderris ve bir müteveli lazım olmakla Ahmed caminin

banisinin arzıyla Zilkade 1126/Kasım-Aralık 1714'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43b*).

Maraş'ta camiler dışında tüm yapıları kapsayan buk'alarda da yüksek seviyede eğitim verilmekte olduğu müderrisin varlığından anlaşılmaktadır. Hoca Durdu Buk'ası'nın müderrisi olan Sururi Hacı Ahmed'in görevi bırakmasından oğlu Şeyh Ömer el-Bedri'ye naip Abdurrahman'ın arzıyla Safer 1146/ Temmuz-Ağustos 1733'te beratı merkez tarafından gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.89*).

Müdderisler şehrin âlim kişilerinden de atanabiliyordu. Acemli Mahallesi'nde Acemiye Medresesi'nin müderrisi Hamza'nın vefat etmesi üzerine yerine bir akçe ile ulemadan Şeyh Ali Safer 1140/Eylül-Ekim 1727'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 120b*). Bazı medreselerde müderris, para almadan da ders yapıyordu. Ancak ücretsiz hizmet veren müderrisin görevini az bulmasından dolayı maaşa bağlandığı anlaşılmaktadır. Çavuşlu Mahallesi'nde Hacı İmam Cami Medresesi'nde ücretsiz müderris Ali'nin vazifesi az olmakla artan vakıf gelirinden günlüğü beş akçe ile naibi Mehmed'in arzıyla Recep 1138/Mart-Nisan 1726'da atanmıştır (*VAD.No: 1091, vr. 156b*).

III.IV.II. Dersiam

Medrese dışında öğrencilerin de devam edebileceği ama halka açık, herkese camide ders veren müderrise dersiam denirdi (Arabacı, 1998: 36).

Maraş'ta camilerde çalışan dersiamların bazılarının ücret almadığı incelenen *Hurufat* beratlarından anlaşılmaktadır. Hoca Durdu Medresesi'ne ücretsiz dersiam Ömer'in vefat etmiş, yerine Ahmed Halife'ye Şevval 1112/Mart-Nisan 1701'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45a*). Bazı camilerde görev alan dersima düşük de olsa ücreti verilmiştir. Acemiye Mahallesi'nde Hacı İskender Camii hücrelerinde günlüğü yarım akçe ile dersiam olan Hamza'nın vefatı üzerine Şeyh Osman Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*).

Maraş'ta camiler dışında buk'alarda da dersiam görevlisi mevcuttu. Hacı Bayezide Buk'ası'nda dersiam Ahmed'in üzerinden göreve bazı kimselerin karıştığı

anlaşılması üzerine eski beratıyla Ahmed görevine Rebiülevvel 1133/Aralık-Ocak 1720-1721'de devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 50a*).

Dersiamların başına şeyh-i dersiam denmekte idi ve medreselere müderris olarak atanmaktaydı. Bostancıyan Mahallesi'nde Mirza Alay Beyi Camii'nde Hacı Ahmed'in tamir ettirdiği caminin avlusunda yeniden bina ve tamir olunan medresenin müderrisliği şeyh-i dersiam Ali'ye Rebiülevvel 1140/Ekim-Kasım 1727'de verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 120b*).

III.IV.III. Şeyhülkurra

Kurra, hıfzını tamamladıktan sonra kıraat ilmini yani Kur'anı on türlü okumayı öğrenmiş olanlara verilen isimdi. Hafızlara kıraat ilmini öğretmek için darülkurranın başında bulunan hocaya ise şeyhü'l-kurra denmekteydi (Küçükdağ, 2004: 406).

Maraş'ta camide imam olarak görev yapanlar camiye aynı zamanda şeyhülkurra olarak atabiliyordu. Kaya Başı Mahallesi'nde Hacı Hasan Cami'nde bir kura şeyhi lazım olmakla caminin imamı Ahmed Halife uygun görülmeyle, vakfin artan gelirinden almak üzere günlüğü beş akçe ile Maraş naibi Seyyid Yusuf'un arzıyla Zilkade 1136/Temmuz-Ağustos 1724'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192a*). Vazifesinde de on üç yıldan daha fazla devam ettiği yenileme tarihinden anlaşılmaktadır. Hacı Hasan Camii'nde artan vakıf gelirinden almak üzere beş akçe ile şeyhü'l-kurra olan Mevlana Ahmed'in eski beratıyla ataması Şevval 1149/Şubat-Mart 1737'de yenilenmiştir (*VAD.No: 1145, s.103*).

Maraş'ta ücret bakımından en yüksek ücreti de şehrin merkezi camisi olan Cami-i Kebir'in vakfı vermekte idi. Alaüdevle imareinin vakıflarının artan gelirlerinden on akçe ile Cami-i Kebir'de şeyhü'l-kurra olan Şeyh Hüseyin'nin beratını zayi etmesiyle Ramazan 1137/Mayıs-Haziran 1725'te zayiden berat tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1119, vr. 193*).

III.IV.IV. Muallim-i sıbyan

Muallim-i sıbyan, okula yeni başlayan çocukları okutan eğitimcidir (Küçükdağ, 1997: 133). Muallim-i sıbyanlıkta görev süresi yoktu. Görevi bırakması, işine son verilmesi veya vefatı gibi durumlardan sonra başka yerine yeni birisi gelirdi. Maraş'ta

Alaüddeve Cami-i Kebiri'nin vakfindan almak üzere Veli Bey Muallimhanesi'nde muallim-i sıbyan Hüseyin ve Şeyh Mehmed'in rızalarıyla görevi bırakmaları üzerine yerlerine İbrahim Şaban 1154/Ekim-Kasım 1741'de beratla tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.116*). Şeyh Mahallesi'nde muallim-i sıbyan Haydar'ın vefatı etmesi üzerine yerine bir akçe ile Mustafa atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 41a*).

Meslekte herhangi bir engelinden dolayı görevini yerine getiremeyenlerin de işine son verilmekteydi. Alaüddeve Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nin vakfindan almak üzere Veli Bey'in tamir ettirdiği mektepte muallim-i sıbyan olan Hamza'nın beş altı seneden beri görme engeli olmasından dolayı öğretime gücü kalmamış ve bu nedenle görevinden alınmıştır. Hamza'nın yerine ortak olarak Şeyh Hüseyin ve Molla Mehmed'e Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şevval 1145/Mart-Nisan 1733'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145,s.86*).

III.IV.V. Buk'adar

Buk'a "*ülke, memleketi türbe, yatır*" anlamlarına gelip (Parlatır, 2006: 215), zaviye karşılığı olarak da kullanılmaktadır. Maraş'ta buk'a; medrese ile sıbyan mektebini içine alan yapı olup (*VAD.No: 1145, s.89*), burada görev alan kişiye de buk'adar denmekteydi.

Maraş'ta buk'adarlık da babadan oğula intikal etmekteydi. Şarkıyan Mahallesi'nde Hacı Mehmed Medresesi'nin buk'adarı Hüseyin'in vefatı ile oğulları Mehmed ve Bekir ortak olarak mütevellî arzıyla Zilhicce 1129/Kasım-Aralık 1717'de atanmışlardır (*VAD.No: 1157, vr. 46a*).

Buk'ada görev yapan buk'adarların aynı zamanda eğitimci olduğu "*ders dimek*" şartıyla atanmalarından anlaşılmaktadır. Hacı Bayezid Buk'ası'nda "*ders dimek*" şartıyla ortak buk'adarlar olan Ahmed ve Mustafa mutasarrıflar iken Mustafa hissesini kardeşi Mehmed'e bırakmış Cemaziyelahir 1122/Temmuz-Ağustos 1710'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.39a*). Bektutiye Mahallesi'nde Kadı Muslihüddin Buk'ası'nda buk'adarlığına talebesine tedris şartıyla meşruta iken hala mutasarrıfı olan Mehmed'in tedrise gücü olmadığından işine son verilerek yerine Ahmed mütevellinin arzıyla Zilhicce 1122/Ocak-Şubat 1711'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 39b*).

Maraş'ta camiye de diğer vazifelerle birlikte buk'adar atanmakta idi. İsa Divan Camii'nde imamlık, hatiplik, mütevellilik ve buk'adarlık meşruta olup, Musli üzerinden oğlu Şeyh Dede'ye arz olunmuşken Mustafa'nın kendi üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla buk'adarlığa Şeyh Dede'ye müteveli arzıyla berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43b*).

III.V.BAKIM VE ONARIMCILAR

III.V.I. Meremmâtçı

Meremmim veya merammâtçı, vakıf binalarının hafif bakım ve onarım işini yürütürdü (Küçükdağ, 1997: 134). Daha çok büyük eserlere meremmâtçı atanıyordu. Süleyman Bey Camii'nde tamir için meremmim lazım olduğundan mütevellisi Ebu Bekir'in arzıyla ücretsiz olarak Mehmed Rebiülevvel 1114/Temmuz-Ağustos 1702'de atanmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 45b*).

Maraş camilerinde hem binanın tamirat ve onarımına hem de çeşmelerin ve çeşme yollarının bakım işlerine bakıyorlardı. Bu görevlilerin başına ise ser-meremmim denmekte idi. Divanlı Mahallesi'nde Ahmed Paşa Camii'nin ve Hasan Bey Medresesi'nin çeşmelerinin ser-meremmimcisi olmayıp lazım olmakla günlüğü bir akçe ile Mehmed Rebiülevvel 1137/Kasım-Aralık 1724'te göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192a*).

Meremmim görevinde Müslim-gayrimüslim ayrımı yapılmaz, meremmimliğe gayrimüslimlerden de atanan olurdu. Şeyh Mahallesi'nde Şeyh Hüseyin Dede Camii'nde ücretsiz meremmim olan Serkiz Zimmi'nin beratı bulunmadığından Safer 1139/Eylül-Ekim 1726'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 118*).

III.V.II. Loğkeş

Loğ; çamur sıvalı, damlara sürtülen taş silindire denmektedir (Parlatır, 2006: 976). Bölge şartlarına göre kışın toprak çatılı olan damlarda bu taş silindir bulunmaktadır. Söz konusu olan XVIII. yüzyılda Maraş'ta cami ve mescitlerin de toprak çatıları vardı ve bu yağışların sonrasında toprak çatıların taşla sıkıştırılması işini yapan kişiye loğkeş yani taşçı denmekteydi.

Loğkeşlikte de mesleğin genelde babadan oğla geçtiği görülmektedir. Şazi Bey Camii'nde yarım akçe ile loğcu olan Osman'ın vefatı üzerine yerine oğulları Hüseyin ve Ahmed Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Safer 1154/Nisan-Mayıs 1741'de merkezce göreve tayinleri yapılmıştır (*VAD.No: 1145, s.114*). Çocuğu olmayan kişilerin yerine ise dışardan başkası atanmıştır. Divanlı Mahallesi'nde Şeyh Efendi Camii'nde loğkeş olan Durdu'nun çocuksuz olarak vefatı üzerine Nurlu Halife'nin oğlu Mehmed Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şaban 1172/Mart-Nisan 1759'da göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 21a*). Etmekciyan Mahallesi'nde Nakib Seyyid Ahmed Efendi Camii'nde bir akçe ile loğkeş olan İsmail'in vefat etmesi üzerine Arnavud Mehmed Rebiülahir 1166/Şubat-Mart 1753'te atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 37a*).

Bazı küçük camilerde müezzinlik ve loğkeşlik işini aynı anda yürütenler bulunmaktaydı. Duraklı Mahallesi'nde Nalband Ebu Bekir Camii'nde müezzinlik ve loğkeşliğe ücretsiz olara İsmail'e Maraş naibi Abdullah'ın arzıyla Rebiülevvel 1169/Aralık-Ocak 1755-1756'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 12b*).

Kenif Loğkeşi: Bazı camilerde tuvaletler için ayrıca loğkeş mevcuttu. Alaüddeve Cami-i Kebir'in keniflerine günlüğü bir akçe ile loğkeş olan Ali'nin vefat etmesinden sonra ücret az olduğundan kimse ilgi göstermemiştir. Artan vakıf gelirinden günlüğü iki akçe ile Durdu Mehmed Maraş kadısı Seyyid Mehmed Raşid'in arzıyla Rebiülevvel 1196/Şubat-Mart 1782'de tayin edilmiştir. Cami-i Kebir yakınında Şeyh Abdullah'ın yaptırdığı abdesthanenin loğkeşliğine bir akçe ile Mehmed İbrahim Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 35b*).

Loğkeşlik vazifesinde de görevden sebep göstermeden habersizce ayrılanlar vardı. Süleyman Bey Cami-i Kebir'inde ayak çeşmelerinin yarım akçe ile loğcusu olan Mehmed tarafından hizmeti terk edildiği ve üç dört seneden beri boş bulunduğunun tespit edilmesi üzerine görevine son verilmiştir. Yerine Hacı Veli'nin oğlu Ahmed'e Safer 1154/Nisan-Mayıs 1741'de Maraş naibi Mehmed'in arzıyla berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.114*).

III.V.III. Neccar

Neccar, doğrama işleriyle uğraşan doğramacı, dülgere ve marangoz anlamlarında karşılık olarak kullanılmaktaydı (Parlatır, 2006: 1274).

Maraş'ta XVIII. yüzyılda yapılar genellikle ahşaptı, camilerin ise bazı bölmelerinde ve iç kısımlarında ahşap ürünleri kullanılıyordu. Bakım ve onarımıyla da neccar yani marangoz ilgileniyordu. Süleyman Bey Camii'nde yarım akçe ile neccar Halil'in vefatı üzerine yerine Hacı İsmail müteveli Ebu Bekir'in arzıyla Rebiülevvel 1114/Temmuz-Ağustos 1702'de merkez tarafından göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45a*). İsmail'in vefatı ile yerine bir akçe ile oğlu Yusuf Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725'te tayin edilmiştir (*VAD. No: 1119, vr. 192a*). Neccara verilen ücret zaman içinde artmıştır. Süleyman Bey Camii'nde iki akçe ile neccar olan Mehmed'in vefatı üzerine oğulları Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali Halifeler Maraş naibi Seyyid Mustafa'nın arzıyla Zilhicce 1174/Temmuz-Ağustos 1761'de atanmışlardır (*VAD.No: 1135, vr. 24b*).

III.V.IV. Tokatçı

Tokat; kale içi, siper, ahır ve ağıl anlamlarına gelen bir kelimedir (Pakalın, 1983: 510). Cami görevlisi olarak *Hurufat*'ta geçen tokatçı, caminin ahırının bakımından sorumlu olan kişi olmalıdır. Muhtemelen cami, medrese ve tekke gibi eserlerin çevresine bağlanan hayvanlara tokatçı bakıyordu.

Tokatçı, görevini birine veya oğluna bırakıp, işinden ayrılabilirdi. Ayrıca vazife sırasında bazı haksızlıklar da olmakta idi, ancak durumun anlaşılması ile hak sahiplerine işleri iade edilmekteydi. Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde bir akçe ile Halil rızasıyla görevi Derviş Mehmed'e devretmesi üzerine Derviş Mehmed Şevval 1109/Nisan-Mayıs 1698'de atanmıştır (*VAD.No: 1140, vr. 343a*). Tokatçı Derviş Mehmed'in üzerinden vazifeyi Derviş Ahmed'in aldığı tespit edilerek işine son verilmiş ve Derviş Mehmed görevine Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722'de devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51b*). Bir akçe ile tokatçı Derviş Mehmed'in görevini bırakmasıyla yerine oğlu Halil'e Rebiülevvel 1154/Mayıs-Haziran 1741'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1145,s.114*). meslekte görev süresinin belli olmadığı azli gerekmeyen durum olmadıkça kişilerin uzun süre hizmette bulunduğunu Derviş Mehmed'in 45 yıldan beri görevde durduğundan da anlaşılmaktadır.

III.VI. SU İŞLERİYLE İLGİLİ GÖREVLİLER

III.VI.I. Mîr-âb

Mîr-âb, su-yolu nazırıyla aynı görevde olup; suyun kaynağından alınıp şehirde çeşmelerden sorumlu vakıf görevlisine verilen addır (Küçükdağ, 1997: 136).

Maraş'ta Dibekli Taş'da Kuyucak ve Duraklı Mahallesi'nde akan suyun mîr-âbı olmayıp lazım olduğundan ücretsiz olarak Mehmed ve Ahmed'e Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726'da beratları verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 156a*).

III.VI.II.Kanavatçı

Kanavat, kanallar demek olup (Parlatır, 2006: 837), yer altında bulunan suyun akması için yapılan kanalların bakım ve onarımından sorumlu olan kişiye kanavatçı denirdi.

Hatuniye Mahallesi'nde Şemsi Hatun Camii'nde günlüğü yarım akçe ile kanavatçı Ali'nin vefatı ile oğlu Seyyid Mehmed'e Maraş naibi Hasan Efendi'nin arzıyla Rebiülahir 1156/Mayıs-Haziran 1743'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 29a*).

Alaüddevle vakfindan almak üzere Cami-i Kebir'e cereyan eden suyun kanavatçısı günlüğü üç akçe ile mutasarrıf olan Ahmed'in vefatıyla Abdullah Halife'nin oğlu Ali naip Sadeddin arzıyla Muharrem 1177/Mayıs-Haziran 1743'te atanmıştır (*VAD.No: 1156, vr. 7b*).

Çavuşlu Mahallesi'nde Ali Bey Mescidi'nin ve Kırk Köy mevziinde akan ırmağın kanavatçısı olmayıp lazım olduğundan yarım akçe ile Halil mütevellisi Veli'nin arzıyla Recep 1108/Ocak-Şubat 1697'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 340b*).

Abdesthane Kanavatçısı: Abdesthane kanallarına bakmakla görevli idi. Alaüddevle Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde abdesthanenin yollarını tamire kanavatçı lazım olmakla ücretsiz Mustafa'nın oğlu Aşık Ahmed naip Hasan'ın arzıyla Rebiülahir 1156/Mayıs-Haziran 1743'te merkez tarafından göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 29a*).

Çeşme Kanavatçısı: Sarachane çarşısında Mehmed Bey Camii'nin çeşmelerinin kanavatçısı Veli'nin görevi bırakması üzerine Mehmed'in oğlu Hacı Ahmed Safer 1134/Kasım-Aralık 1721'de göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51b*).

III.VI.III. Su Yolcu

Suyu kaynağından alıp şehre kadar akıtan ve su-yollarının bakımını ve onarımını yapan teknik elemana su yolcu denilmektedir (Küçükdağ, 1997: 137).

Maraş'ta Cami-i Kebir'e Pınarbaşı suyundan akan harkın su yolcusu olan Ahmed'in vefatı ile Halil göreve Recep 1163/Haziran-Temmuz 1750'de atanmıştır (*VAD. No: 1148, vr. 35b*). Çomaklı Mahallesi'nde Dede Mehmed Mescidi'nde bir akçe ile su yolcu Mustafa beratsız olduğundan Zilkade 1140/Haziran-Temmuz 1728'de yeniden beratla tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1139, vr. 159b*).

III.VI.IV. Mutemed

Mutemed, su yollarının bakım ve onarımı için gerekli olan parayı harcayan vakıf görevlisidir (Küçükdağ, 1997: 138).

Mutemedlik vazifesi de babadan oğula miras kalıyordu. Maraş'ta Alaüddevle Bey Cami-i Kebir'inden almak üzere bir akçe ile mutemed İsmail'in vefatı ile oğlu Abdullah Şevval 1162/Eylül-Ekim 1749'da atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 35a*). Miras olarak görülen bu görevde kardeşlerin birbirine hisse paylaşımlarında haksızlık yaptığı da olmuştur. Alaüddevle Süleyman Bey Camii'nde beş akçe ile mutemed ve günlüğü beş akçe ile duagû olan Hacı İsmail bundan önce vefat ettiğinden günlüğü beş akçe ile mutemedliği oğlu Abdullah'a ve beş akçe ile duagûluğu diğer oğlu Feyzullah'ın tayinleri arz olunmuşken, Abdullah sahte yazıyla duagûluğun iki buçuk akçesini kendi üzerine berat ettirip haksızlık ettiği anlaşılacak işine son verilmiştir. Yerine müstakil olarak iki vazifeye de kardeşi Feyzullah Halife Zilkade 1178/Nisan-Mayıs 1765'te Maraş naibi Mehmed Said'in arzıyla tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 9b*).

III.VI.V. Tufancı

Tufan; ortalığı kasıp kavuran şiddetli yağmurdur (Parlatır, 2006: 1731). Camilerde tufancı adıyla bulunan bu görevlinin işi yağmurla ilgili olmalıdır. Şiddetli

yağmurlarda caminin zarar görmesine karşı gereken önlemleri alan, yağmur sonrası oluşan tikanıklıklara karşı sorunları gideren kişi olmalıdır. Loğcu ile birlikte bu görevin aynı şahsa verilmesi buna işaret etmektedir.

Maraş'ta Cami-i Kebir'de günlüğü dört akçe ile loğcu ve tufancı olan Ahmed'in vefatı üzerine Yusuf'a Şevval 1156/Kasım-Aralık 1743'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1148*, vr. 29a).

III.VII. KÜTÜPHANE GÖREVLİLERİ

II.VIII.I. Kütüphane Mütevellisi

Vakfin idaresinden sorumlu olan mütevelliler (Öztürk, 2006: 217) kütüphanelerin mütevelliliğine atanmış olmalıdırlar. Bu durumda kütüphanenin yöneticisi olup burada çalışan görevlilere ücretini dağıtan kimsedir.

Maraş'ta Acemiye Mahallesi'nde Hüseyin Efendi ve mahalle halkının vakf eylediği kütüphanenin mütevellisi Veli'nin vefatı etmesi nedeniyle yerine Ebu Bekir Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714'te merkez tarafından atanmıştır (*VAD.No: 1157*, vr. 43b).

III.VII.II.Kütüphane Nazırı

Nazır nezaret eden, bakan gözetmen anlamında olup (Devellioğlu, 1970: 972), kütüphanenin vakfiye kurallarına uygun olarak işleyip işlemediğini kontrol eden kişidir.

Maraş'ta Alaüddevle Süleyman Bey Camii Kütüphanesi'nin beş akçe ile nazırı olan Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali'nin beratları Cemaziyelahir 1189/Temmuz-Ağustos 1775'te yenilenmiştir (*VAD.No: 1154*, s.69). Ortaklardan birinin vefat etmesi durumunda yerine vefat edenin kişinin oğlu geçmekteydi. Alaüddevle Bey Cami-i Kebiri'nde günlüğü on akçe ile devirhan, beş akçe ile kütüphanesinde nazır ve dört akçe ile duagû, iki akçe ile neccar olan Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali mutasarrıfken Seyyid Ahmed'in vefat etmesinden sonra yerine geçen oğlu Mehmed'e 19 Şaban 1202/25 Mayıs 1788'de Maraş naibi Mehmed Esad Sünbül-zade arzıyla merkezden beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1155*, vr. 21b). Ortaklardan vefat eden kişinin oğlu yok ise o zaman görevin tamamı hayatta olan diğer hisse sahibine devrediliyordu. başka biri göreve gelmekte idi. Alaüddevle Bey Camii'nde on akçe ile devirhan, beş akçe ile

kütüphane nazırı, dört akçe ile duagû ve iki akçe ile neccarı olan Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed Sabit ortaklar iken, Seyyid Mehmed Sabit'in çocuksuz olarak vefat etmesi üzerine diğer yarısına mutasarrıf olan ortağı Seyyid Ali'nin 24 Cemaziyelahir 1215/12 Kasım 1800'de mütevellisi Mehmed Arslan'ın arzıyla ve padişah fermanı ile tayini yapılmıştır (*VAD.No: 562, vr. 21b*).

III.VII.III. Hafız-ı Kütüb

Kütüphanede kitapları düzenleyen koruyan ve okuyucunun hizmetine sunan görevlidir (*Parlatır, 2006: 554*).

Acemiye Mahallesi'nde Hüseyin Efendi ve mahalle halkının vakf eylediği kütüphanenin hafız-ı kütübü Veli'nin vefat etmesi üzerine yerine Ebu Bekir Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714'te naip arzıyla gelmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43b*).

III.VII.IV. Kütüphane Ferraşı

Kütüphanenin temizliğine bakan görevlidir. Alaüddevle Süleyman Bey Camii'nde temizlik işleri için iki kişi görevlendirilmişti. Bunlardan biri kütüphaneye ferraş idi. bir buçuk akçe ile Alaüddevle Süleyman Bey Camii Kütüphanesi'nin ferraşı Ebu Bekir ve Ali'nin vefatları üzerine ikisinin yerine Yusuf merkez tarafından Recep 1140/Şubat-Mart 1728'de göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 122*).

III.VIII. İMARET GÖREVLİLERİ

III.VIII.I. İmaret Şeyhi

İmaret idare eden, buraya gelenleri, fakir ve muhtaç kimseleri karşılayıp ağırlayan ve ikramda bulunan imaret görevlisidir (*Küçükdağ, 2004: 273*).

Maraş'ta Alaüddevle Bey İmaretinde şeyhliğine mutasarrıf Şeyh Mehmed'in üzerinden Bosnevi Mehmed'in aldığı anlaşılıp görevden alınmış Şeyh Mehmed Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720'de görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 48a*). İmaret-i Nebeviye'de imamlık ve şeyhliğe mutasarrıf olan Şeyh Mehmed'in vefatı ile üzerinden Çelebi Efendi-zade Mehmed Hamdi'ye padişah fermanı ve müteveli Mir Hacı Ebu Bekir'in torunu Arslan Paşa'nın arzıyla 16 Şaban 1219/20 Kasım 1804'te beratı verilmiştir (*VAD.No: 561, s.64*).

III.VIII.III. Kâtip

Vakfin gelir ve giderlerinin hesabını doğru tutmakla yükümlü olan kâtip, mütevelliden sonra vakfin en yetkili kişisidir (Küçükdağ, 2004: 273).

Maraş'ta İmaret-i Nebeviye'de bir akçe ile kâtip Şeyh Mehmed ve Şeyh Ali mutasarrıflar iken Ali'nin vefat etmesi üzerine ortağı Şeyh Mehmed Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 39b*). Şeyh Mehmed'in vefatı ile yerine oğlu Seyyid İshak Halife Recep 1150/Ekim-Kasım 1737'de babasının beratı ile göreve atanmıştır (*VAD.No: 1145, s.105*).

III.VIII.II.Duagû

İmaret-i Nebeviye'de beş akçe ile duagû Şeyh Hasan'ın görevi bırakmasıyla yerine Mahmud Safer 1125/Şubat-Mart 1713'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 42a*).

Duacıların cahil olması ve iş ehliyetinin bulunmaması görevden alınma nedenlerinden biriydi. Alaüddeve Süleyman Bey vakfindan almak üzere günlüğü on akçe ile İmaret-i Nebeviye'de duagû olan Hasan cahil olduğu, görev ehliyeti olmadığı ve işine ilgisizliğinden dolayı görevden alınmış yerine Şeyh Osman Halife Safer 1177/Ağustos-Eylül 1763'te duagû olarak atanmıştır (*VAD.No: 1156, vr. 8a*). İmaret-i Nebeviye'de duagû on akçe ile Şeyh Osman'ın görevini Tekyenişin-zade Seyyid Ahmed devretmişken, Ömer'in oğlu Osman'ın hile ile evlattan olmayan sahte mütevellinin arzıyla kendi üzerine berat ettirmiştir. Tekyenişin-zade Seyyid Ahmed'in hakkını yediğinin anlaşılması üzerine Osman'ın işine son verilmiş ve hak sahibi olan Tekyenişin-zade Seyyid Ahmed Rebiülevvel 1184/Haziran-Temmuz 1770'te Maraş naibi Seyyid Ahmed'in arzıyla görevine tekrar atanmıştır (*VAD.No: 1149, vr. 14*).

III.VIII.IV. Tabbah/Aşçı

Tabbah, imarete yemek yapan aşçı olup, sayıları imaretin büyüklüğüne göre değişirdi (Küçükdağ, 1997: 127).

İmarette görevine ihanet ettiği tespit edilen kişilerin işine son verilmekteydi. Alaüddeve İmaret-i Nebeviye'de tabbah Durmuş Ali'nin ihanetinin üzerine görevden alınmış ve yerine Cemaziyelahir 1117/Eylül-Ekim 1705'te Mustafa atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 37a*). Ancak bir yıl sonra bunun iftira olduğu anlaşılmıştır. Durmuş Ali'nin üzerinden Mustafa'nın haksızlıkla aldığı anlaşılmış ve Durmuş Ali Recep 1118/Ekim-Kasım 1706'da işine tekrar atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 38a*). Durmuş Ali'nin vefatıyla Şeyh-zade Remzi Mehmed'e Ramazan 1120/Kasım-Aralık 1708'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 38b*). Aradan üç yılın geçmesinden sonra yapılan haksızlık anlaşılmış ve asıl hak sahibi olan vefat eden Durmuş Ali'nin oğlu Mehmed'e teslim edilmiştir. İmarette tabbah Durmuş Ali'nin ölümünden sonra oğlu Mehmed'e intikal etmiş iken dışardan diğer Mehmed'in aldığı anlaşılacak hizmetten alınmış ve Durmuş Ali'nin oğlu Mehmed'e Cemaziyevvel 1123/Haziran-Temmuz 1711'de beratı verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 40a*).

İmarette işini yapmayıp, hizmetini terk eden kişilerin görevine son verilmiştir. İmaret-i Nebeviye aşçılarından olan aşçı Durmuş Ali-zade Mehmed ve Ahmed'in hizmetlerini terk etmeleri üzerine işlerine son verilmiş ve yerlerine Hacı Hasan naip arzıyla Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 46b*).

III.VIII.V.Kilerci

İmaretin mutfağı için alınanları depolayan, gerektiğinde ihtiyaç sahiplerine veren ve alıp verdiklerini kiler katibine kaydettiren imaret görevlilerindendi (Küçükdağ, 1997: 126).

Maraş'ta İmaret-i Nebeviye'de yarım akçe ile kilerci Halil ve Hasan'dan, Ali'nin kendi üzerine aldığı anlaşılmış ve tekrar önceki sahipleri işlerine Şevval 1132/Ağustos-Eylül 1720'de devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 49b*).

III.VIII.VI. Ateş-bâz

Ateş-baz; mutfakta ocak işlerine bakan (Parlatır, 2006: 115), ateşten sorumlu imaret çalışanıydı.

Babadan oğla intikal eden vazifede erkek çocuklar fazla ise hizmet aralarında paylaşırlıyordu. Maraş'ta Alaüddeve Bey İmaret-i Nebeviye'de beş akçe ile ateş-baz

olan Ali'nin vefat etmesiyle hissesi oğulları Mehmed, Ahmed, Yusuf ve Şeyh Mehmed'e naip arzıyla Muharrem 1133/Kasım-Aralık 1720'de beratları verilmiştir (*VAD.No*Ç1157, vr.49b).

İmaret görevlilerinin belli bir görev süresi yoktu. Vefat ettiklerinde veya bıraktıklarında yerine bir başkası atanıyordu. Ancak yalan söyleyip vefat etti diyerek beratı üzerine alanlar oluyordu. İmarette altı akçe ile ateş-baz olan Hasan'ın çocuksuz olarak vefat etmiştir. Yerine Mehmed Halife naip Mehmed'in arzıyla Şevval 1172/Mayıs-Haziran 1759'da tayin edilmiştir (*VAD.No*: 1135, vr. 21b). Alaüddeve İmaret-i Nebeviye'de altı akçe ile ateş-baz Hasan mutasarrıfken Mehmed adlı kimse Mehmed vefat etti diyerek kendi üzerine berat ettirmiş, ancak Hasan'ın ölmediği ve söylenen yalanın mahkemeye haber verilmesiyle Mehmed görevinden alınmış, asıl hak sahibi olan Hasan naip Mehmed Said'in arzıyla Şevval 1178/Mart-Nisan 1765'te işine devam etmiştir (*VAD.No*: 1156, vr. 9b).

III.VIII.VII. Müvezzi

Müvezzi; tevzi eden, dağıtan, ayıran kimse olup (Parlatır, 2006: 1241), imarette fakirlere ve muhtaç kimselere ekmek ve çorba dağıtmak için görevlendirilmiştir.

İmaret-i Nebeviye'de fakirlere çorba dağıtmak için müvezzi bulunmamakla Şeyh Hüseyin ve Şeyh Ahmed naip Mehmed'in arzıyla Recep 1148/Kasım-Aralık 1735'te göreve atanmışlardır (*VAD.No*: 1145, s.95). Ekmek ve çorbanın müvezzisi Şeyh Hüseyin ve Şeyh Ahmed'in rızalarıyla görevlerini diğer Ahmed'e bırakmalarıyla beratlarıyla Şevval 1154/Aralık-Ocak 1741-1742'de Ahmed tayin olmuştur (*VAD.No*: 1145, s.116).

Ekmek ve çorba dağıtıcısı olan müvezzilik genelde babadan oğluna geçiyordu. İmarette iki akçe ile müvezzi-i nan olan Seyyid Yusuf'un vefatı ile oğlu Seyyid Hüseyin'e Maraş naibi Mehmed Tahir'in arzıyla Rebiülevvel 1202/Aralık-Ocak 1787-1788'de berat verilmiştir (*VAD.No*: 1155, vr. 21a).

III.VIII.IX. Müezzin

İmaret-i Nebeviye’de müezzin, namaz vakitlerini duyurmak için ezan okuyan görevlidir. Alaüddevele İmaret-i Nebeviye’de müezzin Seyyid Mehmed’in beratı Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755’te yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 11b*).

III.VIII.X. Ferraş

İmaretlerde temizlik işleriyle ferraş ilgilenmekteydi. Alaüddevele İmaret-i Nebeviye’de bir akçe ile ferraş Halil’in vefatı üzerine yerine Ebu Bekir Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722’de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51b*). Aldıkları gelire ek olarak imaretin ekmek ve çorbası da ücrete katılmıştır. İmaret-i Nebeviye’de ferraş iki akçe ve iki çift ekmek ve çorbayla Recep 1115/Kasım-Aralık 1703’te beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 36*).

III.VIII.XI. Meremmim

Meremmim, imaretlerin bakım ve onarım işlerine bakan görevliydi. İmaret-i Nebeviye’de günlüğü iki akçe ile meremmetçisi ve ferraş Ömer’in vefat etmesi üzerine yerine Musa Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726’da atanmıştır (*VAD.No: 1091, vr. 156a*).

III.VIII.XII. Loğkeş

Ahşap binalarda damı taş silindirle sıkılaştırmakla görevli olan loğkeş de imaret görevlileri arasındaydı. İmaret-i Nebeviye’nin loğkeşi Mustafa’nın vefat etmesi üzerine iki akçe ile Ramazan’ın oğlu Halil’e Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724’te berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 54b*). Halil’in çocuksuz olarak vefatı ile Mehmed Halife Muharrem 1153/Mart-Nisan 1740’ta naip Mehmed Halife’nin arzıyla tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.112*).

III.IX. ESNAF VE TİCARET GÖREVLİLERİ

III.IX.I. Ahî Baba

Ahîlik, XII. yüzyılın son çeyreğinde Konya’da fütüvvet anlayışı temel alınarak kurulmuş, Anadolu’ya özgü bir esnaf teşkilatıdır. Selçuklu döneminde Ahî Evran’la

debbağlar hırfeti örgütü durumunda olan Ahîlik, zamanla tüm esnafı temsil eder hale gelmiştir (Küçükdağ, 2004: 71). Ahîlikte, mesleği gelenek halinde sürdürmek ve gelenekten kopmama prensibi vardı. Bir ustadan el almadan veya üstadın rehberliği olmadan bir sanata sahip olmak uygun görülmemekteydi. Eğitim ve öğretim ocağı olan Ahî Teşkilatında aynı zamanda, mal üretmek ve topluma hizmet etmenin usulü de öğretilirdi (Bayram, 2006: 54-55).

Ahî Baba, debbağların şeyhiydi; esnafın en yaşlısı ve kıdemlisi arasından seçilirdi (Küçükdağ, 1989: 145). Maraş çarşısında esnaf taifelerine Ahi Baba olan Şeyh Hüseyin'in çocuksuz olarak vefat etmesi üzerine çarşının yaşlısı olup, küçük ve büyüklerinin iltimasıyla Seyyid Şeyh Hacı Ahmed'e Safer 1177/Ağustos-Eylül 1763'te merkezden beratı verilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 8a*). Çarşıda esnafların üzerlerine Ahi Baba olan Hacı Ali'nin oğlu İsmail'in üzerinden herkesin içinden seçilen İnce-zade Süleyman naip Mehmed Emin'in arzıyla 3 Recep 1229/21 Haziran 1814'te merkez tarafından tayin edilmiştir (*VAD.No: 569, vr. 57b*).

İşini gereği gibi yerine getirmeyen ve umursamayıp bırakanlar işten çıkarılıyordu. Yerine esnaftan seçilen kişi atanıyordu. Ahi Baba olan Seyyid Ahmed'in hizmetini terk etmesinden sonra kimse ilgi göstermemiş, vazife boş kalmıştır. Çarşı halkına haber verilmesiyle Seyyid Ahmed'in işine son verilmiş, kendi aralarından seçtikleri İnce-zade Hacı İbrahim Zilhicce 1192/Aralık-Ocak 1778-1779'da Maraş naibi Mustafa'nın arzıyla merkez tarafından ataması yapılmıştır (*VAD.No: 1151, vr. 19b*).

Ahi Baba'nın görevleri ise; teşkilatın düzenini korumak, ustalığı olmayan kişiye hukuki yollarla engel olmak, üretilen malların kalitesini kontrol etmek ve bu konuda çıkan ihtilafları bilirkişi olarak çözmekti (Küçükdağ, 1989: 145). Bu görevleri yerine getirmeyip aksine görevini kötüye kullanan ve teşkilatın huzurunu bozan kişi başkanlıktan atılıyordu. Maraş sukında ehl-i hiref üzerine Ahi Baba olan İnce-zade Hacı İbrahim vazifesini umursamamış ve düşmanlığı huy edinmiş fesatlık edenlerden çeşitli hile ile ehl-i hirefin güvenini kaybetmiştir. İnce-zade Hacı İbrahim görevinden alınmış ve ehl-i hiref tarafından seçilen Hacı Ali'nin oğlu Şeyh İsmail'in Maraş naibi Hayreddin-zade Abdalbaki arzıyla Cemaziyelahir 1202/Mart-Nisan 1788'de merkezden beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1155, vr. 20b*).

Ahi Baba, vazifesine esnafın içinden seçilerek geliyordu ancak vefat ettiğinde veya bıraktığında görev sırasında hak sahibi olarak öncelikle oğlu bulunuyordu. Maraş sukında ehl-i hirefin Ahi Babaları olan Seyyid Hacı Süleyman'ın üzerinden oğlu Yahya'ya tayin olunmuşken ve cümle esnaf kendinden razı iken Seyyid Mehmed'in sahte yazıyla üzerine berat ettirmiştir. Yapılan hilenin anlaşılması ile Seyyid Mehmed sahte yazıyla geldiği işinden atılmış ve hak sahibi olan Seyyid Yahya naip Ömer'in arzıyla Ahi Baba olarak vazifeye Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 10a*).

III.IX.II. Kethüda

Esnaf teşkilatlarının ikinci adamı durumunda olan kethüdanın başlıca görevi, kendi esnafı üzerinde söz sahibi olup, çıraklıktan ustalığa geçmek isteyenlerin yeterlilik sınavını şeyhle birlikte yapardı (Küçükdağ, 1989: 146). Esnaf aralarındaki anlaşmazlıklarını çözmek, esnafa verilecek narhların belirleneceği toplantılara katılarak bu narhların üzerinden satış yapılmasını, haksız rekabeti önlemek, devletin istediği hizmet, ihtiyaç ve iş gücü ile esnaf ve sanatkârlara gerekli ham maddeyi temin etmek veya dağıtmak görevleri arasındaydı (Canatar, 2002: 333).

Maraş'ta şehrin farklı bölgelerinde bulunan esnafların üzerine de kethüda bulunmaktaydı. Aşağıcılar arasına hirefler kethüdası İbrahim'in vefatından sonra oğlu Mustafa Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1142, vr. 103b*).

Kethüdalık aynı ailenin üyeleri tarafından görev uzun yıllar devam ettirilmiştir. Bazazzalar kethüdalığı Ali'nin vefat etmesi ile Şeyh Ali Rebiülevvel 1124/Mayıs 1712'de, Şeyh Ali'nin vefatından sonra oğlu Mehmed Receb 1137/Mart-Nisan 1725'te, Seyyid Mehmed'in vefatı ile oğlu Süleyman Muharrem 1168/Ekim-Kasım 1754'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1142, vr. 103b*).

Cüllahlar kethüdalığına yeniden Hacı Mahmud Safer 1128/Ocak-Şubat 1716'da, Hacı Mahmud'un görevinden alınmasından sonra Ahmed Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718, Ahmed'in Receb 1141/Ocak-Mart 1729'da vefatı nedeniyle Mehmed, Mehmed'in de işine son verilmesiyle Hacı Yusuf Receb 1142/Ocak-Şubat 1730'da sırayla atanmışlardır (*VAD.No: 1142, vr. 103b*).

III.IX.III. Şeyh/Şeyh-i Seb'a

Osmanlı'da XVIII. yüzyılda önemli bir güce sahip olan Ahî teşkilatına aralarında tasavvufî anlayış olan fütüvvet ehlinde olmayan grupların girmesiyle, önceleri Ahî zaviyelerinde toplanan sanatkârlar, sonraları her esnaf için benzer teşkilatla ayrı ayrı toplanan loncalarda bir araya gelmeye başlamışlardır. Bu loncalardaki esnaflar tarafından seçilen kişiye şeyh denilmiştir (Faroqhi, 2000: 193; Küçükdağ, 2004: 71).

Maraş'ta çarşı içinde bulunan her esnaf grubunun başında ayrı ayrı şeyh bulunmaktaydı. Boyacılar hırfetine ücretsiz şeyh olan Ali, bu görev için uygun olmayıp, işine son verilmiştir. Yerine Seyyid Osman naip Şeyh Ömer'in arzıyla Zilhicce 1157/Ocak-Şubat 1745'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 30b*). Cüllahlar hırfetinin şeyhi Seyyid Ali'nin beratı olmadığından Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 53a*). Sarraclar hırfetinin ücretsiz şeyhi Mustafa'nın Safer 1144/Ağustos-Eylül 1731'de beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1145, s.79*). Yağlıkçı şeyhi Ali'nin görevden alınmasıyla Seyyid Osman Safer 1158/Mart-Nisan 1745'te göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1142, vr. 104b*).

Ayrı ayrı her meslek grubunun şeyhinin olması dışında birkaç mesleğin üzerine de tek şeyh vardı. Debbeğan, Bakırcıyan, Bahçeciyan, Bostancıyan ve Koyuncıyan taifesinin şeyhi Seyyid Mehmed Şevval 1166/Ağustos 1753'te atanmıştır (*VAD.No: 1142, vr. 104b*).

Şeyhin vefatından sonra yerine oğlu geçebiliyordu. Cülahan şeyhi olan Şeyh Ali'nin vefat etmesi üzerine oğlu Osman'a naibi Mehmed Tahir'in arzıyla 9 Rebiülevvel 1202/19 Aralık 1787'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1155, vr. 21a*).

Şeyh, başında bulunduğu kontrol ettiği esnafına karşı adaletli olmalı, düzeni gözetebilmelidir. Sorun çıkaran, huzur sağlamak yerine bozan şeyhten esnafın memnun olmadığı durumlarda birlikte karar alınıp zanaatkârlar mahkemeye gidebiliyorlardı. Maraş'ta Bahçevan şeyhi olan Mustafa sebze satıcı taifesini rencide etmiş, doğru yolu göstermekten uzak olup, hizmeti terk etmiştir. Bu görevi hak etmediği, haklarını ihlal ettiği ve ortalığı karıştırdığını zanaatkârlar yazı ile mahkemeye haber vermiştir. Şikâyetin incelenmesi neticesinde Mustafa görevden alınmıştır. Yerine aralarından seçtikleri Hasan'ın oğlu İbrahim'e Şaban 1178/Ocak-Şubat 1765'te Maraş kadısının

naibi Mevlâna Mehmed Said'in arzıyla merkezden berat verilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 9b*).

Şeyh bazı beratlarda şeyh-i seb'a olarak geçmektedir. Şeyh-i seb'a, esnaf teşkilatı reislerinden Ahî teşkilatında yedinci mertebeyi elde edenlere verilen unvandır (Pakalın, 1983: 134). Ehl-i hiref üzerine şeyh-i seb'a olan Seyyid Kalender-zade Seyyid Ali'nin vefat etmesinin üzerine yerine oğlu Seyyid Ali'ye Cemaziyelevvel 1196/Nisan-Mayıs 1782'de beratı verilmiştir (*VAD.No: 1151, vr. 23a*).

III.IX.IV. Ser-Dellal

Bir şeyin satılacağını, bir duyuruyu çarşı ve pazar yerlerinde yüksek sesle herkese duyuran görevliye dellal denirdi. Aynı zamanda her türlü mali hayvan ve emlak satışı sırasında alıcı ve satıcı arasında vasıta olup pazarlığı bitiren kimseye de denirdi (Parlatır, 2006: 329). Bu dellaların başına ise ser-dellal denmekteydi.

Nakleden ser-dellallık vazifesine Mehmed Safer sene 1168/Kasım-Aralık 1754'te atanmıştır (*VAD.No: 1142, vr. 104b*).

III.IX.V. Münadi-yi Salat/İlancı

Münadi, Arapça bir kelime olup nida edici çağırıcı anlamına gelmektedir (Pakalın, 1983: 615). Salat ise namaz manasına gelmektedir (Parlatır, 2006: 1451). Münadi-yi salat; ticaret yerlerinde namaza esnafa namaz vaktini duyuran, namaza çağırın kişidir. Suk-ı Sultani'de namaz vakti deyip cemaate ilancı İsmail vefat etmiş, yerine bir akçe ile Hacı Mehmed tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 27a*).

Maraş'ta Alaüddeve vakfindan bir akçe ile sukda münadi-yi salat olan Ali'nin vefat etmesi nedeniyle boş kalan vazifeye İsmail Safer 1166/Aralık-Ocak 1752-1753'te merkez tarafından getirilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 37*). Alaüddeve vakıflarından almak üzere günlüğü on akçe ile Suk-ı Sultani'de "*ilan-ı vakt-i salat münadisi*" olan Osman'ın vefatı üzerine oğlunun oğlu yani torunu Abdullah'ın oğlu Seyyid Mehmed'e 23 Cemadiyelahir 1202/31 Mart 1788'de beratı verilmiştir (*VAD.No: 1155, vr. 21a*).

III.X. DİĞER GÖREVLİLER

III.X.I. Müjdecî

Hacılar kafilesinin dönüşünü padişaha haber vermekle görevli olan kişilere denmekteydi. Osmanlı döneminde Hacca sıkıntılardan dolayı surre alayı ile giden müjdecilerin verdikleri haber sevindirici olduğu için bu ad verilmişti. II. Mahmut zamanına kadar peyklerden sonraları silahşorlardan daha sonraları ise sarayla şehzade maiyetindeki hademelerden seçilirdi. Müjdecilerin başına “*müjdecî başı*” denilirdi. Müjdeciler, Şam’da kalır, yalnız müjdecîbaşı kafiye katılıp Hicaz’a kadar giderdi. Müjdecilerin görevi; surre ile birlikte kafilenin Hicaz’a varmış olduğunu surre eminininden önce İstanbul’a haber vermektir. Müjdecilik vazifesi, Hicaz’ın Osmanlı topraklarından ayrılmasına kadar devam etmiştir (Pakalın, 1983: 609-610).

Maraş’ta müjdecî olarak görevli olan kimseler Maraş dâhil bağlı olduğu tüm kaza ve sancakların hacılarından da sorumluydu. Haberleşmenin zor olduğu XVIII. yüzyılda hacıların memleketlerine geri dönüşünü ailesine, sevdiklerine müjdelemekle görevliydi. Maraş’ta eyaletin beşe ayrılan kaza ve sancaklardan Beytullah-ı Haram ve Hz. Peygamber’in mezarını ulaşmak arzusuyla Kâbe’ye gitmeye başlayan “*hüccac-ı müslimin*”in geri gelmesine kadar eyalette haberleşme olmadığından imkanlarıyla döndüklerini eş ve çocuklarına haber verip sevindiren olmayıp, müjdecî lazım olmakla Maraş sakinlerinden muhızr Ali’nin oğlu Osman’a Maraş naibi Hafız Mustafa’nın arzıyla Cemaziyelevvel 1189/Haziran-Temmuz 1775’te tayin edilmiştir (VAD.No: 1151, vr. 17a). Maraş, Elbistan ve eyalette bulunan kaza ve sancaklardan ayrılan beşincisi olan “*Tavafi Beytullah-ı Haram ve Ravz-ı Mutahhara Hazreti Seydidü’l-enâm*”a naibi arzusuyla hacıların Kâbe’ye gitmeye başlamalarından sonra vilayetlerine geri döndüklerini eş ve çocuklarına ulaşmalarına müjdecî olan muhızr Ali’nin oğlu Osman’ın vefat etmesiyle yerine oğlu Hacı Mehmed’e naip Mehmed Emin’in arzıyla 19 Cemaziyelevvel 1229/9 Mayıs 1814’te berat verilmiştir (VAD.No: 569, vr. 57b).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
MARAŞ EĞİTİM KURUMLARI
MEKTEP VE MEDRESELER

Ekonomik, kültürel ve sosyal yaşamın her aşamasında eğitimin etkisi büyüktür. Özellikle nitelikli eğitim kurumlarının yetiştirdiği nesil, toplumun seviyesini yükseltir ve gücünü artırır.

İslam eğitim kurumlarından olan mektep eğitimin başlangıcı olmuştur (Gelişli, 2002: 35). Mektebi bitiren genç isterse medreseye devam etmiş veya halkın eğitildiği tekke, zaviye ve buk'alarda hayata hazırlanmıştır. Aşağıda Maraş'taki Osmanlı dönemi mektep ve medreseleri incelenecektir.

IV.I. MEKTEPLER

Kelime anlamı yazı yazmanın öğrenildiği yer olan mektep; Müslüman bir çocuğun ilk önce Kur'an öğrenmesi gerektiği düşüncesiyle, daha çok "*Kur'an öğrenilen yer*" manasına gelmektedir (Brunot, 1957: 653). Hz. Peygamber devrinden itibaren okuma-yazma ve Kur'an öğretilen eğitim kurumlarına "*küttâb*" denilmiştir. Abbasiler devrinde aynı şekilde "*küttâb*" adıyla anılan mektepler, Karahanlılar ve Selçuklularda "*sıbyan mektebi*" adını almış, Osmanlı'da aynı ismin kullanılmasına devam edilmiştir. Zamanla mektepler "*dârü'tta'lim, dârülilim, muallimhâne, mahalle mektebi, taş mektep, mekteb-i iptidâiyye*" gibi isimlerle de anılmıştır (Bozkurt, 2004: 5-6; Baltacı, 2004: 6-7).

Sıbyan mekteplerine 4-7 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklar gitmekteydi. Mektepler, padişahlar, valide sultanlar, büyük devlet memurları ve hayır-sever kişiler tarafından yaptırılmaktaydı. Belli bir teşkilat ve ortak bir programa bağlı olmayan bu mektepler, vakıf gelirleri ile vakfın şartlarına göre idare edilirdi. Çoğu cami ve mescit yanında olurdu (Günyol, 1957: 655-659). Söz konusu bu eğitim kurumlarında Kuran öğretimi ve ezberi, okuma-yazma eğitimleri yapılmaktaydı. Sıbyan mekteplerinin

hocaları, medrese mezunu kişilerden olup, daha çok cami veya mescitlerde imamlık ve müezzinlik yapan kişilerdi (Gelişli, 2002: 35–43).

Bilindiği üzere, Osmanlıdan önce Maraş, Dulkadıroğulları Beyliği'nin merkezi idi. Bu nedenle bir başkent için gerekli eğitim kurumları inşa edilmişti. Başşehir olma özelliğini kaybettikten sonra eskiye göre imar faaliyetleri doğal olarak azalmıştır. Çünkü başkent halkının ihtiyaçları ile sıradan bir şehirde yaşayanların gereksinimlerinin aynı olmayacağı bir gerçektir. Bununla birlikte Dulkadırlılar devrinde yapılan eğitim kurumları, Osmanlı döneminde aynen devam ettirilmiş; çok sık onarımlarla ayakta tutulmaya çalışılmıştır.

Evliya Çelebi XVII. yüzyıl sonlarında Maraş'ta kırk sıbyan mektebi bulunduğunu belirtir (Seyahatname, 2005: 175). XVIII. yüzyılda *Hurufat*'ta yedi mektebin adı geçmektedir. Aşağıda Maraş'ta bulunan eğitim kurucularından önce mektepler, sonra medreseler alfabetik sıraya göre incelenecektir.

IV I.I. Alaüddevle Bey Camii/Veli Bey Muallimhanesi/Cami-i Kebir Mektebi

Alaüddevle Bey (1479-1515) tarafından yaptırılan Alaüddevle Bey Camii Muallimhanesi, Maraş Kazası'nda Alaüddevle İmareti yakınında bulunuyordu (*VAD*. No: 1157, vr.37a).

Alaüddevle Bey Muallimhanesi'ne Osmanlı döneminde düzenli olarak hoca atanmıştır. Muallimhane'de muallimlik görevinden başka görevlere geçenlerin yerine başkaları atanıyordu. Maraş'ta Câmî-i Kebir yakınında hücrelere has mektepte Hoca Ahmed başka göreve geçtiğini haber vermekle yerine Hüseyin Maraş naibi İsmail'in arzıyla Şaban 1111/Ocak-Şubat 1700'de atanmıştır (*VAD*.No: 1159, vr. 44b). Bazen görevde bulunan kişilerin görevine dışarıdan müdahaleler olabiliyor, durum anlaşıldıktan sonra görevdeki kişinin devam etmesi sağlanıyordu. Maraş'ta Alaüddevle Bey Camii Muallimhanesi'nde altı akçe ile muallim-i sıbyân Nevzad'a bazı kimseler müdahale etmekle naip Abdüsselam arzıyla Cemaziyelahir 1108/Aralık-Ocak 1697–1698 mağdurun devam etmesi için merkezden emir gönderilmiştir (*VAD*. No: 1140, vr.341a).

Alaüddeve Bey Camii Muallimhanesi'nde, işinin ehli olmayan, bilgisiz kimselerin atandığı oluyor, ehliyetsizliği ortaya çıkınca görevden alınıyordu. Bu bilgiden hareketle görevlinin bilgili olmasına, işini hakkıyla yapıp yapmadığının takip edildiği anlaşılmaktadır. Maraş'ta Alaüddeve İmareti yakınında muallimhanede, muallim-i sıbyan Ali, Süleyman ve Hüseyin görev ehliyetlerinin bulunmadığının anlaşılmasıyla görevden alınmışlar şeyhü'l-kurra Hüseyin Halife Maraş naibinin arzıyla Cemaziyelahir 1117/Eylül-Ekim 1705'te atanmıştır (*VAD.* No: 1157, vr.37a). Ölüm halinde bu eğitim kurumuna görevli tayin edilirdi. Maraş'ta Alaüddeve Süleyman Bey İmareti yakınındaki muallimhanenin muallimi şeyhü'l-kurrâ Hüseyin vefat edince Osman Halife onun yerine Şevval 1140/Mayıs-Haziran 1728'de atanmıştır (*VAD.* No: 1139, vr.159a).

Alaüddeve Bey Camii Muallimhanesi, Cami-i Kebir Mektebi adıyla da belgelerde geçmektedir. Buraya atanan muallimlerin görevleri dışında duagûluk vazifelerinin de bulunduğu anlaşılmaktadır. Maraş'ta Cami-i Kebir Mektebi'nde muallim ve duâgû olan İbrahim, Mehmed ve Derviş Ömer'in görev ehliyetlerinin bulunmadığının anlaşılmasıyla görevden alınmışlar Seyyid Mehmed ve Hacı İbrahim Maraş naibinin arzıyla Recep 1117/Ekim-Kasım 1705'te atanmışlardır.

Alaüddeve Bey Camii Muallimhanesi, Veli Bey tarafından muhtemelen XVII. yüzyılın ikinci yarısında tamir ettirilmiştir. Bu tamirattan sonra mektebin adı Veli Bey Muallimhanesi olarak anılmıştır. Maraş'ta Kuyutlu Mahallesi'nde Cami-i Kebir vakıflarından dört akçe ile Veli Ağa'nın tamir ettirdiği mektepte muallim Seyyid Mehmed ve Hacı İbrahim mutasarrıflar iken Hacı İbrahim'in vefatı üzerine yerine iki akçe ile Veli Halife Maraş naibinin arzıyla Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711'de atanmıştır (*VAD.*No: 1157, vr.41a). Görevde ehliyetsizliği tespit edilen kişilerin işine son verilmiştir. Cami-i Kebir yakınında Veli Ağa'nın tamir ettirdiği mektep bazı ehil olmayan kimselerin üzerlerine berat ettirdiğinin anlaşılmasıyla görevden alınmalarıyla Hamza Maraş kadısının arzıyla Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713'te atanmıştır (*VAD.*No: 1157, vr.42a). Cami-i Kebir vakfından almak üzere mektepte muallim-i sıbyan olan Hamza beş altı seneden beri görme engelli olup, görevini yürütecek gücü olmadığının anlaşılması üzerine yerine Hüseyin ve Monla Mehmed Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şevval 1145/Mart-Nisan 1733'te atanmışlardır (*VAD.* No: 1145,

s.86). Veli Bey Muallimhanesi'nde muallim-i sıbyan Hüseyin ve Şeyh Mehmed'in vazifeyi rızalarıyla İbrahim'e bırakmalarıyla İbrahim, Şaban 1154/Ekim-Kasım 1741'de bu göreve atanmıştır (*VAD.* No: 1145, s.116).

Alaüddevele Bey Muallimhânesi muallimlerinin maaşları Alaüddevele Bey'in vakıflarından olan İmaret-i Nebeviyye'den karşılanmaktaydı. Bu muallimhanede görev genelde babadan oğula geçiyordu, fakat çocuğu yok ise yerine bir başkası atanıyordu. Alaüddevele İmaret-i Nebeviyye vakfından almak üzere günlüğü dört akçe ile mektebin hocası olan İbrahim çocuksuz olarak vefat edince Şeyh Mehmed Halife Maraş naibi Seyyid Şeyh Ahmed'in arzıyla Zilkade 1173/Haziran-Temmuz 1760'ta atanmıştır (*VAD.* No: 1135, vr.23a). Alaüddevele İmaret-i Nebeviyye vakfından almak üzere günlüğü sekiz akçe ile mektebin hocası olan Şeyh Mehmed'in vefat etmesiyle yerine oğlu Seyyid Ali Maraş naibi Mehmed Tahir arzıyla 22 Cemaziyelahir 1202/30 Mart 1788'de berat verilmiştir (*VAD.*No: 1155, vr. 21a).

IV.I.II.Ahmed Paşa Muallimhanesi

Osmanlı döneminde inşa edildiği anlaşılan Ahmed Paşa Muallimhanesi, Şeker Deresi/Şekerli Mahallesi'ndeki Alacalı Camii'nin yakınında Ahmed Paşa tarafından yaptırılmıştır.

Ahmed Paşa Muallimhanesi'ne de düzenli görevlilerin atandığı belgelerden anlaşılmaktadır. Maraş'ta Şeker Deresi Mahallesi'nde Alacalı Camii yakınında bânisi Ahmed olan muallimhanede muallim-i sıbyan olan Seyyid Süleyman ve Seyyid Ahmed yeniden Maraş kadısı arzıyla Zilhicce 1129/Kasım-Aralık 1717'de atanmışlardır (*VAD.* No: 1157, vr. 46a). Bu mektepte bazı görevliler ücret almadan eğitim öğretim işlerini yürütüyorlardı. Ahmed Paşa Muallimhanesi'nde ücretsiz çalışan Seyyid Süleymân ve Seyyid Ahmed'in vefatları ile Seyyid Abdullah beratla Cemaziyelevvel 1163/Nisan-Mayıs 1750'de muallim-i sıbyan olarak atanmıştır (*VAD.* No: 1148, vr. 35a).

IV.I.III. Abidin Çelebi Mektebi

Hazinedarlı Mahallesi'nde bulunan Abidin Çelebi Mektebi'ni adından da anlaşılacağı üzere Abidin Çelebi adlı hayır-sever inşa ettirmiştir. Bu mektebe sadece bir beratlı muallim ataması tespit edilmiştir. Abidin Çelebi Mektebi'nde muallim olmayıp

Halil Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711’de bu göreve atanmıştır (*VAD.* No: 1157, vr. 41a).

IV.I.V. İsa Divan Camii Mektebi

İsa Divan Camii Mektebi, İsa Divanlı Mahallesi’nde olup, bir berat kaydı bulunmaktadır. Berat özetinden anlaşılacağı üzere, mektep harap olduğundan uzun süredir kullanılmamaktadır. Daha önce vakfeden kişinin ruhuna Kur’an okuması şartıyla mektebe hocalar atanmıştır. İsa Divan Camii bitişiğinde bulunan mektep yıkık olduğu için hoca ataması yapılmamaktadır. Vakfeden kişinin vakfının zâyi olmaması için camide Ramazan ayında her gün vâkıfın rûhu için bir cüz Kur’an okunması şartıyla ulemadan Şeyh Hafız Mehmed bu göreve uygun ve lâyük olmakla, Askeriyye’den berâtın verilmesine Maraş na’ibi Mehmed Emin Efendi arzıyla 17 Safer 1224/3 Nisan 1809’de padişah fermanıyla atanmıştır (*VAD.*No: 560,s.41). Buna göre İsa Divan Camii Mektebi 1700’lerin sonlarında tamamen ortadan kalkmış olmaktadır.

IV.I.VI. Sultan Süleyman Mektebi

Maraş Kalesi’ndeki Sultan Süleyman Camii bitişiğindeki Sultan Süleyman Mektebi kale bölümünde ele alınmıştır.

IV.I.VII. Şeyh Mirze Mektebi

Şeyh Mirze Mektebi Hazinedarlı Mahallesi’nde idi. Mektebin harcamalarını karşılamak için vakıf kurulmuş; buna mütevellî ataması yapılmıştır. Maraş’ta Hazinedarlı Mahallesi’nde Şeyh Mirze Mektebi’nin vakıflarının mütevellisi Abdülkerim’in ölümü üzerine yerine Mehmed naip Ahmed’in arzıyla Şevval 1112/Mart-Nisan 1701’de beratla atanmıştır (*VAD.*No: 1159,vr.45a). Maraş’ta Hazinedarlı Mahallesi’nde Şeyh Mirze Mektebi vakfının mütevellisi Mehmed görevi bırakmasıyla oğlu Ahmed babasının beratıyla Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721’de yerine atanmıştır (*VAD.*No: 1157,vr.50b).

IV.I.VII. Şeyh Camii Mektebi

Şeyh Mahallesi’nde Şeyh Camii yakınında bulunuyordu. Mektebe muallim ataması yapılmıştır ancak bu beratlardan vefat eden kişinin yerine iki defa atama

yapıldığı tespit edilmiştir. Maraş'ta Şeyh Mahallesi'nde muallim-i sıbyan Haydar'ın ölümü üzerine yerine bir akçe ile Mustafa Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711'de atanmıştır (VAD.No: 1157, vr.41a). Maraş'ta Şeyh Camii yakınındaki mektebin muallimi Haydar'ın ölümü üzerine yarım akçe ile Bekir Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711'de onun yerine atanmıştır (VAD.1157, vr. 42b).

IV.II. MEDRESELER

Sözlük anlamı “*okumak, anlamak, bir metni öğretmek ve ezberlemek için tekrarlamak*” olan medrese, ders kökünden gelen çoğulu medaris olan bir mekân adıdır (Bozkurt, 2003: 323). Kurum olarak ilköğretim kurumları seviyesi üstünde eğitim verilen müesseselerdir (Küçükdağ ve Arabacı, 1994: 180) Osmanlı döneminde bu kurum üniversite düzeyinde eğitim vermiş ve önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Medreseye, İslami kimliğinden dolayı sadece Müslümanlar devam etmiştir.

İslam'da ilk medrese Mescid-i Nebevi'dir. Hz. Peygamber, eğitim, fetva ve hüküm verme gibi görevlerini burada yapmıştır. Mescidin odalarından mektep görevi gören bölüm olan suffada sahabeler ve Müslüman olmayan “*Müşrik Muallimler*” eğitim vermiştir. Mescidde evi olmayanlara yatacak yer olması yönünden de medrese özelliği taşımaktadır. Sadece fıkıh eğitimi yapan medrese çekirdeği önce Taberan'da sonra Bağdat'ta açılmıştır. Fıkıhla birlikte Kur'an, Tefsir, Hadis, Kelam ve diğer ilimlerin okutulduğu ilk medrese Selçuklu'nun merkezi Nişapur şehrinde kurulmuştur. Nişapur Medresesi'ni diğer medreseler takip eder. Daha sonra birçok yönden mükemmeliyete ulaşan Nizamiye Medreseleri inşa edilmiştir (Arabacı, 1998: 12-13). Görüldüğü üzere İslam eğitim sisteminin temeli olan medreseler, ilk defa Nizamiye Medreseleri ile kurulmamıştır. Bu medreselerin kuruluşundan yüz yıl öncesinde Abbasiler ile Karahanlılar ve Gazneliler Selçuklulardan önce medrese açmıştır. Ancak Nizamiye ile öğrencilerin yedirilip-içirilme, barındırılma gibi ihtiyaçlarını da karşılayan teşkilatlı bir medrese anlayışı gelişmiştir. Bundan sonrasında yaptırılan medreseler, bunun gibi çeşitli ihtiyaçlar dikkate alınarak inşa edilmiştir (Küçükdağ ve Arabacı, 1994: 180).

Osmanlı döneminde yeni fethedilen yerlere medrese yapımına da önem verilmiştir. Bu sadece eğitim amacına yönelik olmamış, İslam dininin ve kültürünün yaygınlaşmasına, devlet-aydın yakınlaşması gibi yönetim-toplum uzlaşmasını

sağlayacak amaçların da gerçekleştirilmesine yardımcı olmuştur. Özellikle Balkan şehirlerinde birçok medrese kurulmuştur. Anadolu'da da oldukça fazla medrese yapılmış, hatta en ücra köyde dahi medrese açıldığına dair kayıtlar bulunmuştur (İpşirli, 2003: 327-328).

Yüksek seviyede eğitim ve öğretimin gerçekleştiği medreseler, genellikle bir dersane ve etrafındaki talebe hücrelerinden oluşuyordu. Buna ilaveten, ekonomik güce göre imaret, kütüphane, hamam gibi yapılar da inşa edilirdi. Hükümdar ve diğer devlet adamları veya halktan hayırseverler tarafından yaptırılan medreselerin mutlaka bir vakfiyesi bulunmaktaydı. Vakfiyelerde medresenin işleyiş biçimi, görevliler ve bunların alacakları günlük maaşlar yer almaktaydı (Baltacı, 1976: 25). Medreselerde eğitimin belirli bir süresi yoktu. Daha çok talebenin başarısına bağlıydı. Ancak son basamak olan *Sahn-ı Semanîye*'ye geçmek için en az üç yıllık eğitim şartı vardı (Ortaylı, 2008: 234). Osmanlı ilmiye teşkilatı üyeleri bu medreselerde yetişmiş, memleketin eğitim elemanı ihtiyacını karşılamıştır.

IV.II.I. Maraş Merkezindeki Medreseler

Maraş, Dulkadiroğulları'nın başkenti olduğu için aynı zamanda o bölgenin bir kültür merkezi durumunda idi. Cami, mescit, mektep, medrese, buk'a, zaviye ve bunlara ait vakıflar bulunmaktaydı (Altınöz, 2009: 123-124). 1515'te Osmanlı Devleti'nin burayı ilhakından sonra eski eğitim kurumları işlevini sürdürmeye devam etmiş; ayrıca yenileri yapılmıştır. Evliya Çelebi'ye göre XVII. yüzyılın ikinci yarısında 11 medrese vardı. Müstakil medreselerin dışında, her cami ve mescitte "*suhtevât hücreleri*" mevcut idi (Seyahatname, 2005: 175). XVIII. yüzyılda da bazı cami ve mescitlerde medrese gibi eğitim veriliyordu. Maraş'ta Çavuşlu Mahallesi'nde Hacı İmam Camii'nde dersiam Ali Halife Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721'de yeniden beratla atanmıştır (VAD. No: 1157, vr.50b). Maraş'ta Acemiye Mahallesi'nde Hacı İskender Camii hücrelerinden günlüğü yarım akçe ile dersiam olan Hamza'nın vefatından sonra boş kalan yerine Şeyh Osman Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da tayin edilmiştir (VAD. No: 1091, vr. 157a).

Evliya Çelebi (1671-1672) Maraş'ta medreselerde şeyhülkurranın bulunduğunu belirtir. Maraş'ta XVIII. yüzyılda medreseler dışında mekteplerde de şeyhülkurrarlar

görev yapıyorlardı. Maraş'ta Alâüddevle İmaretini yakınında muallimhanede, muallim-i sıbyan Ali, Süleyman ve Hüseyin görev ehliyetlerinin bulunmadığının anlaşılmasıyla görevden alınmışlar şeyhü'l-kurra Hüseyin Halife Maraş naibinin arzıyla Cemaziyelahir 1117/Eylül-Ekim 1705'te atanmıştır (*VAD*. No: 1157, vr.37a).

Osmanlı'da Darü'l-kurrular, daha çok cami içinde veya çevresinde tesis edilmiştir (Baltacı, 1976: 23). Maraş'ta darülkurra olarak bağımsız bir eğitim kurumu mevcut değildi. Ancak hemen her camide bir şeyhülkurra görev yapıyordu. Cami-i Kebir'de şeyhü'l-kurra olan Şeyh Hüseyin beratını zayi etmekle Ramazan 1137/Mayıs-Haziran 1725'te beratla atanmıştır (*VAD*.No: 1119, vr. 193). Kaya Başı Mahallesi'nde Hacı Hasan Camii'nde vakıftan almak üzere beş akçe ile şeyhü'l-kurra olan Mevlana Ahmed'in eski beratı Şevval 1149/Ocak-Şubat 1737'de yenilenmiştir (*VAD*.No: 1145, s.103).

Maraş merkezindeki bulunan on yedi adet medresenin eğitim verdiği *Hurufat Defterleri*'ndeki berat özetlerinden anlaşılmaktadır. Eğitim ve öğretim konusuna önem verilen Maraş'ta medreseler şehir merkezinde bulunmaktadır. Maddi durumu iyi olan hayır-severler mektep, medrese veya halkın eğitildiği tekke, zaviye ve buk'a yaptırmışlardır. Birçok eğitim kurumunun kurulduğu ve nitelikli bir eğitim verildiği anlaşılan Maraş Medreseleri aşağıda incelenecektir.

IV.II.I. I. Acemiye/İskender Bey Medresesi

Yavuz Sultan Selim'in İran seferinde Bayezit kasabası hanedanının bazıları orduya katılmışlardı. Savaşta gösterdikleri yararlarından dolayı padişah mükâfat olarak Bayezit Beylerinden İskender Bey'e çavuşbaşılık unvan vererek Maraş'ta birçok araziyi arpalık olarak vermiştir (Atalay, 1973: 58).

Acemli Mahallesi'nde Acemiye Medresesi/İskender Bey Medresesi, İran'dan Maraş'a gelip yerleştiğinden Bayezidoğulları'ndan Hacı Abdullah Bey'in oğlu İskender tarafından inşa ettirilmiştir. Medresenin dışından aynı isimle bir de cami bulunmaktadır. Yapısını büyük ölçüde hala koruyan medreseyi Vakıflar Genel Müdürlüğü 1963 ve 1987 yıllarında onartmıştır (Özkarıcı, 2007: 24-25).

Acemli Mahallesi'ndeki Acemiye Medresesi'ne müderris atamaları bulunmaktadır. Medresenin müderrisi olmamakla iki akçe ile Maraş kadısının arzıyla Hamza Halife Cemaziyelevvel 1125/Mayıs-Haziran 1713'te atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 42b*). Müderris Hamza'nın vefatı üzerine bir akçe ile ulemadan Şeyh Ali yerine tayin edilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 120b*).

IV.II.I.II. Ali ibn Hazinedar Medresesi

Hazinedâr oğlu Ali Medresesi Hazinedarlı Mahallesi'nde bulunmakta idi. İncelenen *Hurufat* kayıtlarında Maraş'ta Buk'a içinde Ali Ağa Camii'n adı geçmektedir (*VAD.No: 1157, vr. 39b*) Ali Ağa Camii'nin yakınında olduğu tahmin edilen bir de medrese bulunmakta idi. Bununla ilgili tek berat özetinde meremmatçı atamasının yapıldığına işaret edilmektedir. Maraş'ta Hazinedarlı Mahallesi'nde Hazinedar oğlu Ali Camii ve Medresesi'nde meremmâtçı olmayıp yarım akçe ile Halil'e müteveli arzıyla Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714'te beratla bu görev verilmiştir (*VAD. No: 1157, vr. 43b*).

IV.II.I. III. Bağdadiye-i Kebir Medresesi

Bağdadiye-i Kebir Medresesi, Kuyutlu Mahallesi'nde Alaüddevle Camii'nin kuzey tarafında yer almaktadır (Özkarıcı, 2007: 1197). Alaüddevle Bey tarafından yaptırılmıştır (BOA. C.MF. 33/1637b). Medresede müderrislik vazifesi babadan oğula geçmiştir. Bağdâdiye-i Kebir Medresesi'nin yarım hisse ile müderrisliğine mutasarrıf olan Sünbül-zâde Mehmed Said Efendi kendi rızasıyla yarım hisse müderrisliği oğulları Mehmed Salih Efendi ve Seyyid Mehmed Efendi'ye terk edip Maraş mahkemesinde teslim etmiş; Mehmed Salih ve Seyyid Mehmed 9 Safer 1219/20 Mayıs 1804'te beratla onun yerine atanmışlardır (BOA. C.MF. 33/1637b).

Bağdadiye-i Kebir Medresesi'nin de her medresenin olduğu gibi vakfı mevcuttu. Medresenin vakfına müteveli atamaları yapılmış ve bu atamalarda da genellikle görev babadan oğula geçmiştir ancak bazen torununun da müteveli olduğu görülmüştür. Alaüddevle vakıflarından Bağdadiye-i Kebir Medresesi'nin mütevellisi olan Vaiz-zâde Seyyid Mehmed Mahir'in vefatı ile boş kalan mütevelliliğe oğlu Seyyid Mehmed Mâhir'in oğlu Seyyid Mehmed Kâmil Alaüddevle vakıflarının mütevellisi

Mîr Mehmed Çerkes'in arzıyla 17 Ramazan 1239/11 Mayıs 1824'te berat verilmiştir (*VAD.No: 563, vr. 11b*).

IV.II.I. IV. Bektutiye Medresesi

Bektutiye Medresesi, Bektutiye Mahallesi'nde olup, Bektutiye Camii'nin yanında idi. Bazı araştırmacılara göre medrese, Mehmed Bey tarafından XV. yüzyılın ilk yarısında yaptırılmıştır (Yinanç, Elibüyük, 1988: XXXVI). Bir kısım araştırmacılar ise Dulkadir Beyi Nasreddin Mehmed Bey tarafından yaptırılmış, Alaüddevle Bey'in ise tamir ettirmiştir. (Özkarcı, 2007: 1195). İncelenen arşiv kaynaklarında Bektutiye Medresesi'nin bânisi Alaüddevle Bey olarak gösterilmiştir (BOA. C.MF. 25/1207). Bektutiye Camii'n yakınında olduğu tahmin edilen medrese günümüze ulaşamamıştır. Ancak camii hala hizmet vermeye devam etmektedir¹.

Bektutiye Medresesi vakfının gelirleri sadece medreseye sarfedilmiyordu. Bektutiye Camii'sinde görev yapanların ücretleri de bu vakıftan karşılanıyordu. Maraş'ta Bektutiye Mahallesi'nde Bektutiye Camii Medresesi vakfindan almak üzere günlükü üç akçe ile müezzin olan Mehmed'in vefatı ile yerine oğulları İsmail ve Mehmed Maraş kadısı İmam-zade Ebu Bekir Niyazi'nin arzıyla 10 Rebiülahir 1195/5 Nisan 1781'de ataması arz edilmiş; adı geçenler merkezce atanmışlardır (*VAD.No: 1151, vr.21b*).

Şehrin en eski medresesi olan Bektutiye Medresesi'nde XX. yüzyılın başlarına kadar eğitim ve öğretim amacıyla hizmet vermiştir. 1526 yılında 18066 akçe gelir, 1563'te 100 akçe arazi ve bedesten yanındaki 5 dükkânın 750 akçelik geliri ile Alaüddevle Mescidi medreseye vakfedilmiştir (Solak, 2004: 212).

Bektutiye Medresesi'nin vakfi için nazır ve mütevelliiye ihtiyaç olup atamaları yapılmıştır. Alaüdaevle vakıflarından Bektutiye Medresesi'nin vakfının nazırı olmadığı için vakıf zor durumda kalmış, bunun üzerine vakıfta çalışanları Maraş mahkemesine

¹ Bektutiye Mahallesi ile burada bulunan Bektutiye Cami ve Medresesi adını bölgede konar-göçer hayatı yaşayan Bektutlu Cemaati'nden almıştır (Solak, 2004: 212). Alaüddevle, Bektutlu Cemaatine özel ilgi göstermiş, bu medresenin hizmetkâlığına adı geçen cemaati tayin etmiştir (Baş ve Tekin, 2007: 104). Türkmen Bektutların Konya'dan, gelip bu bölgeye yerleştiğini belirten Doboğlu'nun aksine (Doboğlu, 2009, 20), Orhonlu ve Halaçoğlu, içinde Bekdik Cemaati'nin de bulunduğu Türkmen grubunun Nevşehir'e iskan ettirilmiş olduğunu belirtmektedirler (Orhonlu, 1963: 69; Halaçoğlu, 1997: 75).

haber vermelerinden sonra nâzır Seyyid Osman günlüğü on akçe ile Maraş kadısı Seyyid Mehmed Hâşim'in arzıyla Cemaziyelahir 1197/Mayıs-Haziran 1783'te göreve atanmıştır (*VAD.* No: 1151, vr.23b). Alaüddevle Süleyman Bey'in bânisi olduğu Bektutiye Medresesi'nin ve Camii'nin iki akçe ile üçte bir vazifeye sahip olan Hacı Mustafa'nın oğlu Şeyh Abdullah müteveli iken Salih sahte yazıyla Abdullah öldü diyerek, berat ettirip haksızlık ettiği tespit edilmiş ve görevden alınmıştır. Yerinde yeniden önceki hak sahibi Şeyh Abdullah'a Rebiülahir 1216/Ağustos 1801'de berat verilmiştir (BOA. C.MF. 25/1207).

IV.II.I.V.Hacı Abdullah Bey Medresesi

Hacı Abdullah Medresesi, günümüzde Yörük Selim olarak bilinen Çavuşlu Mahallesi'nde bulunmaktaydı. Babası İskender Bey'e verilen çavuşbaşılık unvanından dolayı bu ailenin buldukları mahalleye Çavuşlu adı verilmiştir. Hacı Abdullah Bey, şehrin imarı için çalışmış ve şehre birçok su kanalı açtırmıştır (Atalay, 1973: 59). Bayezidoğulları'ndan İskender Bey'in oğlu Hacı Abdullah Bey tarafından medreseyle birlikte cami ve mektepten oluşan bir külliye yaptırılmıştır. Günümüze kadar ulaşamayan yapının sadece camisi varlığını koruyabilmiştir (Özkarcı, 2007: 1201-1202).

Hacı Abdullah Bey Medresesi'nde, maaşı sarachane ve çarşıdaki vakıf dükkânlardan icar olarak toplanan paralardan ücreti ödenen müderris, görevini oğluna ve torununa devredebiliyordu. Maraş'ta Çavuşlu Mahallesi'nde Hacı Abdullah Bey'in bânisi olduğu medresede sarachane ve başka yerlerdeki dükkânlardan almak üzere günlüğü yirmi akçe ile müderris olan Hasan, oğlu Abdullah ve torunu Mehmed Şerif'e görevi devremek üzere beratını verip oğlu ve torununu ortak olarak Zilkade 1197/Eylül-Ekim 1783'te atanmalarını teklif etmiş; bunun üzerine Abdullah ve Mehmed Şerif'e müderrislik verilmiştir (*VAD.*No: 1151, vr. 24a).

IV.II.I.VI. Hacı Bayezid Medresesi

Osmanlı devrinde Yavuz Sultan Selim'in Alaüddevle Bey'i tahttan indirmesini takip eden süreçte Dulkadiroğulları'nın gücünü kırmak amacıyla rakip olarak kentte dengeleri kuran Bayezidoğulları, şehirde önemli eserler yaptırmışlardır. Bunlardan biri de Divanlı Mahallesi'nde bulunan Hacı Bayezid Camii ve Medresesi'dir. İskender

Bey'in oğlu Hacı Abdullah Bey tarafından yaptırılan bu meşhur cami ve medresesine birçok arazi ve emlak vakfedilmiştir (Atalay, 1973: 59). *Hurufat Defterleri*'nde Hacı Bayezid Medresesi'ne müderris atamaları bulunmaktadır. Divanlı Mahallesi'nde Hacı Bayezid Medresesi'nde müderris Dindar'ın ölümünden sonra müteveli arzıyla Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711'de ismi verilmeyen biri beratla tayin edilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 40a).

Hacı Bayezid Medresesi ve Camii'nin vakıflarına müteveli atamaları da yapılmıştır. Maraş'ta Hacı Bayezid Medresesi ve Camii'nin mütevellisi olmayıp Abdulaziz bir akçe ile Şaban 1110/Şubat-Mart 1699'da tayin edilmiştir (VAD.No: 1140, vr.344). Hacı Abdulaziz'in eski berâtı Rebiülevvel 1222/Mayıs-Haziran 1807'de yenilenmiştir (VAD.No: 1157, vr. 39a). Hacı Abdulaziz vefatı ile ücretsiz olarak Mehmed Halife'ye Safer 1137/Ekim-Kasım 1724'te berat verilmiştir (VAD. No: 1119, vr. 192a).

IV.II.I.VII. Hoca Durdu Medresesi

Hoca Durdu Medresesi, Alaca Mescid'in yakınında Şekerli Mahallesi'nde yer almakta idi (VAD.No: 1145, s.86). Medresenin bir çok hücrelerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Hoca Durdu Mehmed'in hücrelerinin ve vakıflarının mütevellisi vâkıfın şartıyla “*evlad-ı evlad-ı zükûrundan*” Seyyid Hacı Osman'ın vefat etmesi üzerine yerine yine “*evlad-ı evlad-ı zükûrundan*” Seyyid İbrahim ve Seyyid Yusuf Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şevval 1145/Mart-Nisan 1733'te tayin edilmiştir (VAD.No: 1145, s.86).

Medresede bir dersiamm görev yapıyordu. Maraş'ta Hoca Durdu Medresesi'ne ücretsiz ders-i âmm Ömer'in vefatı ile Ahmed Halil beratla Şevval 1112/Mart-Nisan 1701'de atanmıştır (VAD.No: 1159, vr.45a).

IV.II.I.VIII. Hasan Bey Medresesi

Maraş'ta Divanlı Mahallesi'nde bulunan Hasan Bey Medresesi'nin banisi Hasan Bey'dir (VAD.No: 1119, vr. 192a). Medresede müderrislik genel olarak babadan oğula geçmektedir. Divanlı Mahallesi'nde Hasan Bey Medresesi'nin müderrisi olmayub Şeyh Hasan müteveli arzıyla Zilkade 1129/Ekim-Kasım 1717'da beratla tayin

edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.46a*). Hasan Bey Medresesi'nin müderrisi olan Şeyh Hasan'ın vefatı ile oğlu Mehmed Halife Rebiülevvel 1160/Mart-Nisan 1747'de atanmıştır (*VAD.No: 1148,33a*). Babası Mehmed Efendi'nin görevi bırakmasından müderris Yahya Efendi'nin Zilhicce 1171/Ağustos-Eylül 1758'de berat yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 19b*). Yahya'nın da vefatı ile yerine oğlu Yahya Zilhicce 1185/Mart-Nisan 1772'de atanmıştır (*VAD.No: 1149, vr. 15b*).

Ahmed Paşa Camii ve Hasan Bey Medresesi'nin onarımıyla görevli olan meremnimler aynı kişilerdi. Maraş'ta Divanlı Mahallesi'nde bulunan Ahmed Paşa'nın banisi olduğu cami ve Hasan Bey'in banisi olduğu medresenin çeşmelerinin sermeremnimcisi olmayıp lazım olmakla günlüğü bir akçe vazife ile Mehmed Rebiülevvel 1137/Kasım-Aralık 1724'te atanmıştır (*VAD.No: 1119, vr. 192a*). Bu iki eserde çeşmeleri için ortak baş meremnim atanmış olmasından birkaç meremnimin daha görev aldığı anlaşılmaktadır.

IV.II.I. IX. Hacı Mehmed Medresesi

Şarkıyan Mahallesi'nde bulunan ve Hacı Mehmed tarafından yaptırılan buk'a içinde bulunan Hacı Mehmed Medresesi'ne buk'adar ataması yapılmıştır. Maraş'ta Şarkıyân Mahallesi'nde Hacı Mehmed'in bânisi olduğu medresenin buk'adârı Hüseyin'in vefatı ile oğulları Mehmed ve Bekir'e bir akçe ile ortak olarak mütevellî arzıyla Zilhicce 1129/Kasım-Aralık 1717'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 46a*).

IV.II.I.X. Hacı İmam Camii Medresesi

Çavuşlu Mahallesi'nde inşa edilen Hacı İmam Camii'nin bitişiğinde bir de medrese bulunmaktaydı. Medresede ücret almadan karşılıksız çalışan müderris geçim zorluğu içine düşmüş bunun üzerine vakfın gelirinden kendisine ücret verilmeye başlanmıştır. Maraş'ta Çavuşlu Mahallesi'nde Hacı İmam Camii Medresesi'nde "hasbî" müderris olan Ali vakfın gelirleri arttığı için günlüğü beş akçe ile naip Mehmed arzıyla Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726'da merkezce ücreti arttırılmıştır (*VAD.No: 1091, vr.156b*).

IV.II.I.XI. Hâcî Osman Ağa Câmii/Restebaiye Medresesi

Hacı Osman Ağa Medresesi, yine diğer medreselerde olduğu gibi cami yanına inşa edilmiştir. Bazı kaynaklarda medresenin adı Resteba'ye olarak geçmektedir (Özkarıcı, 2007: 1203). Ancak *Hurufat*'ta banisi Osman Ağa olan medresenin adı Hacı Osman Ağa Cami Medresesi olarak da kaydedilmiştir (*VAD.No: 1135, vr.11a*).

Hacı Osman Camii Medresesi'ne müderris atamaları yapılmıştır. Maraş'ta Restebaiye Mahallesi'nde Hacı Osman Ağa Camii Medresesi müderrisi Seyyid Mehmed Hamdi'nin Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755'te ataması yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 11a*). Müderris olan Seyyid Mehmed Hamdi çocuksuz olarak vefatı edince Mustafa naip Seyyid Mehmed Raşid arz ve Şeyhülislam Dürri-zâde Mustafa Efendi'nin işareti ile Safer 1179/Temmuz-Ağustos 1765'te berat verilmesi buyrulmuştur(*VAD.No: 1156, vr.10a*).

IV.II.I.XII. Karasi Medresesi

Maraş'ta hangi mahallede bulunduğu ve kim tarafından inşa edildiği bilinmeyen Karasi Medresesi'ne ait tek berat özeti mevcuttur. Bunun dışında arşiv kaynaklarında ve diğer kaynaklarda hakkında şimdilik herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Karasi Medresesi'nde imam olan Davud'un vefatı ile yerine Ali elinde olan berat ile Şaban 1114/Aralık-Ocak 1702-1703'te atanmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 45b*)

IV.II.I.XIII. Kaya Başı Medresesi

Kaya Başı Mahallesi'nde bulunan Kaya Başı Medresesi'nde bulunan mescitte günlüğü bir akçe ile imam olan Seyyid Ahmed'in vefatı ile göreve kendi oğulları Seyyid Mehmed Hanefî ve Seyyid Abdullah adlı kardeşler ortak olarak 15 Zilkade 1227/20 Kasım 1812'de atanmışlardır (*VAD.No: 569, vr. 56a*)

IV.II.I.XIV. Kadı Mahmud Medresesi

Maraş'ta hangi mahallede yer aldığına dair bilgi bulunmayan Kadı Mahmud Medresesi'ne ait olan vakfa bir mütevellî ataması yapılmıştır. Bunun dışında herhangi bir kayıda şimdilik rastlanmamıştır. Maraş'ta Kadı Mahmud Medresesi vakıflarının

mütevellisi Seyyid Abdullah'ın ölümünden sonra Seyyid İbrahim'in arzı gereğince Zilhicce 1121/Şubat-Mart 1710'da beratla atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr.39a*).

IV.II.I.XV. İmaret-i Nebeviyye Medresesi

Dulkadıroğulları Beyliği döneminde hükümdarı Alaüddevle Bey tarafından yaptırılan Nebeviye Medresesi, Alaüddevle Camii'nin kuzey tarafında İmaret-i Nebeviye'nin bitişiğinde yer almaktaydı (Özkarcı, 2007: 1199). Camii, medrese ve imaretin bir arada bulunmasıyla burada bir külliye olarak yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Şehrin önde gelen medreselerinden olan İmaret-i Nebeviyye Medresesi vakıflarından 1526'da 3943 akçe; 1563'te köy ve mezralarından 11703 akçe elde edilmiştir (Solak, 2004: 213). *Hurufat* kayıtlarına göre, medresenin vakfına mütevelli ataması yapılmıştır. Maraş'ta Alaüddevle vakfından almak üzere İmaret-i Nebeviyye Medresesi'nin mütevellisi olan Mehmed Ali elindeki berat zâyi olmakla yeniden Maraş naibi Seyyid İbrahim arzıyla Safer 1174/Eylül-Ekim 1760'da atanmıştır (*VAD.No: 1135, vr. 24a*). Mehmed'in vefatı ile boş kalan yerine oğulları Mehmed Hilmi ve Ali Maraş naibi Raif Hasan'ın arzıyla Cemaziyelahir 1203/Şubat-Mart 1789'da atanmışlardır (*VAD.No: 558, vr.105*).

IV.II.I.XVI. Şeyh Süleyman Efendi Camii Medresesi

Şeyh Süleyman Efendi Camii Medresesi, Kuyucak Mahallesi'nde yer almaktaydı. Medreseye müderris ataması yapılmıştır. Maraş'ta Kuyucak Mahallesi'nde Şeyh Süleyman Efendi Camii Medresesi'nde müderris olmayıp lazım olmakla yeniden Seyyid İbrahim naip Seyyid İbrahim arzı ve Şeyhülislam İsmail Asım Efendi'nin işareti ile Cemaziyevvel 1173/Aralık-Ocak 1759-1760'da kendisine berat verilmiştir (*VAD.No: 1135, vr.22b*).

Şeyh Süleyman Efendi Medresesi'nde, müderrislik babadan oğula geçmekteydi. Ancak yerine geçecek olan oğlunun yaşı küçük ise yaşı gereği görevi hak edeceği zamana kadar göreve başkası atanabiliyordu. Yaşı küçük olan çocuğa geçimi için gereken nafakayı müderris olarak atananın vermesi şartı konuyordu. Şeyh Süleyman Efendi Camii Medresesi'nde müderris olan Seyyid İbrahim ölmüş; yaşı küçük olan Seyyid Mehmed ölen kişinin kendi oğlu olup, adı geçen çocuğun

nafakasına kefil olmak ve daha sonra hak kazandığı zaman görevden çekilmek üzere ulemadan Abdullah Halife, Şeyhülislam Mevlana Dürri-zade Mustafa Efendi işaretleri gereğince naip Seyyid Mehmed Raşid arzı Cemaziyelevvel 1179/Ekim-Kasım 1765'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 10b*). Ancak bunun uygulamada gerçekleşmediği göreve geçen Abdullah Halife'nin ölmesiyle onun oğullarının göreve getirildikleri görülmektedir. Şeyh Süleyman Efendi Camii Medresesi'nde müderris olan Abdullah'ın vefatı ile boş kalan göreve oğulları Mustafa ve Mesud 2 Recep 1228/1 Temmuz 1813'te atanmışlardır (*VAD.No: 569, vr.56a*).

IV.II.I.XVII. Şaz Bey/Şadi Bey Medresesi

Şadi Bey Bey Medresesi, Alaüddeve'nin komutanlarından Şadi Bey tarafından buk'a yaptırılmış olup bir cami ile birlikte cami avlusunun kuzey tarafındadır. İncelenen kaynaklarda 1563 tarihli tahrir defterinde de medrese buk'a içinde görülmektedir (Solak, 2004: 213). *Hurufat* kayıtlarında ise hem Şadi Bey Buk'ası (*VAD.No: 1119, vr. 192b*) hem de Şadi Bey Medresesi (*VAD.No: 1159, vr. 46a*) olarak geçmektedir.

Son zamanlara kadar ayakta bulunan Şadi Bey Medresesi, ahşap kirişlemeli düz toprak dam ile örtülü olup, tek katlı bir bina idi. Medrese binasının 7-8 odası bulunmaktaydı. Cumhuriyet döneminde 1945-1950 yılları arasında ilkokul olarak kullanılmıştır. 1958 yılında tamamen yıkılarak yerine iki katlı Kur'an Kursu inşa edilmiştir (Özkarcı, 2007: 1200).

Şadi Bey Medresesi'nin önemli vakıf gelirleri bulunmaktaydı. Dükkan, bahçe, köy ve mezralardan gelirler vakfedilmiştir (Solak, 2004: 213). Şadi Bey Camii ve Medresesi'nin vakfına mütevellî ataması yapılmıştır. Maraş'ta Şâdi Bey Camii ve Medresesi'ne iki akçe ile mütevellî Şeyh Hasan ölünce yerine Seyyid Ahmed Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr.52a*).

Medresenin çeşmeleri de vardı. Çeşmeleri için "hasbî" ferraş ataması yapılmıştır. Maraş'ta Şâdi Bey Câmii ve Medresesi'nin çeşmelerinde ferraş lazım olmakla ücretsiz Murtaza Ramazan 1139/Nisan-Mayıs 1727'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119b*).

IV.II.I.VIII. Taş Medrese

Taş Medrese, Alaüddevle Bey tarafından yaptırılmış ve buraya vakıflar tahsis edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.38b*). Çeşitli tamiratlar geçirmesine rağmen, Dulkadir Beyliği döneminden günümüze kadar gelebilen tek medrese binası olan Taş Medrese, günümüzde Ulucamii olarak bilinen Köprübaşı mevkiindeki Alaüddevle Süleyman Bey Camii yakınındadır. (Baş ve Tekin, 2007: 108). Taş Medrese'nin mescit bölümü hâlâ hizmet vermeye devam etmektedir.

Taş Medrese'ye dükkânlar, bedestenin yarısı, köy, mezra, nahiyeler ve nahiyelere bağlı mezzalar, değirmen, arazi, bağ gelirleri medresenin vakfına bağışlanmıştır (Solak, 2004: 212; Tekin, 2005: 794). Vakfın yönetilmesi için müteveli ataması yapılmıştır. Maraş'ta Taş Medrese Camii vakfının mütevellisi olmayıp, lazım olduğundan bir akçe ile Mehmed'e Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725'te yeniden berat verilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192b*).

Taş Medrese, altı üstlü dört kargir odadan meydana gelmektedir. Odaların birinde müderris diğerlerinde talebeler oturmaktaydı (Atalay, 1973: 166). Kesme taşlarla örtülü olan yapı ile kare planlı türbesi ve kapısı dış görünüş itibariyle dikkati çekmektedir. Açık avlulu olan Taş Medrese'nin avlusunun batı kısmında hücreler, güneyinde mescit kuzey tarafında da giriş kapısı bulunmaktadır. XX. yüzyıl başlarına kadar iki katlı olarak gelmiş olan yapının daha sonraları ikinci katı yıkılmıştır. (Baş ve Tekin, 2007: 109).

Taş Medrese'nin içinde bulunan mescid bölümünde müezzin, imam gibi görevliler mevcuttu. Taş Medrese Mescidi'nde yarım akçe ile müezzin Abûzer'in vefat üzerine boş kalan yerine İbrahim Maraş naibi arz etmiş, Ramazan 1120/Kasım-Aralık 1708'de merkez tarafından atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr.38b*). Taş Medresesi'nin üçte bir hisseyle adı bilinmeyen imamı ihtiyar olduğundan kendi rızasıyla görevini Seyyid Hafız Mehmed Efendi'ye bırakmış, 6 Safer 1204/26 Ekim 1789'da adı geçen kişi imam olarak atanmıştır (BOA. C.MF. 114/5680).

BEŞİNCİ BÖLÜM

MARAŞ'TA TASAVVUF YAPILARI ZAVİYE, BUK'A VE TÜRBELER

Tasavvuf, Allah'a yaklaşmak ve kalben yakın olma yoludur. İçten gelen azimle ibadet etmek, ruhlarda maneviyatla ve akılla anlaşılacak hakikatlere ulaşabilmektir (Massignon, 1974: 28). Önceleri kişisel bir davranış biçimi olan sofî hayat tarzı, daha sonraları çok sayıda insanın katılımıyla büyük kalabalıklar oluşturmuş; belli kurallara dayandırılarak kendine özgü bir disiplin haline gelmiştir. Türklerin IX. yüzyılda İslamiyeti kabulünden sonra tasavvuf, Türkler arasında yayılarak oldukça ilgi görmüş (Küçükdağ, 2005: 355); Türk inancının ve yaşayışının temel anlayışını oluşturmuştur.

Osmanlı Devleti'nin temelini harcında tasavvuf anlayışlarından biri olan ve aynı zamanda bir esnaf örgütlenmesi olarak da bilinen Ahilik önemli bir yere sahipti. Özellikle Şeyh Edebalı'nın başkanlığında beyliğin teşekkülünde yer alan Ahi şeyhleri üst düzey devlet adamlarıydı (Küçükdağ, 2004: 105-134). Devletin sistemleşmesinde mühim bir rolü olan vezirler, kazaskerler, kadılar bu anlayışa bağlı kimselerdendi. Devletin ilerleme gücünde etkili olan tarikatlara özellikle destek verilmiş, bekası için gerekli maddi alt yapı oluşturmuştur. Anadolu ve Rumeli'nin Türkleşme ve İslamlaşmasında dervişler öncü güç olmuşlardır (Barkan, 2002: 133-153).

Devletin savunma politikasında çeşitli tehlikelere karşı her dönem gerekli olabilecek anlayışlar ön plana çıkarılmıştır. Halkın ve sınırların tehlikeye düşmesinin engellenmesi için sadece fiziksel güç kullanılmamış, manevi gücün etkinliğine de gereksinim olmuştur. Osmanlı'da zamana uygun ihtiyaç ne ise buna uygun bir politika izlenmiştir. Tarikatların devlet politikasındaki etkinliğini en iyi kullanan II. Bayezid (1481-1512), Şah İsmail (1502-1524)'in kurduğu Safevi tarikatıyla Anadolu'da yayılmayı amaçladığını anlayarak, buna karşı duracak gücü tarikatlarda bulmuştur. Devlet politikası gereği özellikle Sünnî çizgide olan Halvetilik, Mevlevilik ve hatta Bektaşilik tarikatları ile iş birliği yapmıştır (Küçükdağ, 2010: 52-57;111-131). Şah İsmail'in Şii propagandasına sempati gösteren Türkmenlere karşı Osmanlı Devleti

kültürel bilinçlendirme ve yönlendirme hareketi başlatmış; Yavuz Sultan Selim buna askeri ve ekonomik önlemleri ilave etmiş; Anadolu ile Safevî Devleti arasındaki etkileşim kesilmiştir. XVI. yüzyıl başlarındaki bu yeni gelişmeler çerçevesinde Osmanlı ülkesinde tasavvufun merkezleri konumundaki tekke ve zaviyelerde devletin temel siyaseti alan Sünnilik anlayışı doğrultusunda halk eğitilmiştir.

Maraş'ta tespit edilebildiği kadarıyla Osmanlı dönemindeki tarikat yapılanmasına uygun tasavvufi hayatın mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Bektaşilik, Mevlevilik, Melamilik Maraş'taki belli başlı tarikatlardır. Aşağıda zaviyeler incelenirken bunların hangi tarikatın tekkesi olduğuna da değinilecektir.

V.I. ZAVİYELER

Kelime olarak "*hücre, küçük oda*" anlamına gelen zaviye; ibadetle meşgul olmak üzere kenara çekinilen tenha yerdir (Pakalın, 1983: 648; Parlatır, 2006: 1856). Tekkenin küçüğü olan zaviyeler; şehir, kasaba ve köylerle, ticari önemi olmayan yollar üzerinde hayırsever kişiler tarafından kurulmuşlardır. Zaviyeye vakfedilen gelirlerle, yolcuların yeme ve barınma ihtiyaçları ücretsiz karşılanırdı. Tekkeden farkı ise; yapı olarak daha küçük olması ve bu nedenden dolayı dervişlerin sürekli kalabilecek yerleri olmamasıydı (Küçükdağ, 2005: 367).

Osmanlı, birçok zaviye yaptırmış ve bu sayede halkın görüş ve anlayış birliğini sağlamayı amaçlamışlardır. Selçuklu döneminden itibaren zaviyeler, köy ve göçebe halk arasında çok etkili olmuşlardır. Özellikle zaviyelerin, halkın ilgisini çeken eğitimi ve halkın kültür seviyesine hitap etmesi tercih edilme sebeplerindendi. Belirli günlerde yapılan vaaz ve nasihatlerle şeyhlerin sohbetleri çok ilgi görürdü (Ocak ve Farûkî, 1986: 468-476).

Evliya Çelebi, kadim bir şehir olan Maraş evliyasının çok olduğunu belirtir. Veli Fakih Sultan, Omuzu Güçlü Dede, Derdimend Baba, Çomaklı Sultan, Malik Eşter, Karlı Baba, Çem Çerez Baba ve Ukkâşe, Sadeddin Teftezâni ve Manav Ali bin Balı Efendi eserinde ismini andığı kimselerdir. Bu kişilerden bazılarının adına zaviye bulunmaktadır (Seyahatname, 2005: 176). Ancak diğerlerinin adına kurulan zaviye veya türbelere, incelenen arşiv kayıtlarında şimdilik bir bilgiye rastlanmamıştır. Osmanlı'da bir çeşit halk eğitim merkezleri olan zaviyelerin daha çok Maraş merkezinde olduğu

anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi'nin de vurguladığı gibi, tasavvufi anlayış, Maraş halkının ayrılmaz bir parçasını oluşturmuştur.

Hurufat Defterleri'nde Maraş merkezinde XVII-XIX. yüzyılda 24 adet zaviyenin bulunduğu tespit edilmiştir. Aşağıda Maraş'ta bulunan zaviyeler alfabetik sıraya göre incelenecektir.

V.I.I. Alaüddevle Şeyh Haydar Zaviyesi

İsminden Alaüddevle Bey tarafından Şeyh Haydar adına yaptırıldığı anlaşılan zaviyenin Maraş'ta hangi mahallede bulunduğu dair şimdilik bilgi bulunamamıştır. Alaüddevle Şeyh Haydar Zaviyesi'ne atamalar bulunmaktadır.

Alaüddevle Şeyh Haydar Zaviyesi'ne mutasarrıf Seyyid Ahmed'den Mehmed kendi üzerine alıp haksızlık ettiği ortaya çıkınca, tekrar Seyyid Ahmed'e Rebiülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691'de verilen beratla görevine devam etmiştir (*VAD.*1159, vr.44a).

V.I.II. Bekrek Bey Zaviyesi

Bekrek Bey Zaviyesi'ne ait sadece bir berat özeti bulunmaktadır. Bu yüzden yeri tayin edilememiştir. Maraş'ta Bekrek Bey Zaviyesi'nde mutasarrıf Feyzullah'ın vefatı üzerine Mehmed ve Ahmed adlı şahıslar Şevval 1131/Ağustos-Eylül 1719'da boş kalan yere beratla atanmışlardır (*VAD.*1157, vr.48a).

V.I.III. Bayezidiye Zaviyesi

Bayezidiye Zaviyesi'nin bulunduğu mahalle belgelerde açık olarak gösterilmemiştir. Ancak, Çomak Baba Zaviyesi'yle birlikte iki zaviyede de ortak görevli olan zaviyedar tayininden (BOA. C.Ev. 617/31140), Bayezidiye Zaviyesi'nin Çomak Baba Zaviyesi'ne yakınında olduğu ve dolayısıyla Çomaklı Mahallesi'nde yer aldığı tahmin edilebilir.

Bayezidiye Zaviyesi'nde mektep gibi ders de veriliyordu. Bunun için zaviyedar "*ders dimek*" şartıyla atanıyordu. Bayezidiye Zaviyesi'nde babası Zekeriya'nın görevden ayrılmasıyla ders vermek şartıyla zaviyedâr olan Hüseyin Halife'nin Recep 1143/Ocak-Şubat 1737'de beratı yenilenmiştir (*VAD.* No: 1145, vr. 28b). Hüseyin Halife'nin çocuksuz olarak vefatı etmesiyle yerine aynı şartla diğer Hüseyin ve

Mehmed'in oğlu Ali halifeler ortak olarak Maraş naibi Sadeddin'in arzı ve Şeyhülislam Mevlâna Dürri-zâde Mustafa Efendi'nin işaretleri ile 25 Cemaziyelevvel 1176/12 Aralık 1762'de merkez tarafından berat verilmiştir (*VAD.* No: 1156, vr.7a).

V.I.IV. Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi

Maraş'ta hangi mahallede veya mevkide bulunduğu tespit edilemeyen Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi, muhtemelen Bağdadiye-i Kebir Medresesi'nin yakınında idi. Öyle ise bu zaviye Alaüddevle Bey Camii'nin bulunduğu Kuytul Mahallesi'nde idi.

Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi'nin ihtiyaçlarının ve burada bulunan görevlilerin ücretlerinin karşılanması amacıyla vakıf kurulmuştur. Vakfın amacına uygun olarak buraya zaviyedar atamaları yapılmıştır. Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi'nin yarısına mutasarrıf olan Abdullah'ın görevden alınmasıyla Mustafa adlı biri Maraş naibinin arzıyla Rebiülahir 1130/Mart-Nisan 1718'de beratla tayin edilmiştir (*VAD.*No: 1157, vr.46b). Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi zaviyedarlığının yarısına mutasarrıf olan Seyyid Mustafa'nın hizmetinde kusuru olmayıp ve azlini gerektiren bir durum da yokken bazı kimselerin karıştığı tespit edilmesi üzerine merkez tarafından gönderilen yazı ile Seyyid Mustafa 24 Rebiülevvel 1140/9 Kasım 1727'de görevine devam etmiştir (BOA. C.Ev. 396/20093). Bağdadiye-i Suğra Zaviyesi vakfının yarım hisse zaviyedarı Şeyh Ali âlim ve dindar olup, halktan bazı kimseler sebep yokken karışığının anlaşılması sonucu adları belirtilmeyen bu kimseler görevden alınmışlar; tekrar Şeyh Ali'nin göreve devam etmesi için Maraş naibi Hasan'ın arzıyla Şevval 1156/Kasım-Aralık 1743'te berat verilmiştir (*VAD.* No: 1148, vr. 29a).

IV.I.V.Bayır Türbe Zaviyesi

Bayır Türbe Zaviyesi'nin bulunduğu mahalle eldeki kayıtlara göre tespit edilememiştir. Belgeden Bayır adıyla birde türbe olduğu anlaşılmaktadır. Bayır Türbe Zaviyesi'nin beratlardan bir Bektaşî Tekkesi olduğu görülmektedir.

Bayır Türbe Zaviyesi de mektep gibi ders verilen Bektaşî Tekkesi idi. Bayır Türbe Zaviyesi'nde "*ders dimek*" şartıyla zaviyedarı olan Hüseyin Halife'nin beratı Zilkade 1172/Haziran-Temmuz 1759'da padişah değişmesinden dolayı yenilenmiştir (*VAD.*No: 1135, vr. 22a). Babaları vefat eden kardeşlerin birbirine haksızlık ettiği

anlaşılmiştir. Ya da kişilerin görevi kendi üzerlerine alabilmek amacıyla hileye başvurdukları da görülmüştür. Ders vermek şartıyla önceden zaviyedar olan babası Hasan'ın vefatı üzerine zaviyedarlık iki oğlu ortak göreve tayin edilmesi lazımken Ali Halife sadece kendi üzerine berat ettirmiştir. Sonra çocuksuz olarak vefatı ile boş kalan yerine amcası Hüseyin Halife göreve getirilmiş; kadrosuna ile arzla hakkı olmadığı halde tayin edilen Hüseyin ve Ali'nin Hacı Bektaş Asitanesi'nden verilen arz üzerine görevden alınmışlar; hak sahibi olan Hüseyin Halife Şaban 1176/Şubat-Mart 1763'te merkezden berat verilerek göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 7a*).

V.I.VI. Bum Baba Zaviye ve Türbesi

Alaüddeve Bey tarafından Maraş'ta yaptırılan Bum Baba Zaviyesi (BOA. C.Ev. 566/28571), Maraş Bedesteni'nin doğusunda (Solak, 2004: 217) yani Kuytul Mahallesi'nde yer almaktaydı. Aynı yerde türbesi de bulunan Bum Baba'nın Alaüddeve Bey dönemi (1480-1515) mutasavvurlarından olduğu tahmin edilmektedir. Özkarcı, bu zatın Mevlevî şeyhi olduğunu ileri sürmektedir (Özkarcı, 2007: 1209). Ancak Baş ve Tekin bu zaviyeden bahsederken burasının Mevlevihane olduğuna dair herhangi bir ifade kullanılmamıştır. Bum Dede hakkında da bir bilgi bulunmadığını belirtmişlerdir (Baş, Tekin, 2007: 123-124).

Mevlevihaneler, genellikle geniş bir bahçe içinde ve çevresindeki bina topluluklarından oluşurdu. Bu yapılar, semahane/mescit, türbe, şeyh ailesi için harem dairesi, selamlık, mutfak ve mezarlıktan oluşuyordu (Küçükdağ, 2005: 249). Bum Baba Zaviyesi'nden günümüze sadece türbesi gelmiştir. Ancak 1985'te yıkılan türbenin yerine yeniden betonarme bir türbe inşa edilmiştir. Mevlevihane, II. Abdülhamit tarafından H. 1315/ M. 1897 tarihinde tamir ettirilmiştir. Yapı 1937'de bakımsız halde Vakıflar İdaresi tarafından özel mülkiyete devredilmiştir. Mevlevihane yıkılarak önce yerine köy garajı yapılmış, 1965'te ise dükkânlar inşa edilmiş ve Saatçiler Pasajı adını almıştır (Özkarcı, 2007: 1210).

Bum Baba Zaviyesi'ne zaviyedar atamaları bulunmaktadır. Maraş'ta bulunan Alaüddeve Bey vakfından almak üzere Bum Baba Zaviyesi'nin zaviyedarı olan Yusuf'un vefatı üzerine boş kalan yerine kardeşi Mustafa Halife uygun görülerek 22 Cemaziyelahir 1146/30 Kasım 1733'te yerine tayin edilmiştir (BOA. C.Ev. 566/28571)

IV.I.VII. Canbaz-zâde Zaviyesi

Canbaz-zade Zaviyesi'nin de Maraş'ta hangi mevkide bulunduğu tespit edilememiştir. Bununla ilgili üzerine sadece bir berat kaydı bulunmaktadır. Maraş'ta Canbâz-zade Zaviyesi'nin zaviyedarı Hüseyin'in vefatı ile Şeyh Mehmed Muharrem 1126/Ocak-Şubat 1714'te beratla atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 42b*).

V.I.VIII. Çamçıra Zaviyesi ve Erlegan Zaviyesi

Çamçıra Zaviyesi ile ilgili belgelerde, Maraş'taki Erlegan Zaviyesi'yle ortak görevliler atandığına bakılırsa bunların birbirine yakın olduğu tahmin edilmektedir. Evliya Çelebi, eserinde bu zaviyenin adını Çem Çerez Baba olarak zikretmiştir (*Seyahatnâme, 2005: 174*).

Maraş'ta Erlegan ve Çamçıra zaviyelerinin yarısına mutasarrıf olan Mehmed Halife ölmüş; boş kalan yerine Hacı Mustafa 10 Zilkade 1111/29 Nisan 1700'de atanmıştır (BOA. C.Ev. 288/14672). Babadan oğluna geçtiği anlaşılan vazifeye hakkı olan kişi yerine başkaları el koymuş ve haksızlık yaparak göreve atanmışlardır. Çamçıra ve Erlegan Zaviyesi'nin yarısına mutasarrıf olan Hacı Mustafa Efendi görevlisi oğluna kendi rızasıyla devrettiğini Maraş naibine arz etmiştir. Görevden çekilen Hacı Mustafa Efendi yanlışlıkla beratını bir yerde unutmuş ve arkasından vefat etmiştir. Beratını ellerine geçiren soyundan olmayan İbrahim, Seyyid Ahmed ve Mehmed adlı kimseler sahte yazıyla ortak olarak zaviyedarlığı üzerlerine beratla almışlar; 29 Zilhicce 1136/18 Eylül 1724'te atanmışlardır (BOA. C.Ev. 497/25143).

V.I.IX. Çomaklı/Artin/Çomak Baba Zaviyesi

Evliya Çelebi, Çomaklı Sultan olarak bahsetmektedir (*Seyahatname, 2005: 176*). Çomaklı diğer adıyla Çomak Baba Zaviyesi de Dulkadır Beyi Alaüddevle Bey tarafından yaptırılmıştır (Baş, Tekin, 2007: 124). Günümüzde Sakarya Mahallesi olarak bilinen mahalde Çomak Baba'nın mezarı bulunmaktadır ve zaviyenin de aynı civarda olduğu tahmin edilmektedir (Özkarcı, 2007: 1211).

Çomak Baba Zaviyesi'nin ihtiyacına yönelik görevliler tayin edilmiştir. Maraş'ta Artin demekle tanınan Çomaklı adlı zaviyeye Seyyid Abdullah mutasarrıfken dışarıdan Ahmed ve İsmail alıp haksızlık etmişlerdir. Bu durumun anlaşılması üzerine

eski beratıyla tekrar Seyyid Abdullah göreve getirilip Şevval 1112/Aralık-Ocak 1707-1708'de ataması yapılmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 45a*). Çomaklı Zaviyesi vakfına da atamalarda bulunmaktadır. Çomaklı Zaviyesi vakfının cabisi Abdurrahman'ın vefat etmesi üzerine Şevval 1123/Kasım-Aralık 1711'de yerine Mehmed göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.41b*)

Çomak Baba Zaviyesi de Maraş'taki Hacı Bektaş Veli Asitanesi'ne bağlı (BOA. C. Ev. 621/31349) Bektaşi tekkelerinden biri idi. Çomak Baba ve Bayezid Zaviyesi vakfından dörtte bir hisse ile zaviyedar Hacı Mehmed Halife'nin işine son verilmiştir. 1191 senesi Muharrem/Şubat-Mart 1777'sinde Hacı Bektaş Veli Âsitânesi'nde seccâde-nişîn olan Şeyh Abdullatif Efendi ve Maraş kadısı Seyyid Mehmed Said Efendi'nin arzlarıyla Ahmed Halife'ye berat verilmiş ve üzerinde iken 1196 senesi Cemaziyelahir/Mayıs-Haziran 1782'sinde zâyiden berat verilip hala kendisinde olan görevi Seyyid Ömer'in oğlu Seyyid Hacı Hüseyin Halife'ye devretmiştir. Ancak başka memleketten diğer Ahmed sahte yazıyla zayi olan beratı ele geçirmiş fakat bu berata itibar edilmemiş, Ömer Halife'nin oğlu Seyyid Hacı Hüseyin'e Maraş kadısı Seyyid Mehmed Haşim Efendi arzı ile 15 Receb 1197/16 Haziran 1783'te merkez tarafından berat verilmiştir (BOA. C. Ev. 621/31349).

V.I.X. Ekber Zaviyesi

Ekber Zaviyesi'nin Maraş'ta bulunduğu mevki, incelenen belgelerden şimdilik tespit edilememiştir. Zaviye ile ilgili tek berat kaydı bulunmaktadır. Maraş'ta Ekber Zaviyesi'nin zaviyedarı Ahmed görevden alınmış yerine bir akçe ile Süleyman ve Mustafa ortak olarak Safer 1117/Mayıs-Haziran 1705'te beratla göreve getirilmişlerdir (*VAD.No: 1157, vr.37a*).

V.I.XI. Erdlek Zaviyesi

Erdlek Zaviyesi'nin de bir tek mütevellilikle ilgili berat kaydı mevcut olup, zaviyenin Alaüdevle Camii'nin içinde veya yakınında olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ise Erdlek Zaviyesi Kuytul Mahallesi'nde bulunuyordu. Maraş'ta Alaüddevle Câmii'nde Erdlek Zaviyesi'ne bir akçe ile müteveli Hamza Ahmed'in Cemaziyelevevvel 1125/Mayıs-Haziran 1713'te tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1157, vr.42b*).

V.I.XII. Erekllice Zaviyesi

Maraş merkezinde bulunan Erekllice Zaviyesi'nin bulunduğu mahal şimdilik tespit edilememiştir. Maraş'ta bulunan Erekllice Zaviyesi'ne mutasarrıf olan Hasan'ın vefatı nedeniyle boş kalan yerine 29 Şevval 1117/13 Şubat 1706'da Ali göreve getirilmiştir (BOA. 295/15003).

V.I.XIII. Hücrat-ı Darülfan Zaviyesi

Hücrat-ı Darülfan Zaviyesi'nin Maraş'ta bulunduğu yer incelenen arşiv kayıtlarından şimdilik tespit edilememiştir. Adından çok sayıda hücreden meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Hücrat-ı Darülfan Zaviyesi'nde çalışan vakfın görevlileri bazı işleri ücret almadan yaptığı anlaşılmaktadır. Maraş'ta Hücrat-ı Darülfan Zaviyesi vakfının mütevellisi Ebu Bekir'in vefatı üzerine Veli'nin oğlu Hacı Mustafa ücretsiz şeyhliğe Cemaziyevvel 1129/Nisan-Mayıs 1717'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 45b*). Hücrat-ı Darülfan Zaviyesi vakfının mütevellisi ve şeyhliğine mutasarrıf olan Veli'nin oğlu Hacı Mustafa vefatı etmesi üzerine boş kalan yerine Şeyh Mehmed 2 Zilkade 1218/17 Mart 1801 tarihinde berat verilerek göreve getirilmiştir (*VAD.No: 561,s.61*).

V.I.XIV. İbrahim Baba Zaviyesi

İbrahim Baba Zaviyesi'nin Maraş'ta bulunduğu mahalle bilinmemektedir. Zaviyeye sadece zaviyedar ataması tespit edilmiştir. İbrahim Baba Zaviyesi'nde bir akçe ile zaviyedar Hasan'ın vefatı üzerine Muharrem 1126/Ocak-Şubat 1714'te yerine Hacı İbrahim'e berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.43a*).

V.I.XV. Kahraman Zaviyesi

Kahraman Zaviyesi'nin de üzerinde tek berat kaydı bulunmaktadır. Maraş'ta zaviyenin bulunduğu mahal bilinmemektedir. Buraya zaviyedar görevlendirilmesi yapılmıştır. Kahraman Zaviyesi'nin iki akçe ile zaviyedarı Seyyid Mustafa'dan Abdullah'ın kendi üzerine almıştır. Durumun anlaşılması ile Zilkade 1111/ Nisan-Mayıs 1700 Seyyid Mustafa işine devam etmiştir (*VAD.No: 1159, vr.44b*).

V.I.XVI. Merdani Zaviyesi

Merdani Zaviyesi, Maraş merkezinde yer alan zaviyelerden biri olup, Maraş'ta nerede olduğuna dair bilgi mevcut değildir. Alaüddeve Bey tarafından yaptırıldığına bakılırsa XV. yüzyıl sonlarında inşa edilen Merdani Zaviyesi'ne zaviyedar tayin edilmiştir. Alaüddeve vakıflarından Merdani Zaviyesi'nin adı belirtilmeyen zaviyedarın rızası ile mutasarrıflardan Hasan'ın vefatından sonra Ali Recep 1133/Nisan-Mayıs 1721'de beratla görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 50b*).

V.I.XVII. Mahmud Dede Zaviyesi

Alaüddeve Bey tarafından yaptırılan Mahmud Dede Zaviyesi adına bir berat kaydı mevcuttur. Zaviyenin Maraş'ta bulunduğu yer şimdilik bilinmemektedir. Alaüddeve vakıflarından atanana ücret verildiğine bakılırsa XV. yüzyılın sonlarında inşa edildiği söylenebilir. Alaüddeve vakfından ücret alan Mahmud Dede Zaviyesi zaviyedarları Hacı Hüseyin ve Ali'nin işine son verilmiş ve yerlerine Maraş kadısının arzı ve merkezin beratını göndermesiyle Safer 1134/Kasım-Aralık 1721'de Hüseyin atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr.51b*)

V.I.XVIII. Mahruz Zaviyesi

Yeri belli olmayan Mahruz Zaviyesi de Alaüddeve Bey tarafından inşa ettirilmiştir. Öyle ise XV. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği söylenebilir. Buraya merkez tarafından zaviyedar tayini yapılmıştır. Alaüddeve Bey vakıflarından Mahruz Zaviyesi'nin zaviyedarları Ali ile Hasan ortak çalışan görevlilerken Ali'nin vefat etmiş, hissesi oğlu Hüseyin Halife'ye geçmiştir. Hüseyin Halife ve babasının ortağı Hasan Cemaziyelahir 1169/Mart-Nisan- 1756'da eski beratla tayin edilmişlerdir (*VAD.No: 1135, vr. 13b*).

V.I.XIX. Omuzu Güçlü Zaviyesi

Maraş'ın ziyaret yerlerindendi. Nitekim Evliya Çelebi de Omuzu Güçlü Zaviyesi'nden ziyaret yeri olarak bahsetmiş, adını Omuzu Küçi Dede olarak söylemiştir (*Seyahatname, 2005: 176*) Ancak *Hurufat* kayıtlarında Omuzu Güçlü olarak geçmektedir (*VAD.No: 1157, vr. 54a*). Alaüddeve Bey tarafından muhtemelen XV.

yüzyıl sonlarında yaptırılmış olup, günümüze ulaşmayan Omuzu Güçlü Zaviyesi'nin Maraş'ta bulunduğu mevki şimdilik tespit edilememiştir.

Omuzu Güçlü Zaviyesi'nin XVI. yüzyılın ikinci yarısında önemli denebilecek vakıf geliri vardı. 1563 yılında 820 akçelik gelire sahip olduğunu Solak tespit etmiştir (Solak, 2004: 217).

Omuzu Güçlü Zaviyesi'ne değişik görevlere atamalar mevcuttur. Omuzu Güçlü Zaviyesi'ne mutasarrıf olan Seyyid Mustafa'dan alıp adları belirtilmeyen kişiler kendi üzerlerine aldığı anlaşılması neticesinde Seyyid Mustafa Maraş naibinin arzıyla Muharrem 1136/Ekim 1723'te merkezce yeniden göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.54a*). Mutasarrıf Seyyid Mustafa'nın azlini icap ettiren bir durum ortada yokken Mehmed Veli'nin sahte yazıyla göreve geldiği tespit edilmiştir. Bunun üzerine Mehmed Veli'nin işine son verilerek Seyyid Mustafa Maraş naibi Seyyid Yusuf'un arzıyla merkezce Muharrem 1136/Ekim 1723'te hakkı teslim edilmiştir (*VAD.No: 1119, vr.191a*).

V.I.XX. Seki Kaya Zaviyesi

Maraş merkezinde yer alan Seki-Kaya Zaviyesi'nin kim tarafından yaptırıldığı ve nerede olduğu şimdilik bilinmemektedir. Zaviyeye görevliler tayinle gelmekte idi. Maraş'ta Seki-Kaya Zaviyesi'ne mutasarrıf olan Ali'nin oğlu Mahmud'a memuriyetini devretmiş Maraş naibi Abdulvahhap'ın arzıyla Safer 1103/Ekim-Kasım 1691'de merkez tarafından gönderilen beratla Mahmud atanmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 44a*)

V.I.XXI. Sekizar ve Yedim Baba Zaviyesi

Maraş merkezinde yer alan Sekizar ve Yedim Baba Zaviyesi'ne dair *Hurufat* kayıtlarında ortak tek berat kaydı vardır. Zaviyelerin buldukları mevki bilinmemekle birlikte ortak kayıttan birbirlerine yakın yerlerde oldukları anlaşılmaktadır. Maraş'ta Yedim Baba Zaviyesi ve Sekizar Zaviyesi Mehmed'in üzerinde olup, beratta belirtilmeyen işinde gereken mesleki bilgiden yoksunluğu ve cahilliği tespit edilmiştir. Bu nedenle görevine son verilmiş ve boş kalan yerine Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693'te diğer Mehmed beratla tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47a*).

V.I.XXII. Seyyid Mazlum Zaviyesi

Günümüzde Ulucami olarak bilinen Alaüddevle Camii'nin güney tarafında yer alan Seyyid Mazlum Zaviyesi (Solak, 2004: 216), Alaüddevle'nin yaptırdığı Ulucami ve çevresindeki külliye'nin bir parçasını oluşturmaktadır. Bu durumda Seyyid Mazlum, Alaüddevle zamanında yani XV. yüzyılda yaşamış bir âlim idi. (Baş ve Tekin, 2007: 121).

Seyyid Mazlum Zaviyesi'nin mutfağı, mahzeni, misafir hücreleri, kileri ve ayrı yerde bulunan tuvaletleri ile (Baş ve Tekin, 2007: 121) büyük bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. 1913'te işlevini kaybeden zaviyenin vakıf gelirleri bazı büyük camilere verilmiştir. Günümüze kalıntısı bile ulaşmayan zaviyenin (Özkarıcı, 2007: 1208) bakımsızlık neticesinde yıkılmış olmalıdır.

Seyyid Mazlum Zaviyesi'ne genellikle zaviyedar atamaları bulunmaktadır. Bu iş için atanan kişilerin vefat etmesi durumunda yerlerine oğulları geçmekteydi. Ancak çocuğu bulunmayan kişilerin memuriyetleri kardeşlerine kalabiliyordu. Seyyid Mazlum Zaviyesi vakfının yarım hisse zaviyedarlığına Hasan, Mehmed, Zekeriya ve Hüseyin Halifeler ortak mutasarrıflarken, Hüseyin'in çocuksuz olarak vefat etmesi nedeniyle yerine kardeşleri Hasan, Mehmed ve Zekeriya Maraş kadısının arzıyla 9 Cemaziyelahir 1226/1 Temmuz 1811'de ellerinde beratla merkezden tayinleri yapılmıştır (BOA.C.Ev.122/6067). Zaviyenin zaviyedarları Ahmed ve Osman adlı iki kardeşler ortak olarak mutasarrıflar iken Ahmed'in çocuksuz olarak vefat etmesi üzerine boş kalan yerine kardeşi Osman'a 17 Zilkade 1231/9 Ekim 1816'da merkez tarafından yeniden berat gönderilmiştir (BOA.C.Ev. 327/16641).

V.I.XXIII. Süleyman Dede Zaviyesi

Maraş merkezinde yer alan Süleyman Dede Zaviyesi'nin bulunduğu mahalle bilinmemektedir. Zaviyeye bazı atamalar yapılmış, takip edilerek vefat eden kişinin yeri boş bırakılmadan yeni biri işe başlatılmıştır. Maraş'ta Süleyman Dede Zaviyesi'ne mutasarrıf İbrahim'in vefat etmesi üzerine Maraş naibinin arzıyla merkezce Cemaziyellevvel 1126/Mart-Nisan 1714'te boş kalan yerine Ali getirilmiştir (VAD.No: 1157, vr.43b). Ali'ye isimleri belirtilmeyen bazı kimselerin karıştığı anlaşılmış ve Ali naip Ahmed'in arzıyla İstanbul'dan gelen emirler Cemaziyelahir 1143/Aralık-Ocak

1730-1731'de eski işine devam etmiştir (*VAD.No: 1145, vr.28b*). Ali'nin vefatı ile Seyyid İbrahim Halife Şevval 1160/Ekim-Kasım 1747'de yerine tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 33b*).

V.I.XXIV.Vadi Dere Zaviyesi

Vadi Dere Zaviyesi'nin *Hurufat*'taki berat kaydından Maraş merkezinde bulunduğu anlaşılmaktadır, fakat bulunduğu mevki hakkında bilgiye şimdilik rastlanılmamıştır. Bu zaviyede zaviyedarlık mevcut olup meslek babadan oğula geçmiştir. Vadi Deresi Zaviyesi'nin zaviyedarı Hüseyin'in vefat etmesi nedeniyle boş kalan yerine Maraş naibinin arzıyla Muharrem 1126/Ocak-Şubat 1714'te oğlu Mehmed'e merkez tarafından zaviyedarlık beratı verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.42b*)

V.II. BUK'ALAR

Buk'a kelimesi "*ülke, memleket, türbe, yatır*" anlamlarında olup (Parlatır, 2006: 215), içinde birçok yapının bulunduğu tasavvuf eseri karşılığı olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle buk'ada; medrese ile sıbyan mektebi gibi eğitim kurumları da bulunuyordu. Ayrıca zaviyey ve mescit bölümleri de mevcut idi (İpşirli, 1992: 386-387).

Maraş'taki buk'alar daha çok külliye yapısı teşkil edip genellikle yanlarında mescit ve camileri, mektepleri, medreseleri ve zaviyeleri ile büyük bir yapı oluşturmuşlardır. Aşağıda Maraş'ta bulunan buk'alar belgelerin ışığında incelenmiştir.

V.II.I. Ağa Veli Buk'ası

Ağa Veli Buk'ası, Ağa Veli tarafından inşa edilmiş olup (*VAD.No: 1139, vr. 159b*), Ağa Veli Camii'nin bunun içerisinde olduğu tahmin edilmektedir.

Ağa Veli Buk'ası'na XVIII. yüzyıl başlarında buk'adar tayinleri bulunmaktadır. Maraş'ta Kara Maraş Mahallesi'nde Ağa Veli Buk'ası'nda buk'adar Yusuf'un vefat etmesi üzerine yerine Recep 1139/Şubat-Mart 1727'de oğlu Mehmed merkez tarafından atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr. 119b*). Buk'adar Mehmed'in vefatı nedeniyle boş kalan yere ise Abdulmuttalib Safer 1149/Haziran-Temmuz 1736'da göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1145, s.101*).

V.II.II. Alacalı Buk'ası

Alacalı Buk'ası Hoca Durdu tarafından yaptırılmış (*VAD.No: 1145, s.89*) ancak inşa tarihi tespit edilememiştir. Hoca Durdu'nun vakıflarından biri olup bu nedenle bazı belgelerde Hoca Durdu Buk'ası olarak yer almıştır.

Buraya buk'adar tayinleri yapılmıştır. Hoca Durdu Buk'ası'nın buk'adarı Mevlâna Ahmed beratı bulunmadığından Rebiülevvel 1140/Ekim-Kasım 1727'de merkez tarafından beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 120b*).

Alacalı Buk'ası'nda eğitim veren müderrislerin varlığı da dikkati çekmektedir. Burada bir de medresenin hizmet verdiği veya medrese gibi kullanıldığı anlaşılmaktadır. Alacalı Mescidi yakınında Hoca Durdu'nun bânisi olduğu buk'anın müderrisi olan Surûrî Hacı Ahmed'in görevi bırakması üzerine oğlu Şeyh Ömer el-Bedri Safer 1146/Temmuz-Ağustos 1733'te babasının boş kalan memuriyetine atanmıştır (*VAD.No: 1145, s.89*).

Alacalı Buk'ası'nın buk'adalarının ek iş olarak başka camilerde farklı görevlerde hizmet verdikleri anlaşılmaktadır. Alacalı Buk'ası'nda buk'adar ve Cami-i Kebir'de on akçe ile öğle vakti için ikinci imam olan Mehmed ve Ahmed ortak mutasarrıflar iken ellerinde olan berat zayi olmuştur. Beratın tekrar yenilenmesi sırasında ise Ahmed vefat etmiştir. Boş kalan yerine Maraş naibi Hoca-zâde Hacı Mehmed'in arzı ve Şeyhülislam Mevlâna Seyyid Mehmed Arif Dürrî-zâde Efendi işaretleri ile babasının yarı hissesine oğlu Ahmed ve diğer yarısına da beratı zayi olan Mehmed'e 1 Safer 1210/17 Ağustos 1795'te farklı beratlar verilmiştir (*VAD.No: 562, vr. 20*).

V.II.III. Alemlî Mahallesi Buk'ası

Adından da anlaşılacağı üzere Alemlî Mahallesi'nde bulunuyordu. Kim tarafından yapıldığı şimdilik bilinmeyen Alemlî Buk'ası'nın olduğu yerde cami ve mescit de mevcut idi.

Bu kurumun para vakfına yönetici ihtiyacından mütevellî ataması yapılmıştır. Alemlî Mahallesi'nde mescid ve buk'ada vakıf akçesine mütevellî lazım olduğundan

yarım akçe ücretle Hacı Abdunnebi Halife Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Recep 1147/Kasım-Aralık 1734'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.94*).

V.II.IV. Hacı Bayezid Buk'ası

Bayezitoğulları'ndan Hacı Bayezid-zâde Abdullah tarafından yaptırılan cami gibi buk'a da onun tarafından inşa ettirilmiş olmalıdır. Buk'aya, buk'adamların *ders vermek*" şartıyla vazife verildiğine bakılırsa mektep gibi de kullanılıyordu. Hacı Bayezid Buk'ası'nda "*ders dimek*" şartıyla buk'adar olan Ahmed ve Mustafa ortak mutasarrıflar iken Mustafa'nın hissesini kardeşi Mehmed'e bırakması sebebiyle Cemaziyelahir 1122/Temmuz-Ağustos 1710'da Mehmed'e berat verilmiştir (*VAD. No: 1157, vr. 39*). Öğretim yaptırma şartı ile mutasarrıf Mehmed ve Ahmed ortaklarken Mehmed 'in işi bırakmasından sonra sahip olduğu yarım hisseye Maraş naibinin arzıyla Şevval 1125/Ekim-Kasım 1713'te Ahmed devralmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 42b*).

V.II.V.Kadı Muslihüddin Buk'ası

Kadı Muslihiddin Buk'ası, Bektutiye Mahallesi'nde cami ile birlikte Kadı Muslihiddin tarafından yaptırılmıştır (BOA. C.Ev. 155/7680; *VAD.No: 1157, vr. 39b*).

Kadı Muslihiddin Buk'ası'nda tedris şartıyla görev alan buk'adamların yaşlanması nedeniyle işi yapacak kuvvette genç kişilerin göreve getirildikleri anlaşılmaktadır. Maraş'ta Bektutiye Mahallesi'nde Kadı Muslihüddin Buk'ası'nda buk'adar talebesine ders verme şartıyla görevlendirilmiş iken hâlâ mutasarrıfı Mehmed'in ders verme gücü olmadığı, görevini aksattığı halde işine devam etmesi üzerine görevden alınmıştır. Yerine tedris gücüne sahip olan Ahmed'e Zilkade 1122/Aralık-Ocak 1710-1711'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 39b*). Buk'adarlık vazifesinin aile üyeleri arasında pay edilmesine bakılırsa görevin, ailenin ortak mirası olarak görülmektedir. Muslihüddin Buk'ası'nın evladdan buk'adarı Mehmed'in ölmesi üzerine oğulları Fazlullah ve Ahmed'e ve eşit derecede kardeşinin oğlu Ömer'e Muharrem 1129/Aralık-Ocak 1716-1717'de beratları verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 45a*).

Kadı Muslihiddin Buk'ası'nda duagû ve vakfi için müteveli de mevcuttur. İki akçe ile duagû Abdullah'ın vefatı üzerine yerine Zilkade 1122/Aralık-Ocak 1710-1711 Şeyh Ahmed tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 39b*). Mütevelliliğin üçte bir hisse ve

yarımın üçte bir hissesine mutasarrıf olan Seyyid Ali ve Muslihiddin ortak vazifede iken Muslihüddin vefat etmiş ve yerine ortağı Seyyid Ali'ye Cemaziyelahir 1180/Kasım-Aralık 1766 berat verilmiştir (*VAD.* No: 1156, vr. 12a).

V.II.VI. Restebaiye Bukası

Restebaiye Buk'ası, adından da anlaşılacağı üzere Restebaiye Mahallesi'nde bulunmakta idi. Burada bulunan camii, medrse yapıları muhtemelen buk'anın bir parçası durumunda idi.

Burayla ilgili bir tek belge tespit edilmiştir. Restebaiye Buk'ası'na mutasarrıf Mehmed'in vakfın malını yiyip ardından hizmeti terk etmiştir. Bu durumun tespitinden sonra görevden alınmış ve yerine Ali Halife Cemaziyevvel 1135/Şubat-Mart 1723'te göreve başlamıştır (*VAD.* No: 1157, vr. 53b).

V.II.VII. Şadi Bey Bukası

Şadi Bey, Alaüddeve'nin komutanlarından biri olup, onun tarafından yaptırılmıştır (Solak, 2004: 213). Şadi Bey Buk'ası'nda cami de mevcut idi. Şadi Bey Buk'ası ve Camii vakfının günlüğü on akçe nazırı Seyyid Ahmed'in beratı zayi olmuştur. Kaydı bulunduğundan Seyyid Ahmed'in beratı Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725'te yeniden verilmiştir (*VAD.*No: 1119, vr. 192b). Ahmed'in vefatı durumunda oğlu Seyyid İsmail Halife Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da beratla nazır olarak atanmıştır (*VAD.*No: 1091, vr.157a).

V.III. TÜRBELER ve ZİYARETGÂHLAR

Arapça "*türab*" kelimesinden gelen türbe; ölünün gömülü bulunduğu mezarın üstüne yapılan binaya denir (Pakalın, 1983: 539). Türbeler, âlimler, şeyhler, devlet adamları gibi kutsal sayılan büyüklerin mezarları için yapılıyordu. Bunlar kubbeli veya kubbesiz olarak yapılan binalardır. Halk arasında daha çok herhangi bir özelliğiyle topluma önder olmuş, önemli sayılmış kimselerin mezarlarına türbe denmiştir. Bunlar daha çok üstüne bina yapıldığı gibi duvar veya parmaklıkla çevrilerek de diğer mezarlardan ayrılmışlardır (Çifci, 1995: 169).

Maraş merkezinde *Hurufat* kayıtlarında ise Maraş'ta iki türbenin varlığı tespit edilmiştir. Evliya Çelebi'nin XVII. yüzyılda şehri ziyaretinde bazı türbe ve ziyaretgâhlardan bahsetmiştir (Evliya Çelebi, 2005: 175). Aşağıda bu türbeler incelenecektir.

Buna göre; Veli Fakih Sultan oldukça ünlü idi. Omuzu Kuçi Dede, Melami ulularından Derdimend Baba, Çomaklı Sultan, Sahabe-i Kiramdan Mâlik Eşter, Karlı Baba, Çamçiraz Baba, büyük bir türbe içinde yatan Hz. Ukkâşe, Hz. Peygamber'in "aşbâzi" Çümcemeddin, Hz. Ukkâşe'nin batısında Kâfir Dağı dibinde İbrahim Dede, Sadeddin-i Taftazanî, medfun Alaüddevle Camii'nde Manav Ali b. Balı Efendi'dir.

V.III.I. İlyas Hacı Türbesi

İlyas Hacı'nın şahsı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Buraya imam atamasından türbenin aynı zamanda mescit olarakda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Maraş'ta İlyas Hacı Türbesi'nde imam Hacı Mehmed'in vefatı üzerine oğlu Ahmed yarım akçe ile Cemazeyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720'de bu göreve getirilmiştir (VAD.No: 1157,vr.49a).

ALTINCI BÖLÜM
MARAŞ'TA
SOSYAL VE SANAYİ İÇERİKLİ YAPILAR

VI.I. İMARETLER

İmaret; bina, yapı anlamına gelmekte olup, öğrencilerin ve fakirlerin yemek yedikleri yerdi. Bazı imaretlerde yemeklere ek olarak adam başı günde 3-5 akçe dağıtılırdı (Cl. Huart, 1968: 985).

İmaretler, cami, bimarhane, tabhane, aşhane, mektep, medrese, tekke, kütüphane, kervansaray,han, hamam ve banisinin türbesi gibi yapılardan oluşmaktadır. İmaretlerin bünyesinde bulunan hayır eserleri daha çarşılar ve arasteler yakınında kurulurdu. Çarşıdaki bazı iş yerlerinin icar gelirleri imareti yaşatmak için vakfedilirdi (Ergin, 1936: 34-40). Yukarıdaki kısa açıklamadan imaretin iki manada kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yani aş evinin dışında birçok yapının birliğine de imaret denilmekteydi.

İmaretten yemek yiyenler öncelikle misafirler, külliyedeki görevliler ve öğrencilerdi. Bunlardan başka ihtiyaç sahiplerinin de yemek yedikleri bilinmektedir (Ertuğ, 2000: 219-220).

Maraş'ta sade bir imaret mevcut olup banisi Alaüddeve Bey idi. İmaret-i Nebeviye, çevresinde cami, mescit, mektep, medrese teşekkülünü kapsayan ve hizmet veren vakıf kurumu idi. Aşağıda bu kurum incelenecektir.

VI.I. I. İmaret-i Nebeviye

Maraş'ta XVII. yüzyılda iki imaret mevcut idi. Nitekim Evliya Çelebi, Maraş'ta İmaret-i Ulu Cami ve İmaret-i Kadriye olmak üzere iki imaretten bahsetmektedir (Seyahatname, 2005: 175). Aynı yerde zikredilen “*Muhammedî ve İmaret-i Ulu Cami*” XVIII. yüzyıl belgelerinde “*İmaret-i Nebeviye*” olarak geçen yer olmalıdır.

İmaret-i Nebeviye, Alaüddeve Bey tarafından XV. yüzyılın sonlarında, aynı adı taşıyan İmaret-i Nebeviye Medresesi ile Ulu Cami'nin yanına yaptırılmıştır (Yinanç, 1989: 130). Bektutiye Medresesi'nde yakının da olan imaretin öğrencilerin barınma, yeme-içme ihtiyaçlarını karşıladığı anlaşılmaktadır.

İmaret-i Nebeviye Ulu Cami'nin kuzeyinde bugün abdest alınan yerde bulunmakta idi (Baş, Tekin, 2007: 115). 1906 yılında fonksiyonunu hala devam ettirilen imaret (Özkarıcı, 2007: 1206), 1914 yıllarında göre harap bir haldedir (Atalay, 1973: 166).

İmaret-i Nebeviye'nin zengin vakıfları vardı. 1563 senesinde, yıllık gelirleri 500 akçe olan bir bağ, 1200 akçe ile Geyiksazı köyü, 2831 akçe olan Hopur köyü ile Gençce/Kandil, Kınalı Burun, Hacmak, Boz, Kanlı Tepe, Yeni Pınar ve Kızıl Çağıl mezarları, 1200 akçe gelirleri olan Hopur köyü ve Öküz Alanı, Öküz Viranı, Osman Öyüğü, Kavacık, Kara Kaya ve Taş Timur Viranı mezarları, 5.050 akçe olan Kara Ağaç köyünün yarısı, 660 akçe ile Zeytun köyünde bir bağ (Yinanç, Elibüyük: 38, 49, 115, 173, 278, 287) imaretin vakıfları arasında bulunuyordu.

İmarette günlük ekmek alan kişiler merkeze gönderilen arz ile atanmışlardı. Bu vazife babadan oğula geçmekte idi. Şeker Dere Sakinleri tarafından Şeyh Hüseyin'in görevi devretmesiyle Şeyh Mehmed 3 adet ekmeğe atanmıştır (*VAD.No: 1119*, vr. 193a). Babası Şeyh Mehmed'in vefatı ile bu görev 5 adet ekmekle oğlu Seyyid Mehmed Halife tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145*, s.116).

İmarette görev yapan kişilerin görevleri ile ilgili açıklama vakıf görevlileri bölümünde ayrıca ele alınacaktır. Aşağıda İmaret-i Nebeviye'de hizmet eden görevlilerin listesi tablo halinde hazırlanmıştır.

Tablo 2. İmaret-i Nebeviye görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Mütevelli	---	Mehmed Efendi	Şaban 1154/Ekim-Kasım 1741	Beratla tayin	(VAD.No: 1145, s.116)
Nazır	---	Mehmed	Ramazan 1135/Haziran-Temmuz 1723	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 54a)
Nazır ve Cabi	---	İsmail	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Nazır ve Cabi	8 akçe	Abdullah ve Feyzullah	Şevval 1162/Eylül-Ekim 1749	Babaları İsmail'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Cabi	---	Mehmed	Receb Sene 1134/Nisan-Mayıs 1722	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Katip	1 akçe	Şeyh Mehmed	Şevval sene 1122/Kasım-Aralık 1710	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
Katip	---	Şeyh Mehmed	Cemaziyelevvel Sene 1131/Mart-Nisan 1719	Katiplik için yer boş olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 47b)
Katip	10 akçe	Seyyid İshak Halife	Receb 1150/Ekim-Kasım 1737	Babası Saçaklı Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.105)
Şeyh (yarım)	---	Şeyh Mehmed	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Bosnevî Mehmed'in kendi üzerine aldığıının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Şeyh	---	Şeyh Mehmed	Safer 1133/Aralık 1720	Bazı kimselerin müdahale ettiğiin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50a)
Şeyh	5 akçe	Şeyh Ali	Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726	Yeniden göreve gelmiştir.	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
Tabbah	---	Mustafa	Cemaziyelahir 1117/ Eylül-Ekim 1705	Durmuş Ali'nin ihanet ettiği anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Tabbah	---	Durmuş Ali	Receb 1118/Ekim-Kasım 1706	Durmuş Ali'nin üzerinden Mustafa'nın aldığıının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 38a)
Tabbah	---	Şeyh-zade Remzi Mehmed	Ramazan 1120/Kasım-Aralık 1708	Durmuş Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Tabbah	---	Mehmed	Cemaziyelevvel 1123/Haziran-Temmuz 1711	Durmuş Ali'nin oğlu Mehmed var iken diğer Mehmed'in üzerine aldığıının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
Tabbah	---	Şeyh-zade Remzi Mehmed ve Şeyh Mehmed	Zilkade 1123/Aralık-Ocak 1711-1712	Şeyh-zade Remzi Mehmed ile Şeyh Mehmed'in üzerinden diğer Mehmed aldığıının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 40b)
Tabbah	---	Mehmed	Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711	Mehmed'in üzerinden diğer Mehmed almasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 41)
Tabbah	---	Ahmed ve Mehmed	Cemaziyelahir 1123/Temmuz-Ağustos 1711	Şeyh Mehmed'in hissesinin yarısını bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 41b)

Tabbah	5 akçe	Mehmed	Recep 1123/Ağustos- Eylül 1711	Mehmed'in görevi az olduğundan ücretle tayin	(VAD.No: 1157, vr. 41b)
Tabbah	---	Durmuş Ali-zade Mehmed ve Ahmed	Recep 1129/Haziran- Temmuz 1717	Mehmed görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Tabbah	---	Durmuş Ali-zade Mehmed ve Ahmed	Rebiülahir 1130/Mart-Nisan 1718	Hacı Hasan'ın kendi üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Tabbah	--	Şeyh Hasan ve Bosnevi Mehmed	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Bazı kimselerin müdahale ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Tabbah	--	Mehmed ve Ahmed	Recep 1131/Mayıs- Haziran 1719	Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 47b)
Tabbah	--	Bosnevi Mehmed	Rebiülevvel 1132/Ocak-Şubat 1720	Ahmed, Mehmed ve diğer Mehmed'in görevi kendi üzerlerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
Tabbah (yarım)	--	Abdülbaki ve Hacı Mehmed	Recep 1132/Mayıs- Haziran 1720	Küpçüoğlu Mehmed'in vefatı ile eski beratla tayin	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Tabbah	--	Ali	Ramazan 1132/ Temmuz-Ağustos 1720	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Tabbah	--	Hacı Hüseyin, Hacı Davud, Hüseyin, Yusuf ve Mehmed	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Mehmed, Ahmed, Yusuf, Ali ve Selim'in görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Tabbah	--	Şeyh Mehmed, Durmuş Ali'nin oğlu Monla Mehmed, Monla Ahmed ve Durmuş Ali'nin oğlu Bosnevi Ali	Zilkade 1133/Ağustos- Eylül 1721	Hacı Hasan, Hacı Davud, Hasan ve Bosnevi Mehmed'in haksızlıkla görevi üzerine aldıkları anlaşılıp, görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Tabbah	--	Şeyh Hasan ve Bosnevi Mehmed	Muharrem 1134/Ekim-Kasım 1721	Hacı Ahmed, Hacı Mehmed ve Göbeç Mehmed'in sebepsiz görevi üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Aşçı	--	Hacı Hasan	Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718	Durmuş Ali-zade Mehmed ve Ahmed'in hizmetlerini terk etmeleri üzerine görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Aşçı	--	Şeyh Mehmed	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Mehmed ve Ahmed'in görevi üzerlerine aldıkları anlaşılıp, görevden	(VAD.No: 1157, vr. 47a)

				alınmalarıyla	
Aşçı	--	Ahmed ve Mehmed	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Şeyh Mehmed'in haksızlık ettiği anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Aşçı	--	Şeyh Mehmed	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Mehmed ve Hasan'ın görevi kendi üzerlerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Kilerci	0,5 akçe	Halil ve Hasan	Zilkade 1132/Eylül-Ekim 1720	Ali'nin haksızlıkla görevi üzerine aldığına anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Ateş-baz	5 akçe	Mehmed, Ahmed, Yusuf ve Şeyh Mehmed	Muharrem 1133/Kasım-Aralık 1720	Babaları Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Ateş-baz	6 akçe	Hasan	Ramazan 1137/Mayıs-Haziran 1725	Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 193a)
Ateş-baz	6 akçe	Hasan	Şevval 1178/Mart-Nisan 1765	Mehmed'in Hasan vefat etti diyerek görevi üzerine almıştır. Vefat etmediği anlaşılan Hasan'a berat verilmesiyle	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
Ateş-baz	6 akçe	Mehmed	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	Hasan'ın bir yolla işi kendi üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
Ateş-baz	6 akçe	Hüseyin Halife	12 Ramazan 1192/---Eylül-Ekim 1778	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 19a)
Duagu	1 akçe	Şeyh Mehmed	Safer 1105/Ekim 1683	Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 47b)
Duagû	--	Mehmed	Recep 1108/Ocak-Şubat 1697	Yenileme	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Duagû	10 akçe	Şeyhülkurra Seyyid Hüseyin	Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713	Şeyhülkurra Seyyid Hüseyin'in fakir olduğundan Kuran okumak şartıyla tayin edilmiştir.	(VAD.No: 1157, vr. 41b)
Duagû	5 akçe	Mahmud	Safer 1125/Şubat-Mart 1713	Şeyh Hasan'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
Duagû	1 akçe	Ali	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Duagû	5 akçe	Şeyh Seyyid Mehmed	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Şeyh Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Duagû	1 akçe	Veli	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Duagû	5 akçe	Şeyh Mehmed	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Zayi olan berat tayini	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
Duagû	5 akçe	Mahmdu Halife	Ramazan 1145/Şubat-Mart 1733	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.85)

Duagû	10 akçe	Abdulmuttalib Halife	Ramazan 1155/Ekim-Kasım 1742	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Duagû	5 akçe	İsmail'in oğlu Mehmed	Recep 1158/Temmuz-Ağustos 1745	Mahmud'un vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 30b)
Duagû	5 akçe	İsmail Efendi'nin oğlu Feyzullah	Şaban 1158/Ağustos-Eylül 1745	Ali'nin yerine atama	(VAD.No: 1148, vr. 31a)
Ferraş	2 akçe ve 2 çift ekmekekle çorbası ile	Hasan	Recep 1115/Kasım-Aralık 1703	Yenileme	(VAD.No: 1157, vr. 36)
Ferraş	1 akçe	Ali	H.1115/M. 1703-1704	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Ferraş	--	Ömer	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Ferraş	1 akçe	Ebu Bekir	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
Ferraş	2 akçe	Halil	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
Ferraş	2 akçe	Halil	Zilhicce 1144/Mayıs-Haziran 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.82)
Ferraş	1 akçe	Halil	Zilhicce 1146/Mayıs-Haziran 1734	Ebu Bekir'in hizmeti terk etmesi üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.91)
Ferraş	1 akçe	Hasan	Safer 1162/Ocak-Şubat 1749	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
Meremmi m ve Ferraş	1 akçe	Mehmed	Zilhicce 1123/Ocak-Şubat 1712	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 40b)
Meremmi m ve Ferraş	2 akçe	Musa	Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
Loğkeş	2 akçe	Ramazan'ın oğlu Halil	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Loğkeş	2 akçe	Halil	Recep 1146/Aralık-Ocak 1733-1734	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.90)
Loğkeş	2 akçe	Mehmed Halife	Muharrem 1153/Mart-Nisan 1740	Halil'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.112)
Loğkeş	2 akçe	Ali	Rebiülahir 1165/Şubat-Mart 1752	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Müvezzi	--	Şeyh Hüseyin ve Şeyh Ahmed	Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735	İlk atama	(VAD.No: 1145, s.95)
Müvezzi	Ücretsiz	Şeyh	Ramazan 1148/	Şeyh Hüseyin ve Şeyh	(VAD.No:

		Bosnevi Mehmed	Ocak-Şubat 1736	Ahmed'in üçte bir hissesini devretmesiyle	1145, s.99)
Müvezzi	--	Ahmed	Şevval 1154/Aralık-Ocak 1741-1742	Şeyh Hüseyin ve Şeyh Ahmed'in görevlerini Ahmed'e devretmeleriyle	(VAD.No: 1145, s.116)
Müvezzi	--	Seyyid Mehmed	Zilhicce 1155/Ocak-Şubat	Bosnevi Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Müvezzi	--	Hacı Ahmed'in oğlu İbrahim	Rebiülahir 1159/Nisan-Mayıs 1746	Ahmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 31b)
Müvezzi	--	Hacı Ömer'in oğlu Ahmed	Şaban 1162/Temmuz-Ağustos 1749	Hacı Ahmed'in oğlu Abdullah'ın görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Taamiye	5 akçe	Seyyid Mehmed	Muharrem 1156/Şubat-Mart 1743	Babası Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Cüzhân (5 adet cüz)	--	Hüseyin	Cemaziyelevvel 1130/Nisan-Mayıs 1718	Zayi olan berat tayini	(VAD.No: 1157, vr. 46b)

VI.II.HAMAMLAR

Isıtmak, sıcak olmak anlamındaki Arapça “*hamm (hammâm)*” kökünden Türkçe'ye hamam olarak geçmiştir. Hamamlar, suyun ısıtılarak insanların temizlenip, yıkanmaları için yapılan tesislerdir.

Tarihte en eski dönemden itibaren hamam binaları yapılmış, daha çok Roma döneminde yaygınlaşmıştır. İslam dininin temellerinden sayılan temizlik, Müslümanların da ayrıca önem verdiği bir konu olmuştur. Mimarisine de önem verilen bu yapıların İslam ülkelerinde ilkçağ mimarisinin plan sistemi kullanılmışken, Türk hamamlarında dört eyvan şekli ön plana çıkarılmıştır. Arap ülkelerinde çifte hamam pek yokken, Türkler birbirine bitişik erkek ve kadınlar için, iki binadan oluşan çifte hamamlar yapmıştır (Eyice, 1997: 402).

Hamamlar, Anadolu şehirlerinde külliyelerin bir parçasını teşkil etmiş veya müstakil olarak inşa edilmiştir. Hatta zengin Türk evlerinin, konaklarının ve saraylarının farklı bölümlerinde hamamlara yer ayrılmıştır. Selçuklu dönemi kervansaraylarında ve Osmanlı devri konaklama yerlerinde de hamamlar yapılmıştır (Önge, 1968: 139). Temizliğe insanlığın ve dinin gereği olarak dikkat eden Türk

toplumunun yaşadığı her yerde hamamlar mutlaka yerleşme düzeni içerisinde yer almıştır.

Anadolu Selçuklularından sonra hamamlar asıl Osmanlı döneminde gelişmiş; devletin sınırlarının ulaştığı her yerde irili ufaklı birçok hamam yapılmıştır (Küçükdağ, 1997: 46; Eyice, 1997: 414). Mimari bakımdan Osmanlı döneminde yapılan hamamların sanatsal bir zevkle inşa edildiği bilinmektedir.

Osmanlı döneminde, Maraş'ın şehir merkezinde de çeşitli mahallerde hamamlar bulunmaktadır. XVI. yüzyılın sonlarında Evliya Çelebi, beş hamam olduğunu yazmakta ancak bunlardan sadece Çarsu Hamamı, Çukur Hamam ve Boğazkesen Hamamı'nın adlarını vermiştir (Seyahatname, 2005: 175). İncelenen *Hurufat* kayıtlarına göre Evliya Çelebi'nin ismini verdiği hamamlardan yalnız Boğazkesen Hamamı'nın XVIII. yüzyılda varlığını hala koruyabildiği anlaşılmıştır. Ancak belgede nedense geçmeyen Çukur Hamamı da günümüzde hala hizmet vermektedir.

Aşağıda belgelerde adı geçen iki hamam aşağıda incelenecektir.

VI.III.I. Tekye-nişin Hamamı

Tekye-nişin Hamamı, Salihyye Cami yakınında olup, Hoca Durdu Mahallesi'nde yer almakta idi (*VAD.No: 1145, s.97; VAD.No: 1145, s.86*). Adından yola çıkarak bu hamamın bir tekkeye ait olduğu tahmin edilebilir. Belki de Evliya Çelebi'nin zikrettiği Kadiriye İmareti ad değiştirerek daha sonra işlevini sürdürmüştür.

Maraş'ta Tekye-nişin Hamamı'nın bir bir atama sırasında geçmektedir. Yanında olan camiye müezzin olan Şeyh Hüseyin'in Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da yeniden atanması yapılmıştır (*VAD.No: 1091, vr.156b*).

Tekye-nişin Hamamı'nın vakfa ait bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Hoca Durdu Mahallesi'nde bulunan Tekye Tekye-nişin hamamı, yirmi buçuk olan dükkânların tamamı, Koyunlu Mahallesi'nde bir göz dink ve değirmenin de yarısı Tekye-nişin Hacı Musa ve Hacı Mehmed'in vakfı olup mütevellisi olan Bosnevi Şeyh Mehmed'in vefat etmesi üzerine Abdulluttalib'e Rebiülevvel 1157/Nisan 1802'de yerine berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 29b*).

VI.I.II.Boğazkesen Mahallesi Hamamı

Boğaz Kesen Hamamı Maraş'ta XVII. yüzyılda mevcut idi. Evliya Çelebi'nin eserine aldığı Boğaz Kesen Hamamı (Seyahatname, 2005: 175), Boğazkesen Mahallesi'nde Boğazkesen Camii yakınında bulunmaktaydı (*VAD.No: 1148, vr. 28a*). Özkarcı, Dulkadirli hükümdar Alaüddeve'nin Ekmekci başı Hacı Ali Ağa bin Abdullah tarafından camii ile birlikte 1480-1515 yılları arası yaptırıldığını öne sürmektedir (Özkarcı, 2007: 1216). Ancak bu tezi doğrulayacak bir bilgi şimdilik mevcut değildir.

Maraş'ta Boğaz Kesen Hamamı'na dair tek belge Boğaz Kesen Mahallesi'nde hamama bitişik olan mescitle padişah izniyle camiye çevrilen Boğaz Kesen Mahallesi'ndeki Cami'nin hatipliğine ücretsiz olarak Şaban 1138/Nisan-Mayıs 1726'da Mahmud Halife tayin edilmiştir (*VAD.No: 1091, vr.157a*).

V.III. ÇEŞMELER

Farsça göz manasındaki çeşmden dilimize gelmiş olan çeşme; su çıkan kaynak, pınar ve gözlerin akıtıldığı küçük yapılara verilen addır. İlkçağ'da Yunan medeniyetinde çeşme binaları bulunmaktaydı. Benzer yapıdaki çeşmeler, Roma devrinde Anadolu şehirlerinde de yapılmıştı. Bizans devrinde daha küçük ölçülerde umumi çeşmeler vardı.

İnsanlar için temel yaşam kaynaklarından biri olan suya İslamiyet'te ayrı bir önem verilmiştir. Su sağlamanın sevabı çok olan hayır işlerinden biridir. Hz. Peygamber'in sadaka olarak su temininin en faziletli iş olduğunu söylemiş ve bu konuda teşvik edici birçok hadis nakledilmiştir. Bu sebeple inançlı insanlar birçok çeşme yaptırmış ve bunlara vakıflar tahsis etmişlerdir. Hayır sahipleri tarafından yapılarak halkın hizmetine sunulan çeşmeler, yaptıranların ismini almış veya buldukları yerin ismiyle anılmıştır.

Türklerin hayrat olarak yaptırdığı çeşmeler sadece şehir, kasaba, köy gibi yerleşim yerlerinde yaptırılmamış; ana yolların kenarlarında, açıklık, kırık yerlerde de inşa edilmiştir. Yollarda bulunan menzil çeşmeleri, açık arazide çoban çeşmeleri bulunmaktaydı (Eyice, 1993: 276-278). Anadolu Selçuklu döneminde ana yola yakın ön cephelerde, cümle kapısına yakın eyvan içinde yapıldığı gibi, müstakil olarak yapılanlar

da mevcuttu. Osmanlı devrinde daha çok meydan çeşmeleri yapılmıştır. Su mimarisinde dönemin teknolojisi ve malzemesinden faydalanılmış, bunun sonucu daha zarif ve çeşitli nitelikte su yapıları ortaya çıkmıştır (Önge, 1997: 11-18). Osmanlı döneminde hepsi de hayrat olan çeşmeleri şadırvan, sütun, meydan, iskele ve duvar çeşmeleri olarak ayrılmaktadır. İki veya üç cepheli çeşmelere çatal çeşme denilmekte olup, bunlar duvar ve meydan çeşmelerinin bir çeşidini oluşturmaktadır (Eyice, 1993: 279).

Maraş'ta eskiden beri çeşmeleriyle ün yapmış bir Anadolu kentidir. Nitekim Evliya Çelebi, şehir merkezinde yetmiş çeşme bulunduğunu ve hepsininde saf, berrak ve tatlı su aktığını yazmaktadır (Seyahatname, 2005: 175). Ancak *Hurufat* kayıtlarına göre iki çeşme incelenecektir.

V.III.II.Şems Hatun Çeşmesi

Şems Hatun Çeşmesi, çarşı içindeki Hatuniye Mahallesi'nde idi (*VAD.No:* 1159, vr. 43b). Şems Hatun Çeşmesi adına tek berat kaydı mevcut olup, buraya görevli ataması yapılmıştır. Hatuniye Mahallesi'nde Şems Hatun Çeşmeleri'nde kennas Veli vefat etmiş, yerine Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711'de Abdullah tayin edilmiştir (*VAD.No:* 1157, vr. 40a).

V.IV. KASTEL

Kastel; yer altı kanalları ile gelen suya ulaşmak için kısmen veya tamamen yer altında yapılan 10-40 basamaklı merdivenle inilen büyük su tesisleridir. Kasteller çeşme kadar kullanışlı olmamakla birlikte bazı ihtiyaçlar sonucu ortaya çıkmışlardır. Kastel için jeolojik yapının tünel açmaya müsait olması gerekmektedir. Çünkü kastellere su şehir dışındaki kaynaklardan kanallarla yer yüzüne çıkarılmadan dağıtılmıştır. Su kastele ulaşmadan iki kola ayrılmıştır. Biri içme suyu olarak havuzlara gelmiş, diğeri yıkanma ve tuvaletler için kullanıma elverişli hâle gelmesi için 1.20 m derinliğinde kaya içine oyulan yeterli genişlikte olan "*çimeceklik*"ten geçmiştir. Sade yapılan kastellerin evlere içme suyu gelene kadar önemini korumuştur. Kastellerin şehir dışından getirilen ve evlerin altından geçen suyun sağlıklı olduğu söylenemez. O dönemde suyun borular yerine tebeşir kayalar içinde akıtılmasından dolayı kirli sular temiz suya karışabiliyordu (Çam, 1984: 165-168).

Maraş'ta yukarıdaki açıklamaya uygun olarak bir adet kastel tespit edilmiştir. Aşağıda Maraş'ta bulunan Çatal Kastel incelenecektir.

V.IV.I. Çatal Kastel/Çifte Çeşmeler

Maraş'taki Çatal Kastel/Çift Çeşmeler'in yerin altında bulunduğu dair şimdilik bir kayda rastlanmamıştır. Maraş'ta sadece bir çeşmeye bu adın verilmesinden dolayı bulunan kastel özelliği taşıyan bir yapısı olduğu söylenebilir.

Maraş'ta Çatal Kastel demekle bilinen Çifte Çeşmeler'e vesair eski çeşmelerden akan su vakfının bir akçe ile mütevellisi olan Hacı Ahmed'in vefat etmesi üzerine boş kalan yerine Ahmed'in oğlu Mehmed'e Recep 1139/Şubat-Mart 1727'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119a*).

V.V. KÜTÜPHANELER

İnsanların yararlanmaları için tasnif edilmiş olan yazma ve basma kitapların bulunduğu yere kütüphane denmektedir (Pakalın, 1983: 346).

Yazıya İslamiyetin ilk dönemlerinden itibaren önem verilmiş; özellikle Türkler Müslüman olduktan sonra Türk-İslam kültürünün kitapla yayılmasına çalışmışlardır. Selçuklu devrinde oldukça fazla eser kaleme alınmış; kitap sayısı ve niteliğiyle ün yapan kütüphaneler açmışlardır (Küçükdağ, Arabacı, 1994: 192). Osmanlı döneminde kütüphanelerin sayılarının daha çok arttığı görülmektedir. Orhan Gazi döneminde Osmanlı topraklarına ulema göçünün hızlanması neticesinde kütüphaneler kurulmuş; buralarda kitap biriktirmeye başlanmıştır. Şehirlerde medreselerin yanı sıra kütüphaneler de kurulmuştur (Erünsal, 2003: 22-24).

Osmanlı Dönemi'nde Maraş'ta kütüphanelerin cami içinde veya mahallelerde de bulunduğu dair *Hurufat* defterinden belgeler bulunmaktadır. Aşağıda Maraş'ta yer alan kütüphanelere yer verilmiştir.

V.V.I. Alaüddevle Süleyman Bey Camii Kütüphanesi

Maraş'ta XV. yüzyıldan beri en büyük cami olarak şehirde hizmet veren Alaüddevle Süleyman Bey Camii'nin bir de kütüphanesi bulunmakta idi. Cami gibi

kütüphane bölümü Alaüddevle Bey tarafından XV. yüzyıl sonlarında inşa ettirilmiş olmalıdır.

Alaüddevle Süleyman Bey Camii Kütüphanesi'ne XVIII. yüzyılda görevli atamaları bulunmaktadır. Adı geçen kütüphanede nazır ve ferraşın çalıştığı görülmektedir. Alaüddevle Süleyman Bey Cami-i Kebiri'nde kütüphane nazırlığı beş akçe ile Maraş naibi Seyyid Süleyman Efendi'nin arzı ile Cemâziyi'l-âhire Sene 1164/Nisan-Mayıs 1751'de Şeyh Mehmed Efendi'ye beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 36a*).

Kütüphanedeki görevler babadan oğula geçiyordu. Şeyh Mehmed'in vefat etmesi üzerine oğulları Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali Muharrem 1177/ Temmuz-Ağustos 1763'te babalarının eski beratı gereğince merkez tarafından tayin edilmiştir. Alaüddevle Camii'nde bir buçuk akçe ile kütüphanede ortak çalışan ferraş Ebu Bekir ve Yusuf'un vefat etmeleri nedeniyle Yusuf atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr. 122*)

V.V.II. Acemiye Mahallesi Kütüphanesi

Acemiye Mahallesi Kütüphanesi, Acemiye Mahallesi'nde yer almaktadır. Acemiye Mahallesi'nde yaşayan mahalle sakinleri ve Hüseyin Efendi tarafından açılan kütüphaneye kitaplar vakfedilmiş; buraya değişik görevliler atanmıştır. Maraş'ta Acemiye Mahallesi'nde Hüseyin Efendi ve halkın vakf eylediği kütüphanenin mütevellisi ve hafız-ı kütübü olan Veli'nin vefat etmesi nedeniyle yerine Receb Sene 1126/ Temmuz-Ağustos 1714'te Ebu Bekir'e Maraş naibinin arzıyla berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43b*).

SANAYİ KURULUŞLAR

HAN, ÇARŞI VE DEĞİRMENLER

VI.I. HAN

Farsça bir kelime olup, “*kervansaray*” ve “*ribât*” olarak da anılan hanlar, kervanların güvenliği ve konaklaması için anayol kenarında tesis edilen yapılardı. Hanlar mal yapımı ve ticaret işlerinin birlikte görüldüğü yerlerdi ve isimlerini de burada üretilen mallardan alıyorlardı. Şehirlerarasında ve genellikle yollar üzerinde yapılan bu yapılarda kervanlar geçici olarak konaklar, beraberinde getirdikleri malları pazarlar ve para işlemlerini takip ederlerdi. Hanlar, Anadolu’nun Selçuklu hâkimiyetine girmesinin ardından XII. yüzyılın sonlarında milletlerarası ticaretin merkezi olmuştur. Ekonomi politikalarını ve fetihlerini milletlerarası ticaretin konumuna göre düzenleyen Selçuklu sultanları Anadolu’nun bir ucundan diğer ucuna, ana ticaret yollarından ara yollara kadar her alanda hanlar yaptırmışlardır (Turan, 1946: 492).

Osmanlı döneminde ise genellikle yerleşim merkezlerinin ticaretle ilgili bölümlerinde ya da külliyelerin içinde hanlara rastlanmaktadır (Küçükdağ, 2004: 263-299). Osmanlı dönemi hanlarının çoğu işlev bakımından açık bir avlu ve kapalı bölümlerden oluşmaktadır. Yolcuların kaldığı bölümlerde peykeler ve ocaklar bulunmakta, avlunun çevresinde ahırlar, depolar, yönetim birimleri vb. yer almaktadır (Akalin, 2002: 299-301).

Maraş, eski bir ticaret merkezi idi. XVII. yüzyılda çok sayıda şehir hanı mevcut idi. Evliya Çelebi, Maraş’ta altı hanın varlığından bahseder. Bunlardan, çarşı içinde Acem Hanı, Ulu Cami yakınında Müftü Hanı’nın adlarını vermektedir (Seyahatname, 2005: 175). *Hurufat Defterleri* ışığında değerlendirilen Maraş’taki hanların Taş Han’da tespit edilmiştir.

VI.I.II. Taş Han

Taş Han, Hatipzâdelerden Mehmed Efendi, Kalender Çelebi ve Ahmet Çelebi adlı üç kardeş tarafından Maraş Pazarı’nın ortasında yaptırılmıştır. Hanın üst katında 22 oda, alt katında üç oda bulunmaktadır (Özkarıcı, 2007: 376-377). Çarşının iç kısmında

yer alan Taş Han, günümüzde hâlâ ayakkabı imal edilen yerlerinden biri olarak kullanılmaktadır.

Taş Han'la ilgili sadece bir belge tespit edilebilmiştir. Maraş'ta Pazar ortasında Taş Hanı'nda bir akçeye mutasarrıf Hacı Ahmed'in vefat etmesi ile yerine Şeyh Hasan el-Manevi'ye Cemaziyelahir 1117/Eylül-Ekim 1705'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.37a*).

VI.II.AŞAĞI, ÇARŞI VE PAZARLAR

Aşağı; bir şehrin veya kasabanın kalabalık yerlerine ve alışveriş merkezlerine denilmiştir. Çarşı ve pazardan daha farklı bir özelliği olan aşağı, çok yerde şehir ve kasabaların sahilllerinde, alçak yerlerinde bulunmakla birlikte, ticaretle ilgili yapılar da oralarda kurulmuştur. Şehrin yerleşim yerleri ile varoşlar daha yüksekte olduğu için “*Yukarı*” “*Aşağı*” tabirleri bundan halkın diline girmiştir. Halk ve ticaret ile uğraşanlar “*aşağının malı*” deyimlerini batı şehirleri veya limanları anlamında kullanmışlardır (Pakalın, 1983: 96).

Maraş'ın “*Aşağıcılar*” bölümünün bulunduğu yer bilinmemekle birlikte, şehrin dışına doğru yerleşim yerinden uzakta alışveriş alanı olduğu tahmin edilmektedir. XVIII. yüzyıl başlarında Aşağıcılar'daki esnafların başına bir kütühdanın atandığı görülmektedir. Aşağıcılar arasına hirefler kütühdası İbrahim'in vefat etmesi üzerine yerine oğlu Mustafa'ya Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718'den berat verilmiştir. Mustafa'nın görevi bırakması nedeniyle yerine Seyyid Osman Rebiülahir 1158/Nisan-Mayıs 1745'te atanmıştır. Seyyid Osman'ın vefatı ile Safer sene 1208/Eylül-Ekim 1793'te yerine Seyyid Mehmed göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1142, vr. 103b*).

Çarşı ve pazarlar; Farsça dört taraf anlamına gelen “*çarsu*”dan bozma bir kelime olan çarşı, üstü kapalı pazar alanlarına verilen isimdir (Pakalın, 1983: 330). Alım-satım yerleri için pazar tabiri kullanırken, XVI. yüzyıl sonlarından itibaren çarşı kelimesi ön plana çıkmıştır (Ergin, 1963: 360). Pazarlar, kırsal kesimlerde mevsimlik oluşturulan alışveriş mekânları, köy ve kasabalarda, şehirlerin haftanın belli günlerinde kurulan açık alışveriş yerleri için kullanılmış bir kelimedir. Çarşı ise esnafın hizmet verdiği dükkânların toplandığı yerlerde kapalı alışveriş mekânlarına karşılık gelmektedir

(Özcan, 2007: 206-207). Pazar ile çarşı işlev bakımından farklı anlamlarda kullanılmıştır.

Maraş'ta XVIII. yüzyıllarda şehir merkezinde her daim açık olan çarşı, Alaüddeve Süleyman Camii'nin arkasındadır. Burada çeşitli meslek gruplarından oluşan birçok dükkân bulunmaktadır. Nitekim Evliya Çelebi, bu konuda biraz mübalağalı olarak 1045 adet dükkânın varlığına işaret etmektedir (Seyahatname, 2005: 175). Bu kadar çok olmasa da çarşıda dükkân sayısının az olmadığı anlaşılmaktadır.

Maraş Çarşısı, belgelerde “*suk*” (VAD.No: 1145, s.89), “*suk-ı sultaniye*” (VAD. No: 1145, s. 104), “*çarşı*” (VAD. No: 1145, vr. 29a) olarak geçmektedir. Burada vakit namazları için kahvehaneden camiye çevirilen saraçhanenin yanında Mehmed Bey Cami yaptırılmıştır (VAD. No: 1157, vr. 47b). Aşağıda VIII. yüzyılda Maraş Çarşısı ve burada iş yerleri bulunan esnaflar incelenecektir.

VI.II.I. Bakırcılar

Kırmızıya çalan metal bir maden olan bakır (Parlatır, 2006: 210) işiyle uğraşan esnafların oluşturduğu gruptur. Bakırcıların başında bir şeyh resmen görevli olarak merkez tarafından atanmıştır. Maraş'ta Bakırcılar taifesinin Şeyhi Seyyid Mehmed'in Şevvâl sene 1166/Ağustos 1753'te tayini yeniden yapılmıştır.

VI.II.II. Bezzazlar

Bezin çoğulu olan bezzaz; bezcilere manifatura eşyası satılan yere denilmekte idi. Sonraları bedesten manasına gelen bezzazistan olarak söylenmiştir (Parlatır, 2006: 228). Bazzazlar kethüdalığı Ali'nin vefatı ile Şeyh Ali Rebiülevvel 1124/Nisan-Mayıs 1712'de yerine tayin edilmiştir. Şeyh Ali'nin vefat etmesi üzerine de yerine oğlu Mehmed'e Receb sene 1137/Mart-Nisan 1725'te berat verilmiştir. Seyyid Mehmed'in vefatı ettiğinden Muharrem 1168/Ekim-Kasım 1754'te yerine torunu Süleyman beratle göreve getirilmiştir (VAD.No: 1142, vr. 103b).

VI.II.III. Bağçeciler

Bahçe işlerine bakan, ilgilenenlere bağçeciler denirdi (Parlatır, 2006: 146). Maraş'ta Bağçeciyan taifesi ve diğer taifelere şeyh olan Seyyid Mehmed Şevval sene 1166/Ağustos 1753'te atanmıştır (*VAD.No: 1142, vr. 104b*)

VI.II.IV.Bostancılar

Bostancılık, sebze bahçesiyle uğraşan kişilerin mesleği idi (Parlatır, 2006: 210). Maraş'ta Bostancılar taifesi ve diğer taifelere şeyh olan Seyyid Mehmed Şevval sene 1166/Ağustos 1753'te atanmıştır (*VAD.No: 1142, vr. 104b*)

VI.II.V. Boyacılar

Boya işlerinin yapıldığı yer olan boyacılar da (Parlatır, 2006: 211) şehrin bu ihtiyacına hizmet etmektedir. Maraş'ta Boyacı mesleği üzerine Şeyh olan Ali'nin beratı zayi olduğundan Şevval 1154/Aralık-Ocak 1741-1742'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.115*)

V.II.VI. Cüllahlar

Cüllah; çul dokuyan manasına gelir (Parlatır, 2006: 264). Dokumacılar için kullanılanılmaktadır. Maraş'ta cüllahlar mesleğinin şeyhi Seyyid Ali beratı olmadığından yeniden Şevval 1134/ Temmuz-Ağustos 1722'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 53a*). Maraş Çarşısı'nda cüllahan şeyhi olan Şeyh Ali'nin üzerinden oğlu Osman Maraş naibi Mehmed Tahir'in arzıyla Rebiülevvel 1202/Aralık-Ocak 1787-1788'de atanmıştır (*VAD. No: 1155, vr. 21a*).

Cüllahların kethüdası da vardı. Cüllahlar kethüdalığına yeniden Hacı Mahmud Safer sene 1128/Ocak-Şubat 1716'da tayin edilmiştir. Hacı Mahmud'un görevden alınmasıyla Ahmed Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718 göreve getirilmiştir. Ahmed'in vefat etmesi ile Receb 1141/Ocak-Mart 1729'e yerine Mehmed atanmıştır. Mehmed'in işine son verilmiş yerine Hacı Yusuf Receb 1142/Ocak-Şubat 1730'da işe başlamıştır (*VAD.No: 1142, vr. 103b*).

V.II.VII. Debbaghane ve Debbaglar

Meşin, kösele yapmak için hayvan derilerini sipileyen kişilerin iş yerlerine verilen addır (Pakalın, 1983: 408). Osmanlı döneminde şehir ve kasabaların hemen tamamında bir veya iki debbağhane bulunuyordu. Debbaghane, şehri çeviren surun dışında kuruluyordu (Küçükdağ, 2004: 78-79).

Maraş'ta özellikle dericilik oldukça ünlüydü. Maraş'ta Debbeğan ve diğer meslek gruplarına yeniden Seyyid Mehmed Şevval 1166/Ağustos 1753'te atanmıştır (*VAD.No: 1142, vr. 104b*).

V.II.VIII. Koyuncular

Koyun alıp satan esnaflardır. Maraş'ta Koyuncıyan ve diğer meslek gruplarına yeniden Seyyid Mehmed Şevval 1166/Ağustos 1753'te atanmıştır (*VAD.No: 1142, vr. 104b*).

V.II.IX. Saraçhane ve Saraçlar

Saraç; binek hayvanlarına koşum ve eyer takımı yapan ve satan kişilerdir. Saraçhane de bu takımların yapıp satan esnafın bulunduğu yerdir (Parlatır, 2006: s.1494).

Maraş'ta saraçlar mesleğinin ücretsiz şeyhi Mustafa'nın beratı olmadığından Ramazan 1140/Nisan-Mayıs 1728'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1139, vr. 159a*)

V.II.X. Yağlıkçılar

Yağlıkçı, iç çamaşırı, işlemeli gelin ve yatak takımı satan esnafa denilirdi. Yağlıkçılar'a mendil gibi yağlık da sattıkları için bu isim verilmiştir.

Yağlıkçıların bir örgütü mevcut idi. Bunların başında bir şeyh vardı. Yağlıkçılar şeyhi Ali'nin görevden alınmasıyla Safer 1158/Mart-Nisan 1745'te Seyyid Osman işe başlamıştır. Seyyid Osman'ın da işine son verilmesiyle Ali Şaban 1159/Ağustos-Eylül 1746'da atanmıştır. Ali'nin vefat etmesi üzerine boş kalan yerine Rebiülevvel sene 1160/Mart-Nisan 1747'de Hüseyin tayin edilmiştir (*VAD.No: 1142, vr. 104b*).

VI.III. DİNK VE DEĞİRMENLER

VI.III.I. Dink

Bulgurluk pişmiş ve kurutulmuş tahıllı kabuğundan ayırmaya yarayan bir çeşit değirmene dink adı verilmektedir. Çanak şeklinde genişçe oyulmuş bir taş ile bunun içinde dönecek şekildeki yuvarlak taştan meydana geliyordu. Pişirilip kurutulmuş ve tekrar ıslatılmış bulgurluk buğday, taşın içinde 360 derece döndüğü yalağa koyulurdu. Buğdayın kabuğu soyuluncaya kadar taş aynı yönde döndürülürdü. Daha çok külliye ve imaretlerde dink inşa edilmiştir (Küçükdağ, 1997: 78).

Buğday ürünlerinden özellikle bulgur, Maraş mutfağının temel besin kaynağı idi. Eskiden de Maraş'ta belgelerden bir adet dinkin varlığı tespit edilmiştir.

VI.III.I. I. Tekkenişin Dingi

Tekkenişin Dingi Hoca Durdu Mahallesi'nde yer almakta idi. Dingin bir gözü vakfedilmiştir. Hoca Durdu Mahallesi'nde bulunan Tekye Tekye-nişin Hamamı, yirmi buçuk olan dükkânların tamamı, Koyunlu Mahallesi'nde bir göz dink ve değirmenin de yarısı Tekye-nişin Hacı Musa ve Hacı Mehmed'in vakfı olup mütevellisi olan Bosnevi Şeyh Mehmed'in vefat etmesi üzerine Abdulmuttalib'e Rebiülevvel 1157/Nisan 1802'de yerine berat verilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 29b).

Tekkenişin Hacı Mehmed vakf ettiği dink ve değirmenin mütevelliliğini evladının salihine ve büyüğüne vakf ve şart etmekle evladiyet ve meşrutiyet üzere Seyyid Ömer Halife mutasarrıfken bazı kimseler görevine müdahale etmiş; bunun üzerine Maraş naibi Abdurrahman Efendi arzıyla Seyyid Ömer'in eline yeniden berat verilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 31a).

VI.III.II. Değirmen

Değirmenler, buğday ve bunun gibi benzer tahıl ürünlerini öğütmeye yarayan makineye verilen addır (Parlatır, 2006: 325). *Hurufat*'ta kayıtlı belgelere göre, Maraş'ta iki adet değirmen tespit edilmiştir.

VI.III.I. Gz Değirmeni

Ŗeker Dere Mahallesi'nde bulunan Gz Değirmeni vakıf idi. MaraŖ'ta Ŗeker Dere Mahallesi'nde GkŖan Ağa'nın banisi olduğu Göz Değirmeni demekle bilinen dükkânda bir aylık kiranın Hoca Mirza'nın ruhuna "vakfeylediği taamin" mütevelliliğine "evlad-ı zkr" Ŗartı ile tayin edilen Abdurrahman, beratım var diyerek mütevelliliği zabt etmiŖ ve beratını gsterememiŖtir. Vakf malını yediğinin mahkemeye haber verilmesi zerine Abdurrahman görevden alınmıŖtır. Yerine evlad-ı vâkıftan iki akęe ile Ahmed Halife Rebiülevvel 1148/Temmuz-Ağustos 1735'te MaraŖ naibi Abdurrahman'ın arzı ile beratı gönderilerek göreve tayin edilmiŖtir (VAD.No: 1145, s.97).

VI.III.II.Kirizoğlu Değirmeni

Kirizoğlu Değirmeni, Ŗekerli Mahallesi'nde (VAD.No: 1157, vr. 43b) Alacalı Cami yakınında idi. Kiriz-Oğlu'nun banisi olduğu vakıf değirmenin on iki sehminden bir sehim ile mütevellisi olan İbrahim'in vefatı ile Abdurrahman'a Ŗevval Sene 1139/Mayıs-Haziran 1727'de berat verilmiŖtir (VAD.No: 1128, vr. 120a).

YEDİNCİ BÖLÜM

MARAŞ CAMİLERİ

VII.I. MARAŞ CAMİLERİ

Toplayan bir araya getiren anlamına gelen cami, Cuma namazı kılınan büyük mescitlerdi. İslamiyetin ilk zamanlarından beri ibadet yeri olan cami, fethedilen yeni yerlerde şehir planında ilk inşa edilen yapılarıdır. İslam dünyasında zamanla hemen her yerde birçok cami inşa edilmiştir. Osmanlı döneminde de cami yapımına önem verilmiş padişah, sadrazam gibi devlet yöneticilerinin yanı sıra hayır sahipleri tarafından da camiler yaptırılmıştır. Padişahlar tarafından inşa ettirilen büyük camilere “*selâtin camileri*” , vezirler tarafından yaptırılanlara cami, küçük olanlarına ise mescit denilmiştir (Önkal ve Bozkurt, 1993: 46-56).

Osmanlı şehirlerinde çekirdek bölge olarak adlandırılan şehir merkezinde camiler bulunmaktadır. Bu çekirdek bölgenin çevresinde zanaatçı ve esnafın bulunduğu bedestenler yer almaktadır (Ortaylı, 2008: 280). Cami merkezli bu yapılanmadan anlaşılacağı üzere, camiler ibadetler dışında insanların sosyal hayatını şekillendirici role sahiptir. Büyük camiler şehir ve ilçe merkezlerinde yer alırken mahallelerde daha çok küçük cami ve mescitler vardır. Camiler ibadet merkezi olmasının yanı sıra aynı zamanda birer eğitim kurumu oldukları da bilinmektedir.

Mahallelerin idare merkezi olan camiler, halkı belirli vakitlerde toplayarak, birbirleriyle tanıştırmak, yine bu toplanmalarda devletin emirlerini duyurmak gibi hususlar bakımından da halkın iletişim merkezi durumundadır. Çalışma saatlerinin namaz saatlerine göre uyarlanması da günlük yaşamı düzenlemektedir (Ergin, 1936: 103-107). Camilerin yapımında lazım olan maddi harcamaları hükümdar, vezir, emir ve eşraf gibi nüfuzlu kişiler yapmış, bakım, malzeme gereksinimleri ve çalışan görevlilerin ücretleri ise camiye vakfedilen gayri menkullerle karşılanmıştır. Hemen hemen her caminin gayri menkul vakfi olmuştur. Vakfin gelirleri gerekli ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kaldığında hayırseverler yardım etmişlerdir (Önkal ve Bozkurt, 1993: 46-56).

Evliya Çelebi, VII. yüzyıl Maraş’ında 39 cami bulunduğunu söylemiş, bu camilerden Ada Cami, Boğazkesen, Bektutiye, Hatuniye, İsa Divan, Hatibzade, Şadiye

ve Kara Maraş camilerinin meşhur camiler olduğunu ifade etmiştir (Seyahatname, 2005: 175).

Aşağıda Osmanlı döneminde Maraş'ta bulunan camiler incelenecektir.

VII.I. I. Alaüddevle Süleyman Bey Camii/Cami-i Kebir

Maraş'ta günümüzde Ulucami olarak anılan Cami-i Kebir *Hurufat Defterleri*'nde "Süleymân Bey ve nâm-ı diğer Alâü'd-Devle Bey Câmî" ve "Câmi'-i Kebîr" olarak geçmektedir (VAD. No: 1159, vr. 44a-44b). Camiye ait 1502 tarihli kitabe tamir kitabesi olup, cami Alaüddevle'nin babası Süleyman Bey tarafından yaptırılmıştır. Süleyman Bey'in 1442-1454 yılları arasında varlık göstermiş olduğuna göre tahminen cami de bu yıllar arasında inşa edilmiş olmalıdır (Yinanç, 1989: 119-120). Alaüddevle Bey ise camiyi tamir ettirmiştir (Solak, 2004: 207). Başbakanlık Osmanlı Arşivi kayıtlarında caminin Alaüddevle'nin babası Süleyman Bey tarafından yaptırılmış olduğu geçmektedir (BOA. CEV. 439/22235). Buna göre cami Süleyman Bey döneminde yaptırılmıştır.

Evliya Çelebi, eserinde bu camiden Ada Cami adıyla bahsetmektedir. Mimarisi hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Buna göre caminin çam kirişleri, sade bir tavanı vardı ve üstü kireç örtülüydü. Caminin iki kapısı bulunup biri güneyde sağ tarafta, diğeri kuzeyde kible tarafındaydı. Taşra sofaları ve hareminin olduğunu belirtmektedir (Seyahatname, 2005: 175).

Alaüddevle Süleyman Bey Cami-i Kebir dikdörtgen planlı, ahşap çatılı ve çok ayaklı mimari özelliklere sahiptir (Solak, 2004: 207). Şehrin en büyük camisi olan ve merkezinde yer alan cami ile çevresinde evlerin yapımından klasik yapılanmaya göre gelişmiş olduğu söylenebilir.

Alaüddevle Süleyman Bey Cami-i Kebiri şehrin her bakımdan merkezi konumundaydı. Etrafında dükkanlar sıralanmış, caminin arkasında çarşı bulunmaktaydı. Medrese, kütüphane, imaret gibi ekleri vardı (Doğan, 1999: 211). Camide görev alan muvakkitten anlaşılacağı üzere camiye ek olarak muvakkithane olduğu da anlaşılmaktadır (VAD.No: 1135, vr. 18a).

Alaüddeve Süleyman Cami, Dulkadıroğulları'ndan Maraş'a miras kalan en önemli eserdir. Birçok onarım geçirmiş olmasına rağmen, aslî yapısını koruyarak günümüze kadar gelmiştir. 1960'lı yıllardaki tamirattan sonra yapısı ahşap ve damı toprak olan çatı, cami çatısı haline gelmiştir (Baş, Tekin, 2007: 92). Caminin minaresi ise yapısını muhafaza etmektedir.

Camide devlet adamları için Paşa mahfili bulunmaktaydı. Burası için ayrıca müezzin görevlendiriliyordu. Alaüddeve Süleyman Bey Camii'nde paşa mahfilinde Hasan'ın vefatı üzerine yarım akçe ile Molla Mehmed Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119a*).

Tablo 3. Alaüddeve Süleyman Bey Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Ahmed Halife	Zilkade 1102/ Temmuz- Ağustos 1691	İlk atama	(<i>VAD.No: 1159, vr. 43b</i>)
İmam	-	Ahmed	Cemaziyelahir 1109/ Aralık- Ocak 1697-1698	Ahmed'in azli yok iken Bekir'in görevi üzerine aldığı anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1140, vr. 342a</i>)
İmam-i sâni	-	İbrahim ve Hüseyin	Rebiülahir 1110/ Ekim- Kasım 1698	İbrahim ve Hüseyin'in üzerinden görevi Ebu Bekir'in almasıyla	(<i>VAD.No: 1140, vr. 343a</i>)
İmam-ı sâni	1 akçe	Ahmed Serverî	Rebiülahir 1114/ Ağustos- Eylül 1702	Babası Ömer'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1159, vr. 45b</i>)
İmam-ı sâni	-	Abdullah	Zilkade 1114/ Mart- Nisan 1703	Ahmed'in kendi heva ve hevesinde olmasıyla	(<i>VAD.No: 1159, vr. 46a</i>)
İmam-ı sâni	1 akçe	Mustafa	Rebiülevvel 1125/ Mart- Nisan 1713	Hacı Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 42a</i>)
İmam	-	Seyyid Ali	7 Cemaziyelevvel 1134/23 Şubat 1722	Seyyid Osman haksızlıkla görevi üzerine aldığı anlaşılmasıyla	(<i>BOA. C.Ev. 249/12453</i>)
İmam	7,5 akçe	Hacı Mehmed Efendi	13 Cemaziyelahir 1211/14 Aralık 1796	Mehmed Hasan ve Mehmed Veli'in vefatları ile	(<i>BOA. C.Ev. 281-14322</i>)
İmam-ı sâni	10 akçe	Mehmed	18 Safer 1219/29 Mayıs 1804	Ortağı Ahmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 561, s.64</i>)
İmam-ı sâni ve duagû	Altı keyl buğday ve 2 akçe	Şeyh Ahmed ve Seyyid Ataullah	Safer 1223/ Mart- Nisan 1808	Mehmed'in hisselerinin Şeyh Ahmed ve Seyyid Ataullah'a devretmesiyle	(<i>VAD.No: 561, s.70</i>)
İmam-ı sani ve ihlashanlık	5 akçe ile 3 kile buğday	Şeyh Ahmed	2 Safer 1223/30 Mart 1808	Zayiden berat tayini	(<i>VAD.No: 569, vr. 59b</i>)
İmam	0, 25 akçe	Seyyid Mehmed	22 Cemaziyelahir 1231/20 Mayıs 1816	Babası Mustafa Halife'nin vefatı ile	(<i>BOA. C.Ev. 263/13438</i>)
Hatip	-	İbrahim Efendi	16 Cemaziyelevvel 1118/26 Ağustos 1706	İbrahim'in üzerinden alan Mehmed ve bazı kişilerin sahte yazıyla kendi üzerlerine berat ettirdiğinin anlaşılmasıyla	(<i>BOA. C.Ev. 72/3590</i>)

Hatip İmam	ve	26 akçe	Derviş Mehmed Efendi	2 Ramazan 1118/8 Aralık 1706	İbrahim Efendi, naip Mustafa Efendi'nin arzıyla ve sahte yazıyla kendi üzerine berat ettirdiğinin anlaşılmasıyla	(BOA. C. Ev. 114/5694)
Hatip (yarım)		13 akçe	Derviş Mehmed Efendi	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	Seyyid İbrahim, sahte yazıyla ve Mehmed Efendi öldü diyerek yalanla görevi üzerine aldığıının anlaşılmasıyla	BOA. C. Ev. 636/32067
Hatip (yarım)		13 akçe	İsmail Efendi	7 Cemaziyelahir 1209/30 Aralık 1794	Ortağı Ahmed'in görevi bırakmasıyla	BOA. C. Ev. 36/6777
Hatip		6 akçe	Mehmed Hamdi Efendi	18 Ramazan 1218/1 Ocak 1804	Yahya Efendi'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(BOA. C. Ev. 52/2586)
Hatip (yarım)		13 akçe	Yahya Efendi ve Mustafa Efendi	5 Recep 1214/3 Aralık 1799	Babaları İsmail Halife'nin vefatı ile	(BOA. C.Ev. 253/12847)
Müezzin ve Naathan		20 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Müezzin		-	İbrahim ve Veli	Ramazan 1103/Mayıs-Haziran 1692	Dindar'ın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Cuma Müezzini		-	Ali	H.1103/M. 1691-1692	Mustafa'nın bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Müezzin		4 akçe	Ahmed	Safer 1104/Ekim-Kasım 1692	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Müezzin		8 akçe	Bekir ve Ali	Rebiülahir 1104/Aralık-Ocak 1692-1693	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Müezzin		1 akçe	Mehmed	Safer 1109/Ağustos-Eylül 1697	Ahmed'in kendi heva ve hevesinde olması	(VAD.No: 1140, vr. 342a)
Müezzin		-	Ömer ve İbrahim	Cemaziyelahir 1109/Aralık-Ocak 1697-1698	Şah Mansur'un görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Cuma Müezzini		1 akçe	Hacı Hasan	Ramazan 1109/Mart-Nisan 1698	Mustafa'nın görev ehliyetinin bulunmamasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
Müezzin ve Naathan		13 akçe	Mehmed	Muharrem 1110/Temmuz-Ağustos 1698	Yenileme	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Müezzin		-	Seyyid Osman ve Mustafa	Cemaziyelahir 1110/Aralık-Ocak 1698-1699	Mehmed'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Müezzin		2 akçe	Ebu Bekir	Zilhicce 1112/Mayıs-Haziran 1701	Hacı Yusuf rızasıyla hissesinin yarısını bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Müezzin		5 akçe	Abdülbaki	Zilkade 1114/Mart-Nisan 1703	Müezzin olmamasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Müezzin		-	İbrahim	Cemaziyelahir 1116/Ekim 1704	İbrahim ve Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 36)
Müezzin ve Çerağdar		1 akçe	Ahmed	Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704	Ahmed'in üzerinden Ahmed'in aldığıının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 36)
Müezzin		-	Ahmed	Cemaziyelahir 1117/Ağustos-Eylül 1705	Hacı İbrahim'in vazifeyi kendi üzerine aldığıının anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)

Müezzin	1 akçe	İskender	Cemaziyelevvel 1117/Ağustos- Eylül 1705	Mustafa'nın bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Müezzin	-	Hacı İbrahim	Recep 1117/Ekim- Kasım 1705	Mustafa ve Ahmed'in vazifeyi kendi üzerlerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Müezzin (yevm-i hamis)	6 akçe	Ahmed	Zilkade 1117/Şubat- Mart 1706	Ahmed'in üzerinden İbrahim'in aldığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Müezzin	10 akçe	Veli	Cemaziyeleahir 1120/Ağustos-Eylül 1708	Hacı Yusuf'un akıl sağlığını kaybetmesi üzerine Ebu Bekir gelmiş, oda hissesine kanaat etmediğinden görevden alınmıştır.	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Müezzin	1 akçe	Mehmed	Zilhicce 1120/Şubat- Mart 1709	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Müezzin	10 akçe	Musa	Zilhicce 1120/Şubat- Mart 1709	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Müezzin	4 akçe	Ahmed	Şevval 1121/Aralık- Ocak 1709-1710	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Müezzin	10 akçe	Veli ve Hacı Ebu Bekir	Muharrem 1122/Mart 1710	Ebu Bekir ile Hacı Yusuf arasındaki görev çekişmesi üzerine ortak olarak tayin edilmişlerdi.	(VAD.no: 1157, vr. 39a)
Suffe Müezzini	-	Abdullah	Muharrem 1123/Şubat- Mart 1711	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 40a)
Müezzini (yevm-i selase)	10 akçe	Osman	Ramazan 1123/Ekim-Kasım 1711	Adı belirtilmeyen müezzinin görev ehliyetinin bulunmamasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 40b)
Müezzin (Yevm-i selase)	3 akçe	Mehmed	Zilhicce 1123/Ocak- Şubat 1712	Osman'ın vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 40b)
Müezzin	5 akçe	Mehmed	Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 41a)
Müezzin	-	Mehmed	Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713	Ebu Bekir'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 41a)
Müezzin	5 akçe	Mustafa	Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713	Abdülbaki'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 41a)
Müezzin	7 akçe	Cafer Efendi	Recep 1123/Ağustos- Eylül 1711	Kahveci Ebu Bekir'in görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 41b)
Müezzin	7 akçe	Ebu Bekir	Şaban 1123/Eylül- Ekim 1711	Cafer'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 41b)
Müezzin	6 akçe	Hacı İbrahim	Şaban 1123/Eylül- Ekim 1711	Vazifeyi Ali'nin kendi üzerine aldığının anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 41b)
Müezzin	3,5 akçe	Yunus'un oğlu Ali	Ramazan 1124/Ekim 1712	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 41b)
Müezzin	12 akçe	Ebu Bekir	Safer 1125/Şubat- Mart 1713	Ebu Bekir'in üzerinden Yusuf'un aldığının anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 42a)
Müezzin	5 akçe	Cuma	Rebiülevvel 1125/Mart-	Musa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 42a)

			Nisan 1713		
Müezzin (yevm-i isneyn)	5 akçe	Mustafa	Cemaziyelahir 1125/Haziran-Temmuz 1713	Halil'in kendi üzerinde aldığına anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 42b)
Müezzin	12 akçe	Ebu Bekir	Rebiülevvel 1126/Mart-Nisan 1714	Bazı kimselerin müdahale ile vazifeyi üzerine aldığına anlaşılması ile	(VAD.no: 1157, vr. 43a)
Müezzin	2 akçe	İbrahim	Muharrem 1127/Ocak-Şubat 1715	Ramazan'ın oğlu Halil'in 5 akçe olan vazifesinin 2 akçesini devretmesiyle	(VAD.no: 1157, vr. 44a)
Müezzin	12 akçe	Abdulkerim ve Ali	Muharrem 1127/Ocak-Şubat 1715	Ebu Bekir'in görevi üzerine almasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 44a)
Müezzin	2 akçe	Hacı Mustafa'nın Mehmed	Muharrem 1127/Ocak-Şubat 1715	Hacı Osman'ın bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 44a)
Müezzin	12 akçe	Ebu Bekir	Rebiülahir 1127/Nisan-Mayıs 1715	Abdulkerim ve Ali'nin görevi Ebu Bekir'in üzerinden aldığına anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 44a)
Müezzin (yevm-i ahad)	1 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1128/Şubat-Mart 1716	Musa'nın cahillikle birlikte başka diyarda olmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 44b)
Müezzin	12 akçe	Hacı Ali	Zilhicce 1128/Kasım-Aralık 1716	Abdulkerim ve Ali'nin görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 45a)
Müezzin	2 akçe	Ali	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Ebu Bekir'in vazifeyi Ali'nin üzerinden aldığına anlaşılması üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 46a)
Çarşamba müezzini	5 akçe	Hacı Hasan	Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718	Musa'nın hizmeti terk etmesi üzerine	(VAD.no: 1157, vr. 46b)
Müezzin (yevm-i isneyn)	5 akçe	Ebu Bekir	Safer 1130/Ocak-Şubat 1718	Babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 46b)
Çarşamba müezzini	-	Musa	Cemaziyelevvel 1130/Nisan-Mayıs 1718	Musa üzerinden Hacı Hasan'ın aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 46b)
Müezzin	12 akçe	Hacı Ali	Cemaziyelevvel 1130/ Nisan-Mayıs 1718	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 46b)
Müezzin	12 akçe	Abdulkerim ve Ali	Cemaziyelahir 1130/Nisan-Mayıs 1718	Ebu Bekir'in üzerinden almakla	(VAD.no: 1157, vr. 47a)
Müezzin	2 akçe	Mehmed	Recep 1130/Mayıs-Haziran 1718	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 47a)
Cuma Müezzini	12 akçe	İbrahim	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Abdulkerim ve Hüseyin'in görevden alınmalarıyla	(VAD.no: 1157, vr. 48b)
Müezzin	10 akçe	Abdulkerim ve Hüseyin	Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720	Mustafa'nın görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 49a)
Müezzin, Naathan ve İhlashan	7 akçe	Abdullah	Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720	Mustafa ve Mehmed'in görevi bırakmalarıyla	(VAD.no: 1157, vr. 49a)
Cuma Müezzini	6 akçe	Şeyh Hasan	Safer 1133/Aralık 1720	Seyyid Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 50a)

Müezzin	1 akçe	Ahmed	Safer 1133/Aralık 1720	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 50a)
Müezzin	3 akçe	Hacı Osman	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Amcasının oğlu Hacı Mehmed'in oğlu Hacı İbrahim'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 50b)
Müezzin (yevm-i selase)	3 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Ömer ve Osman üzerinden	(VAD.no: 1157, vr. 50b)
Müezzin	8 akçe	Şeyh Ali	Rebiülevvel 1134/Aralık-Ocak 1721-1722	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 51b)
Müezzin (Salat-ı mağrib ve ısha)	4 akçe	İbrahim	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Babası Ahmed'in vefatı ile oğlu varken Hacı Ahmed'in görevi üzerine aldığı anlaşılıp, işine son verilmesiyle	(VAD.no: 1157, vr. 52a)
Müezzin (yevm-i isneyn)	5 akçe	Veli	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Veli'nin üzerinden Ebu Bekir'in aldığı anlaşılması üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 52a)
Sala müezzini	9 akçe	Hacı Mustafa ve İbrahim	Recep 1134/Nisan-Mayıs 1722	Hacı Hasan'ın vefatı ile 4,5 akçe ile ortak tayin	(VAD.no: 1157, vr. 52b)
Perşembe Müezzini	3 akçe	Osman	Recep 1134/Nisan-Mayıs 1722	Babası Hasan'ın vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 52b)
Cuma Müezzini	6 akçe	Ali	Recep 1134/Nisan-Mayıs 1722	Babası Hasan'ın vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 52b)
Müezzin	-	Osman	Recep 1134/Nisan-Mayıs 1722	Şeyh Ali'nin üzerinden aldığı anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 52b)
Müezzin (yevm-i isneyn)	5 akçe	Hacı İbrahim Edhem	Ramazan 1134/Haziran-Temmuz 1722	Kırk seneden beri müezzin olan Hacı İbrahim Edhem'in üzerinden Mahmud ve Ebu Bekir almıştır. Onların vefatından sonra Veli gelmiştir. Hacı İbrahim'e yapılan haksızlık anlaşılıp Veli görevden alınmıştır.	(VAD.no: 1157, vr. 53a)
Müezzin	10 akçe	Ahmed Halife	Cemaziyelahir 1135/Mart-Nisan 1723	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 53b)
Müezzin	3 akçe	İbrahim	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Hacı Mehmed'in oğlu Hacı İbrahim'in vefatından sonra oğlu İbrahim varken, Ahmed ve Osman'ın üzerlerine aldıkları anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.no: 1157, vr. 54b)
Cuma müezzini	Ücretsiz	Hacı Hüseyin	Şaban 1138/Nisan-Mayıs 1726	Cami avlusunun cemaatini çok olmasından dolayı müezzinin lazım olmasıyla	(VAD.no: 1091, vr. 157b)
Müezzin (Paşa mahfilinde)	0,5 akçe	Molla Mehmed	Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.no: 1128, vr. 119a)
Müezzin	3 akçe	Tursun Ali'nin oğlu Ahmed	Şaban 1139/Mart-Nisan 1727	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.no: 1128, vr. 119b)
Sala Müezzini	4,5 akçe	Hacı Mustafa ve İbrahim	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Zayiden berat tayini	(VAD.no: 1139, vr. 160a)
Müezzin	2 akçe	Hasan	Şevval 1142/Nisan-Mayıs 1730	Babası Hüseyin'in üzerinden	(VAD.no: 1139, vr. 160b)
Müezzin	5 akçe	Ebu Bekir'in oğlu Şeyh	Zilhicce 1142/Haziran-	Musa'nın görevi	(VAD.no: 1139,

		Mehmed	Temmuz 1730	bağışlamasıyla	vr. 160b)
Kapıda Cuma Müezzini	6 akçe	Şeyh Hasan	Cemaziyelahir 1143/Aralık-Ocak 1730-1731	Yenileme	(VAD.no: 1145, vr. 28b)
Perşembe Müezzini	3 akçe	Osman	Ramazan 1143/Mart-Nisan 1731	Yenileme	(VAD.no: 1145, s.77)
Müezzin (salat-ı mağrib ve ısha)	4 akçe	İbrahim	Şevval 1143/Nisan-Mayıs 1731	Yenileme	(VAD.no: 1145, s.78)
Sala ve Ayad Müezzini	6 akçe	İbrahim ve Halil	Şevval 1143/ Nisan-Mayıs 1731	Hacı Mustafa'nın görevi bağışlamasıyla	(VAD.no: 1145, s.78)
Müezzin	2 akçe	İbrahim	Zilhicce 1143/Haziran-Temmuz 1731	Yenileme	(VAD.no: 1145, s.79)
Müezzin (yevm-i ahadda vakt-i sabah)	3 akçe	Hacı Ali Halife'nin oğlu Derviş Ömer	Safer 1144/Ağustos-Eylül 1731	İbrahim'in hizmetini terk etmesiyle	(VAD.no: 1145, s.79)
Çarşamba Müezzini	5 akçe	Ebu Bekir'in oğlu Şeyh Mehmed	Muharrem 1145/Haziran-Temmuz 1732	Yenileme	(VAD.no: 1145, s.83)
Müezzin	10 akçe	Abdulkerim ve Molla Hüseyin	Muharrem 1145/Haziran-Temmuz 1732	Eski beratla yenileme	(VAD.no: 1145, s.84)
Müezzin	4 akçe	Cuma	Rebiülahir 1145/Eylül-Ekim 1732	Yenileme	(VAD.no: 1145, s.85)
Müezzin	2 akçe	Mehmed'in oğlu Molla İbrahim	Recep 1145/Aralık-Ocak 1732-1733	Hasan Halife'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1145, s.85)
Kapı Müezzini	1,5 akçe	Mustafa Halife	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Kapı müezzini olan Mehmed'in kardeşine 1,5 akçesini bağışlamasıyla	(VAD.no: 1145, s.86)
Müezzin	5 akçe	Mustafa	Muharrem 1146/Haziran-Temmuz 1733	Yenileme	(VAD.no: 1145, s.89)
Çarşamba Müezzini	3,5 akçe	Yusuf Halife'nin oğlu Mustafa	Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734	Ebu Bekir'in oğlu Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1145, s.93)
Müezzin (vakt-i zuhur)	3 akçe	Şeyh Ahmed	Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734	Halil'in işine ilgisi olmayıp terk etmesiyle	(VAD.no: 1145, s.94)
Cuma Müezzini	5 akçe	Ahmed	Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.95)
Müezzin	3 akçe	Hüseyin	Şevval 1147/Şubat-Mart 1735	Mustafa'nın vazifesinin 3 akçesini bağışlamasıyla	(VAD.no: 1145, s.96)
Müezzin	3 akçe	Seyyid Mehmed	Rebiülevvel 1148/Temmuz-Ağustos 1735	Babası Hacı Ali'nin oğlu Hacı Osman'ın vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.97)
Müezzin	2,5 akçe	Hacı Ahmed	Rebiülahir 1148/Ağustos-Eylül 1735	5 akçeye muatasarrıf Mustafa 2.5 akçesini oğluna bağışlamasıyla	(VAD.no: 1145, s.97)

Müezzin	2 akçe	Hacı Hasan'ın oğlu Hacı Yusuf	Şevval 1148/Şubat-Mart 1736	Mehmed'in oğlu Molla İbrahim'in başışlamasıyla	(VAD.no: 1145, s.100)
Müezzin	3 akçe	Şeyh Mehmed	Rebiülevvel 1149/Temmuz-Ağustos 1736	Hacı Osman'ın vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.101)
Müezzin, Naathan ve İhlashan	4 akçe	Abdullmuttalib	Zilkade 1149/Mart-Nisan 1737	Mustafa, Mehmed ve Halil'in ortaklar iken Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.103)
Cuma Gecesi Müezzini	2 akçe	İbrahim Halife	Cemaziyelahir 1150/Eylül-Ekim 1737	Hacı Yusuf cahil olduğundan hizmetini terk etmesiyle	(VAD.no: 1145, s.104)
Kapıda Cuma Müezzini	6 akçe	Hüseyin Halife	Şevval 1150/Ocak-Şubat 1738	Babası Şeyh Hasan'ın vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.106)
Cuma Müezzini	2 akçe	Mehmed Halife	Safer 1151/Mayıs-Haziran 1738	İbrahim'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1145, s.107)
Müezzin	-	Abdullah Halife	Cemaziyelahir 1151/Eylül-Ekim 1738	Mehmed'in çocuksuz vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.108)
Çarşamba Müezzini	5 akçe	Şeyh Mustafa	Zilhicce 1151/Mart-Nisan 1739	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.no: 1145, vr. 29a)
Müezzin (yevm-i ahadde vakt-i zuhur ve asr)	3 akçe	Şeyh Ahmed	Muharrem 1152/Nisan-Mayıs 1739	Halil'in göreve ilgisi olmadığından hizmetini terk etmesiyle	(VAD.no: 1145, vr. 29b)
Müezzin (yevm-i ahad)	2 akçe	Mehmed Halife	Zilkade 1153/Ocak-Şubat 1741	Ali'nin vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.114)
Perşembe Müezzini	3 akçe	Hüseyin ve Mehmed	Rebiülahir 1155/Haziran-Temmuz 1742	Babaları Osman Halife'nin görevini devretmesiyle	(VAD.no: 1148, vr. 27a)
Müezzin	5 akçe	Ebu Bekir	Cemaziyelahir 1155/Ağustos 1742	Mustafa'nın görevini başışlamasıyla	(VAD.no: 1148, vr. 27a)
Cuma Müezzini	5 akçe	Ahmed	Cemaziyelahir 1155/Ağustos 1742	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.no: 1148, vr. 27a)
Müezzin	-	Abdullah Halife	Muharrem 1156/Şubat-Mart 1743	Mustafa'nın hisessinin yarısını devretmesiyle	(VAD.no: 1148, vr. 27b)
Müezzin	3 akçe	Şeyh Ahmed	Rebiülahir 1156/Mayıs-Haziran 1743	Şeyh Ahmed'in haksızlıkla Ali'nin üzerine aldığına anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1148, vr. 28b)
Çarşamba Müezzini	5 akçe	Hacı Derviş Mehmed ve Mustafa	Rebiülevvel 1157/Nisan-Mayıs 1744	Babaları Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.no: 1148, vr. 29b)
Müezzin	10 akçe	Şerif Ahmed	Şaban 1160/Ağustos-Eylül 1747	Ahmed'in görevi devretmesiyle	(VAD.no: 1148, vr. 33b)
Cuma Müezzini	2 akçe	Hacı İbrahim	Cemaziyelevvel 1162/Nisan-Mayıs 1749	Ahmed'in görevinden çekilmesiyle	(VAD.no: 1148, vr. 34b)
Müezzin	3 akçe	Mehmed'in oğlu İbrahim	Cemaziyelevvel 1163/Nisan-Mayıs 1750	Mehmed'in görevden çekilmesiyle	(VAD.no: 1148, vr. 35a)

Müezzin	5 akçe	Hüseyin ve Osman	Rebiülahir 1165/Şubat-Mart 1752	Abdulkerim'in vefatı ile	(VAD.no: 1148, vr. 36a)
Müezzin (yevm-i isneyn)	10 akçe	Mehmed	Şaban 1166/Haziran-Temmuz 1753	Babası Veli'nin vefatı ile	(VAD.no: 1148, vr. 37a)
Müezzin	3 akçe	Mehmed'in oğlu Mustafa	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Ahmed'in görevini başlmasıyla	(VAD.no: 1135, vr. 10a)
Müezzin	5 akçe	Abdullah	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Zayiden berat tayini	(VAD.no: 1135, vr. 10a)
Müezzin	1,5 akçe	Veliyüddin	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.no: 1135, vr. 11b)
Müezzin	3 akçe	İbrahim'in oğlu Mustafa	Zilkade 1168/Ağustos-Eylül 1755	Hacı Osman'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1135, vr. 12a)
Cuma Müezzini	2 akçe	Hacı İbrahim	Zilkade 1168/Ağustos-Eylül 1755	Yenileme	(VAD.no: 1135, vr. 12a)
Müezzin	4 akçe	İbrahim'in oğlu Dindar	Rebiülahir 1172/Aralık 1758	Cuma Halife'nin çocuksuz vefatı ile	(VAD.no: 1135, vr. 20a)
Müezzin	4 akçe	Süleyman Halife'nin oğlu Veli	Rebiülahir 1172/Aralık 1758	Hacı Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.no: 1135, vr. 20a)
Müezzin (yevm-i ahad)	2 akçe	Mustafa Halife	Cemaziyelahir 1172/Ocak-Şubat 1759	Hüseyin Halife'nin görevi devretmesiyle	(VAD.no: 1135, vr. 20b)
Müezzin (yevm-i sebt)	5 akçe	Hacı Hüseyin Halife	Şevval 1172/Mayıs-Haziran 1759	Abdullah Halife'nin görevini başlmasıyla	(VAD.no: 1135, vr. 21b)
Müezzin (yevm-i sebt)	10 akçe	Hacı Hüseyin Halife	Zilhicce 1174/Temmuz-Ağustos 1761	Mustafa'nın bir yolla görevi üzerine aldığı anlaşılıp, işine son verilmesiyle	(VAD.no: 1135, vr. 30)
Sala Müezzini	5 akçe	Mehmed Halife	Cemaziyelahir 1175/Aralık-Ocak 1761-1762	Ebu Bekir'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.no: 1156, vr. 6a)
Müezzin	10 akçe	Seyyid Hacı Kasım	Muharrem 1176/Temmuz-Ağustos 1762	Seyyid Yahya'nın kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1156, vr. 7a)
Çarşamba Müezzini	5 akçe	Hacı Derviş Meehmed ve Mustafa	Ramazan 1177/Mart-Nisan 1764	Yenileme	(VAD.no: 1156, vr. 8b)
Müezzin	6 akçe	Şeyh Mehmed'in oğlu Şeyh Veli	Safer 1179/Temmuz-Ağustos 1765	Ebu Bekir'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.no: 1156, vr. 10a)
Müezzin	1,5 akçe	Mustafa'nın oğlu Abdullah	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	Veli'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.no: 1156, vr. 11a)
Çarşamba Müezzini	5 akçe	İsmail	Safer 1181/Haziran-Temmuz 1767	İbrahim'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1156, vr. 11b)
Müezzin	3,5 akçe	Hasan	Rebiülahir 1181/Ağustos-Eylül 1767	Babası Hasan'ın vefatı ile	(VAD.no: 1156, vr. 12b)
Müezzin	5 akçe	Durdu Mehmed	Cemaziyelevvel 1181/Eylül-Ekim 1767	Mustafa'nın çocuksuz vefatı ile	(VAD.no: 1156, vr. 12b)
Müezzin	3 akçe	Seyyid Hasan	Rebiülevvel	Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1149,

			1184/Haziran-Temmuz 1770		vr. 14)
Cuma Müezzini	6 akçe	Hacı Mehmed	Rebiülevvel 1185/Haziran-Temmuz 1771	Babası İmam Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.no: 1149, vr. 14)
Müezzin (yevm-i ahad)	2 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1185/Eylül-Ekim 1771	Zayiden berat tayini	(VAD.no: 1149, vr. 15a)
Müezzin	3,5 akçe	Hasan	Recep 1185/Ekim-Kasım 1771	Zayiden tayin	(VAD.no: 1149, vr. 15a)
Müezzin	4 akçe	Osman ve Ali	Rebiülahir 1188/Haziran-Temmuz 1774	Yenileme	(VAD.no: 1154, vr. 36a)
Çarşamba Müezzini	5 akçe	Hacı Derviş Mehmed ve Mustafa	Rebiülahir 1189/Haziran 1775	Yenileme	(VAD.no: 1154, s.69)
Müezzin	3 akçe	Mustafa	Rebiülahir 1193/Nisan-Mayıs 1779	Yenileme	(VAD.no: 1154, s.73)
Müezzin	10 akçe	Mehmed	5 Muharrem 1207/23 Ağustos 1792	Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 558, vr. 107a)
Müezzin (yevm-i isneyn)	10 akçe	Ali	25 Zilkade 1207/4 Temmuz 1793	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 558, vr. 107b)
Müezzin	3 akçe	Ali	9 Şevval 1211/7 Nisan 1797	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.no: 562, vr. 21a)
Çarşamba Müezzini	5 akçe	Mehmed'in oğlu Mehmed	27 Muharrem 1219/8 Mayıs 1804	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 561, s.63)
Müezzin	6 akçe	Seyyid ahmed Halife	28 Muharrem 1219/9 Mayıs 1804	Osman ve Mehmed ortaklar iken vefat etmeleri ile	(VAD.no: 561,s.63)
Müezzin	12 akçe	Halil Efendizade Mehmed Hamdi	12 Şaban 1219/16 Kasım 1804	Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 561, vr. 65a)
Müezzin	10 akçe	Seyyid Süleyman ve Seyyid Ömer	22 Recep 1228/21 Temmuz 1813	Babaları Seyyid Mehmed'in oğlu Seyyid Mahmud'un vefatı ile	(VAD.no: 569, vr. 56a)
Müezzin	4 akçe	Mustafa	15 Cemaziyelahir 1229/4 Haziran 1814	Abdullah ve Mustafa ortak iken Abdullah'in vefatı ile	(VAD.no: 569, vr. 57b)
Müezzin	6 akçe	Mehmed Sadık	4 Rebiülahir 1231/4 Mart 1816	Babası Şeyh Mehmed'in oğlu Şeyh Veliyüddi'nin vefatı ile	(VAD.no: 569, vr. 61b)
Mahfil	-	Hacı Yusuf	H.1103/M. 1691-1692	Yenileme	(VAD.no: 1159, vr. 44a)
Ser-Mahfil	-	Şeyh Mustafa	Şaban 1123/Eylül-Ekim 1711	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 41b)
Ser-Mahfil	-	Hüseyin	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	Hüseyin'in üzerinden Mustafa'nın aldığıyla anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 43a)
Ser-Mahfil	4 akçe	Derviş Mehmed	Şevval 1128/Eylül-Ekim 1716	Hüseyin'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.no: 1157, vr. 45a)
Ser-Mahfil	-	Hacı Hüseyin	Zilkade 1131/Eylül-Ekim 1719	Hacı Hüseyin'in üzerinden Derviş Mehmed'in haksızlıkla aldığıyla anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 48a)
Ser-Mahfil	-	Mehmed	Şevval 1142/Nisan-Mayıs 1730	Babası Hacı Hüseyin'in üzerinden	(VAD.no: 1139, vr. 160b)
Ser-Mahfil	-	Hacı İbrahim	Rebiülevvel	Mehmed'in görevi	(VAD.no: 1145,

		Edhem Halife'nin oğlu Mehmed	1145/Ağustos-Eylül 1732	bırakmasıyla	s.84)
Ser-Mahfil	-	İbrahim Halife	Cemaziyelahir 1172/Ocak-Şubat 1759	İbrahim'in oğlu Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1135, vr. 20b)
Ser-Mahfil	-	İbrahim Halife	Rebiülahir 1190/Mayıs-Haziran 1776	Yenileme	(VAD.no: 1154, s.71)
Duagû	-	Kalender	Ramazan 1103/Mayıs-Haziran 1692	Yenileme	(VAD.no: 1159, vr. 44a)
Duagû	-	Seyyid Ali ve Seyyid Süleyman	Rebiülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691	Seyyid Ebu'l-Kasım'ın vefatı ile	(VAD.no: 1159, vr. 44a)
Duagû	5 akçe	İbrahim	Cemaziyelevvel 1111/Ekim-Kasım 1699	İbrahim'in üzerinden Seyyid Mustafa ve Seyyid Ali'nin aldığı anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1159, vr. 44b)
Duagû	5 akçe	İbrahim	Cemaziyelahir 1113/Kasım-Aralık 1701	İbrahim'in üzerinden diğer İbrahim'in aldığı anlaşılıp işten alınmasıyla	(VAD.no: 1159, vr. 45a)
Duagû	5 akçe	Ali	Zilkade 1114/Mart-Nisan 1703	Mehmed Emin ile İbrahim'in duagûluk bahanesiyle 5 akçe aldığı anlaşılıp, işlerine son verilmesiyle	(VAD.no: 1159, vr. 46a)
Duagû ve Muallim	-	Seyyid Mehmed ve Hacı İbrahim	Recep 1117/Ekim-Kasım 1705	İbrahim, Mehmed ve Derviş Ömer'in görev ehliyetlerinin bulunmamasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 37b)
Duagû	-	Derviş Mehmed	Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706	Derviş Mehmed'in üzerinden Ömer'in aldığı anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 37b)
Duagû	5 akçe	İbrahim	Zilhicce 1119/Şubat-Mart 1708	Seyyid Mehmed ve Hacı İbrahim'in işi kendi üzerlerine aldıkları anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.no: 1157, vr. 38a)
Duagû	2 akçe	Hacı Osman	Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714	Ebu Bekir'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 43b)
Duagû	2 akçe	Seyyid Abdurrahman	Zilkade 1129/Ekim-Kasım 1717	Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 46a)
Duagû	2 akçe	Seyyid Hüseyin	Cemaziyelevvel 1130/Nisan-Mayıs 1718	Seyyid Hüseyin'in görevden alınmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 46b)
Duagû	5 akçe	Şeyh Mehmed	Cemaziyelevvel 1130/Nisan-Mayıs 1718	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 46b)
Duagû	3 akçe	Ahmed	Cemaziyelahir 1131/Nisan-Mayıs 1719	Ömer'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 47b)
Duagû	1 akçe	Ali	Muharrem 1133/Kasım-Aralık 1720	Ali'nin üzerinden Mehmed'in aldığı anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 49b)
Duagû	5 akçe	Veli ve Hasan	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1157, vr. 52a)
Duagû	4 akçe	Seyyid Abdurrahman	Recep 1135/Nisan-Mayıs 1723	Seyyid Abdurrahman'ın üzerinden Mehmed aldığı	(VAD.no: 1157, vr. 54a)

				anlaşılmasıyla	
Duagû	2 akçe	Şeyh Hüseyin Halife'nin oğlu Seyyid Ali	Zilkade 1135/Ağustos-Eylül 1723	Ortağı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1157, vr. 54a)
Duagû	5 akçe	Seyyid Mehmed	Recep 1137/Mart-Nisan 1725	Seyyid Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.no: 1119, vr. 193a)
Duagû	5 akçe	Mehmed ve Ömer	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Babaları Ebu Bekir'in vefatı ile görev oğullarının hakkı iken Hüseyin Mehmed'in üzerlerine aldıklarının anlaşılması ile	(VAD.no: 1091, vr. 156b)
Duagû	5 akçe	Şeyh Ebu Bekir	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Kardeşleri Mehmed ve Ömer'in görevi bırakmaları ile	(VAD.no: 1091119, vr. 157a)
Duagû	10 akçe	Seyyid Hüseyin	Muharrem 1140/Ağustos-Eylül 1727	Seyyid Abdurrahman'in vefatı ile	(VAD.no: 1128, vr. 120a)
Duagû	4 akçe	Şeyh Mehmed	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Halil'in vefatı ile	(VAD.no: 1139, vr. 160a)
Duagû	3 akçe	Seyyid İbrahim	Safer 1143/Ağustos-Eylül 1730	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1139, vr. 161)
Duagû	-	Hüseyin Halife	Recep 1148/Kasım-Aralık 1735	Şeyh Ebu Bekir'in kardeşine görevi devretmesiyle	(VAD.no: 1145, vr. 28b)
Duagû	7 akçe	Derviş Ali	Şevval 1148/Şubat-Mart 1736	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.99)
Duagû	5 akçe	Hasan ve Veli	Zilhicce 1148/Nisan/Mayıs 1736	Şeyh Mehmed'in görevi devretmesiyle	(VAD.no: 1145, s.100)
Duagû	10 akçe	Ayşe	Safer 1151/Mayıs-Haziran 1738	Derviş Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.107)
Duagû	7 akçe	Şeyh Hacı Mehmed	Şevval 1152/Ocak 1740	Derviş Ali'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.no: 1145, vr. 111)
Duagû	2,5 akçe	Seyyid Ahmed Efendi	Rebiülahir 1153/Haziran-Temmuz 1740	Kalender'in vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.112)
Duagû	2,5 akçe	Ahmed Halife	Cemaziyelahir 1153/Ağustos-Eylül 1740	Suk taifesinden Hasan'ın müdahale ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1145, s.113)
Duagû	10 akçe	Veliyüddin Halife	Ramazan 1153/Kasım-Aralık 1740	Ayşe Hatun'un görevi bırakmasıyla	(VAD.no: 1145, s.113)
Duagû	2,5 akçe	Seyyid Mehmed ve Şeyh Hüseyin	Rebiülevvel 1154/Mayıs-Haziran 1741	Seyyid Ali'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.no: 1145, s.115)
Duagû	2,5 akçe	Şeyh Ahmed	Şevval 1154/Aralık-Ocak 1741-1742	Seyyid Ali üzerinden	(VAD.no: 1145, s.116)
Duagû	5 akçe	Seyyid Ahmed	Safer 1155/Nisan/Mayıs 1742	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.no: 1145, vr. 26)
Duagû	10 akçe	Veli Halife	Cemaziyelahir 1155/Ağustos 1742	Seyyid Ahmed'in görevi üzerine aldığıın anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1148, vr. 27a)
Duagû	5 akçe	Halil, Ali ve Mustafa	Cemaziyelahir 1155/Ağustos 1742	Babaları Şeyh İbrahim'in vefat etmesinden sonra "nan paresi" olan vazifeyi Ahmed'in aldığıın anlaşılmasıyla	(VAD.no: 1148, vr. 27a)
Duagû	2,5 akçe	Osman Halife	Rebiülevvel	Ahmed'in üzerinden	(VAD.no: 1148,

			1156/Nisan/Mayıs 1743		vr. 28a)
Duagû	5 akçe	Seyyid Mehmed Emin ve Seyyid Kalender	Cemaziyelahir 1152/Eylül-Ekim 1739	Babaları Seyyid Mehmed'in vefatı ile	(VAD.no: 1148, vr. 29b)
Duagû	7 akçe	Mehmed Emin İsmail Efendi	Safer 1157/Mart-Nisan 1744	Şeyh Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Duagû	10 akçe	Ahmed	Recep 1157/Ağustos-Eylül 1744	Veli'nin Ahmed'e görevi başlmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Duagû	4 akçe	Şeyh Mustafa	Rebiülahir 1158/Mayıs 1745	Mehmed'in vefatı üzerine Ahmed aldığı anlaşılıp haksızlığından dolayı görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 30b)
Duagû	10 akçe	Ahmed	Safer 1160/Şubat-Mart 1747	Abdulluttalib'in dışardan Ahmed'in işine müdahale ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32b)
Duagû	2,5 akçe	Seyyid Şeyh Ahmed	Safer 1162/Ocak-Şubat 1749	Seyyid Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
Duagû	1 akçe	Feyzullah ve Abdullah	Şevval 1162/Eylül-Ekim 1749	Babaları İsmail'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Duagû	10 akçe	Seyyid Mustafa	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
Duagû	15 akçe ve bir batman ekmek	Seyyid Mehmed	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
Duagû	7 akçe	İsmail'in oğlu Mehmed Emin	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Duagû	4 akçe	Şeyh Mehmed Halife	Ramazan 1169/Mayıs-Haziran 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 13b)
Duagû	10 akçe	Seyyid Mustafa	Şevval 1171/Haziran-Temmuz 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 19a)
Duagû	6 akçe	Seyyid Mehmed Halife	Zilkade 1171/Temmuz-Ağustos 1758	Mustafa, Halil ve Ali ortak iken, babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 19a)
Duagû	10 akçe	Mehmed Dürri-zade Halife	Rebiülevvel 1172/Kasım-Aralık 1758	Ahmed çocuksuz vefat etmesi ile	(VAD.No: 1135, vr. 20a)
Duagû	2,5 akçe	Molla Mustafa Halife	Şaban 1172/Mart-Nisan 1759	Durmuş Ali'nin oğlu Ahmed'in çocuksuz vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 21a)
Duagû	6 akçe	Ömer Ağa, Mustafa ve Halil Halifeler	Şevval 1172/Mayıs-Haziran 1759	Ali'nin vefatından sonra oğlu Mehmed atanmışken çocuksuz vefatı ortaklarına tayin	(VAD.No: 1135, vr. 21b)
Duagû	10 akçe	Ali'nin oğlu Seyyid Abdurrahim	Şaban 1175/Şubat-Mart 1762	Kadiri Ali-zade'nin vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 6a)
Duagû	2,5 akçe	Mehmed ve Ömer Halifeler	Zilkade 1176/Mayıs-Haziran 1763	Osman'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
Duagû	4 akçe	Seyyid İbrahim Halife	Zilkade 1176/Mayıs-Haziran 1763	Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
Duagû	3 akçe	Mehmed	Şevval 1178/Mart-	Seyyid İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1156,

		Halife	Nisan 1765		vr. 9b)
Duagû ve Mutemed	10 akçe	Fezullah Halife	Şevval 1178/Mart-Nisan 1765	Hacı İsmail'in vefatı ile 5 akçe mutemedliğe oğullarından Abdullah, 5 akçe duagûluğa Fezullah Halife atanmışken, Abdullah Halife'nin 2,5 akçe dugûluğu üzerine berat ettirip haksızlık yaptığı anlaşılmıştır. Görevden alınarak kardeşi Fezullah'a tayin	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
Duagû	5 akçe	Abdullah Halife	Muharrem 1179/Haziran-Temmuz 1765	Abdullah'ın kusuru yokken kardeşi Fezullah'ın bir yolla üzerine berat ettirdiğinin anlaşılıp, Fezullah'ın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 10a)
Duagû	4 akçe	Şeyh Mustafa	Cemaziyelahir 1180/Kasım-Aralık 1766	Babası nan paresi iken Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali'nin görevi kendi üzerlerine berat ettirdikleri anlaşılıp, işten alınmalarıyla	(VAD.No: 1156, vr. 12a)
Duagû	3 akçe	Seyyid Ali	Şevval 1182/Şubat-Mart 1769	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1146, vr. 11b)
Duagû	6 akçe	Müfti-zade Seyyid Ali	Recep 1184/Ekim-Kasım 1770	Halil'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1149, vr. 14)
Duagû	5 akçe	Mehmed	Recep 1189/Ağustos-Eylül 1775	Müezzin ihtiyacıyla	(VAD.No: 1154, s.70)
Duagû	2,5 akçe	Molla Mustafa	Rebiülahir 1190/Mayıs-Haziran 1776	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.71)
Duagû	6 akçe	Müfti-zade Seyyid Ali	Şevval 1190/Kasım-Aralık 1776	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.71)
Duagû	4 akçe	Mustafa	6 Zilkade 1192/26 Kasım 1778	Babası Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 19b)
Duagû	10 akçe	Seyyid Mehmed	9 Rebiülevvel 1193/27 Mart 1779	Babası Seyyid Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 20a)
Duagû	10 akçe	Veli Efendi-zade Ahmed Celaleddin	19 Ramazan 1193/30 Eylül 1779	Seyyid Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 20b)
Duagû	5 akçe	Seyyid Mehmed Duran ve Seyyid Yahya	Cemaziyelahir 1198/Nisan-Mayıs 1784	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 24b)
Duagû	6 akçe	Seyyid-zade Ali	Safer 1199/Aralık-Ocak 1784-1785	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1155, vr. 19a)
Duagû	6 akçe	Seyyid Ali ve Seyyid Ahmed	Şevval 1200/Temmuz-Ağustos 1786	Seyyid-zade Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1155, vr. 20a)
Duagû	2,5 akçe	Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed	Safer 1202/Kasım-Aralık 1787	Mehmed ve Ömer ortak iken, Mehmed'in vefatı ile hissesinin oğullarına verilmesiyle	(VAD.No: 1155, vr. 21a)
Duagû	5 akçe	Mehmed	20 Cemaziyelevvel 1207/3 Ocak 1793	Babası Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107b)
Duagû	3 akçe	Mehmed Tahir	29 Rebiülevvel 1208/4 Kasım 1793	Babası Seyyid Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107b)
Duagû ve Mutemed	5 akçe	Mehmed Şerif Halife	28 Muharrem 1219/9 Mayıs 1804	Kardeşi Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.63)

Duagû, Cabi ve Mutemed	14 akçe	Seyyid Mehmed	29 Şevval 1221/9 Ocak 1807	Babası Seyyid Mehmed Şerif'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.68)
Duagû	5 akçe	Seyyid Mehmed Durak	8 Şevval 1231/1 Eylül 1816	Seyyid Mehmed Durak ile Seyyid Yahya kardeşler ortak iken babası Seyyid Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 62)
Duagû	3 akçe	Seyyid Lütfullah, Seyyid Mustafa ve Seyyid Ahmed Şakir	17 Muharrem 1244/30 Temmuz 1828	Amcaları Seyyid Ahmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, s.39)
Duagû	3 akçe	Seyyid Lütfullah ve Seyyid Mustafa	29 Rebiülahir 1250/4 Eylül 1834	Seyyid Ataullah, Seyyid Mustafa ve Seyyid Ahmed Şakir kardeşler ortak iken, Seyyid Ahmed Şakir'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 559, s.26a)
Vaiz	-	Şeyh Mustafa	Safer 1104/Ekim-Kasım 1692	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Vaiz	5 akçe	Şeyh Mustafa	Zilhicce 1116/Mart-Nisan 1705	Vakıftan maaşına zamm yapılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Vaiz	-	Mustafa	Zilhicce 1116/Mart-Nisan 1705	Mustafa'nın üzerinden diğer Mustafa'nın aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Vaiz (yevm-i isneyn)	-	Hacı Mehmed	Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Vaiz	10 akçe	Şeyh Hasan	Rebiülahir 1118/Temmuz-Ağustos 1706	Şeyh Mustafa'nın başka bir yere göç etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 38a)
Vaiz	1 akçe	Şeyh Mustafa	Cemaziyelevvel 1123/Haziran-Temmuz 1711	Şeyh Mustafa'nın üzerinden Hasan'ın aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
Vaiz	1 akçe	Şeyh Hasan	Zilhicce 1123/Ocak-Şubat 1712	Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 40b)
Vaiz	-	Hacı Davud Mehmed Efendi	Zilkade 1135/Ağustos-Eylül 1723	Hasan'ın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 54a)
Vaiz	-	Şeyh Hacı Dede Mehmed Efendi	Muharrem 1136/Ekim 1723	Vaiz Hasan'ın eşkiyayla iş birliği yapması sebebiyle	(VAD.No: 1119, vr. 191a)
Vaiz (leyle-i Kadir, leyle-i ideyn ile sabahlarında ve Ramazanda)	-	Abdullah Halife	Zilkade 1160/Kasım-Aralık 1747	Vaize ihtiyaç olmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
Vaiz	10 akçe	Seyyid Şeyh Hacı İbrahim	Cemaziyelahir 1169/Mart 1756	Yeniden tayin	(VAD.No: 1135, vr. 13a)
Sala Vaizi	5 akçe	Seyyid Abdullah Halife	Zilhicce 1176/Haziran-Temmuz 1763	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
Vaiz ve Nasih (yevm-i sebt ve yevm-i hamse)	2 akçe	İsmail Efendi-zade Şeyh Mehmed	Rebiülahir 1178/Eylül-Ekim 1764	Cami kürsüsünde vaaz verilmesi için vaiz olmakla	(VAD.No: 1156, vr. 9a)

Vaiz (leyle-i Kadir ve ideyn ile Ramazan)	-	Seyyid Abdurrahim ve Seyyid Mehmed	Cemaziyelahir 1196/Mayıs-Haziran 1782	Seyyid Abdurrahim ve Seyyid Mehmed'in ellerindeki beratın zayı olması üzerine Mustafa kendi üzerine berat ettirmiştir. Müdahalenin anlaşılmasıyla görevden atılmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 23a)
Vaiz (leyle-i Kadir ve ideyn ile Ramazan)	-	Seyyid Mehmed Kamil	5 Şevval 1239/3 Haziran 1824	Babası Vaiz-zade Seyyid Mehmed'in vefatı ve Şeyhülislam Mevlana Mekki-zade Mustafa Asım Efendi'nin işaretleri ile	(VAD.No: 563 vr. 12a)
Vaiz (leyle-i Kadir ve ideyn ile Ramazan)	-	Seyyid Mehmed Tefsir	23 Muharrem 1244/5 Ağustos 1828	Seyyid Mehmed Kamil'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 15a)
Devirhan	-	İbrahim ve Veli	Ramazan 1103/Mayıs-Haziran 1692	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Devirhan	4 akçe	Şeyh Hüseyin	Zilhicce 1120/Şubat-Mart 1709	Mehmed Şeyh Yunus'un vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Devirhan	4 akçe	Şeyh Hasan	Zilhicce 1148/Nisan-Mayıs 1736	Yahya üzerinden	(VAD.No: 1145, s.100)
Devirhan	4 akçe	Şeyh Mehmed	Recep 1154/Eylül-Ekim 1741	Şeyh Hüseyin'in kendi rızasıyla Şeyh Mehmed'e bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.115)
Devirhan	10 akçe	Şeyh Mehmed	Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751	Sahte yazıyla müdahale edildiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Devirhan	10 akçe	Şeyh Mehmed Halife	Ramazan 1169/Mayıs-Haziran 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 13b)
Devirhan	10 akçe	Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali Halifeler	Zilhicce 1174/Temmuz-Ağustos 1761	Babaları Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 24b)
Devirhan	10 akçe	Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali	Cemaziyelevvel 1189/Haziran-Temmuz 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.69)
Devirhan, Nazır Duagû ve Neccar	10 akçe, 5 akçe, 4 akçe, 4 akçe ve 2 akçe	Mehmed	19 Şaban 1202/25 Mayıs 1788	Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali ortak iken Seyyid Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1155, vr. 21b)
Devirhan, Kütüphane Nazırı, Duagû ve Neccar	10 akçe, 5 akçe, 4 akçe, 2 akçe	Seyyid Ali	24 Cemaziyelahir 1215/12 Kasım 1800	Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed Sabit ortak iken, Seyyid Mehmed'in çocuksuz vefatı ile	(VAD.No: 562, vr. 21b)
Devirhan, Kütüphane Nazırı, Duagû ve Neccar	10 akçe, 5 akçe, 4 akçe, 2 akçe	Seyyid Mehmed Ataullah, Seyyid Mustafa ve Seyyid ahmed Şakir	17 Muharrem 1244/30 Temmuz 1828	Babaları Seyyid Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 39)
Naathan, Müezzîn ve İhlashan	3 akçe, 3 akçe ve 1 akçe	Mustafa ve Mehmed kardeşler	Safer 1149/Haziran-Temmuz 1736	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.101)

Naathan ve İhlashan	3 akçe ve 1 akçe	Ömer'in oğlu Hacı Ahmed	Zilkade 1168/Ağustos-Eylül 1755	Halil'in oğlu Hacı Mehmed'in görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 12a)
Naathan ve İhlashan	3 akçe ve 1 akçe	Hacı Ahmed Halife	Cemaziyelevvel 1171/Ocak-Şubat 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 18b)
Naathan ve İhlashan	3 akçe ve 1 akçe	Seyyid Abdullah Halife	Rebiülevvel 1176/Eylül-Ekim 1762	Babası Hacı Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 7a)
Naathan ve İhlashan	3 akçe ve 1 akçe	Seyyid Mehmed	Muharrem 1179/Haziran-Temmuz 1765	Kardeşi Seyyid Abdullah'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 10a)
Naathan ve İhlashan	10 akçe	Seyyid Ali	Cemaziyelahir 1203/Şubat-Mart 1789	Seyyid Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 105)
Naathan ve İhlashan	10 akçe	Seyyid Mehmed ve Seyyid Yusuf	13 Şevval 1239/11 Haziran 1824	Babaları Seyyid Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 12a)
Aşırhan	2 akçe	Ali	Şaban 1111/Ocak-Şubat 1700	Osman'ın hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Aşırhan	20 akçe	Seyyid Mehmed	Muharrem 1129/Aralık-Ocak 1716-1717	Ali'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45a)
Aşırhan	20 akçe	Seyyid Mehmed	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.87)
Aşırhan	20 akçe	Seyyid Bektaş ve Seyyid Mustafa	3 Recep 1190/18 Ağustos 1776	Babaları Seyyid Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 18a)
Aşırhan	20 akçe	Antabi Seyyid Mehmed	8 Muharrem 1212/3 Temmuz 1797	Seyyid Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 562, vr. 21a)
Aşırhan	10 akçe	Şeyh Mehmed Efendi-zade Mehmed	5 Safer 1222/14 Nisan 1807	Ayıntablı Seyyid Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 561, s.69)
Aşırhan	10 akçe	Seyyid Şeyh Mustafa ve Seyyid Yahya	7 Cemaziyelevvel 1236/10 Şubat 1821	Seyyid Bektaş'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 569, vr. 66a)
Aşırhan	10 akçe	Seyyid Şeyh Mustafa	29 Şaban 1238/11 Mayıs 1823	Kardeşi ve ortağı Seyyid Yahya'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 11b)
Cüzhan	1 akçe	Ali	Cemaziyelahir 1110/Aralık-Ocak 1698-1699	Hacı Veli'nin vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Cüzhan	1 akçe	Mehmed	Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Cüzhan	1 akçe	Ali	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Ali'ye diğer Ali'nin müdahale ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Cüzhan	-	Halil Efendi'nin oğlu Abdullah	Cemaziyelahir 1157/Temmuz-Ağustos 1744	Seyyid Mehmed'in hizmetini terk etmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
İhlashan (salat-ı hamse)	2 akçe	... Halife	Ramazan 1122/Ekim-Kasım 1710	Ali Halife'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
İhlashan	Senelik 50 keyl	Şeyh Mehmed ve Seyyid	Safer 1151/Mayıs-Haziran 1738	Murtaza ve Seyyid Süleyman	(VAD.No: 1145, s.107)

	buğday	Kasım			
İhlashan ve Naathan	10 akçe	Seyyid Mehmed ve Seyyid Yusuf	13 Şevval 1239/11 Haziran 1824	Babaları Seyyid Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 12a)
Temcidhan	5 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	İbrahim'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Temcidhan	5 akçe	Seyyid Mehmed	Cemaziyelahir 1185/Eylül-Ekim 1771	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 15a)
Temcidhan	5 akçe	Seyyid Mehmed	Zilkade 1190/Aralık-Ocak 1776-1777	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.72)
Noktacı	1 akçe	İsmail Halife	Cemaziyelahir 1189/Temmuz-Ağustos 1775	İlk atama	(VAD.No: 1154, s.69)
Şeyhülkurra	-	Hasan Efendi	Şaban 1104/Nisan-Mayıs 1693	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Çerağdar ve Ferraş	0,5 akçe	Abdulkerim	Cemaziyelahir 1111/Kasım-Aralık 1699	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Çerağdar	1 akçe	Hasan	Zilkade 1115/Mart-Nisan 1704	Ali'nin üzerinden almakla	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Çerağdar	1 akçe	Hüseyin	Zilhicce 1125/Aralık-Ocak 1713-1714	Osman'ın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
Çerağdar	1 akçe	İbrahim	Şevval 1130/Ağustos-Eylül 1718	Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
Çerağdar	1 akçe	Hasan	Ramazan 1132/Temmuz-Ağustos 1720	Hacı Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Çerağdar	2 akçe	Mehmed Emin	Ramazan 1134/Haziran-Temmuz 1722	Hüseyin'in başka bir diyara gidip hizmeti terk etmesi üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Çerağdar	5 akçe	Şeyh Ramazan	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Mehmed ve İmam Hüseyin ortak iken Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 157a)
Çerağdar	5 akçe	Mehmed Emin	Zilhicce 1143/Haziran-Temmuz 1731	Ramazan dışardan gelip Mehmed Emin'in görevini üzerine almıştır. Bunun üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.79)
Çerağdar	2 akçe	Ömer ve Ali	Zilhicce 1144/Mayıs-Haziran 1732	Babaları Osman'ın vefatıyla oğulları Ömer ve Ali'nin yaşları küçük olduğu için vekaleten Hasan üzerine almıştır. Hasan'ın, baliğ olan Ömer ve Ali'y görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1145, s.83)
Çerağdar	5 akçe	İmam Hüseyin Halife	Zilhicce 1146/Mayıs-Haziran 1734	Otuz seneden beri görevde olan İmam Hüseyin'e haksızlık yapan Mehmed Emin, sahte beratla vazifeyi üzerine almıştır. Yapılan haksızlığın anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.92)
Çerağdar	5 akçe	Mehmed Emin	Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734	İmam Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.94)

Çerağdar	5 akçe	İbrahim ve Mehmed Emin	Zilhicce 1147/Nisan-Mayıs 1735	Mehmed Emin'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1145, s.96)
Çerağdar	5 akçe	Mehmed Emin	Rebiülahir 1148/Ağustos-Eylül 1735	İbrahim'in ortağı Mehmed Emin'e haksızlık yaptığı ve görevi üzerine aldığı için anlaşılıp, işten alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.98)
Çerağdar	2 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1150/Eylül-Ekim 1737	Ömer ve Ali atandıkları günden beri bir defa bile hizmetlerini yerine getirmedikleri anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.105)
Çerağdar	2 akçe	Mehmed	Zilhicce 1184/Mart-Nisan 1771	Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 14)
Çerağdar	2 akçe	Seyyid Ahmed	Rebiülahir 1187/Haziran-Temmuz 1773	Babası İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1150, vr. 12a)
Çerağdar	5 akçe	Salih ve Ahmed	21 Zilkade 1188/23 Ocak 1775	Babaları Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.No: 1150, vr. 13)
Çerağdar	2,5 akçe	Seyyid Ahmed	Cemaziyelevvel 1192/Mayıs-Haziran 1778	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.723)
Çerağdar	2 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1189/Temmuz-Ağustos 1775	Mehmed altı seneden beri başka bir diyarda olup, hayatta olup olmadığı bilinmediğinden görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 17a)
Çerağdar	2 akçe	Mehmed'in oğlu Mehmed	27 Muharrem 1219/8 Mayıs 1804	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.63)
Çeşme Çerağdarı	1 akçe	Murtaza Ali	Rebiülahir 1138/Aralık-Ocak 1725-1726	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
Çeşme Çerağdarı	5 akçe	Mehmed Halife	Ramazan 1169/Mayıs-Haziran 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 13b)
Çeşme Çerağdarı	1 akçe	İbrahim Halife	Ramazan 1171/Mayıs-Haziran 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 18b)
Çeşme Çerağdarı	1 akçe	Halil Halife	Rebiülevvel 1177/Eylül-Ekim 1763	Babası İbrahim Halife'nin vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 8a)
Ferraş	-	Cuma	Ramazan 1103/Mayıs-Haziran 1692	Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Ferraş ve Çerağdar	0,5 akçe	Abdulkerim	Cemaziyelahir 1111/Kasım-Aralık 1699	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Ferraş	-	Ömer Halife	Cemaziyelevvel 1117/Ağustos-Eylül 1705	Ömer Halife'ye bazı kimselerin müdahalesinin olduğunun anlaşılıp işlerine son verilmesi ile	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Cuma Ferraşı	-	Bayezid Halife	Cemaziyelahir 1117/Eylül-Ekim 1705	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Ferraş	2 akçe	Ali'nin oğlu Mehmed	Rebiülahir 1122/Mayıs-Haziran 1710	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Ferraş	1 akçe	İsmail	Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 41a)

			1711		
Ferraş	3,5 akçe	İsmail	Safer 1125/Şubat-Mart 1713	Yenileme	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
Ferraş	2 akçe	Hacı Ali'nin oğlu Süleyman	Şevval 1126/Ekim-Kasım 1714	Hacı Dede Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Zilhicce 1128/Kasım-Aralık 1716	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 45a)
Ferraş	2 akçe	Mustafa ve İsmail	Cemaziyelahir 1129/Mayıs-Haziran 1717	Ömer'in 5 akçelik vazifesinin 2 akçesini kardeşlerine bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
Ferraş	2 akçe	Hacı Mustafa	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Mustafa ve İsmail'in görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Ömer, Mustafa ve İsmail'in Mehmed'e müdahale ettiklerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
Ferraş	5 akçe	Ebu Bekir ve Ali	Zilkade 1129/Ekim-Kasım 1717	Hasan ve Yusuf'un üzerlerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46a)
Ferraş	2 akçe	Seyyid Ali ve Ömer	Safer 1131/Aralık-Ocak 1718-1719	Mustafa'nın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 47b)
Ferraş	2 akçe	Halil	Zilkade 1131/Eylül-Ekim 1719	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
Ferraş	3 akçe	Cuma ve Ebu Bekir	Rebiülevvel 1132/Ocak-Şubat 1720	Ahmed üzerinden	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
Ferraş	1 akçe	Mehmed	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Ferraş	3 akçe	Ahmed ve Mustafa	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Ferraş	2 akçe	Yusuf	Ramazan 1132/Temmuz-Ağustos 1720	Mustafa'nın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Ferraş (yevm-i selase)	3 akçe	Osman ve Ömer	Ramazan 1132/Temmuz-Ağustos 1720	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Ramazan 1132/Temmuz-Ağustos 1720	Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Ferraş	2,5 akçe	Hüseyin ve oğlu Ahmed	Şevval 1133/Temmuz-Ağustos 1721	Halil ve Durdu Mehmed'in hizmetlerini terk etmeleriyle	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Ferraş	2 akçe	Halil	Muharrem 1134/Ekim-Kasım 1721	Halil'in üzerinden Hüseyin ve Ahmed'in aldığı anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Ferraş	2 akçe	Mehmed ve Mustafa	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Yusuf'un vazifeyi üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Ferraş	5 akçe	Süleyman	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Ali'nin görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 54b)

Ferraş	1 akçe	Mustafa	Şaban 1137/Nisan-Mayıs 1725	Babası Mustafa'nın vefatı ile oğlu varken Mehmed ve Osman'ın üzerine berat ettirdiği anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1119, vr. 193a)
Ferraş	2 akçe	Süleyman	Ramazan 1137/Mayıs-Haziran 1725	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 193a)
Ferraş	5 akçe	Ömer	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Mehmed ve Ebu Bekir ortak iken babası Mehmed'in vefat etmesi ile	(VAD.No: 1091, vr. 157a)
Ferraş	3 akçe	Hacı Hasan	Şevval 1139/Mayıs-Haziran 1727	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
Ferraş	3 akçe	Ahmed	Safer 1140/Eylül-Ekim 1727	Hacı Hasan'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Cuma Ferraşı	1 akçe	Abdullah	Şaban 1140/Mart-Nisan 1728	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
Ferraş	2 akçe	İbrahim	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Beratla tayin	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
Ferraş	2 akçe	Ahmed	Zilhicce 1142/Haziran-Temmuz 1730	Babası Mustafa'nın üzerinden	(VAD.No: 1139, vr. 160b)
Ferraş ve Loğkeş	2 akçe	Mehmed	Safer 1144/Ağustos-Eylül 1731	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1145, s.79)
Ferraş	2 akçe	Halil	Recep 1144/Aralık-Ocak 1731-1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.81)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1145/Ağustos-Eylül 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.84)
Ferraş	1 akçe	İsmail Halife	Muharrem 1146/Haziran-Temmuz 1733	Ramazan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.89)
Ferraş	2,5 akçe	Hasan	Şaban 1146/Ocak-Şubat 1734	Mehmed'in görevini bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.91)
Cuma Ferraşı	1 akçe	Abdullah	Zilhicce 1146/Mayıs-Haziran 1734	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.92)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Recep 1147/Kasım-Aralık 1734	Mustafa ve Mehmed ortakları iken, Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.92)
Ferraş	2 akçe	Abdullah Halife	Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.95)
Ferraş	1 akçe	Ali	Rebiülevvel 1148/Temmuz-Ağustos 1735	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.97)
Ferraş	3 akçe	Halil	Cemaziyelahir 1151/Eylül-Ekim 1738	Babası Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.108)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Safer 1153/Nisan-Mayıs 1740	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.112)
Ferraş	2 akçe	Seyyid Hüseyin	Zilkade 1155/Aralık-Ocak 1742-1743	Şeyh İsmail'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Ferraş	2 akçe	Hasan	Muharrem 1157/Şubat-Mart 1744	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)

Ferraş	2 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1157/ Temmuz- Ağustos 1744	Süleyman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Ferraş	2 akçe	Mustafa	Ramazan 1157/Ekim-Kasım 1744	Ahmed'in vefatı üzerine yerine geçecek oğlu var iken Hasan'ın aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Ferraş	1 akçe	Numan Seyyid Ali'nin oğlu Süleyman	Safer 1159/Şubat- Mart 1746	Mustafa'nın vefatı üzerine yerine Feyzullah'a tayin arz edilmişken çocuksuz olarak vefat etmiştir. Ahaliden seçilmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 31b)
Ferraş	2 akçe	Zeynelabidin	Safer 1160/Şubat- Mart 1747	İbrahim'in görevini bağışlamasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32b)
Ferraş	1 akçe	Seyyid Hacı Mehmed	Cemaziyelevvel 1162/Nisan-Mayıs 1749	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Ferraş	2 akçe	Osman'ın oğlu Hacı Ali	Rebiülevvel 1163/Şubat- Mart 1750	Mustafa'nın görevi bağışlamasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Ferraş	5 akçe	Ahmed'in oğlu Mehmed	Recep 1165/Mayıs- Haziran 1752	Hasan'ın oğlu Ali'nin görevi bağışlamasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Ferraş	2 akçe	Bosnevi Seyyid Mehmed	Rebiülahir 1166/Şubat-Mart 1753	Osman'ın oğlu Hacı Ali'nin vefat etmesi ile	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Ferraş	2 akçe	Ali	Şaban 1166/Haziran- Temmuz 1753	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Ferraş	2 akçe	Ömer	Ramazan 1168/Haziran- Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Ferraş	2,5 akçe	Hacı İsa-oğlu Hasan Halife	Cemaziyelahir 1172/Ocak-Şubat 1759	Ali kendi rızasıyla görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 20b)
Ferraş	2 akçe	Halil Halife	Safer 1174/Eylül- Ekim 1760	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 23b)
Ferraş	3 akçe	Hacı Osman'ın oğlu Ali	Şevval 1174/Mayıs- Haziran 1761	Abdulgaani'nin görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 24b)
Ferraş	3 akçe	İmam Hüseyin'in oğlu Ali	Rebiülevvel 1177/Eylül-Ekim 1763	Ali'nin çocuksuz olarak vefat etmesi ile	(VAD.No: 1156, vr. 8a)
Ferraş	1,5 akçe	Ahmed'in oğlu Mehmed	Şaban 1177/Şubat- Mart 1764	Mehmed Emin üzerinden	(VAD.No: 1156, vr. 8b)
Ferraş	2 akçe	Hasan Halife	Zilkade 1178/Nisan- Mayıs 1765	Yenileme	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	Şevval 1179/Mart- Nisan 1766	Seyyid Hüseyin'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
Ferraş	2 akçe	Kasım	Zilkade 1179/Nisan- Mayıs 1766	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
Ferraş	5 akçe	Hacı Mehmed	Cemaziyelahir 1180/Kasım-Aralık 1766	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 12a)
Ferraş	2 akçe	Abdullah	Cemaziyelahir 1182/Ekim-Kasım 1768	Hacı Hüseyin'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1146, vr. 11b)
Ferraş	2 akçe	Hacı Hüseyin	Rebiülahir 1183/Ağustos-Eylül	Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1146, vr. 12a)

			1769		
Ferraş	2 akçe	İbrahim	Rebiülevvel 1184/Haziran- Temmuz 1770	Babası Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 14)
Ferraş	3 akçe	Yahya	Recep 1185/Ekim- Kasım 1771	Ali'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 15a)
Ferraş	2 akçe	Ali	Recep 1185/Ekim- Kasım 1771	Babası Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 15b)
Ferraş	2 akçe	İbrahim	Muharrem 1186/Nisan-Mayıs 1772	Babası Zeynelabidin'in vefatı üzerine	(VAD.No: 1149, vr. 15b)
Ferraş	1,5 akçe	Seyyid Mehmed	17 Muharrem 1189/20 Mart 1775	Ahmed'in oğlu Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1150, vr. 13)
Ferraş	2 akçe	Halil ve İbrahim	Cemaziyelevvel 1189/Haziran- Temmuz 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.69)
Ferraş	1 akçe	Ali Halife	Rebiülahir 1190/Mayıs-Haziran 1776	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1154, s.71)
Ferraş	2 akçe	Kasım	Rebiülahir 1193/Nisan-Mayıs 1779	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.73)
Ferraş	2 akçe	Hacı Süleyman	28 Ramazan 1193/9 Ekim 1779	Hasan'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 20b)
Ferraş	2 akçe	Abdulgaffar	Cemaziyelahir 1196/Mayıs-Haziran 1782	Babası Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 23a)
Ferraş	4 akçe	Mehmed	Ramazan 1200/Haziran- Temmuz 1786	Osman ve Ali ortak iken, Osman'ın vefatı ile hissesi kardeşinin oğlu verilmesiyle	(VAD.No: 1155, vr. 20a)
Ferraş	2 akçe	Hacı Ali	Zilkade 1200/Ağustos-Eylül 1786	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1155, vr. 20a)
Ferraş	2 akçe	Mehmed	7 Muharrem 1209/4 Ağustos 1794	Hacı Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107b)
Ferraş	2 akçe	Seyyid Şeyh Mehmed	12 Cemaziyelevvel 1218/30 Ağustos 1803	Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 561, s.61)
Ferraş	2 akçe	Halil	20 Zilhicce 1218/1 Nisan 1804	Babası Halil İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.62)
Ferraş	2,5 akçe	Ahmed	13 Şevval 1220/4 Ocak 1806	Babası Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 561, vr. 66b)
Ferraş	2 akçe	Ömer'in oğlu Şahinoğlu Mehmed	17 Ramazan 1226/5 Ekim 1811	Seyyid Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 560, vr. 47)
Ferraş	3 akçe	Ali'nin oğlu Ömer	19 Zilhicce 1242/14 Temmuz 1827	Şahinoğlu Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 563, vr. 13b)
Ayak Çeşme Ferraşı	5 akçe	Ebu Bekir ve Ali	Rebiülahir 1122/Mayıs-Haziran 1710	Babaları Mahmud'un vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Çeşme Ferraşı	2 akçe	Yusuf	Cemaziyelahir 1129/Mayıs-Haziran 1717	Hasan Yusuf, 5 akçesinin 2 akçesini diğer Yusuf'a bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
Çeşme Ferraşı	5 akçe	Ali	Şaban 1131/Haziran- Temmuz 1719	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 47b)

Çeşme Ferraşı	5 akçe	Mehmed ve kardeşi Ali	Rebiülevvel 1133/Aralık-Ocak 1720-1721	Ebu Bekir ve Ali'nin vefat etmeleri ile	(VAD.No: 1157, vr. 50a)
Çeşme Ferraşı	5 akçe	Mehmed ve Ali	Zilhicce 1144/Mayıs-Haziran 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.82)
Ayak Çeşmeleri Ferraşı	1 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1146/Kasım-Aralık 1733	Mehmed'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1145, s.90)
Ayak Çeşmeleri Ferraşı	1 akçe	İmam Hüseyin Halife	Recep 1154/Eylül-Ekim 1741	Ömer'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.115)
Kenif Ferraşı	1,5 akçe	Süleyman'ın oğlu Kasım	27 Ramazan 1193/8 Ekim 1779	Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 20b)
Kenif Ferraşı	1,5 akçe	Ebu Bekir	Recep 1197/Haziran-Temmuz 1783	Babası Kasım'ın vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 23b)
Çardak Ferraşı	2 akçe	Molla Mehmed ve Molla Veli	Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 49a)
Kayyum	1,5 akçe	Cuma	Zilkade 1114/Mart-Nisan 1703	Cuma'nın üzerinden Ahmed'in aldığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 46a)
Neccar	0,5 akçe	Hacı İsmail	Rebiülevvel 1114/Temmuz-Ağustos 1702	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Neccar	1 akçe	Yusuf	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Babası İsmail'in vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 192a)
Neccar	1 akçe	Yusuf	Cemaziyelahir 1143/Aralık-Ocak 1730-1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
Neccar	0,5 akçe	Mehmed	Şevval 1151/Ocak-Şubat 1739	Ali üzerinden	(VAD.No: 1145, vr. 29a)
Neccar	2 akçe	Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali	Zilhicce 1174/Temmuz-Ağustos 1761	Babaları Mehmed'in vefatıyla	(VAD.No: 1135, vr. 24b)
Neccar	2 akçe	Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali	Cemaziyelevvel 1189/Haziran-Temmuz 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.69)
Neccar	2 akçe	Mehmed	19 Şaban 1202/25 Mayıs 1788	Seyyid Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1155, vr. 21b)
Neccar	2 akçe	Seyyid Ali	24 Cemaziyelahir 1215/12 Kasım 1800	Seyyid Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 562, vr. 21b)
Meremmim	Ücretsiz	Mehmed	Rebiülevvel 1114/Temmuz-Ağustos 1702	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Meremmim (yevm-i Cuma)	0,5 akçe	Mehmed ve Ebu Bekir	Ramazan 1139/Nisan-Mayıs 1727	Babaları Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
Meremmim	1 akçe	Ömer'in oğlu Ali	Rebiülevvel 1145/Ağustos-Eylül 1732	Yusuf'un dört seneden beri başka bir yerde olduğu için görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.84)
Tokatçı	1 akçe	Halil	Şevval 1109/Nisan-Mayıs 1698	Hüseyin'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Tokatçı	1 akçe	Derviş Mehmed	Şaban 1115/Aralık-Ocak 1703-1704	Halil rızasıyla görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1159, vr. 46a)

Tokatçı	1 akçe	Derviş Mehmed	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Derviş Ahmed'in kendi üzerine aldığı görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
Tokatçı	1 akçe	Derviş Mehmed	Cemaziyelahir 1143/Aralık-Ocak 1730-1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
Tokatçı	1 akçe	Halil	Rebiülevvel 1154/Mayıs-Haziran 1741	Derviş Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.114)
Tokatçı	1 akçe	Hasan	Zilkade 1155/Aralık-Ocak 1742-1743	Halil rızayla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Tokatçı	1 akçe	Hasan	Şevval 1171/Haziran-Temmuz 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 19a)
Tokatçı	1 akçe	İsmail	Rebiülevvel 1174/Ekim-Kasım 1760	Hasan'ın kendi rızasıyla görevini bağışlamasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 24a)
Loğkeş	0,5 akçe	Hacı Veli'nin oğlu Ahmed	Safer 1154/Nisan-Mayıs 1741	Mehmed'in üç dört seneden beri hizmetini terk etmiş olmasından dolayı görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.114)
Loğkeş ve Tufancı	4 akçe	Yusuf	Şevval 1156/Mart-Nisan 1743	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Loğkeş	1 akçe	Osman ve Mehmed	Cemaziyelevvel 1165/Mart-Nisan 1752	Babaları Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Loğkeş	2 akçe	Ömer'in oğlu Mehmed	Cemaziyelahir 1172/Ocak-Şubat 1759	Ahmed Halife'nin kendi rızasıyla görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 20b)
Loğkeş	1 akçe	Mehmed Halife	Cemaziyelahir 1178/Kasım-Aralık 1764	İbrahim'in görevi bağışlamasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 9a)
Loğkeş	1 akçe	Ali	Cemaziyelahir 1185/Eylül-Ekim 1771	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 15a)
Loğkeş	2 akçe	Ali'nin oğlu Mehmed	Muharrem 1186/Nisan-Mayıs 1772	Abdullah'ın çocuksuz vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 15b)
Kanavatçı	Ücretsiz	Mustafa'nın oğlu Aşık Ahmed	Rebiülahir 1156/Mayıs-Haziran 1743	İlk atama	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Kanavatçı	3 akçe	Abdullah'ın oğlu Ali	Muharrem 1177/Temmuz-Ağustos 1763	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
Kanavetci	3 akçe	Abdullah'ın oğlu Ali	Cemaziyelevvel 1192/Mayıs-Haziran 1778	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.72)
Su-Yolcu	1 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
Su-Yolcu	-	Halil	Recep 1163/Haziran-Temmuz 1750	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Mutemed	1 akçe	İsmail	Rebiülahir 1104/Aralık-Ocak 1692-1693	Beratla tayin	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Mutemed	1 akçe	Abdullah	Şevval 1162/Eylül-	Babası İsmail'in vefatı ile	(VAD.No: 1148,

			Ekim 1749		vr. 35a)
Mutemed ve Duagû	5 akçe, 5 akçe	Abdullah'ın oğlu Mehmed	21 Zilhicce 1207/30 Temmuz 1793	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 558, vr. 107b)
Muarrif	-	Ahmed	Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711	Ahmed'den diğer Ahmed'in üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 41a)
Muvakkit	10 akçe	Seyyid Yahya Halife	Muharrem 1171/Eylül-Ekim 1757	Şerif Şeyh Ahmed'in kendi rızasıyla görevden ayrılmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 18a)
Muvakkit	10 akçe	Seyyid Yahya Halife	Zilhicce 1174/Temmuz-Ağustos 1761	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 30)
Muvakkit	10 akçe	Seyyid Hacı Kasım	Rebiülahir 1190/Mayıs-Haziran 1776	Muvakkit lazım olmakla	(VAD.No: 1154, s.71)
Cabi	8 akçe	Ali	Şevval 1114/Şubat-Mart 1703	İsmail'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Cabi ve Katip	4 akçe	Mehmed	Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710	İsmail'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
Cabi ve Katip	4'er akçe	İsmail	Safer 1123/Mart-Nisan 1711	İsmail'in üzerinden Mehmed ve Hasan'ın aldığı anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157 vr. 40b)
Cabi	2 akçe	Ali	Şevval 1123/Kasım-Aralık 1711	İsmail'in hizmetini terk etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 41b)
Cabi ve Katip	8 akçe	İsmail	Cemaziyelahir 1131/Nisan-Mayıs 1719	İsmail'in üzerinden Ali'nin aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 64)
Cabi ve Katip	5 akçe	Mehmed	Rebiülahir 1178/Eylül-Ekim 1764	Yenileme	(VAD.No: 1156, vr. 9a)
Cabi, Katip ve Ferraş	2,5 akçe, 3 akçe	Ömer	Recep 1185/Ekim-Kasım 1771	Babası Feyzullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 15a)
Cabi, Katip, Duagû ve Vaiz	2 akçe , 7,5 akçe, 2 akçe	Mehmed Hilmi ve Ali	2 Şaban 1203/28 Nisan 1789	Babaları Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 106a)
Cabi, Katip ve Ferraş	2,5 akçe, 3 akçe	Mehmed	4 Safer 1241/18 Eylül 1825	Babası Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 12b)
Suvari Cabi	3,5 akçe	İsmail	Rebiülevvel 1178/Ağustos-Eylül 1764	Osman'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 9a)
Suvari Cabi	3,5 akçe	Mustafa Halife	Zilkade 1178/Nisan-Mayıs 1765	Babası İsmail Halife'nin vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
Suvari Cabi	3,5 akçe	Mustafa	Şevval 1190/Kasım-Aralık 1776	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.71)
Nazır	8 akçe	Mehmed Halife	Şevval 1172/Mayıs-Haziran 1759	İsmail'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 21b)
Nazır	-	Şeyh Ömer'in oğlu Seyyid Veli Halife	Recep 1178/Aralık-Ocak 1764-1765	Seyyid Mehmed'in hizmeti terk etmesi üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 9a)
Nazır	8 akçe	Mehmed	Recep 1181/Kasım-Aralık 1767	Veli'nin görevi kendi üzerine aldığı anlaşılıp, işten alınmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 12b)
Nazır	8 akçe	Mehmed'in oğlu Seyyid Hüseyin	Rebiülahir 1183/Ağustos-Eylül 1769	Seyyid Mehmed'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1146, vr. 12a)

Nazır	5 akçe	Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali	Cemaziyelevvel 1189/Haziran-Temmuz 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.69)
Nazır	8 akçe	Seyyid Hüseyin	Zilkade 1190/Aralık-Ocak 1776-1777	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.72)
Nazır	8 akçe	Hacı Mehmed Salih el-Maraşı	Şaban 1193/Ağustos-Eylül 1779	Seyyid Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 20b)
Mütevelli	-	Mehmed Emin	Muharrem 1133/Kasım-Aralık 1720	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Hafız-ı isbat, Kanadil, Şeyhülferraş, Kayyum, zabıt-i miftah	1 akçe	Şeyh Ali	Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734	İlk atama	(VAD.No: 1145, s.93)
Hafız-ı isbat, Kanadil, Şeyhülferraş, Kayyum, zabıt-i miftah	1 akçe	Şeyh Halife Ali	Muharrem 1174/Ağustos-Eylül 1760	Babası Şeyh Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 23b)
Hafız-ı isbat, Kanadil, Şeyhülferraş, Kayyum, zabıt-i miftah	1 akçe	Şeyh Ali	10 Safer 1192/10 Mart 1778	Zayıden berat tayini	(VAD.No: 1151, vr. 19a)

VII.I.II.Abdurrezzak bin Mustafa Cami

Abdurrezzak bin Mustafa Câmii, Maraş'ta Çiçekli Mahallesi'nde idi. Burada bir çerağdar görev yapıyordu. Ücretsiz olarak Hüseyin Cemaziyelevvel 1120/Temmuz-Ağustos 1708'de atanmıştır (VAD.No: 1157, vr. 38a).

VII.I. III. Acemiye Mahallesi Cami

Maraş'ta Acemiye Mahallesi Camii'nin Cuma müezzini ve ferraşı Abdullah'ın vefatı üzerine bir akçe ile Abdurrahman Recep 1132/Mayıs-Haziran 1720'de atanmıştır (VAD.No: 1157, vr. 49a).

VII.I. IV. Ağa Veli Camii

Ağa Veli Camii, Kara Maraş Mahallesi'nde yer almakta idi (*VAD.No: 1157, vr. 41b*). Adından da anlaşılacağı üzere Ağa Veli adında hayır sever bir kimse tarafından yaptırılmıştır.

Ağa Veli Camii'nin 1229/1814 tarihi itibarıyla 642 kile buğday karşılığında 6420 kuruş, 531 kile arpa karşılığı 3719 kuruş, resm-i kevvarenin yıllık tutarı 198 kuruş, rüsum-ı adet-i ağnamın yıllık olan 3000 kuruş vakıf geliri mevcuttur (Baş, Tekin, 2007: 232).

Ağa Veli Camii'nde imam atamalarında sıklıkla atamalara rastlanılmaktadır. Yeni imamların atanmasında sadece ölüm sebebi, ayrılma gibi sebepler yoktu. Aynı zamanda imamın dürüst, güvenilir bir kimse olması, kişiliği ve niteliği de önemliydi. Kara Maraş Mahallesi'nde Ağa Veli Camii'nin imamı İbrahim'in yalan söylediği, sahte, yalan dolan işlerinin olduğuna dair halkın şahitlik yapması sonucu İbrahim'in işine son verilmiştir. yerine Hasan mütevellinin arzıyla Cemaziyelevvel 1129/Nisan-Mayıs 1717'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr.45a*).

Tablo 4.Ağa Veli Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Haydar	Zilhicce 1111/Mayıs-Haziran 1700	İbrahim Halife'nin üzerinden almasıyla	(<i>VAD.No: 1159, vr. 44b</i>)
İmam	-	İbrahim	Şevval 1112/Mart-Nisan 1701	Haksızlık ederek Haydar'ın üzerinden almasıyla	(<i>VAD.No: 1159, vr. 45a</i>)
İmam	-	Hüseyin	H.1115/M. 1703-1704	İbrahim üzerinden almasıyla	(<i>VAD.No: 1159, vr. 45b</i>)
İmam	-	Haydar	Cemaziyeleahir 1123/Temmuz-Ağustos 1711	Ortaklaşa görevde olan İbrahim ve Haydar'dan İbrahim'in hissesini Haydar'a devretmesiyle	(<i>VAD.No: 1157, vr. 41b</i>)
İmam	-	Haydar	Safer 1125/Şubat-Mart 1713	Babası Veli'nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 43a</i>)
İmam	-	Hasan	Cemaziyelevvel 1129/Nisan-Mayıs 1717	İbrahim'in yalan söylediği şahitlerin olmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 45a</i>)
İmam	2 akçe	Şeyh Halil	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Yarım hisse imamlık görevinde olan Şeyh Halil üzerinden Hasan'ın alması üzerine görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 45b</i>)
İmam	2 akçe	İbrahim	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Yarım hisse imamlık görevinde olan İbrahim üzerinden Hasan'ın alması üzerine görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 46a</i>)
İmam	2 akçe	Hasan	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	İbrahim üzerinden almasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 46a</i>)

İmam	-	Ebu Bekir	Şevval 1131/Ağustos-Eylül 1719	Babası İbrahim'in vefatıyla	(VAD.No: 1157, vr 48a)
İmam	-	Mustafa	Cemaziyelvelvel 1133/Şubat- Mart 1721	Kardeşi Hasan'ın vefatıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50a)
İmam	1 akçe	Ebu Bekir	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Hasan'ın vefatıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
İmam	2 akçe	Mustafa	Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751	Babası Musa'nın vefatı sonrasında Mustafa'nın yaşı küçük olduğundan başkaları atanmıştır. Ancak Seyyid Şeyh Hacı İbrahim ve Seyyid Feyzullah'ın Mustafa'nın imamlığa müsait olduğu haber vermeleriyle	(VAD.No: 1148, vr. 36a)
İmam	2 akçe	Derviş Mustafa	Şaban 1165/Haziran- Temmuz 1752	Mustafa'nın görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
İmam	2 akçe	Seyyid Mehmed	Safer 1166/Aralık- Ocak 1752-1753	Seyyid Derviş ve diğer Mustafa'nın vefatıyla	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
İmam	2 akçe	Seyyid Halil	Şevval 1166/Ağustos 1753	Seyyid Mehmed'in görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
İmam	-	Seyyid Derviş Mustafa	Şaban 1168/Mayıs- Haziran 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
İmam	-	Seyyid Emrullah Halife	Cemaziyelvelvel 1171/Ocak- Şubat 1758	Seyyid Mustafa Halife'nin kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 18a)
İmam	2 akçe	Halil Halife'nin oğlu Mehmed	Rebiülevvel 1173/Ekim-Kasım 1759	Seyyid Ali'nin oğlu Seyyid Emrullah'ın kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 22a)
İmam	-	Seyyid Mehmed	Rebiülevvel 1184/Haziran- Temmuz 1770	Seyyid Emrullah'ın görevi diğer yarısının sahibine terk etmesiyle	(VAD.No: 1149, vr. 14)
İmam	-	Seyyid Mehmed	Cemaziyelvelvel 1188/Temmuz- Ağustos 1774	Yenileme	(VAD.No: 1154, vr. 36a)
İmam	-	Mehmed	Cemaziyelvelvel 1195/Nisan-Mayıs 1781	Babası Seyyid Mehmed'in vefatıyla	(VAD.No: 1151, vr. 22a)
İmam	-	Seyyid Halil	20 Zilkade 1229/3 Kasım 1814	Babası Seyyid Mehmed oğlu Seyyid Mehmed'in vefatıyla	(VAD.No: 569, vr. 58a)
Müezzin	1 akçe	Mustafa	H.1104/M. 1692- 1693	Tahir'in vefatıyla	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Müezzin	0,5 akçe	Mustafa	Recep 1108/Ocak- Şubat 1697	Süleyman'ın vefatıyla	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Müezzin	1 akçe	İsmail	Rebiülevvel 1141/Ekim- Kasım 1728	İlk atama	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Hatip	-	Hacı Mehmed	Rebiülahir 1125/Nisan-Mayıs 1713	İbrahim'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
Ferraş	1 akçe	Ali	H.1159/M. 1746- 1747	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 45b)

VII.I.V.Ahmed Paşa Camii

Ahmed Paşa Camii, Divanlı Mahallesi'nde bulunmakta idi (*VAD.No: 1157, vr. 45a*). H. 1101/M. 1689-1690 yıllarında Ahmet Paşa tarafından inşa ettirilmiştir (Özkarcı, 2007: 135). Caminin maddi ihtiyacını karşılamak amacıyla kendi adıyla Ahmed Paşa vakfını da kurmuştur (*VAD.No: 1128, vr. 119a*).

Ahmed Paşa Camii'nin ilk tamiri H. 1210/M. 1795'te meydana gelen depremde yıkılmasının ardından yapılmıştır. İkinci tamiratı H. 1319/M. 1901 yılında Şirikci-zade Hacı Süleyman tarafından yaptırılmıştır. Zaman içerisinde yapılan çeşitli onarımlarla günümüze kadar ayakta kalabilmiştir (Özkarcı, 2007: 136-137).

Tablo 5.Ahmed Paşa Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Hatip	-	Halil	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	Dindar'ın ehliyeti bulunmadığından	(<i>VAD.No: 1159, vr. 47b</i>)
Hatip	-	Süleyman	Cemaziyelevvel 1121/Temmuz-Ağustos 1709	Yarım hisseye sahip Dindar'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 38b</i>)
Hatip	-	Halil	Rebiülahir 1122/Mayıs-Haziran 1710	Yenileme	(<i>VAD.No: 1157, vr. 39a</i>)
Hatip	-	Süleyman ve Halil	Cemaziyelevvel 1122/Haziran-Temmuz 1710	Ortağı olan Halil görev sadece benim üzerimde diye demediğinin anlaşılmasıyla ikisinin de devam edilmesine karar verilmiştir.	(<i>VAD.No: 1157, vr. 39a</i>)
Hatip	-	Süleyman	Cemaziyelahir 1127/Haziran-Temmuz 1715	İkinci olmak üzere, Süleyman'ın hizmetini terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1157, vr. 44b</i>)
Hatip	2 akçe	Hüseyin	Rebiülahir 1129/Mart-Nisan 1717	Halil'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 45a</i>)
Hatip	4 akçe	İbrahim	Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720	Süleyman ve Hüseyin'in ehliyeti bulunmamakla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 49a</i>)
Hatip	-	İbrahim	Muharrem 1133/Kasım-Aralık 1720	Süleyman'ın üzerine aldığı görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50a</i>)
Hatip	-	Süleyman	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Süleyman'ın azli yokken İbrahim'in üzerine aldığı görevin anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50b</i>)
Hatip	2 akçe	Hüseyin	Şaban 1133/Mayıs-Haziran 1721	İbrahim'in kendi üzerine aldığı görevden alınarak	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50b</i>)
Hatip	1 akçe	Şeyh Abdurrahim	Şaban 1137/Nisan-Mayıs 1725	Seyyid Şeyh Osman'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1119, vr. 193a</i>)
Hatip	1 akçe	Hacı Mustafa	Rebiülahir 1139/	Süleyman'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1128,</i>

		Halife	Kasım-Aralık 1726		vr. 118)
Hatip	0,5 akçe	Seyyid Osman Hacı	Muharrem 1140/ Ağustos-Eylül 1727	Mustafa ve Hüseyin'in hizmeti terk etmeleriyle	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Hatip	-	Mustafa ve Hüseyin	Cemaziyelahir 1143/Aralık-Ocak 1730-1731	Mustafa ve Hüseyin'in üzerinden Seyyid Osman alıp haksızlık ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
Hatio	0,5 akçe	Seyyid Osman Hacı	Recep 1143/Ocak-Şubat 1731	Mustafa ve Hüseyin'in beratı alıp haksızlık ettiklerinin anlaşılmasın görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
Hatip	0,5 akçe	Seyyid Yahya	Muharrem 1154/Mart-Nisan 1741	Babası Seyyid Hacı Osman'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.114)
Hatip	0,5 akçe	Hacı Mustafa Halife	Rebiülahir 1156/Mayıs- Haziran 1743	Seyyid Yahya'nın vefatı ile Şeyhülislam Mevlana Seyyid Mustafa'nın önermesiyle	(VAD.No: 1148,vr.28b)
Hatip	0,5 akçe	Ahmed Halife	Cemaziyelevvel 1162/ Nisan-Mayıs 1749	Babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Hatip	-	Mehmed	8 Cemaziyelahir 1190/ 25 Temmuz 1776	Hacı Mustafa çocuksuz olarak vefatı ile Şeyhülislam Mehmed Efendi'nin önermeleriyle	(VAD.No: 1151, vr. 17b)
Hatip	-	Şeyh Hasan Halife	4 Cemaziyelahir 1228/ Haziran 1813	Mehmed'in vefatı ile Şeyhülislam Mevlana Dürrizâde Seyyid Abdullah Efendi'nin önermesiyle	(VAD.No: 569, vr. 56a)
Müezzin	0,5 akçe	Abdullatif	Ramazan 1109/Mart-Nisan 1698	İlk atama	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
Müezzin	2 akçe	İbrahim	Şaban 1130/Haziran- Temmuz 1718	Abdullatif'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
Müezzin	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Abdullatif'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Müezzin		Abdulkadir Halife	Zilkade 1135/Ağustos- Eylül 1723	Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 54a)
Müezzin	1 akçe	Abdulkadir	Muharrem 1136/Ekim 1723	Mehmed üzerinden beratı gereğince devam etmekle	(VAD.No: 1157, vr. 54a)
Müezzin	0,5 akçe	Mehmed Halife	Muharrem 1136/Ekim 1723	Mehmed Halife'nin azlini gerektiren durum yok iken Abdulkadir üzerinden alıp yaptığı haksızlığın anlaşıl- masıyla	(VAD.No: 1119, vr. 191a)
Müezzin	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	İbrahim ve Abdulkadir'in Mehmed'e karışıklarının anlaşılması üzerine, görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Müezzin	2 akçe	İbrahim	Ramazan 1137/Mayıs- Haziran 1725	Mehmed'in İbrahim'e karışığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 193a)

Cuma Müezzini	1 akçe	İbrahim Halife	Safer 1138/Ekim-Kasım 1725	İlk atama	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
Müezzini	2 akçe	Mustafa Halife	Zilkade 1163/Ekim 1750	İbrahim'in kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Müezzini	1 akçe	Hacı Musa	Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751	Cuma müezzini olarak atanan İbrahim'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Müezzini	2 akçe	Mustafa	Zilhicce 1171/Ağustos-Eylül 1758	İbrahim'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 19b)
Cuma Müezzini	-	Halil	Rebiülevvel 1196/Şubat-Mart 1782	Musa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 23a)
İmam	-	Halil	Cemaziyelahir 1116/Ekim 1704	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 36)
İmam	-	Şeyh Ali	Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714	Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
İmam	-	Şeyh Hasan	Safer 1330/	Mustafa'nın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
İmam	-	Şeyh Hasan	Muharrem 1136/	Mustafa'nın cahil olması ve geliriyle yetinmemesi ile başka yere gitmesi anlaşılacak görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 191a)
İmam	-	Şeyh Hasan	Cemaziyelevvel 1136	Mustafa'nın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Mütevelli ve İmam	-	Hüseyin	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	Dindar'ın vakıf malını yediğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 47b)
Mütevelli	-	Mehmed	Şevval 1109/Nisan-Mayıs 1698	Yenileme	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Mütevelli	-	Şatır Mehmed	Rebiülevvel 1134/Aralık-Ocak 1721-1722	Mehmed üzerinden	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
Mütevelli	-	Salih	Cemaziyelahir 1135/Mart-Nisan 1723	Babası Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 53b)
Mütevelli	-	Salih	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Mustafa görevi üzerine alıp haksızlık ettiğinin anlaşılacak görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 191b)
Mütevelli	-	Mehmed Halife	Şevval 1143/Nisan-Mayıs 1731	Salih'in görevinin boş kalmasıyla	(VAD.No: 1145, s.78)
Ferraş	-	Mehmed	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Ferraş	1 akçe	Yusuf	Şaban 1115/Aralık-Ocak 1703/1704	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 46b)
Ferraş	0,5 akçe	İsa Halife	Zilkade 1144/Nisan-Mayıs 1732	Yusuf'un vefatından sonra Osman ve Hasan beratla gelemeden vefat etmesiyle 5-6 sene boş kalmasının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.82)

Ferraş ve Çerağdar	-	Halil'in oğlu Osman	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Ebu Bekir ve Mustafa'nın görevlerini bırakmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.87)
Ferraş	0,5 akçe	Yusuf Halife	Cemaziyelevvel 1160/Mayıs-Haziran 1747	İsa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 33a)
Ferraş	-	Mehmed Halife	Rebiülahir 1170/Aralık-Ocak 1756-1757	İsa'nın boş kalan yerine, Yusuf ve Ebu Bekir'in üzerinden olan eski beratı yenileme	(VAD.No: 1135, vr.16a)
Ferraş	-	Durdu Mehmed	10 Cemaziyelahir 1191/16 Temmuz 1777	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 18b)
Ferraş	0,5 akçe	Durdu Mehmed	7 Rebiülevvel 1192/5 Nisan 1778	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1151, vr. 19a)
Ferraş	0,5 akçe	Mustafa	Ramazan 1198/Temmuz-Ağustos 1784	Durdu Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 24b)
Çerağdar	0,5 akçe	Halil	Şevval 1109/Nisan-Mayıs 1698	İlk atama	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
Çerağdar	1 akçe ve 1 vukiyye yağ	Hüseyin	Şevval 1126/Ekim-Kasım 1714	Osman'ın vefat etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Çerağdar-(1 akçe)	1 akçe	Mehmed	Şaban 1162/Temmuz-Ağustos 1749	Beratsız olmakla yeniden beratla	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Ser-Meremmim	1 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1137/ Kasım-Aralık 1724	İlk atama	(VAD.No: 1119, vr. 192a)

VII.I.VI. Ahmet Paşa/Seyf Camii

Ahmed Paşa Cami, Ahmet Paşa tarafından H. 1107/M. 1695-1696 tarihlerinde yaptırılmıştır. Ahmed Paşa Camii'nin yerinde daha önce Anadolu Selçuklu döneminde inşa edilen bir caminin olduğu ve bu yapı yıkılınca Ahmed Paşa Camii bina ettirilmiştir (Özkarıcı, 2007: 272). Bu bilgidен yola çıkarak *Hurufat* belgelerinde geçen Seyf Camii Ahmed Paşa Camii'nin eski adı olarak geçmektedir. O halde Anadolu Selçukluları devrinde yaptırılan caminin Seyf Camii olduğu söylenebilir. Ahmed Paşa/Seyf Camii, Şekerli/Yukarı Oba Mahallesi'nde idi (VAD.No: 11157, vr. 40a).

Ahmed Paşa Camii'nin bulunduğu mahalle iki isme sahip olduğu için atamalarda bundan faydalanarak göreve gelenler bunu kullanarak sahte beratla vazife başına gelebiliyorlardı. Maraş'ta Yukarı Oba Mahallesi'nde Ahmed Paşa Camii'nde

hatip olan Mehmed'in oğlu Ahmed ve Ömer'in oğlu Mehmed mutasarrıflar iken diğer adı da Yukarı Oba Mahallesi olan mahalleye, Şekerli diye tanındığından görevden alınan Mehmed Şekerli mahallesi kaydıyla yarım hisse hatipliğe berat ettirmiştir. Yaptığı haksızlığın yanı sıra aynı zamanda cemaatin de sevlmeyeni olduğundan işine işten atılmıştır. Yerine Mehmed ve Ömer Maraş naibi Mehmed Efendi'nin arzıyla Şaban 1162/Temmuz-Ağustos 1749'da atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr.34b*).

Tablo 6. Ahmed Paşa/Seyf Camii görevlileri

<i>Görev</i>	<i>Ücret</i>	<i>Yeni Atanan</i>	<i>Atama Tarihi</i>	<i>Atama Nedeni</i>	<i>Belge</i>
Hatip	-	Hüseyin	Muharrem 1121/Mart-Nisan 1709	Hüseyin'in görevi terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1157,</i> <i>vr. 38b</i>)
Hatip	-	Hacı Hasan	Cemaziyelahir 1122/Temmuz- Ağustos 1710	Abdullah'ın görevi terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1157,</i> <i>vr. 39a</i>)
Hatip	-	Ahmed	Ramazan 1123/Ekim- Kasım 1711	Hasan'ın görevden ayrılmasıyla	(<i>VAD.No: 1157,</i> <i>vr. 40a</i>)
Hatip	-	Ömer	Rebiülahir 1123/Mayıs- Haziran 1711	Hasan ve Hüseyin'in görevden çıkarılmalarıyla	(<i>VAD.No: 1157,</i> <i>vr. 41a</i>)
Hatip	-	Şeyh Abdullah	Ramazan 1125/Eylül-Ekim 1713	Ömer, Hasan ve Hüseyin'in görevi üzerlerine aldığı anlaşılması üzerine görevden alınmalarıyla	(<i>VAD.No: 1157,</i> <i>42b</i>)
Hatip	1 akçe	Yahya Halife	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Ömer Efendi'nin ihtiyar olduğundan görevi kendi rızasıyla bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1119,</i> <i>vr. 192b</i>)
Hatip	0,5 akçe	Ömer Halife	Rebiülahir 1139/Kasım- Aralık 1726	Yarım hisseye sahip Hacı Hüseyin'in vefat etmesiyle	(<i>VAD.No: 1128,</i> <i>vr. 118</i>)
Hatip	0,5 akçe	Hacı İlyas Halife	Cemaziyelevvel 1139/Aralık- Ocak 1726-1727	Yarım hisseye sahip Ömer'in vefatıyla	(<i>VAD.No: 1128,</i> <i>vr. 119a</i>)
Hatip	-	Hacı İlyas Halife	Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727	Ömer Halife'nin görev ehliyetinin bulunmadığının anlaşılması üzerine görevden alınarak diğer yarım hissenin boş kalmasıyla	(<i>VAD.No: 1128,</i> <i>vr. 119a</i>)
Hatip	1 akçe	Ali'nin oğlu Ömer Efendi	Ramazan 1139/Nisan- Mayıs 1727	Hacı İlyas'ın ehliyetinin olmadığının anlaşılaraq görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No:</i> <i>1128, vr.119b</i>)
Hatip	1 akçe	Hacı İlyas	Rebiülevvel 1140/Ekim- Kasım 1727	Yahya, Ali'nin oğlu Ömer bir yolla görevi üzerlerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No:</i> <i>1128, vr.120b</i>)

Hatip	-	Hasan Halife	Rebiülahir 1143/Ekim- Kasım 1730	Hacı İlyas'ın hakkındaki fermana itaat etmeyip kaçması üzerine görevin boş kalmasıyla	(VAD.No: 1145, vr.28b)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Ramazan 1143/Mart-Nisan 1731	Babası Hasan'ın yerine Veli'nin görevden alınmasıyla berat yenileme	(VAD.No: 1145, s.77)
Hatip	-	Osman Halife	Muharrem 1145/Haziran- Temmuz 1732	Yarım hisseye sahip Hasan'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.84)
Hatip	-	Hüseyin Halife	Şevval 1145/Mart- Nisan 1733	Osman'ın ehliyeti bulunmayıp görevi terk ettiğini anlaşıl原因 görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.87)
Hatip	-	Hasan	Muharrem 1146/Haziran- Temmuz 1733	Hüseyin Halife'nin rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s. 88)
Hatip	-	Mehmed Halife	Safer 1147/Temmuz 1734	Hasan Halife'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.92)
Hatip	1 akçe	Ali	Cemaziyelahir 1151/Ağustos- Eylül 1738	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.108)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Şevval 1151/Ocak-Şubat 1739	Ali Halife'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, vr. 29a)
Hatip	1 akçe	Mehmed Halife	Zilhicce 1152/Şubat-Mart 1740	Hasan Halife'nin sahip olduğu diğer hisseyi de rızasıyla bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.112)
Hatip	-	Şeyh Ahmed ve Şeyh Mehmed	Rebiülevvel 1157/Nisan- Mayıs 1744	Mehmed'in görev ehliyeti bulunmadığında görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Hatip	1 akçe	Şeyh Mehmed	Safer 1160/Şubat- Mart 1747	Bazı kimselerin sahte yazı ile müdahale ettiğinin anlaşıl原因 görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32b)
Hatip	-	Abdullah	Cemaziyelevvel 1160/Mayıs- Haziran 1747	Şeyh Mehmed'in görevi kendi rızasıyla bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 33a)
Hatip	-	Osman'ın oğlu Mehmed	Safer 1162/Ocak- Şubat 1749	Abdullah'ın hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
Hatip	-	Mehmed'in oğlu Ahmed ve Ömer'in oğlu Mehmed	Şaban 1162/Temmuz- Ağustos 1749	Görevden alınan Mehmed'in iki adı olan mahallenin (Yukarı Oba ve Şekerli) Şekerli adına kayıt yaptırarak haksızlık yaptığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Hatip	-	Osman'ın oğlu Mehmed	Zilhicce 1162/Kasım- Aralık 1749	Mehmed'in Şekerli adına kayıt yaptırdığının anlaşılması üzerine Mehmed'in oğlu Ahmed ile Ömer'in oğlu Mehmed'in atanması haksızlık oldu diye	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Hatip	-	Mehmed'in oğlu Ahmed ve	Şaban 1163/Temmuz-	Mehmed'in oğlu Ahmed ve Ömer'in oğlu	(VAD.No: 1148, vr. 35b)

		Ömer'in oğlu Mehmed	Ağustos 1750	Mehmed'in azlerini gerektiren durum yokken Osman'ın oğlu Mehmed'in görevi üzerine almasının anlaşılmasıyla	
Hatip	-	Mehmed'in oğlu Ahmed ve Ömer'in oğlu Mehmed	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
Hatip	-	Mehmed'in oğlu Ahmed ve Ömer'in oğlu Mehmed	Zilkade 1173/Haziran-Temmuz 1760	Ortak olarak beratları gere-ğince	(VAD.No: 1135, vr. 23b)
Hatip	-	Şeyh Ömer'in oğlu Şeyh Osman	Muharrem 1176/Temmuz-Ağustos 1762	Kardeşi, yarım hisse hatip-liğе sahip olan Şeyh Ömer oğlu Şeyh Mehmed'in çocuksuz vefat etmesiyle	(VAD.No: 1156, vr. 7a)
Hatip	-	Osman	Recep 1189/Ağustos-Eylül 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.70)
Hatip	-	Mehmed	Recep 1189/Ağustos-Eylül 1775	Ahmed'in cahil olup, yerine vekil tayin ettiğinin anlaşılması üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 17a)
Hatip	-	Şeyh Ömer'in oğlu Mehmed	Muharrem 1190/Şubat-Mart 1776	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.71)
Hatip	-	Şeyh Mehmed'in oğlu Şeyh Ahmed	6 Rebiülahir 1192/4 Mayıs 1778	Mehmed'in görevi haksızlıkla üzerine aldığı anlaşılması ile	(VAD.No: 1151, vr. 19a)
Hatip	-	İbrahim'in oğlu Durdu Mehmed	10 Cemaziyelevvel 1192/	Yarım hatipliğе sahip olan Şeyh Mehmed'in oğlu Şeyh Ahmed görevden bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 19a)
Hatip	-	Şeyh Ahmed	Şaban 1193/Şubat-Mart 1779	Diğеr yarım hisseye sahip olmak için sahte beratla Mehmed'in görevi üzerine aldığı anlaşılması üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 20a)
Hatip	0,5 akçe	Osman	21 Şaban 1193/3 Eylül 1779	Şeyh Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 20b)
Hatip	-	Veliyüddin	10 Şaban 1222/13 Ekim 1807	Osman'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 561, s.70)
Hatip	-	Ali	26 Recep 1123/17 Eylül 1808	Veliyüddin'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 560, vr. 20a)
Müezzin	-	Hasan	Zilkade 1108/Mayıs-Haziran 1697	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Müezzin	-	Hacı İmam	Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr.40a)
Müezzin	1 akçe	Mehmed	Zilhicce	Babası Hasan'nın	(VAD.No: 1119,

			1136/Ağustos-Eylül 1724	vefatından sonra görev hakkı olan oğlunun yerine Veli'nin haksızlık yaparak göreve geldiğinin anlaşılmasıyla	vr. 192a)
Cuma Müezzini	-	İbrahim	Rebiülahir 1155/Haziran-Temmuz 1742	Şeyh Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27a)
Cuma Müezzini	-	Mehmed	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Cuma Müezzini	-	İbrahim	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Müezzin	1 akçe	Osman Halife	Rebiülevvel 1171/Kasım-Aralık 1757	Babası Mehmed'in vefat etmesi ile	(VAD.No: 1135, vr. 18a)
Müezzin	1 akçe	Osman Halife ve Hasan Halife	Muharrem 1178/Temmuz 1764	Osman Halife'nin kardeşi Hasan Halife'ye hissesinin yarısını bağışlamasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 8b)
Müezzin	1 akçe	Hasan Halife	Muharrem 1180/Haziran-Temmuz 1766	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.71)
Müezzin	Ücretsiz	Ahmed'in oğlu Ali	22 Zilhicce 1242/17 Temmuz 1827	Hacı İbrahim'in oğlu Molla Ahmed'in vefatı ve Hasan üzerinde olmadığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 563, vr. 13b)
İmam	0,5 akçe	Osman ve Ebu Bekir	Muharrem 1114/Mayıs-Haziran 1702	Veli'nin vefatıyla	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
İmam	0,5 akçe	Mahmud	Cemaziyelevvel 1142/Kasım-Aralık 1729	Babası Ebu Bekir'in görevden vazgeçmesiyle	(VAD.No: 1139, vr. 160b)
İmam	0,5 akçe	Mahmud Halife	Recep 1143/Ocak-Şubat 1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
İmam	0,5 akçe	Mahmud Halife	Zilkade 1169/Temmuz-Ağustos 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 14b)
İmam	0,5 akçe	Mahmud	Ramazan 1171/Mayıs-Haziran 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 18b)
İmam-(cüz okumak şartıyla)	-	Seyyid Şeyh Hacı Mehmed	Cemaziyelevvel 1182/Eylül-Ekim 1768	Seyyid Feyzullah'ın kendi üzerine berat alıp göreve haksızlıkla geldiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1146, vr. 11b)
İmam	0,5 akçe	Seyyid Ebu Bekir	Recep 1189/Ağustos-Eylül 1775	Babası Mahmud'un görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 17a)
İmam	0,5 akçe	Seyyid Ebu Bekir'in oğulları Seyyid Hafız Hacı Mehmed ve Seyyid Mahmud	13 Rebiülahir 1226/7 Mayıs 1811	Babaları Seyyid Ebu Bekir'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 560, s.46)

İmam	0,5 akçe	Seyyid Mahmud'un oğulları Seyyid Ebu Bekir ve Seyyid Osman	18 Cemaziyelahir 1245/15 Aralık 1829	Yarım hisseye sahip olan babaları Seyyid Mahmud'un vefatı ile	(VAD.No: 559, vr. 15a)
Cüzhan	1 akçe	Ebu Bekir	Şevval 1139/Mayıs-Haziran 1727	Zayi olan berat tayini	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
Cüzhan	1 akçe	Seyyid Ahmed	Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.94)
Cüzhan	1 akçe	Şeyh Ahmed	Rebiülevvel 1148/Temmuz-Ağustos 1735	Seyyid Ahmed Halife'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.97)
Cüzhan	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1151/Ağustos-Eylül 1738	Ahmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.107)
Cüzhan	1 akçe	Mehmed Halife	Cemaziyelahir 1151/Eylül-Ekim 1738	Şeyh Ahmed'in oğlu Mehmed var iken diğer Mehmed'in haksızlıkla görevi üzerine aldığına anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.108)
Cüzhan	1 akçe	Seyyid Ahmed	Muharrem 1152/Nisan-Mayıs 1739	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, vr. 29b)
Cüzhan	1 akçe	Seyyid Feyzullah	Muharrem 1163/Aralık-Ocak 1749-1750	Mehmed'in görevden vazgeçmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Cüzhan	-	Feyzullah	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
Cüzhan	-	Seyyid Feyzullah	Cemaziyelahir 1171/Şubat-Mart 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 18b)
Cüzhan	-	Seyyid Feyzullah	Şaban 1184/Kasım-Aralık 1770	Seyyid Hacı Mahmud kendi üzerine berat ederek haksızlık yaptığına anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1149, vr. 14)
Cüzhan	4 akçe	Seyyid Şeyh Abdullah Cemaleddin Müftizade	26 Şaban 1188/1 Kasım 1774	Kardeşi Seyyid Feyzullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1150, vr. 12b)
Cüzhan	4 akçe	Seyyid Mehmed	8 Rebiülevvel 1193/ 26 Mart 1779	Babası Seyyid Şeyh Abdullah Celaleddin Müftizade'nin görevden ayrılmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 20a)
Cüzhan	4 akçe	Seyyid Ahmed ve Seyyid Cemaleddin	18 Şaban 1195/9 Ağustos 1781	Vefat eden Seyyid Feyzullah'ın oğulları varken amcaları Seyyid Abdullah'ın üzerine berat ettirip vefatıyla yerine oğlu Mehmed'e berat olmuştur.Yapılan haksızlığın anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 22b)
Cüzhan	4 akçe	Seyyid Hacı Ali	13 Rebiülevvel 1212/ 5 Eylül	Cemaleddin'in vefatı ile	(VAD.No: 562, vr. 21a)

			1797		
Cüzhan	4 akçe	Mustafa'nın oğlu Mehmed	20 Safer 1239/26 Ekim 1823	Seyyid Hacı Ali'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 11b)
Müteveli	-	Monla Ahmed	Ramazan 1112/Şubat-Mart 1701	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Müteveli	ücretsiz	Salih	Cemaziyelevvel 1139/Aralık-Ocak 1726-1727	Beratsız olduğundan beratla	(VAD.No: 1128, vr. 119a)
Müteveli	-	Seyyid Mehmed	Rebiülahir 1162/Mart-Nisan 1749	Salih'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Müteveli	-	Numan	Zilhicce 1162/Kasım-Aralık 1749	Hasan'ın oğlu Salih'in vefatıyla oğlu Numan var iken Seyyid Mehmed Fezullah kendi üzerine aldığı anlaşılabilir görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Müteveli	-	Numan Halife	Rebiülahir 1169/Ocak-Şubat 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 13a)
Müteveli	1 akçe	Ahmed Halife	Zilkade 1169/ Temmuz-Ağustos 1756	Eski beratı yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 15a)
Müteveli	-	Hasan Halife	Zilkade 1175/Mayıs-Haziran 1762	Numan ve Ahmed'in vefatları ile	(VAD.No: 1156, vr. 6a)
Müteveli	-	Hasan Bey	Cemaziyelahir 1182/ Ekim-Kasım 1768	Erkek evladın en büyüğü olmasıyla	(VAD.No: 1146, vr. 11b)
Ferraş	0,5 akçe	Ali	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	İlk atama	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Ferraş	1 akçe	Yusuf Hasan	Şevval 1123/Kasım-Aralık 1711	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 41b)
Ferraş	1 akçe	Seyyid Osman	Cemaziyelahir 1136/ Şubat-Mart 1724	Elli seneden beri boş olmakla	(VAD.No: 1119, vr. 191b)
Ferraş	ücretsiz	Mehmed	Ramazan 1139/ Nisan-Mayıs 1727	İlk atama	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
Ferraş	1 akçe	Ebu Bekir	Cemaziyelahir-Ağustos 1744	Musa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Ferraş	1 akçe	Ali'nin oğlu Ahmed	Şaban 1162/ Temmuz-Ağustos 1749	Yusuf üzerinden beratsız olduğundan beratla	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Ferraş	1 akçe	Ali Halife'nin oğlu Ahmed	Zilkade 1169/ Temmuz-Ağustos 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 14b)
Ferraş	-	Osman'ın oğlu Hüseyin	14 Rebiülevvel 1242/16 Ekim 1826	Uzun süredir boş kalan görevde eski beratla görevin Ali'nin oğlu Ahmed üzerinde kaldığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 563, vr. 13b)
Çerağdar	-	Veli	Recep	Babası Süleyman'ın	(VAD.No: 1119,

			1137/Mart-Nisan 1725	vefatı ile	vr. 192b)
Çerağdar	0,5 akçe	Veli	Recep 1143/Ocak-Şubat 1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
Çerağdar	1 akçe	Hacı Veli'nin oğlu Hacı Mehmed	Zilhicce 1155/Ocak-Şubat 1743	Veli'nin yerinin boş kalmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Çerağdar	0,5 akçe	Osman Halife	Cemaziyelahir 1159/ Haziran- Temmuz 1746	Veli çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 32a)
Çerağdar	-	Osman	Ramazan 1168/ Haziran-Temmuz 1755	Veli'nin oğlu Mehmed'in görevden vazgeçmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
Çerağdar	-	Hacı Mehmed	Recep 1173/Şubat-Mart 1760	Babasına Osman Halife'nin babasına kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 22b)
Çerağdar	1 akçe	Ahmed Halife	Safer 1177/Ağustos- Eylül 1763	Hacı Mehmed çocuksuz olarak vefatıyla	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
Çerağdar	1 akçe	Osman Halife	Şaban 1177/Şubat-Mart 1764	Ahmed'in beratı kendi üzerine alarak haksızlık yaptığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 8b)
Çerağdar	1 akçe	Ahmed Halife	Muharrem 1178/Temmuz 1764	Ahmed Halife'nin kusuru yok iken beratla kendi üzerine alan Osman Halife'nin yaptığı haksızlığın anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 8b)
Çerağdar	1 akçe	Mehmed Halife	Zilhicce 1178/Mayıs- Haziran 1765	Ahmed'in kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 10a)

VII.I.VII. Akçe Koyunlu Camii

Maraş'ta Akçe Koyunlu Camii'nde Pîrlü Cemaati'ne bir akçe ile imam olan İsmail'in vefatıyla yerine Hacı Ali Rebiülevvel 1113/Ağustos-Eylül 1701'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45a*). Caminin ferraşı Mehmed'in beratı olmadığından Şaban 1162/ Temmuz-Ağustos 1749'da yeniden berat verilmiştir (*VAD. No: 1148, vr. 34b*).

VII.I.VIII. Alacalı Cami

Alacalı Cami, Şeker Dere Mahallesi'nde bulunuyordu. Cami, daha önce mescid olarak kullanılıyordu, ancak mahalle halkının kalabalıklaşması neticesinde camiye çevrilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43a*). Aşağıda camide çalışanlar listetelenmiştir.

Tablo 7. Alacalı Cami görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Mehmed	Rebiülevvel 1126/Mart-Nisan 1714	Hüdaverdi'nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 43a</i>)
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Mehmed	Zilkade 1129/ Ekim-Kasım 1717	Abdullah'ın görevi Seyyid Mehmed'in üzerinden aldığı'nın anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 46a</i>)
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Mehmed	Şevval 1139/Mayıs-Haziran 1727	Seyyid Mehmed üzerinden Abdullah'ın almasıyla	(<i>VAD.No: 1128, vr. 120a</i>)
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Şeyh Yahya Halife	Şaban 1146/Ocak-Şubat 1734	Babası Seyyid Mehmed'in oğlu	(<i>VAD.No: 1145, s.90</i>)
İmam ve Mütevelli	-	Abdulmuttalib	Zilkade 1156/Aralık-Ocak 1743-1744	Hamza ve Seyyid Süleyman'ın vefatları ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 29a</i>)
Hatip	1 akçe	Abdulkadir	Zilhicce 1131/ Ekim-Kasım 1719	Şeyh Ömer ve Ebu Bekir'in vefatları ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 48a</i>)
Hatip	1 akçe	Seyyid Mehmed	Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720	Ebu Bekir'in vefatından sonra Seyyid Mehmed atanmışken ehliyeti olmayan Abdulkadir'in görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 49a</i>)
Hatip-(2 akçe)	2 akçe	Şeyh Abdurrezzak	Cemaziyelevvel 1133/Şubat-Mart 1721	Hissesinin yarısını bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50a</i>)
Hatip	1 akçe	Şeyh Abdurrezzak el-Kadirî	Zilhicce 1144/Mayıs-Haziran 1732	Yarım hisse ile yenileme	(<i>VAD.No: 1145, s.83</i>)
Hatip	0,5 akçe	Seyyid Mehmed	Zilhicce	Yarım hisse ile yenileme	(<i>VAD.No: 1145,</i>

			1144/Mayıs-Haziran 1732		s.83)
Hatip	-	İbrahim	Şaban 1146/Ocak-Şubat 1734	Seyyid Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.90)
Hatip	-	İbrahim	Muharrem 1158/Şubat-Mart 1745	Babası Şeyh Abdurrezzak el-Kadirî	(VAD.No: 1148, vr. 30b)
Hatip	-	Ahmed Halife	Safer 1159/Şubat-Mart 1746	Hüseyin köye göçerek hizmeti terk ettiğinden görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, 31b)
Hatip	-	Ahmed Halife	Şevval 1170/Haziran-Temmuz 1757	Yenileme	(VAD.No: 1135, 17b)
Hatip	-	Mehmed Halife	Rebiülevvel 1176/Eylül-Ekim 1762	Ahmed Halife'nin sahip olduğu yarım hisseyi kardeşine bırakmasıyla	(VAD.No: 1156, vr.7a)
Hatip	-	Ahmed	Safer 1180/Temmuz-Ağustos 1766	Mehmed, Ahmed'in sahip olduğu hisseyi sahte beratla kendisine bıraktığını söyleyerek kendi üzerine berat ettirmiş ve 3 yıl üzerinde bulundurmıştır. Mehmed'in vefatından sonra Ahmed ve Mehmed adlı çocukların akrabalarının takibiyle beratın sahte olduğu anlaşılıp Ahmed ve Mehmed'in üzerine berat ettirerek haksızlık yapılmış, bu durumun anlaşılmasıyla asıl hak sahibine berat edilmiştir.	(VAD.No: 1156, vr.11b)
Hatip	-	Mehmed ve Ahmed	Muharrem 1186/Nisan-Mayıs 1772	Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1149, vr. 15b)
Hatip	0,5 akçe	Durdu Mehmed	Şevval 1195/Eylül-Ekim 1781	Hüseyin'in üçte bir hissesini bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr.23a)
Hatip	1 akçe	Mehmed Arif	15 Muharrem 1219/26 Nisan 1804	Yarım hisseye sahip olan İbrahim'in hissesini bırakmasıyla	(VAD.No: 561, s.62b)
Müezzin ve Ferraş	0,5 akçe	Abdurrahman	Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714	Mehmed'in kendi keyfinde olduğu anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr.43b)
Müezzin	-	Monla Ali	Şevval 1147/Şubat-Mart 1735	Abdurrahman'ın ehliyetinin olmadığı anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.95)
Müezzin ve Ferraş	ücretsiz	Hasan Halife	Rebiülahir 1194/Nisan-Mayıs 1780	İlk atama	(VAD.No: 1151, vr.21a)
Ferraş	0,5 akçe	Hacı İbrahim ve oğlu Ali	Şaban 1133/Mayıs-Haziran 1721	Abdurrahman'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr.50b)
Ferraş	0,5 akçe	Hacı İbrahim ve oğlu Ali	Rebiülahir 1146/Eylül-Ekim 1733	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.89)

VII.I. IX. Ali Ağa Camii

Ali Ağa Cami Haznedarlı Mahallesi'nde bulunmaktadır (*VAD.No: 1140, vr. 341*). Dulkadır Beyliği hükümdarı Alaüddeve Bey'in (1480-1515) hazinedarı Ali Ağa tarafından yaptırılmıştır. Buna göre cami, 1480-1515 yılları arasında inşa edilmiştir (Özkarıcı, 2007: 170). Camide görev alan çalışanların mesleği, aldıkları ücret ve atanma tarihleri aşağıdaki tabloda sırasıyla belirtilmiştir.

Tablo 8. Ali Ağa Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Osman	Zilkade 1108/Mayıs- Haziran 1697	Osman'ın üzerinden Hüseyin'in aldığı anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1140, vr. 341</i>)
İmam	-	Mahmud	Zilhicce 1120/Şubat-Mart 1709	Osman'ın görevi oğluna bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 38b</i>)
Hatip ve Müteveli	-	Seyyid Mehmed	Recep 1122/Ağustos- Eylül 1710	Şeyh Hüseyin'in görevi büyük oğluna bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 39b</i>)
Hatip	2 akçe	Şeyh Hüseyin	Şevval 1145/Mart- Nisan 1733	Cami'nin hayır severler tarafından tamir ettirilmesinden sonra hatip lazım olmasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.86</i>)
Hatip	2,5 akçe	Şeyh Hüseyin	Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735	Beratsız olup beratla	(<i>VAD.No: 1145, s.95</i>)
Hatip ve Müteveli	2i5 akçe	Şeyh Mehmed	Şaban 1154/Ekim- Kasım 1741	Şeyh Hüseyin'in görevi Mehmed'e bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.115</i>)
Hatip ve Müteveli	-	Seyyid İbrahim ve Seyyid Hüseyin	Safer 1155/Nisan- Mayıs 1742	Seyyid Hüseyin'in vefatından önce Şeyh Mehmed'in kendi üzerine berat ettirerek haksızlık yaptığı anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 26</i>)
Hatip ve Müteveli	-	Şeyh Mehmed Halife ve Abdurrahim	Rebiülevvel 1155/Mayıs- Haziran 1742	Seyyid İbrahim ve Seyyid Hüseyin Şeyh Hüseyin Mehmed'in görevden alınan ve kendi rızzalarıyla hisse-lerini bırakmalarıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 26</i>)
Hatip ve Müteveli	-	Mehmed Halife	Rebiülahir 1156/Mayıs- Haziran 1743	Mehmed Halife'nin üzerinden Seyyid Hüseyin ve Seyyid İbrahim alıp, hilelerini örtmek için Mehmed ve Abdurrahim'e bıraktık- ları anlaşılacak görev-den alınmalarıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 28a</i>)
Hatip	-	Seyyid Mehmed	Rebiülahir 1156/Mayıs- Haziran 1743	Hatip ve müteveli olan Şeyh Mehmed yalnız hatiplikten vazgeçmek-le	(<i>VAD.No: 1148, vr. 28a</i>)
Hatip	-	Abdurrahman ve	Ramazan	Seyyid Mehmed kendi	(<i>VAD.No: 1148, vr.</i>)

		Mehmed	1156/Ekim-Kasım 1743	rızasıyla görevden vaz- geçmekle	29a)
Hatip ve Müteveli	-	Seyyid İbrahim	Safer 1158/Mart- Nisan 1745	Seyyid İbrahim üzerinden Mehmed almakla haksızlığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 30b)
Hatip ve Müteveli	-	Seyyid İbrahim	Muharrem 1159/Ocak-Şubat 1746	Seyyid İbrahim Halife'nin elinden Mehmed ve Hüseyin alıp, yalnız hatipliği Seyyid Mehmed'e bağışladıktan sonra Abdurrahman ve Mehmed üzerine berat olunup, İbrahim'e haksızlık edilmesinin anlaşılmasıyla Seyyid Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 31a)
Hatip ve Müteveli	-	Mehmed ve Abdurrahim	Şaban 1159/Ağustos- Eylül 1746	Seyyid İbrahim'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32a)
Hatip ve Müteveli	-	Abdurrahim ve Mehmed Halife	Safer 1160/Şubat- Mart 1747	Bazı kimselerin sahte yazıyla müdahale ettiklerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32b)
Hatip ve Müteveli	-	Seyyid İbrahim	22 Recep 1210/1 Şubat 1796	Seyyid İbrahim'in vefatıyla diğer yarısına mutasarrıf olmakla	(VAD.No: 562, vr. 20)
Hatip ve Müteveli	-	Seyyid Mustafa ve Seyyid Ahmed	23 Ramazan 1214/18 Şubat 1800	Seyyid İbrahim'in vefatıyla	(VAD.No: 562, vr. 21b)
Hatip ve Müteveli	-	Seyyid Hafız Mahmud ve Mehmed Reşid	17 Rebiülevvel 1220/15 Haziran 1805	Seyyid İbrahim'in Yarım hisse hatiplik ve ve mütevellîğe sahip babaları Seyyid Mustafa'nın vefat etmesiyle	(VAD.No: 561, vr. 66b)
Müezzin	-	İbrahim	Safer 1103/Ekim- Kasım 1691	Ahmed ve Mehmed'in görevi üzerine alıp haksızlık ettiklerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Cuma Müezzini ve Nazır	-	Seyyid Mehmed	Cemaziyelahir 1117/Eylül-Ekim 1705	İbrahim ve Halil'in görev ehliyetlerinin bulunmadığı anlaşılarak görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Müezzin, Cuma Müezzini ve Çerağdar- (0,5 akçe)	-	Ahmed	Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
Cuma Müezzini ve Çerağdar		Mustafa ve İsmail	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Ahmed'in hizmeti terk etmesinin üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Müezzin	ücretsiz	İsmail ve Mehmed	Muharrem 1134/Ekim-Kasım 1721	Mustafa ve İsmail'in görevden alınmaları ve çerağdar Ahmed ve Hüseyin'in vefatıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
Na'than	aylık 1	Mehmed	Şaban 1108/Şubat-	Mehmed beratsız	(VAD.No: 1140, vr.

Mütevelli-	guruş ve 1 akçe		Mart 1697	olduğundan beratla	341b)
Fıkh-ı Talim-	Ayda 1 guruş	Mehmed ve Ahmed	Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727	Babaları Mehmed'in vefatıyla	(VAD.No: 1128, vr. 119a)
Buk'adar	1 akçe	Kadı Seyyid Mehmed	Cemaziyelahir 1116/Ekim 1704	Dede Şaban'ın ehliyeti bulunmadığından	(VAD.No: 1157, vr. 36)
Buk'adar ve Nazır	1 akçe	Hüseyin	Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710	Osman ve Mahmud'un üzerine aldıklarının anlaşılmasıyla görevden alınarak	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
Ferraş	ücretsiz	Ahmed	Şaban 1137/Nisan-Mayıs 1725	Ali'nin müdahale ettiği anlaşılarak görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 193a)
Çerağdar	-	Monla Mehmed ve Mustafa	Zilhicce 1144/Mayıs-Haziran 1732	Ali Ağa Camii'n harap olmasıyla, hayır sahipleri tarafından eski camiin yakınına yapılan camiye çerağdar lazım olmakla	(VAD.No: 1145, vr. 87)

VII.I.X. Ali Efendi Camii

Ali Efendi Camii, Bostancıyan Mahallesi'nde Ali Efendi tarafından yaptırılmıştır (VAD.No: 1145, s.91). İlk yapımında mescid olan ibadethane daha sonra ihtiyaca binaen camiye çevrilmiştir.

Camide çalışan görevlinin işi elinden alındığında, hak sahibinin yeniden belirlenmesi için yeteneklerin karşılaştırıldığı sınavların yapıldığı da oluyordu. Ali Efendi Mescidi'ne minber ekleyip camide hatip olan Mustafa Halife'nin beratını başka bir diyardan Hacı Nebi almıştır. Daha sonra önceki sahibi olan Mustafa Halife kimin hak ettiğini ortaya çıkarmak için Şeyh İsmail'in oğlu İsmail, Mehmed'in oğlu Mehmed Emin Efendi, Hüseyin'in oğlu Mehmed Efendi ve Hacı Ahmed Sururi adlı kişilerin huzurunda Hacı Nebi'yi davet etmiştir. Bu Kuran'ın tecvid, kıraat gibi alanlarında olup hak edenin kim olduğu belirlenmiştir. Bunun sonucunda da eski sahibi Mustafa Halife ferman gereğince Rebiülahir 1146/Eylül-Ekim 1733'te atanmıştır (VAD.No: 1145, s.89).

Tablo 9. Ali Efendi Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	0,5 akçe	Şeyh Ali	Zilhicce 1146/Mayıs-Haziran 1734	Yusuf ve Mehmed cahil olmakla	(VAD.No: 1145, s.91)
İmam	1 akçe	Seyyid Şeyh Ali	Rebiülahir 1148/Ağustos-Eylül 1735	Yusuf ve Mehmed sahte beratla görevi üzerine aldıkları anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1145, s.98)
İmam	1 akçe	Seyyid Mehmed ve Seyyid Ebu Bekir	Şevval 1170/Haziran-Temmuz 1757	Babaları Seyyid Şeyh Ali kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 17a)
Hatip	1 akçe	Mehmed Halife ve Musa Halife	Recep 1138/Mart-Nisan 1726	İlk atama	(VAD.No: 1091, vr. 156b)
Hatip	1 akçe	Hacı Nebi Halife	Rebiülevvel 1145/Ağustos-Eylül 1732	Musa, Yörükân taifesinden Ağçe Koyunlu aşiretinden olup, aşirete çekilerek görevi terk etmekle	(VAD.No: 1145, s.84)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Mehmed ve Şeyh Musa	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Hacı Nebi sahte yazıyla üzerine berat ettirdiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.86)
Hatip	1 akçe	Hacı Abdunnebi Halife	Rebiülevvel 1146/Ağustos-Eylül 1733	İsmi mevcut olup kendisi olmayan Musa'nın hissesini kendi üzerine berat ettiren Mehmed'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1145, s.89)
Hatip		Mustafa Halife	Rebiülahir 1146/Eylül-Ekim 1733	Hacı Nebi ile Mustafa Halife arasında Kuran'ın tecvid, kıraat gibi alanlarında olup yarışma olup hak edenin kim olduğu belirlenmiştir. Bunun sonucunda da eski sahibi Mustafa Halife ferman gereğince atanmıştır.	(VAD.No: 1145, s.89)
Hatip	1 akçe	Ali ve kardeşi Ali	Şaban 1153/Ekim-Kasım 1740	Babaları Mustafa'nın boş kalan yerine	(VAD.No: 1145, s.113)
Hatip	0,5 akçe	Hasan ve Kürd Ali oğlu Mehmed	Cemaziyelahir 1166/Nisan-Mayıs 1753	Yarım hisseye sahip Ali'nin vefatıyla	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed ve Hasan	Şevval 1170/Haziran-Temmuz 1757	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 17b)
Hatip	0,5 akçe	Hacı Hasan'ın oğlu Ömer	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	Hacı Hasan ve Seyyid Mehmed'in vefatları ile	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
Hatip	0,5 akçe	Ali	Muharrem 1186/Nisan-Mayıs 1772	İsa yarım hisseyi Ali'ye bırakmasıyla	(VAD.No: 1149, vr. 15b)
Hatip	0,5 akçe	Ömer	Cemaziyelevvel 1188/Temmuz-Ağustos 1774	Yenileme	(VAD.No: 1154, vr. 36b)
Hatip	0,5 akçe	Ali	Cemaziyelevvel 1188/Temmuz-Ağustos 1774	Yenileme	(VAD.No: 1154, vr. 36b)
Hatip	0,5 akçe	Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin	17 Rebiülevvel 1211/20 Eylül 1796	Ali ve Mehmed'in vefat etmeleriyle	(VAD.No: 562, vr. 20)

Müezzin	ücretsiz	Mehmed	Safer 1166/Aralık-Ocak 1752-1753	Mehmed ve Halil	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Müezzin	ücretsiz	Mehmed	Şaban 1169/Mayıs 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 14a)
Müezzin		Osman	Recep 1182/Kasım-Aralık 1768	Müezzin olmadığından lazım olmasıyla	(VAD.No: 1146, vr. 11b)
Mütevelli	ücretsiz	Seyyid Ali	Zilhicce 1147/Nisan-Mayıs 1735	Ali Efendi'nin banisi olduğu camine mütevelli lazım olmakla	(VAD.No: 1145, s.96)
Çerağdar	0,5 akçe	Mahmud	Safer 1139/Eylül-Ekim 1726	Mahmud yeniden atanmıştır.	(VAD.No: 1128, vr. 118)
Çerağdar ve Ferraş	0,5 akçe	İbrahim	Zilkade 1156/Aralık-Ocak 1743-1744	Mahmud'un vefatıyla	(VAD.No: 1148, vr. 29a)

VI.I.XI. Arabanoğlu Hacı Hasan Camii

Maraş'ta Deli Alili Mahallesi'nde Hacı Hasan'ın yeniden yaptırmıştır. Arabanoğlu Hacı Hasan Camii'nin ücretsiz imam olan Ahmed'in oğlu Hasan ve oğulları Mehmed ve Hafız Hasan ile ortak iken, Hasan'ın vefat etmesi üzerine oğulları Mehmed ve Hafız Hasan'a 12 Cemaziyelahir 1229/1 Haziran 1814'te berat verilmiştir (VAD.No: 569, vr. 57b). Beratlarının zayi olmasından dolayı yeniden Mehmed ve Hafız Hasan kardeşlere 27 Rebiülahir 1230/8 Nisan 1815'te merkezden beratları gönderilmiştir (VAD.No: 569, vr. 58a).

VII.I.XII. Arap Kasım Camii

Duraklı Mahallesi'nde inşa edilen Arap Kasım Camii, adını banisinden almıştır. Caminin bir bölümünün harap olması üzerine Süleyman Ağa tarafından tamir ettirilmiştir (VAD.No: 1145, s.89).

Tablo 10. Arap Kasım Camii görevlileri

<i>Görev</i>	<i>Ücret</i>	<i>Yeni Atanan</i>	<i>Atama Tarihi</i>	<i>Atama Nedeni</i>	<i>Belge</i>
İmam ve Mütevelli	0,5 akçe	Şeyh Ömer	Şaban 1115/ Aralık-Ocak 1703-1704	Şeyh Ömer'in azlini gerektiren bir durum yokken Mehmed'in üzerine aldığı anlaşılacak görevden alınmakla	(VAD.No: 1159, vr. 46b)
İmam	1 akçe	Şeyh Mehmed	Recep 1126/ Temmuz-Ağustos 1714	Mehmed vefat etmekle	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
İmam ve Mütevelli	1 akçe	Derviş Mehmed	Zilkade 1129/ Ekim-Kasım 1717	Mehmed vefat etmekle	(VAD.No: 1157, vr. 46a)
İmam ve Mütevelli	-	Şeyh Ömer	Muharrem 1131/Kasım- Aralık 1718	Şeyh Ömer üzerin Mehmed'in aldığı anlaşılmasıyla görevden alınarak	(VAD.No: 1157, vr. 47b)
İmam ve Mütevelli	-	Şeyh Ömer	Cemaziyelahir 1132/Nisan- Mayıs 1720	Şeyh Ömer'in üzerinden aldığı anlaşılacak görev-den alınmasıyla eski ber-atla atanmıştır	(VAD.No: 1157, vr. 49a)
İmam ve Mütevelli	-	Mehmed	Cemaziyelahir 1132/ Nisan- Mayıs 1720	Mehmed üzerinden Ömer karışmakla Mehmed'e devam verilmiştir.	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
İmam ve Mütevelli	-	Mehmed	Ramazan 1132/Temmuz- Ağustos 1720	Ömer ve başka kimseler ortaya çıkarak imamlık ve mütevellilik üzerimde diye iddia edip ellerinde senetleri olmamakla diğer Mehmed'e	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
İmam ve Mütevelli	-	Derviş Mehmed ve Mustafa	Zilhicce 1132/Ekim- Kasım 1720	Derviş Mehmed ve Mustafa üzerlerinden Mehmed ve Ömer almakla görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
İmam ve Mütevelli	-	Şeyh Ömer	Safer 1133/Aralık 1720	Şeyh Ömer üzerinden Mehmed almakla, görev-den alınarak	(VAD.No: 1157, vr. 50a)
İmam	1 akçe	Yusuf Halife	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Yusuf Halife'nin üzerin-den Ömer ve Mehmed'in aldığı anlaşılacak görev-den alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
İmam ve Mütevelli	-	Mehmed	Zilhicce 1133/Eylül-Ekim 1721	Mehmed'in vefatından sonra diğer Mehmed'e atama olmuşken başka-ları Mustafa, Ahmed, Mehmed ve Yusuf'un görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
İmam ve Mütevelli	-	Şeyh Ahmed	Safer 1134/Kasım- Aralık 1721	Mehmed ve Ömer'in görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
İmam	-	Mehmed	Cemaziyelevvel 1137/Ocak-Şubat 1725	Mehmed imam olup beratı bulunmamakla beratla	(VAD.No: 1119, vr. 192a)
İmam	1 akçe	Şeyh Mehmed	Zilhicce 1137/Ağustos- Eylül 1725	Cemaat tarafından seçilen ilim sahibi olan Mehmed'in elinden diğer Mehmed beratım vardı diyerek karıştığı anlaşılacak Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
İmam	1 akçe	Şeyh Mehmed	Recep 1138/Mart- Nisan 1726	Şeyh Mehmed Halife ilim ve fazilet sahibi ve seçilmiş	(VAD.No: 1091, vr. 156b)

		Halife		cemaatten olmakla, bazı kimseler karışmakla devam ve tekrar beratla	
İmam	-	Yusuf	Cemaziyelevvel 1140/Aralık-Ocak 1727-1728	Yusuf'a karışan Mehmed üzerinden devamla	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
İmam	-	Hüseyin Halife	Ramazan 1140/Nisan-Mayıs 1728	Veli'nin vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
İmam	-	Hacı Mustafa	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	İmam lazım olmakla Mustafa Halife atanmışken, Yusuf eski beratım vardır diye karışması üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.87)
İmam	-	Yusuf Halife	Rebiülevvel 1146/Ağustos-Eylül 1733	Camide imam olan Yusuf Halife maliye ber-atıyla sahipken, yarım imamlığaDerviş Mehmed üzerinden Şeyh Mehmed atanmıştır. Şeyh Mehmed üzerinden İsmail'in oğlu Ömer atanmış olup, Yusuf Halife kusuru yokken vazgeçmiştir. Adı geçen cami tamirinden sonra Hacı Mustafa, camiye imam lazım diye bir yolla yeniden kendi üzerine berat ettirmiştir. Yusuf Halife'ye haksızlık yapıldığı anlaşılacak İsmail'in oğlu Ömer ve Hacı Mustafa görevden alın-makla, Şeyhülislam Mevlana Ahmed'in önermesiyle	(VAD.No: 1145, s.89)
İmam	-	Seyyid Hasan	Şevval 1151/Ocak-Şubat 1739	Hüseyin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.111)
İmam	-	Seyyid Mehmed ve Seyyid Yahya	Rebiülahir 1168/Ocak-Şubat 1755	Babaları Seyyid Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 10a)
İmam	-	Seyyid Mehmed ve Seyyid Yahya	Muharrem 1177/Temmuz-Ağustos 1763	Yenileme	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
İmam	0,5 akçe	Mehmed	Şevval 1182/Şubat-Mart 1769	Şeyh Mehmed'in çocuksuz vefatı ile	(VAD.No: 1146, vr. 11b)
İmam	-	Seyyid Şeyh Yahya Halife	2 Recep 1218/18 Ekim 1803	Yarım hisseye sahip Mehmed'in vefatı ile ortağı atanmıştır.	(VAD.No: 561, s.61)
İmam	-	Keçeci-zade Hacı Hüseyin Halife, İbrahim ve Hüseyin Halifeler	16 Zilhicce 1219/18 Mart 1805	Seyyid Şeyh Hüseyin kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 561, s.66)
İmam	-	Seyyid Hasan Fehmi	16 Ramazan 1231/10 Ağustos 1816	Keçeci-zade Hacı Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 569, s.62)
İmam	-	Ahmed Kamil	18 Zilhicce 1233/19 Ekim 1818	İbrahim ve Hüseyin sahip oldukları yarım hisseyi bırakmalarından diğer yarısına	(VAD.No: 569, vr. 64)

				sahip olan Ahmed Kamil'in vazgeçip elinde olan beratı zayi olmuştur. Hakkını arayan Ahmed Kamil atanmıştır.	
Hatip	-	Mehmed	Safer 1103/Ekim-Kasım 1691	Ahmed ve Abdullah alıp karıştığı anlaşılmasıyla, Mehmed devam etmiş ve yenilenmiştir.	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Hatip	ücretsiz	Molla Mehmed ve Yusuf	Rebiülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Hatip	1 akçe	Mustafa	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Üçte bir hisseyle ilk atama	(VAD.No: 1157, vr. 46a)
Hatip	-	Hacı Ömer	Safer 1131/Aralık-Ocak 1718-1719	Hacı üzerinden Mehmed almakla görevden alınarak	(VAD.No: 1157, vr. 47b)
Hatip	1 akçe	Ömer	Ramazan 1132/Temmuz-Ağustos 1720	Ömer üzerinden Mehmed ve Yusuf almakla görevden alınarak --eski beratla Ömer'e	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Hatip ve Müteveli	-	Yusuf ve Hacı Mehmed	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Yusuf ve Hacı Mehmed'e müdahale ederek görevi elinden aldığı anlaşılın Ömer görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Hatip	-	Hüseyin	Cemaziyelevvel 1135/Şubat-Mart 1723	Hacı Mehmed üzerinden	(VAD.No: 1157, vr. 53b)
Hatip	-	Mehmed ve Yusuf	Muharrem 1136/Ekim 1723	Mustafa ve Yusuf'un üzerinden Hüseyin'in aldığıının anlaşılmasıyla eski beratlarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 54a)
Hatip	-	Hacı Hamza	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Süleyman Ağa'nın bânisi olduğu câmin hatibi olmayıp	(VAD.No: 1145, s.86)
Hatip	0,5 akçe	Hacı Hamza ve Yusuf Halife	Rebiülahir 1146/Eylül-Ekim 1733	Hacı Mehmed ile Yusuf Halife ortak hatipler iken Hacı Mehmed'in vefat etmiştir. Caminin tamirinden sonra camide hatip olarak berat gösterip karışmakla, görevden alınarak eski sahibi Yusuf Halife'ye devam etmiştir. Kavganın kesilmesi için, vefat eden Hacı Mehmed'in üzerinden yarım hisse Hacı Hamza'ya verilerek Yusuf Halife ile ortak olarak eski beratla tayin	(VAD.No: 1145, s.90)
Hatip	-	Mehmed	Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735	Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.95)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ahmed	Recep 1148/Kasım-Aralık 1735	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.98)
Hatip	-	Dede Abdullah Halife	Cemaziyelevvel 1151/Ağustos-Eylül 1738	Hacı Mehmed cahil olup, hizmeti terk etmekle, camiin vakfının mütevellisi Dede Abdullah Halife uygun görülüp, Hacı Hamza, Ahmed ve Mehmed'in görevlerinden	(VAD.No: 1145, s.107)

				alınmalarıyla	
Hatip	0,5 akçe	Hacı Hamza	Rebiülevvel 1152/Haziran- Temmuz 1739	Hacı Hamza'nın mevcut azli yokken, Dede Abdullah ve Mehmed'in bir yolla görevi alıp haksızlık ettiklerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, vr. 29b)
Hatip	1 akçe	Ahmed Kamil	21 Zilhicce 1233/22 Ekim 1818	Camide hatipler vefat edip, 60 seneden fazla boş kalıp, Şeyh Ahmed'in ve Dede Abdullah'ın hisseleri de adı bilinmeyen Ahmed Kamil'e beratla	(VAD.No: 569, vr. 64)
Müezzin	0,5 akçe	Musa	Rebiülevvel 1103/Kasım- Aralık 1691	Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Müezzin	0,5 akçe	Ahmed	Zilkade 1153/Ocak-Şubat 1741	Babası İsmail'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.114)
Müezzin	0,5 akçe	Ahmed Halife	Muharrem 1169/Ekim- Kasım 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 12a)
Mütevelli	0,5 akçe	Şeyh Ömer	Recep 1126/Temmuz- Ağustos 1714	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Mütevelli	0,5 akçe	Ömer	Zilhicce 1132/Ekim- Kasım 1720	Hacı Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Mütevelli	1 akçe	Şeyh Mehmed Efendi	Recep 1138/Mart- Nisan 1726	Vakfin mütevellisi Ahmed, vakıftan maaş alan kimselere ulufelerini vermeyip, yediğinin anlaşılmasıyla görevden alınması ile	(VAD.No: 1091, vr. 156b)
Mütevelli	1 akçe	Ömer'in oğlu Abdullah	Rebiülahir 1139/Kasım- Aralık 1726	Ahmed'in görevden alınması ve Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 118)
Mütevelli	1 akçe	Abdullah	Rebiülevvel 1140/Ekim- Kasım 1727	Zayi olan berata tayin	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
Mütevelli-	1 akçe	Molla Ahmed	Muharrem 1171/Eylül-Ekim 1757	Dede Abdullah'ın kendi rızasıyla bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 18a)
Çerağdar		İsmail	Rebiülevvel 1103/Kasım- Aralık 1691	Zayi olan berat tayin	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Çerağdar ve Ferraş	1 akçe	Ahmed'in oğlu Mehmed	Recep 1136/Mart- Nisan 1724	Ahmed ve Murtaza üzerlerinden	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Çerağdar	0,5 akçe	Halil	Şaban 1146/Ocak-Şubat 1734	İlk atama	(VAD.No: 1145, s.91)
Çerağdar ve Ferraş	-	Mehmed	Rebiülevvel 1157/Nisan- Mays 1744	Halil ve Mustafa'nın hizmetlerini terk etmeleriyle görevden alınarak	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Çerağdar	0,5 akçe	Halil	Recep 1157/Ağustos- Eylül 1744	Halil'in kusuru yokken Mehmed'in alıp haksızlık etmesiyle görevden alınarak	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Çerağdar		Mehmed Halife	Şaban 1169/Mays 1756	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 14a)
Çerağdar	1 akçe	Halil Halife	Rebiülahir	Mehmed'in vefatı ile eski	(VAD.No: 1135,

			1171/Aralık-Ocak 1757-1758	sahibine	vr. 18a)
Ferraş	2 akçe	Ömer'in oğlu Hüseyin	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Beratsız olmakla yeniden beratla	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Ferraş	Ücretsiz	Yakub'un oğlu İbrahim	Rebiülahir 1154/Haziran- Temmuz 1741	Hacı Süleyman Ağa'nın tamir ettirdiği camiye ilk atama	(VAD.No: 1145, s.115)
Ferraş ve Çerağdar	0,5 akçe	Mehmed Halife	Rebiülahir 1169/Ocak-Şubat 1756	Mehmed Halife'nin elinde Halil alıp haksızlık etmesinin anlaşılmasıyla, görevden alınarak önceki sahibine eski beratla	(VAD.No: 1135, vr. 12b)
Ferraş	0,5 akçe	Halil Halife	Şaban 1169/Mayıs 1756	Ahmed görevi terk ettiğinde hizmet boş kalmakla	(VAD.No: 1135, vr. 14a)
Ferraş	0,5 akçe	Mehmed Halife	Şaban 1169/Mayıs 1756	Mehmed'in vefat etmesi ile	(VAD.No: 1135, vr. 14a)
Loğkeş	2 akçe	Mustafa Halife	Rebiülahir 1156/Mayıs- Haziran 1743	Yakub hizmeti terk ettiğinden dolayı görev-den alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 28b)
Loğkeş	2 akçe	Ahmed	Rebiülahir 1169/Ocak-Şubat 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 12b)
Loğkeş	2 akçe	Hasan Halife'nin oğlu Ahmed	Zilhicce 1171/Ağustos- Eylül 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 19b)
Loğkeş	2 akçe	Osman ve İsmail	Zilkade 1175/Mayıs- Haziran 1762	Babaları Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 6a)

VII.I.XIII. Aydın Bey ve Hacı Ahmed Camii

Maraş'ta Bostancıyan Mahallesi'nde Aydın Bey ve Hacı Ahmed Camii'nde yarım akçe ile cuma gecesi müezzini Mustafa vefatıyla boş kalan yerine Hüseyin Rebiülevvel 1152/ Haziran-Temmuz 1739'da atanmıştır (VAD.No: 1145, vr. 29b).

VI.I.XIV. Balibek Yeni Cami

Maraş'ta Duraklı Mahallesi'ndeki Balibek Yeni Cami'ye bir akçe ile müezzinliğe Mehmed, bir akçe ile imamlığa Yusuf Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704'te atanmıştır (VAD.No: 1157, vr. 36).

VII.I.XV. Bayezid-zade Hacı Abdullah Camii

Bayezidoğulları'ndan Hacı Abdullah Bey yaptırmış ve birçok emlak vakfetmiştir (Atalay, 1973: 59). Hacı Abdullah Camişi Çavuşlu Mahallesi'nde yer almaktaydı.

Bayezidli Camii, günümüze gelinceye kadar birçok defa tamirat geçirmiştir. Son olarak 1960-1965 yıllarında tamamen yıktırılarak yeniden yaptırılmıştır (Tekin, Baş, 2007: 247).

Tablo 11. Bayezidzade Hacı Abdullah Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Mustafa ve Ömer	Zilkade 1149/Mart-Nisan 1737	Babaları Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.103)
İmam	-	Ömer'in oğlu Hasan	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Hasan'ın görevden ayrılmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
İmam	-	Ömer	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
İmam	-	Mustafa Halife	Muharrem 1170/Eylül-Ekim 1756	Bazı kimseler karışığının anlaşılması üzerine eski beratla devam buyruldu.	(VAD.No: 1135, vr. 15b)
İmam	-	Abdullah	21 Zilhicce 1207/30 Temmuz 1793	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107b)
İmam	-	Mustafa'nın oğlu Seyyid Ali	26 Rebiülahir 1226/20 Mayıs 1811	Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 560, vr. 47)
İmam	-	Mehmed'in oğlu Hafız Osman	14 Şaban 1235/27 Mayıs 1820	Ömer'in oğulları Hüseyin ve Hacı Osman ortak hisseye sahipken, Osman'ın vefatı ve üçte bir hisseyle	(VAD.No: 569, vr. 65)
İmam	-	Mustafa ve Hüseyin	23 Muharrem 1236/31 Ekim 1820	Hüseyin ve Hacı Osman kardeşler ortak görevli idi. Hacı Osman vefatından oğulları Mustafa ve Hüseyin'e berat olunması gerekirken, dışardan Mehmed'in oğlu Hafız Osman sahte beratla kendi üzerine alıp haksızlık yaptığı anlaşılarak görevden alınmasıyla	(VAD.No: 559, vr. 15a)
İmam	-	Mehmed'in oğlu Hafız Osman	14 Zilhicce 1236/12 Eylül 1821	Zayı olan berat tayin	(VAD.No: 569, vr. 66a)
İmam	-	Hüseyin'in oğulları Seyyid Ali, Seyyid Ömer ve Seyyid Hasan	19 Recep 1238/1 Nisan 1823	Babaları Hüseyin'in vefatı ile	(VAD: No: 563, 11a)
Hatip, Müderris ve Müteveli	-	Ahmed	Zilkade 1126/Kasım-Aralık 1714	İlk atama	(VAD: No: 1157, vr.43b)
Hatip	1 akçe	Yusuf Halife	Şaban 1133/Mayıs-Haziran 1721	Hamza'nın vefatı ile	(VAD: No: 1157, vr.50b)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ali	Cemaziyelevvel 1139/Aralık-Ocak 1726-1727	Yusuf Halife'nin vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr.119a)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed	Safer 1144/Ağustos-Eylül 1731	İlk atama	(VAD.No: 1145, s.79)
Hatip	-	Osman Halife	Şevval 1150/Ocak-Şubat 1738	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.106)
Hatip	-	Mehmed Halife	Zilkade 1153/Ocak-Şubat 1741	Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.113)
Hatip	-	Osman Halife	Rebiülahir 1166/Şubat-Mart 1753	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 37a)

Hatip	-	Şeyh Osman	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1735	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Hatip	-	Şeyh Osman	Şevval 1171/Haziran- Temmuz 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 19a)
Hatip	-	Beknî Mustafa Halife	Zilhicce 1171/Ağustos- Eylül 1758	Mehmed'in görevden vazgeçmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 20a)
Hatip	1 akçe	Mehmed Zahid	Şaban 1177/Şubat-Mart 1764	Şeyh Osman'ın görevden ayrılmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 8b)
Hatip	-	Şeyh Mehmed Emin'in oğlu Seyyid Mehmed	3 Zilkade 1227/8 Kasım 1812	İsmail çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 56a)
Hatip	-	Mehmed Emin'in oğlu Seyyid Mehmed	18 Cemaziyelahir 1229/7 Haziran 1814	Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 57b)
Hatip	-	Mehmed Emin'in oğlu Seyyid Mehmed	Zilhicce 1229/Kasım- Aralık 1814	Zayı olan berat tayini	(VAD.No: 569, vr. 58a)
Hatip-(1 akçe)	-	Mehmed'in oğlu Osman	21 Ramazan 1231/15 Ağustos 1816	Babası Şeyh Osman'ın oğlu Mehmed Zahid, terk edip gittiği hacda vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 62)
Hatip	-	Mehmed	29 Safer 1234/28 Aralık 1818	Seyyid Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 65)
Hatip	-	Mehmed Emin'in oğlu Seyyid Mehmed	18 Zilkade 1234/8 Eylül 1819	Mehmed'in, Mehmed Emin'in oğlu Seyyid Mehmed'i vefat etti deyip üzerine berat ettirdiği ve haksızlık ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 569, vr. 65)
Hatip	-	Seyyid Mehmed Emin, Seyyid Hüseyin ve Seyyid Mehmed	29 Muharrem 1244/11 Ağustos 1828	Babaları Mehmed Emin'in oğlu Seyyid Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 15a)
Müezzin- (0,5 akçe)	-	Ömer	Şevval 1126/Ekim- Kasım 1714	Beratla tayin	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Müezzin	-	Monla Ahmed	Zilhicce 1151/Mart- Nisan 1739	Yeniden tayin	(VAD.No: 1145, vr. 29a)
Müezzin	-	Şeyh İsmail ve kardeşi Hasan	Safer 1158/Mart-Nisan 1745	Molla Ahmed kendi rızasıyla görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 30b)
Müezzin	-	Hüseyin	Ramazan 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Müezzin	-	Hasan	Safer 1189/Nisan- Mayıs 1775	Belirmeyle tayin	(VAD.No: 1154, vr. 36b)
Müezzin	-	Hasan Halife	15 Zilkade 1233/16 Eylül 1818	Zayı olan berat tayini	(VAD.No: 569, vr. 64)
Ferraş	0,5 akçe	Yusuf	Rebiülevvel 1126/Mart-Nisan 1714	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Ferraş	-	Mehmed Halife	Zilhicce 1135/Eylül 1723	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 54a)
Ferraş	-	Yakub'un oğlu İbrahim	5 Zilhicce 1243/18 Haziran 1828	Ferraş olmayıp lazım olmakla	(VAD.No: 563, s.39)
Loğkeş	ücretsiz	Durdu Mehmed	Rebiülevvel 1168/Aralık-Ocak 1754-1755	İlk atama	(VAD.No: 1135, vr. 10a)

VII.I.XVI. Bayezidzade Hacı Mehmed/Saraçhane Camii

Bayezidzade Hacı Mehmed diğer adıyla Saraçhane Camii, Suk-ı Sultani'de kahvehaneden Bayezidzade Hacı Mehmed tarafından camiye çevrilmiştir. Diğer adının Saraçhane olmasının nedeni saraçlar esnafının bulunduğu çarşının içinde olmasından dolayıdır (VAD.No: 1157, vr. 47b).

Tablo 12. Bayezidzade Hacı Mehmed/Saraçhane Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Mustafa	Ramazan 1117/Aralık- Ocak 1705- 1706	Şeyh Mustafa'nın görevden ayrılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
İmam	0,5 akçe	Ali	Recep 1131/Mayıs- Haziran 1719	Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 47b)
İmam-ı sâni	-	Monla Bekir	Cemaziyelevvel 1132/Mart- Nisan 1720	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
İmam ve Hatip	1 akçe	Şeyh Hakkı ve Şeyh Mehmed	Şaban 1133/Mayıs- Haziran 1721	Hüseyin, Mehmed ve Ali'nin hizmeti terk etmeleri ile	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
İmam	1 akçe	Şeyh İbrahim	Muharrem 1150/Mayıs 1737	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.104)
İmam	-	Mehmed Halife	Zilkade 1173/Haziran- Temmuz 1760	İbrahim çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 23b)
İmam	-	Mehmed ve Abdi Halifeler	Muharrem 1179/Haziran- Temmuz 1179	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 10a)
İmam	-	Seyyid Mustafa	23 Rebiülahir 1192/21 Mayıs 1778	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1155, vr. 21a)
İmam	-	Musa ve Ali	28 Rebiülahir 1192/26 Mayıs 1778	Yarım hisseye sahip olan Abdi'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 19a)
Hatip	-	Osman	Zilhicce 1133/Eylül- Ekim 1721	Osman üzerinden Ali'nin aldığının anlaşılmasında, görevden alınmasıyla, Hasan ve Mehmed'in de haksızlık ettiğinin anlaşılmasından görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Hatip ve İmam	-	Seyyid ve Şeyh Ali	Recep 1134/Nisan- Mayıs 1722	Hatip Osman ve İmam Mehmed'in görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed ve Osman	Cemaziyeleahir 1136/Şubat-	Fiilen Mehmed'in görevi bırakmışken, bir yolla	(VAD.No: 1157, vr. 54b)

			Mart 1724	üzerine alıp haksızlık ettiği anlaşılıp, görevden alınmasıyla	
Hatip	1 akçe	Şeyh Hasan ve Şeyh Mehmed	Zilhicce 1144/Mayıs-Haziran 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.83)
Hatip	Ücretsiz	Yusuf Halife	Muharrem 1149/Mayıs-Haziran 1736	Mehmed'in görev ehliyetinin olmadığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.100)
Hatip	-	İbrahim	Muharrem 1157/Şubat-Mart 1744	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Hatip	0,5 akçe	Ali ve Veli Halifeler	Recep 1173/Şubat-Mart 1760	Babaları Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 22b)
Hatip	Ücretsiz	Ali ve Veli	Şaban 1189/Eylül-Ekim 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.70)
Müezzin	-	Abdulgani	Rebiülahir 1130/Mart-Nisan 1718	Yeniden atama	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Müezzin	1 akçe	Hoca Mehmed Halife	Muharrem 1170/Eylül-Ekim 1756	Hacı Ahmed'in oğlu Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 15b)
Ferraş	0,5 akçe	Zeynelabidin ve Halil	Ramazan 1139/Nisan-Mayıs 1727	Babaları Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 119a)
Meremmim	0,5 akçe	Mustafa	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Meremmim	0,5 akçe	Mustafa	Rebiülevvel 1148/Temmuz-Ağustos 1735	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.97)

VII.I.XVII. Bayram Paşa Camii

Hazinedarlı Mahallesi'nde yer almakta idi. Bayram Paşa tarafından inşa edilmiştir (VAD. No: 1157, vr. 51a). Bayram Paşa Camii'ne atanan görevliler bir tablo halinde aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 13. Bayram Paşa Cami

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Mehmed Halife	Şaban 1104/Nisan-Mayıs 1693	Musa görevi terk etmekle	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
İmam	1 akçe	Mehmed	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Babası Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
İmam	1 akçe	Mehmed	Zilkade 1133/Ağustos-Eylül 1721	Hüseyin ve Mehmed'in üzerine aldıkları anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
İmam	-	Mustafa	Recep 1134/Nisan-Mayıs 1722	Yarım hisseye sahip olan Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Hatip	-	Ebu Bekir ve Ahmed	Rebiülevvel 1102/Aralık-Ocak 1690-1691	Sahte beratla Mehmed'in üzerine aldığı'nın anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Hatip	-	Halil ve Ebu Bekir	Safer 1103/Ekim-Kasım 1691	Ahmed'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Hatip	-	Mehmed	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	Yusuf ve İbrahim hizmeti terk etmiş olup görevde alınmakla	(VAD.No: 1159, vr. 47b)
Hatip	-	Mahmud ve Ebu Bekir	Rebiülahir 1109/Ekim-Kasım 1697	Ahmed ve Ali'nin üzerlerine aldığı'nın anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 342a)
Hatip	1 akçe	Ahmed	Ramazın 1109/Mart-Nisan 1698	Yarım hisseye atama	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
Hatip	0,5 akçe	Ebu Bekir	Rebiülahir 1110/Ekim-Kasım 1698	Ebu Bekir Ahmed'in rızası ile görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 343)
Hatip		Ahmed	Zilkade 1113/Mart-Nisan 1702	Ahmed rızası ile görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Hatip	0,5 akçe	Ebu Bekir	Muharrem 1115/Mayıs-Haziran 1703	Ebu Bekir üzerinden Ahmed'in aldığı'nın anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 46a)
Hatip	0,5 akçe	Ahmed ve diğer Ahmed	Muharrem 1115/Mayıs-Haziran 1703	Ahmed ve diğer Ahmed'in üzerinden Karpuzoğlu'nun aldığı'nın	(VAD.No: 1159, vr. 46a)

				anlaşılmasıyla	
Hatip	1 akçe	Ahmed	Zilhicce 1116/Mart-Nisan 1705	Yarım hisseyle devam	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Hatip	1 akçe	Ebu Bekir	Zilhicce 1116/Mart-Nisan 1705	Ahmed'in üzerinden Ebu Bekir'in almasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Hatip	-	Abdullah	Rebiülahir 1117/Temmuz- Ağustos 1705	Ebu Bekir ve üçte bir hisseye sahip olan Ahmed'in ehliyetinin olmadığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Hatip	1 akçe	Ahmed ve Mehmed	Şaban 1118/Kasım-Aralık 1706	Bazı kimselerin karışıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 38a)
Hatip	-	Ahmed	Recep 1125/Temmuz- Ağustos 1713	Yenileme	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
Hatip	-	Ebu Bekir ve Mehmed	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Ahmed'in vefatı ile oğlu ve bir başkasına tayin	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
Hatip	-	Mehmed'in oğlu Ali	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Yarım hisseye sahip Mehmed'in ehliyetinin olmadığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Hatip	-	Seyyid Hasan ve Seyyid Ahmed	Cemaziyelevvel 1132/Mart-Nisan 1720	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Hatip	1 akçe	Ali	Recep 1134/Nisan- Mayıs 1722	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Hatip	1 akçe	Mehmed, Mustafa ve Ali	Safer 1147/Temmuz 1734	Ahmed'in vefatından sonra oğulları var iken Ali alıp haksızlık ettiği anlaşıp, görevden alınmıştır. Yarım hisse Mehmed ve Mustafa'nın Ali'ye bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.92)
Hatip	0,5 akçe	Ebu Bekir Halife	Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734	Ahmed'in ehliyetinin bulunmadığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.93)
Hatip	0,5 akçe	İbrahim ve Mustafa	Cemaziyelahir 1163/Mayıs- Haziran 1750	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Mütevelli	-	Abdullah	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	Abdurrahman'ın hizmeti terk ettiğinden görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Mütevelli	-	Hacı Ahmed	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	Hacı Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Mütevelli	1 akçe	Mehmed	Muharrem 1134/Ekim-Kasım 1721	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Çerağdar	-	Mehmed	Şaban 1104/Nisan- Mayıs 1693	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 44b)

VI.I.XVIII. Bektutiye Cami

Bektutiye Camii, Bektutiye Mahallesi'nde idi. Burada değişik görevlilerin atamaları bulunmaktadır. Üç akçe ile müezzin olan Mehmed'in vefat etmesi üzerine boş kalan görevine oğulları İsmail ve Mehmed Maraş kadısı İmam-zade Ebu Bekir Niyazi'nin arzıyla 10 Rebiülahir 1195/5 Nisan 1781'de tayin edilmişlerdir (*VAD.No: 1151, vr. 21b*). İsmail ve Mehmed ortaklar iken İsmail'in vefatı ile sahip olduğu yarım hisseye oğlu Mehmed Maraş kadısı Seyyid Şeyh Hacı Hamid'in arzıyla 28 Muharrem 1222/7 Nisan 1807'de vazifeye getirilmiştir (*VAD.No: 561, s.69*).

Bektutiye Camii'nde ferraş ve çerağdar olmadığından ücretsiz çalışmak üzere Ali müteveli Mehmed'in arzıyla Şevval 1171/Haziran-Temmuz 1758'de atanmıştır (*VAD.No: 1135, vr. 19a*).

VII.I.XIX. Bostancıyan Mahallesi Camii

Bostancıyan Mahallesi Camii, adından da anlaşıldığı gibi Bostancıyan Mahallesi'nde idi. Buraya imam ve hatip atamaları bulunmaktadır. Bir akçe ile hatip olan Abdurrahman'ın vefatı ile Musa Maraş kadısının naibi Abdusselam'ın arzıyla Cemaziyelevvel 1110/Kasım-Aralık 1698'de merkezden atanmıştır (*VAD.No: 1140, vr. 343b*).

Bostancıyan Mahallesi Cami'nde yarım akçe ile imam Mehmed'in vefat etmesinden sonra oğlu Mustafa babasının yerinde gelmesi gerekirken Hasan ve Hüseyin adlı kimseler sahte yazıyla kendi üzerlerine berat ettirmişlerdir. Babasının nan paresinden mahrum edilen Mustafa'ya yapılan haksızlığın anlaşılması üzerine Hasan ve Hüseyin'in işlerine son verilmiştir. hak sahibi olan Mustafa'ya Maraş naibi Seyyid Ahmed Nuri'nin arzıyla 11 Muharrem 1219/22 Nisan 1804'te beratı verilmiştir (*VAD.No: 561, s.62b*).

VII.I.XX. Buçukoğlu Camii/Hacı İbrahim Mescidi

Ağce Koyunlu Mahallesi'nde bulunmakta olup, Hacı İbrahim'in banisi olduğu mescide daha sonra minber koyularak camiye çevrilmiştir (*VAD.No: 1145, s.95*).

Tablo 14. Buçukoğlu Cami/Hacı İbrahim Mescidi görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Yakub	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	Yarım hisseye sahip Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
İmam	1 akçe	Mustafa	Safer 1187/Nisan- Mayıs 1773	Babası Yakub'un görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1150, vr. 11b)
İmam	0,5 akçe	Ali	10 Rebiülahir 1191/18 Mayıs 1777	20 seneden beri imam olan Ali'nin kusuru yokken Mustafa'nın sahte beratla üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 18b)
İmam	0,5 akçe	Osman	Cemaziyelahir 1196/Mayıs- Haziran 1782	Ali'nin görevi oğlu Osman'a devretmesiyle	(VAD.No: 1151, vr. 23a)
İmam	0,5 akçe	Şeyh Ahmed	Şaban 1200/Mayıs- Haziran 1786	Şeyh Ahmed'in hizmetinde kusuru yokken Osman'ın rüşvetle kendi üzerine berat ettirdiği anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1155, vr. 20a)
Hatip	Ücretsiz	Ömer Halife ve Mehmed Halife	Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735	Mehmed Halife'in oğlu Ömer'e, Mehmed'in de Mehmed Halife'ye görevi devretmeleriyle	(VAD.No: 1145, s.95)
Hatip	0,5 akçe	Ali Halife	Ramazan 1171/Mayıs- Haziran 1758	Yarım hisseye yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 18b)

VII.I.XXI. Dede Mehmed Camii

Banisinin adını alan Dede Mehmed Camii, Çomaklı Mahallesi'nde bulunmakta idi (VAD.No: 1157, vr. 47a). Günümüzde daha çok Çınarlı Camii olarak bilinmektedir (Özkarcı, 2007: 118).

Dede Mehmed Camii'nde görevli çeşitliği pek fazla değildir. Genelde imam ve hatip atanmıştır. Görevlilerin arasında uzun yıllar süren kavgaların olduğu ve bazılarının anlaşmaya varmak için ortak noktada birleştikleri anlaşılmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu durumlar ayrıntılı olarak ifade edilmiştir.

Tablo 15.Dede Mehmed Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	-	İbrahim	Recep 1111/Aralık-Ocak 1699-1700	Ahmed'in ehliyeti bulunmadığı anlaşılma	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
İmam ve Hatip	-	İbrahim	Şaban 1113/Ocak-Şubat 1700	Ahmed'in üzerinden almakla	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
İmam ve Hatip	1 akçe	İbrahim	Zilhicce 1113/Nisan- Mayıs 1702	Hanifi oğlu Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
İmam	-	Hasan	Cemaziyeleahir 1130/Mayıs 1718	Hüseyin ve Abdullah'ın görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
İmam	-	İbrahim	Rebiülevvel 1132/Ocak-Şubat 1720	İbrahim üzerinden Mehmed, Hasan ve Hüseyin alıp haksızlık etmekle	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
İmam	0,5 akçe	Mehmed ve Abdullah	Cemaziyelevvel 1132/Mart-Nisan 1720	Babaları Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
İmam ve Hatip (yarım)	-	İbrahim	Cemaziyelevvel 1133/Şubat-Mart 1721	Bazı kimselerin karıştığı anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 50a)
İmam	1 akçe	Hasan	Recep 1134/Nisan- Mayıs 1722	Hasan üzerinden İbrahim'in aldığı anlaşılma	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
İmam	-	Mehmed	Recep 1136/Mart- Nisan 1724	İmam ve yarım hatipliğe sahip İbrahim'in yalnız imamlığı kardeşine bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
İmam ve Hatip	-	Ali Dede	Muharrem 1144/Temmuz- Ağustos 1731	Camiin imam ve hatibi olup vefat eden Hamza'nın oğulları Abdülkerim ve Abdurrahim Halifeler'in yaşları küçük olduğundan, dışardan cahil olan İbrahim hatipliği, Hasan imamlığı aldıkları anlaşılıp görevlerinden alınma	(VAD.No: 1145, s.79)
İmam	-	Abdülkerim ve Abdurrahim	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Hamza'nın çocukları olan Abdülkerim ve Abdurrahim hizmetlerinde kusurları yokken, İbrahim ve Hasan sahte beratla, İbrahim hatipliği, Hasan imamlığı üzerlerine aldıklarının anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.86)
İmam	-	Derviş Mehmed ve İbrahim Halife	Zilhicce 1145/Mayıs- Haziran 1733	Abdülkerim ve Abdurrahim sahte beratla, babamızın görevi deyip haksızlık ettikleri anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.88)
İmam ve Hatip	-	Abdülkerim ve Abdurrahim	Rebiülevvel 1147/Ağustos 1734	İbrahim ve Derviş Mehmed'in sahte yazıyla üzerlerine berat ettirdikleri anlaşılıp, önceki sahiplerine Anadolu Kazaskeri Mevlana Piri-zade Mehmed'in önermeleriyle	(VAD.No: 1145, s.88)
İmam ve Hatip	-	Derviş Mehmed ve İbrahim	Recep 1147/Kasım- Aralık 1734	İbrahim ve Derviş Mehmed'in kusurları yokken bazı kimseler karıştığından görevden alınmışlardır. Abdülkerim ve	(VAD.No: 1145, s.94)

				Abdurrahim kardeşler üzerine yazı olmakla, ferman gereğince Derviş Mehmed ve İbrahim, Anadolu Kazaskeri Mevlana Mehmed Raşid'in önermeleriyle	
İmam ve Hatip	-	Abdulkerim ve Abdurrahim	Cemaziyelevvel 1148/Eylül-Ekim 1735	Abdulkerim ve Abdurrahim kardeşlerin üzerinden birkaç defa görevden alınmış Derviş Mehmed ve İbrahim sahte beratla üzerlerine aldıkları anlaşılıp görevden alınmışlardır. Üzerlerine yazı olup Abdulkerim ve Abdurrahim tekrar görevden alınmıştır. Şehir sakinlerinden vakıftan olan Dede Ebu Bekir ve Şeyh Seyyid İbrahim, Seyyid Ali, Seyyid Ahmed, Mehmed ve diğer Mehmed fiilen İstanbul kadısı Mevlana Ahmed'e ihbarlarıyla	(VAD.No: 1145, s.98)
İmam ve Hatip	-	İbrahim ve Mehmed	Şevval 1148/Şubat-Mart 1736	İbrahim ve Mehmed üzerinde iken Hamza'nın oğulları olan Abdulkerim ve Abdurrahim babamızın kardeşi Mehmed'dir diye üzerlerine berat ettirip aralarında münakaşaların olmasından kavganın kesilmesi için imamlık ve hatipliğin yarısı İbrahim ve Mehmed kardeşlere, yarısı Abdulkerim ve Abdurrahim'e verilmiştir. Her kim diğer yarısına saldırırsa, saldıran kişinin hissesi zorla diğer ortağına verilmek üzere tarafların sulh olmalarıyla, sulh gereğince diğer yarısından Abdulkerim ve Abdurrahim'in alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.99)
İmam ve Hatip	1 akçe	İbrahim, Mehmed ve Abdulkerim	Recep 1154/Eylül-Ekim 1741	Abdurrahim'in çocuksuz olarak vefat etmesi ile	(VAD.No: 1145, s.115)
İmam ve Hatip	1 akçe	İbrahim ve Mehmed	Şaban 1154/Ekim-Kasım 1741	Abdulkerim'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.115)
İmam ve Hatip	1 akçe	Halil, Mustafa ve Ali	Rebiülahir 1155/Haziran-Temmuz 1742	Babaları İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 26)
İmam	1 akçe	Ahmed	Cemaziyelevvel 1163/Nisan-Mayıs 1750	Ali ve Mustafa ortak olup Mustafa'nın görevi oğlu Ahmed'e devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
İmam	-	Mustafa'nın oğlu Mehmed	Cemaziyeleahir 1163/Mayıs-Haziran 1750	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
İmam	1 akçe	Seyyid Mehmed Halife	Zilkade 1171/Temmuz-Ağustos 1758	Ali'nin vefatı ile büyük oğluna	(VAD.No: 1135, vr. 19a)
İmam	-	Şeyh Mehmed ve İbrahim Halife	Muharrem 1174/Ağustos-Eylül 1760	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 23b)

İmam	0,5 akçe	Seyyid Mustafa Halife	Zilhicce 1175/Haziran-Temmuz 1762	Mustafa'nın oğlu Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 6a)
İmam ve Hatip		Ali Halife	Safer 1176/Ağustos-Eylül 1762	Halil Halife'nin kendi rızasıyla görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1156, vr. 7a)
İmam ve Hatip	1 akçe	Halil Halife	Zilkade 1178/Nisan-Mayıs 1765	Seyyid İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
İmam ve Hatip	-	Mehmed'in oğlu Mustafa	25 Cemaziyelevvel 1192/21 Haziran 1778	Halil ve Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 19b)
İmam ve Hatip	-	Osman	24 Cemaziyelahir 1204/11 Mart 1790	Hacı Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 106a)
İmam ve Hatip	-	Yusuf	14 Cemaziyelevvel 1218/1 Eylül 1803	Osman'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 561,s.61)
İmam ve Hatip	-	Hacı Ahmed	11 safer 1219/22 Mayıs 1804	Oğlu Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 561, s.63)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Mehmed Yemenî ve Molla Abdullah Halifeler	9 Safer 1226/5 Mart 1811	Hacı Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 560, s.46)
İmam ve Hatip	-	Molla Halil Halife	21 Muharrem 1236/29 Ekim 1820	Seyyid Mehmed Yemenî ve Molla Abdullah'ın çocuksuz olarak vefatları ile kardeşlerine	(VAD.No: 559, vr. 15a)
Hatip (yarım) ve İmam	-	Ömer	Cemaziyelahir 1103/Şubat-Mart 1692	Hacı Hüseyin üzerinden	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Hatip (yarım)	-	Derviş Mehmed	Cemaziyelevvel 1111/Ekim-Kasım 1699	Hamza Elmacık Yaylağına gidip hizmeti terk etmekle	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Hatip (yarım)	-	Derviş Mehmed	Muharrem 1114/Mayıs-Haziran 1702	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Hatip ve İmam	-	İbrahim	Zilkade 1114/Mart-Nisan 1703	Ahmed'in üzerinden bir yolla İbrahim aldığı anlaşılma	(VAD.No: 1159, vr. 46a)
Hatip	-	İbrahim	Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704	İbrahim üzerinden Hüseyin ve Ahmed'in aldığı anlaşılmasıyla İbrahim'e devam	(VAD.No: 1157, vr. 36a)
Hatip (yarım) ve İmam	-	Ahmed	Ramazan 1120/Kasım-Aralık 1708	Ahmed üzerinden İbrahim'in alarak haksızlık ettiği anlaşılıp görevden alınma	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Hatip (yarım)	-	Abdulkerim ve Abdurrahim	10 Recep 1144/8 Ocak 1732	Hamza'nın üzerinden Derviş Mehmed atanmıştır. Yine camide imam ve hatipliğe Ahmed görevden alınıp İbrahim atanmıştır. İbrahim görevden alınıp Ahmed geçmiştir. Tekrar İbrahim almış, sonra Ahmed almıştır. İmamlıkta Hüseyin ve Abdullah görevden alınıp,	(VAD.No: 1159, vr. 46b)

				Hüseyin'e verilmiştir. İmamlık ve yarım hatiplik Mehmed, Hasan ve Hüseyin görevlerinden alınıp İbrahim atanmıştır. İbrahim üzerinden Hasan, onun üzerinden Mehmed, onun üzerinden Hüseyin almıştır. Hamza vefat ettikten sonra oğulları küçük diye İbrahim üzerine alıp haksızlık ettiği anlaşılmasıyla	
Hatip	1 akçe	Ali	Rebiülahir 1155/Haziran-Temmuz 1742	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 26)
Hatip	2 akçe	Hasan Halife	Şaban 1160/Ağustos-Eylül 1747	Ali, Mustafa ve Halil Halifelerin başka görevleri olduğu için ilgilenmedikleri anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
Hatip	1'er akçe	Ali, Halil ve Mustafa	Muharrem 1162/Aralık-Ocak 1748-1749	Ali, Halil ve Mustafa'nın üzerinden Hasan'ın aldığı anlaşılıp, görevden alınmakla	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
Hatip	-	Ali, Halil ve Mustafa	Ramazan 1168/Haziran – Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Hatip ve İmam	-	Halil Halife	Şevval 1172/Mayıs-Haziran 1759	Mehmed çocuksuz olarak vefat etmesi ile amcasına	(VAD.No: 1135, vr. 21b)
Hatip	1 akçe	Halil Halife ve Seyyid İbrahim	Rebiülevvel 1177/Eylül-Ekim 1763	Halil ve Seyyid İbrahim ortak görevde iken, dışardan Ali sahte yazıyla Halil'in hissesini üzerine berat ettirdiği ve haksızlık yaptığı anlaşılıp, görevden alınmakla	(VAD.No: 1156, vr. 8a)
Hatip ve İmam	-	Ali	Safer 1183/Haziran-Temmuz 1769	Seyyid İbrahim'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1146, vr. 12a)
Hatip ve İmam	-	Ali	Şaban 1189/Eylül-Ekim 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.70)
Müezzın	0,5 akçe	Ömer	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Durdu Mehmed'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Müezzın	1 akçe	Mehmed Halife	Şevvaş 1133/Temmuz-Ağustos 1721	Durdu Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
Müezzın	1 akçe	Hasan Halife	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Mehmed kendi rızası ile görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Mütevelli	0,5 akçe	Mustafa	Rebiülahir 1108/Ekim-Kasım 1696	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 340b)
Mütevelli	0,5 akçe	Halil'in oğlu Mustafa	Zilkade 1140/Haziran-Temmuz 1728	Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Mütevelli	0,5 akçe	İbrahim'in oğlu Mustafa	Zilhicce 1145/Mayıs-Haziran 1733	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.88)
Mütevelli	0,5	Seyyid	9 Safer 1226/5	İbrahim'in oğlu Mustafa'nın	(VAD.No: 560,

	akçe	Mehmed Yemenî ve Molla Abdullah	Mart 1811	eski beratıyla	s.46)
Nazır	-	Veli	Rebiülahir 1140/Kasım-Aralık 1727	İlk atama	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
Ferraş ve Çerağdar	0,5 akçe	Ali	Cemaziyelahir 1108/Aralık-Ocak 1696-1697	Mehmed Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 340b)
Ferraş	1 akçe	Ömer	Ramazan 1109/Mart-Nisaan 1698	Musa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
Ferraş	0,5 akçe	Abdullah Halife	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156b)
Ferraş ve Çerağdar	1 akçe	Hüseyin	Ramazan 1139/Nisan-Mayıs 1727	Ali'nin görevi Hüseyin'e bırakmasıyla	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
Ferraş	1 akçe	Ali	Şaban 1145/Ocak-Şubat 1733	Ali'nin mevcut azli yokken Hüseyin üzerine alıp haksızlık ettiği anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.85)
Ferraş	0,5 akçe	Abdullah	Zilhicce 1145/Mayıs-Haziran 1733	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.88)
Ferraş ve Çerağdar	-	Ahmed Mustafa ve	Rebiülevvel 1157/Nisan-Mayıs 1744	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Çerağdar	-	Cafer	Rebiülevvel 1102/Aralık-Ocak 1690-1691	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 43b)

VII.I.XXII. Devran Bey Camii

Devran Bey Camii, Maraş'ta Bostancıyan Mahallesi'nde idi. Banisinin Devran Bey olduğu anlaşılan bu mabede değişik görevliler atanmıştır. Müteveli olmayıp İbrahim'in oğlu Mehmed'in ataması Zilkade 1130/Eylül-Ekim 1718'de yenilenmiştir (VAD.No: 1157, vr. 47a). Camide bir akçe ile hatip olan Mehmed'in vefatı ile oğulları Mustafa ve Mehmed'e Maraş naibi Abdurrahman'ın arzıyla Recep 1158/Temmuz-Ağustos 1745'te berat verilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 30b).

VII.I.XXIII. Dindar Bey Camii

Mahalle ile aynı adı taşıyan Dindar Bey Camii, Dindar Bey tarafından yaptırılmıştır (VAD.No: 1128, vr. 120b).

Tablo 16.Dindar Bey Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Osman Dede	Zilkade 1102/Temmuz- Ağustos 1691	Hüseyin'in görevden alınmasıyla beraberatla tayin	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
İmam ve Mütevelli	-	Bekir	Rebiülahir 1108/Ekim-Kasım 1696	İlk atama	(VAD.No: 1140, vr. 340b)
İmam	1 akçe	Ahmed	Ramazan 1123/Ekim-Kasım 1711	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
İmam	1 akçe	Ebu Bekir'in oğlu Mehmed	Ramazan 1139/Nisan-Mayıs 1727	Ahmed'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
İmam	1 akçe	Ahmed Halife	Rebiülahir 1140/Kasım-Aralık 1727	Mehmed'in üzerine alıp haksızlık ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
İmam	1 akçe	Mehmed'in oğlu Ahmed	Şaban 1140/Mart- Nisan 1728	Ahmed'in karıştığı anlaşılıp eski beratla devam	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
İmam	1 akçe	Ebu Bekir'n oğlu Mehmed	Şaban 1144/Ocak- Şubat 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.81)
Hatip	-	Ahmed	Rebiülevvel 1102/Aralık-Ocak 1690-1691	Sahte yazıyla Ali ve Hüseyin'in aldığı anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Hatip	Ücretsiz	Ali ve diğer Ali	Ramazan 1102/Mayıs- Haziran 1691	Dışardan Yunusu'un üzerine berat ettirdiği anlaşılma	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Hatip	-	Ali	Cemaziyelahir 1103/Şubat-Mart 1692	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Hatip	1 akçe	Ali	Ramazan 1109/Mart-Nisan 1698	Yenileme	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
Hatip	0,5 akçe	Mustafa	Ramazan 1109/ Mart-Nisan 1698	Ali'nin hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
Hatip	1 akçe	Mustafa	Rebiülevvel 1110/Eylül-Ekim 1698	Ali üzerinden Mustafa almakla	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Hatip	1 akçe	Halil ve Mustafa	Şaban 1110/Şubat- Mart 1699	Halil ve Mustafa üzerinden bazı kimselerin aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 344)
Hatip	1 akçe	Hüseyin Halife	Şaban 1115/Aralık- Ocak 1703-1704	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Hatip	-	Ramazan Halife	Zilhicce 1116/Mart- Nisan 1705	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Hatip	-	Hacı Mehmed	Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706	Ömer'in hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Hatip	1 akçe	Halil	Zilkade 1117/Şubat- Mart 1706	Hatip olanlar kanaat etmeyip hizmeti terk ettikleri anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Hatip	-	Osman	Zilhicce 1120/Ocak-	Mustafa'nın görevden	(VAD.No: 1157,

			Şubat 1709	ayrılmasıyla	vr. 38b)
Hatip	-	İbrahim	Safer 1122/Nisan 1710	Osman'ın görevi bırakılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Hatip	1 akçe	Mustafa	Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710	Mustafa ve İbrahim ortak hizmette iken İbrahim'in sahip olduğu yarım hisseye kanaat etmeyip görevi terk ettiği anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
Hatip	-	Ebu Bekir ve Ahmed	Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711	Osman ve İbrahim ortaklarken, Osman vefat ettiği ve İbrahim'in başka diyarda olduğu anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 41a)
Hatip	-	Mustafa	Rebiülahir 1130/Mart-Nisan 1718	Yarım hisseye sahip Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Hatip	-	Mehmed ve Ahmed	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Ali'nin vefatı ile oğulları var iken Ali'nin aldığı anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Hatip	Ücretsiz	Ebu Bekir'in oğlu Ahmed	Rebiülahir 1154/Haziran-Temmuz 1741	Ahmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s..115)
Hatip	Ücretsiz	Mehmed Halife	Safer 1159/Şubat-Mart 1746	Ebu Bekir'in oğlu Ahmed'in hizmeti terk ettiği haber verilip görevden alınmakla	(VAD.No: 1148, vr. 31b)
Hatip	-	Ali	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Mehmed görevi rızasıyla Ali'ye devretmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
Hatip	-	Ali	Cemaziyelahir 1171/Şubat-Mart 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 18b)
Ferraş	Ücretsiz	Ahmed	Ramazan 1148/Ocak-Şubat 1736	İlk atama	(VAD.No: 1145, s.99)

VII.I.XXIV. Divanlı Mahallesi Camii

Divanlı Mahallesi Camii anlaşıldığı üzere Divanlı Mahalleside idi. Camide hatip olan Ali'nin görevi bırakmasının üzerine yerine Mustafa Zilkade 1123/Aralık-Ocak 1711-1712'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1159, vr. 47b). Divanlı Mahallesi Camii'nde sala müezzini Musli'nin vefatı ile Derviş Ali Zilhicce 1123/Ocak-Şubat 1712'de atanmıştır (VAD.No: 1159, vr. 47b). Camide temiz işlerinde görevlendirilen ferraş Himmet'in vefatından sonra yerine oğlu Mehmed Halife Zilkade 1135/Ağustos-Eylül 1723'te göreve getirilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 54a). Himmet'in vefat etmesi

nedeniyle boş kalan yerine oğlu Mehmed'e Halife Zilkade 1135/Ağustos-Eylül 1723'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 191a*). Mehmed'in vefatı üzerine bir akçe ile Mahmud Muharrem 1158/Şubat-Mart 1745'te işe başlamıştır (*VAD.No: 1148, vr. 30b*). Zilkade 1169/Temmuz-Ağustos 1756'da Mahmud Halife'nin beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 14b*).

VII.I.XXV. Ebu Bekir Efendi Camii

Divanlı Mahallesi'ndeki ikinci büyük mabet Ebu Bekir Efendi Camii'dir. Bununla ilgili hatip atamaları bulunmaktadır. Bir akçe ile hatip Halil'in vefatı ile yerine Abdullah naip Seyyid İbrahim'in arzıyla Cemaziyelevvel 1113/Ekim-Kasım 1701'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45a*). Şeyh Ebu Bekir Efendi Camii'nde ücretsiz çalışmak üzere hatip Mustafa ve Abdulaziz Muharrem 1115/Mayıs-Haziran 1703 yılında ortak olarak atanmışlardır (*VAD.No: 1159, vr. 46b*).

VII.I.XXVI. Eşekci-zade Mustafa Efendi Camii

Eşekci-zade olarak anılan Mustafa Efendi tarafından yaptırıldığı için aynı adla anılan Eşekci-zade Mustafa Efendi Camii, Çavuşlu Mahallesi'nde bulunuyordu (*VAD.No: 1128, vr. 120a*). Camide görevliler ve görevli çeşitliliği pek fazla değildir.

Tablo 17. Eşekci-zade Mustafa Efendi Camii

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	0,5 akçe	Osman	Zilkade 1113/Mart-Nisan 1702	Maksud'un görevi Osman üzerinden aldığı anlaşılma	(<i>VAD.No: 1159, vr. 45a</i>)
İmam	2 akçe	Mustafa	Cemaziyelevvel 1125/Mayıs-Haziran 1713	Osman'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 42b</i>)
İmam ve Mütevelli		Hacı Mustafa	Recep 1135/Nisan-Mayıs 1723	Seyyid Ahmed'in görevi Hacı Mustafa üzerinden aldığı anlaşılma	(<i>VAD.No: 1157, vr. 54a</i>)
İmam		Mustafa	Zilhicce 1139/Temmuz-Ağustos 1727	Veli ve Hamza yarım hisseyi aldığı anlaşılıp görevden alınmalarıyla, tamamen beratla atama	(<i>VAD.No: 1128, vr. 120a</i>)
İmam		Şeyh Mustafa	Zilkade 1140/Haziran-Temmuz 1728	Şeyh Mustafa'nın kusuru yokken, Veli karışığının anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1139, vr. 159b</i>)
İmam		Abdullah ve İbrahim	Zilhicce 1164/Ekim-Kasım	Yahya'nın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 36a</i>)

		Halifeler	1751		
İmam		İbrahim	Ramazan 1168/	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
İmam	0,5 akçe	Mehmed Halife	Şevval 1178/Mart-Nisan 1765	İbrahim başka yere yere giderek hizmeti terk ettiğinden görevden alınmakla	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
İmam	0,5 akçe	Ebu Bekir	Zilhicce 1180/Nisan-Mayıs 1767	Yarım hisseye sahip olan Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 12a)
İmam	0,5 akçe	Ebu Bekir'in oğlu Mehmed Halife	14 Rebiülevvel 1247/23 Ağustos 1831	Babası Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 559, vr. 16a)
İmam	0,5 akçe	Seyyid Derviş Mehmed	20 Rebiülevvel 1247/29 Ağustos 1831	Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 559, vr. 16a)
Hatip	0,5 akçe	Resul Halife	Safer 1157/Ocak-Şubat 1749	Veli'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Hatip	Ücretsiz	Mustafa Halife	Cemaziyelevvel 1162/Nisan-Mayıs 1749	Resul'ün başka diyara nak edilip hizmeti yapmayı boş kaldığından görevden alınmakla	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Hatip		Ahmed Halife	Recep 1172/Şubat-Mart 1759	Resul Halife görevi terk ettiği anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1135, vr. 20b)
Müezzin	Ücretsiz	Ahmed	Zilhicce 1164/Ekim-Kasım 1751	İlk atama	(VAD.No: 1148, vr. 36a)
Ferraş	1 akçe	Mehmed Ali	Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 41a)
Ferraş ve Çerağdar		Mehmed	Cemaziyelahir 1131/Nisan-Mayıs 1719	Yenileme	(VAD.No: 1157, vr. 47b)

VII.I.XXVII. Eşkıya Hacı Mustafa Camii

Eşkıya Hacı Mustafa Camii, isminden de anlaşılacağı üzere Eşkıya lakaplı Hacı Mustafa tarafından inşa edilmiştir. Hazinedarlı Mahallesi'nde bulunuyordu. Bu cami ile ilgili atama bilgileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 18.Eşkya Hacı Mustafa Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam Hatip ve	-	Musa	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	İmam Ali ve hatip Mustafa'nın hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
İmam	1 akçe	Ebu Bekir	Ramazan 1122/Ekim-Kasım 1710	Musa'nın hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
İmam	2 akçe	Ali	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Ebu Bekir'in hatipliğın yarısını bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
İmam Hatip ve	1 akçe	Ebu Bekir ve Ali	Zilkade 1133/Ağustos-Eylül 1721	Ali ve diğer Ali'nin görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
İmam Hatip ve	1 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1134/Aralık-Ocak 1721-1722	Ebu Bekir ve Ali'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
İmam Hatip ve	-	Ebu Bekir ve Üveys'in oğlu Ali	Zilkade 1136/Temmuz-Ağustos 1724	Ebu Bekir ve Ali'nin üzerinden Ali aldım diye karıştığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 192a)
İmam Hatip ve	-	Şeyh Mehmed	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Ali ile Ebu Bekir ortak iken, Veys'in oğlu Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
İmam Hatip ve	1 akçe	Ebu Bekir ve Osman Halifeler	Muharrem 1144/Temmuz-Ağustos 1731	Sarı Ali, Ahmed ve bazı kimselerin karıştığı anlaşılıp görevlerinden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.79)
İmam	0,5 akçe	Ali Halife	Muharrem 1148/Mayıs-Haziran 1735	Ali hizmetinden devam edip beratsız olmakla, Ali ve Ebu Bekir bir yolla sahte yazıyla üzerlerine berat ettirip haksızlık ettikleri anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.97)
İmam Hatip ve	-	Şeyh Ebu Bekir ve Ali Halife	Ramazan 1152/Aralık 1739	Ebu Bekir ve Ali Halife'nin azilleri yokken Ali sahte yazıyla üzerine berat ettirdiği anlaşılıp, Ali'nin vefatıyla yine görev atalarının yeri olduğundan Ebu Bekir ve Ali Halife'ye tayin	(VAD.No: 1145, s.111)
Hatip	1 akçe	Musa ve Mustafa	Zilkade 1111/Nisan-Mayıs 1700	Musa ve Mustafa üzerinden başkasının aldığı anlaşılmakla	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Hatip	1 akçe	Mehmed ve Mustafa	Muharrem 1115/Mayıs-Haziran 1703	Zayi olan berata tayin	(VAD.No: 1159, vr. 46a)
Hatip (yarım)		Ali	Muharrem 1129/Aralık-Ocak 1716-1717	İdris'in oğlu Ali'nin hizmeti terk etmesiyle bâninin kardeşine tayin	(VAD.No: 1157, vr. 45a)
Hatip (yarım)	1 akçe	Ebu Bekir	Cemaziyelevvel 1129/Nisan-Mayıs 1717	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
Hatip	-	Ali	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Ebu Bekir ve Mehmed'in üzerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46a)
Hatip	1 akçe	Şeyh Ali	Cemaziyelahir	Ebu Bekir'in karışması	(VAD.No: 1157,

			1130/Mayıs 1718	üzerine görevden alınmasıyla	vr. 47a)
Hatip	-	Ahmed ve diğer Ahmed	Cemaziyelahir 1132/Nisan- Mayıs 1720	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49a)
Hatip (aynı zamanda Emine Hatun Camii'nde hatip)		Osman	Cemaziyelevvel 1134/Şubat- Mart 1722	Mustafa'nın bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Hatip(yarım) ve imam (yarım)	0,5 akçe	Şeyh Hamza	Rebiülahir 1138/Aralık- Ocak 1725-1726	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
Hatip	0,5 akçe	Osman Halife	Cemaziyelevvel 1138/Ocak- Şubat 1726	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
Hatip(yarım)	1 akçe	Ali	Cemaziyelahir 1143/Aralık- Ocak 1730-1731	Üveys'in oğlu Ali'nin görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
Hatip	-	Ali Halife	Zilhicce 1144/Nisan- Mayıs 1732	Ali ve Ebu Bekir'in sahte yazıyla üzerine berat ettirdikleri anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.82)
Hatip	-	Ebu Bekir ve Ali	Zilhicce 1146/Mayıs- Haziran 1734	Ebu Bekir ve Ali'nin kusurları yokken Ali'nin bir yolla kendi üzerine berat ettirdiği anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.91)
Hatip	-	Ali Halife	Muharrem 1148/Mayıs- Haziran 1735	Ali Halife'nin azlini yokken, Ebu Bekir ve Ali'nin sahta yazıyla berat ettirdiklerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.96)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Şeyh Ömer ve İbrahim	Muharrem 1157/Şubat- Mart 1744	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Hatip(yarım)	-	Şeyh Ömer ve Şeyh İbrahim	Ramazan 1157/Ekim- Kasım 1744	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Şeyh Ömer	Zilhicce 1164/Ekim- Kasım 1751	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36a)
Müezzın	-	Osman	Muharrem 1105/Eylül- Ekim 1693	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Cuma Müezzini	-	Ahmed	Rebiülahir 1132/Şubat- Mart 1720	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Müezzın ve Ferraş	1 akçe	Ahmed	Zilkade 1140/Haziran- Temmuz 1728	Beratla yeniden tayin	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Mütevellı	-	Abdurrahman Halife	Zilkade 1102/Temmuz- Ağustos 1691	Mustafa'nın rızası ile görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Mütevellı	1 akçe	Abdurrahman Halife	Şaban 1104/Nisan- Mayıs 1693	Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 44b)

Mütevelli	-	Ahmed	Cemaziyelevvel 1123/Haziran- Temmuz 1711	Hacı Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
Çerağdar	0,5 akçe	Mehmed	Şaban 1108/Şubat- Mart 1697	İlk atama	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Çerağdar	-	Hasan	Ramazan 1122/Ekim- Kasım 1710	Çerağdar olmamakla	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
Çerağdar	0,5 akçe	Hüseyin	Zilhicce 1149/Nisan 1737	Babası Hasan'ın üzerinden	(VAD.No: 1145, s.103)

VII.I.XXVIII. Etmekci Ali Efendi Camii

Etmekciyan Mahallesi'nde bulunan Etmekci Ali Efendi Camii, Etmekci Ali tarafından inşa ve Hacı Halil tarafından da tamir ettirilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 40a).

Tablo 19. Etmekci Ali Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Mütevelli	-	İbrahim ve Ahmed	Zilkade 1122/Aralık-Ocak 1710-1711	Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Mehmed	Ramazan 1123/Ekim- Kasım 1711	(boş bırakılmış) vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 40b)
İmam ve Mütevelli	-	Ali ve Şeyh Ahmed	Ramazan 1137/Mayıs- Haziran 1725	Ahmed ve Mahmud kendi hallerinde olmayıp esnafları suçlamaları üzerinde halkın ifadesi ile görevden alınmaları ile	(VAD.No: 1119, vr. 193a)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed Halife	Recep 1151/Ekim- Kasım 1738	Yarım hisseye sahip babası Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.108)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ahmed	Şevval 1156/Kasım- Aralık 1743	Mehmed hizmeti terk ettiği anlaşılıp, görevden alınmakla	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Hatip-	Ücretsiz	Halil'in oğlu İbrahim	Şaban 1166/Haziran- Temmuz 1753	Yarım hisseye sahip Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Hatip	-	İbrahim	Ramazan 1168/Haziran- Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Hatip	-	Hacı İsmail'in oğlu Halil	Rebiülevvel 1187/Mayıs- Haziran 1773	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1150, vr. 12a)
Hatip	1 akçe	Halil'in oğlu İbrahim	Recep 1189/Ağustos- Eylül 1775	Yarım hisseye Yenileme	(VAD.No: 1154, s.70)

Hatip	-	Mehmed ve Halil	Cemaziyelahir 1198/Nisan-Mayıs 1784	Yarım hisseye sahip babaları İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 24b)
Hatip	-	İsmail	23 Rebiülahir 1219/1 Ağustos 1804	Yarım hisseye sahip olan Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.64)
Müezzin (yatsı vakti)	Ücretsiz	Ahmed	7 Rebiülevvel 1191/15 Nisan 1777	İlk atama	(VAD.No: 1151, vr. 18b)
Ferraş	0,5 akçe	Hacı Mustafa	Cemaziyelahir 1151/Eylül-ekim 1738	Yeniden tayin	(VAD.No: 1145, s.108)
Ferraş	0,5 akçe	Halil Halife	Recep 1151/Ekim-Kasım 1738	Hacı Mustafa bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.108)
Çerağdar	-	Ahmed	Zilkade 1117/Şubat-Mart 1706	Abdulsadık'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Çerağdar	-	Ahmed	Ramazan 1134/Haziran-Temmuz 1722	Yusuf'un Ahmed'in üzerinden aldığı anlaşılma	(VAD.No: 1157, vr. 52b)

VII.I.XXIX. Etmekciyan Mahallesi Camii

Maraş'ta Etmekciyan Mahallesi'ndeki ikinci cami, mahalle ile aynı adı taşımaktadır. Camide yarım akçe ile müezzin Mustafa'nın vefat etmesi ile yerine Molla Ali Rebiülevvel 1114/Temmuz-Ağustos 1702'de atanmıştır (VAD.No: 1159, vr. 45b). Cuma müezzini olmayıp, ihtiyaç duyulmakla ücretsiz olarak Yakub Zilhicce 1147/Nisan-Mayıs 1735'te tayin edilmiştir (VAD.No: 1145, s.96). İki akçe ile imam Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla imam olan Mustafa'nın beratı olmadığından naip arziyla Şevval 1123/Kasım-Aralık 1711'de merkezden beratı gönderilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 41b).

VII.I.XXX. Hacı Ayşe Camii

Hazinedarlı Mahallesi'nde yer almakta olan Hacı Ayşe Camii, banisinin adını almıştır. Değişik görevlere atamalar yapılmış olup, bunlar aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 20. Hacı Ayşe Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Mustafa	Rebiülahir 1129/Mart-Nisan 1717	Musa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 45a)
İmam	-	Abdullah	Ramazan 1129/Ağustos- Eylül 1717	Abdullah üzerinden Mustafa'nın aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
İmam	1 akçe	Mustafa	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Mustafa üzerinden Abdullah'ın aldığı anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
İmam	-	Hasan Halife	Muharrem 1134/Ekim- Kasım 1721	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
İmam-ı sâni	Bir kapı dükkan	Mehmed Emin'in oğulları Seyyid Mehmed, Seyyid Hafız Ahmed ve Seyyid İbrahim	17 Ramazan 1239/16 Mayıs 1824	Babaları Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 12a)
Hatip		Şeyh Hasan	Ramazan 1129/Ağustos- Eylül 1717	Abdurrahman'ın başka diyarda olup, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46a)
Hatip		Yakub	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Mustafa'nın ehliyeti olmadığından görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
Ferraş ve Çerağdar	1 akçe	Mehmed	Muharrem 1141/Ağustos- Eylül 1728	Babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Çerağdar		Mustafa	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	Süleyman üzerinden	(VAD.No: 1159, vr. 47b)
Kıssa dersi öğreticisi	40 pare	Ahmed ve Mehmed	Cemaziyelevvel 1140/Aralık-Ocak 1727-1728	Babaları Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 120b)

VII.I.XXXI. Hacı Bayezid Camii

Adın da anlaşılacağı üzere Hacı Bayezid Camii, Hacı Bayezid adlı hayırsever tarafından inşa ettirilmiş olup (VAD.No: 1119, vr. 192a), Divanlı Mahallesi'nde yer almakta idi.

Tablo 21. Hacı Bayezid Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Şeyh Mustafa	Recep 1109/Ocak-Şubat 1698	Yenileme	(VAD.No: 1140, vr. 342b)
İmam	-	Abdülaziz	Zilhicce 1120/Şubat-Mart 1709	Şeyh Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
İmam ve Hatip	-	Abdülaziz	Rebiülahir 1122/Mayıs- Haziran 1710	Şeyh Mustafa üzerinden almakla	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
İmam	-	Mehmed	Zilhicce 1136/Ağustos- Eylül 1724	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 192a)
İmam	-	Mehmed Remzi ve Mustafa Halifeler	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Babaları Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
İmam	-	Mehmed Halife	Rebiülahir 1143/Ekim- Kasım 1730	Mehmed ve Mustafa adlı kardeşlerin görev ehliyetlerinin bulunmadığı anlaşılıp, görevden alınmakla	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
İmam	-	Mehmed Zeydi ve Mustafa	Şaban 1143/Şubat- Mart 1731	Mehmed'in bir yolla görevi üzerine aldığı ve haksızlık yaptığı anlaşılıp, görevden alınmakla	(VAD.No: 1145, s.77)
İmam	-	Abdurrahim Halife	Recep 1148/Kasım- Aralık 1735	Yarım hisseye sahip babası Mehmed Remzi'nin vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.98)
İmam	-	Hüseyin Halife	Cemaziyelevvel 1155/Temmuz- Ağustos 1742	Mustafa hizmeti terk ettiğinden görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 27a)
İmam	-	Ali Halife	Safer 1159/Şubat- Mart 1746	Hüseyin Halife vefat etmekle diğer yarısının sahibi olan Mustafa'nın görev ehliyeti bulunmamakla	(VAD.No: 1148, vr. 31b)
İmam	-	Hasan'ın oğlu Mustafa	Cemaziyelevvel 1159/Mayıs- Haziran 1746	Mustafa görevden alınıp sahte yazıyla üzerine berat ettiren Ali'nin görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32a)
İmam	-	Ali Halife	Şaban 1160/Ağustos- Eylül 1747	Ali Halife mutasarrıfken Mustafa'nın üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
İmam ve Mütevelli	-	Hasan'ın oğlu Mustafa	Cemaziyelevvel 1161/Nisan- Mayıs 1748	Mustafa Halife üzerinden Ali'nin alıp haksızlık ettiği anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
İmam ve Mütevelli	-	Hasan'ın oğlu Mustafa Halife	Rebiülahir 1169/Ocak-Şubat 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 13a)
İmam ve Mütevelli	-	Ali'nin oğlu Seyyid Şeyh Hüseyin	Muharrem 1183/Mayıs- Haziran 1769	Hasan'ın oğlu Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1146, vr. 12a)

İmam ve Mütvevelli	-	Hacı Mehmed'in oğulları Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin	20 Şaban 1230/28 Temmuz 1815	Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 60a)
İmam ve Mütvevelli	-	Hacı Mehmed'in oğulları Seyyid Hasan ve Seyyid Hasan ve Seyyid Hasan	13 Muharrem 1245/15 Temmuz 1829	Kardeşleri Hacı Mehmed'in oğlu Seyyid Hüseyin'in görevi kardeşlerine devretmesiyle	(VAD.No: 559, vr. 15a)
Hatip ve İmam	-	Abdulaziz	Rebiülahir 1122/Mayıs-Haziran 1710	Şeyh Mustafa üzerinden almakla	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Hatip-(1 akçe)	-	Abdulaziz	Şevval 1122/Kasım-Aralık 1710	Şeyh Mustafa aldığı görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
Hatip	-	Hacı Mustafa	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Mustafa ve Hacı Abdulaziz üzerinden iken Hacı Mustafa beratı yenilemeyip, Şeyh Ebu Bekir Camii'nde anlaşmazlık çıkmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
Hatip	0,5 akçe	Mustafa	Şevval 1137/Haziran-Temmuz 1725	Hacı Abdulaziz'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Mehmed ve Mehmed Halife	Safer 1138/Ekim-Kasım 1725	Yarı hisseye sahip Mustafa'nın ehliyeti olmadığı ve diğer yarısına sahip olan Mustafa'nın yaşının çok genç olmasından hatipliğe güçleri olmamakla	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
Hatip	1 akçe	Ömer'in oğlu Abdullah	Rebiülahir 1139/Kasım-Aralık 1726	Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 118)
Hatip		Abdullah	Rebiülahir 1140/Kasım-Aralık 1727	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
Hatip	0,5 akçe	Hasan'ın oğlu Mustafa	Şaban 1140/Mart-Nisan 1728	1 akçeyle hatip olan Abdullah yarı hisseyi Mustafa'ya bırakmakla	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
Hatip	0,5 akçe	Mustafa	Şaban 1143/Şubat-Mart 1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.77)
Hatip	Ücretsiz	Hacı Veli'nin oğlu Şeyh Hüseyin Halife	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Mustafa Halife başka diyara gitmekle, Abdullah ve Mehmed'in karışmalarından görevden alınmaları ile	(VAD.No: 1145, s.86)
Hatip	Ücretsiz	Hacı Mansur Halife'nin oğlu Hacı Mustafa	Ramazan 1146/Şubat-Mart 1734	Hasan Halife'nin oğlu Mustafa	(VAD.No: 1145, s.91)
Hatip	Ücretsiz	Ali	Ramazan 1159/Eylül-Ekim 1746	Hüseyin'in vefatı ile kardeşine tayin	(VAD.No: 1145, vr. 32a)
Hatip	Ücretsiz	Ali	Şaban 1170/Nisan-	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 16b)

			Mayıs 1757		
Hatip	0,5 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1184/Haziran- Temmuz 1770	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 14)
Hatip	Ücretsiz	Hacı Mehmed'in oğulları Seyyid Hasan ve Seyyid Hüseyin	20 Şaban 1230/28 Temmuz 1815	Babaları Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 60a)
Müezzin	0,5 akçe	Ahmed	Şaban 1115/Aralık-Ocak 1703-1704	Beratla tayin	(VAD.No: 1159, vr. 46b)
Müezzin	-	Şeyh Ahmed	Cemaziyelevvel 1130/Nisan- Mayıs 1718	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Müezzin	0,5 akçe	Ali	Rebiülevvel 1144/Eylül- Ekim 1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.80)
Müezzin	0,5 akçe	Hacı Ahmed'in oğlu Ali	Rebiülahir 1162/Mart-Nisan 1749	Ali'nin rızasıyla Hacı Ahmed'in oğlu Ali'ye devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Müezzin	0,5 akçe	Ahmed'in oğlu Ali	Muharrem 1174/Ağustos- Eylül 1760	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 23b)
Mütevelli	1 akçe	Abdulaziz	Şaban 1110/Şubat- Mart 1699	İlk atama	(VAD.No: 1140, vr. 344)
Mütevelli	1 akçe	Hacı Mirza	Rebiülahir 1117/Temmuz- Ağustos 1705	Haydar'ın vakfin malını yediği anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Mütevelli	ücretsiz	Mehmed Halife	Safer 1137/Ekim- Kasım 1724	Hacı Mirza'nın vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 192a)
Mütevelli	1 akçe	Ömer'in oğlu Abdullah	Rebiülahir 1139/Kasım- Aralık 1726	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 118)
Mütevelli	1 akçe	Hüseyin'in oğlu Mustafa	Ramazan 1139/Nisan- Mayıs 1727	Ömer'in oğlu Abdullah'ın görevi Mustafa'ya devretmesiyle	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
Mütevelli	1 akçe	Mehmed Halife	Safer 1140/Eylül- Ekim 1727	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Mütevelli		Seyyid Şeyh Ahmed	Şaban 1140/Mart- Nisan 1728	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
Mütevelli	1 akçe	Hasan'ın oğlu Mustafa	Şaban 1143/Şubat-Mart 1731	Ömer'in oğlu Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.77)
Mütevelli	1 akçe	Hüseyin Halife	Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735	Mustafa Halife'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.95)
Mütevelli		Ali Halife	1 Safer 1159/23 Şubat 1746	Hüseyin'in vefatı ile Mustafa'nın karışması üzerine görevden alınmakla	(VAD.No: 1148, vr. 31b)

Mütevelli		Hasan'ın oğlu Mustafa	Cemaziyelevvel 1159/Mayıs-Haziran 1746	Dışardan Hüseyin alıp vefatından sonra Ali alıp, eski sahibine haksızlık olduğu anlaşılıp Ali'nin görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32a)
Mütevelli	1 akçe	Ali Halife	Şaban 1160/Ağustos-Eylül 1747	Ali hizmetinde bulunurken Mustafa'nın aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
Ferraş		Halil	Zilkade 1122/Aralık-Ocak 1710-1711	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
Ferraş	1 akçe	Ahmed	Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Ferraş	1 akçe	Durdu Mehmed	Şaban 1163/Temmuz-Ağustos 1750	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Ferraş	Ücretsiz	Durdu Mehmed	Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751	Zayi olan berata tayin	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Ferraş		Mehmed Halife	Rebiülahir 1170/Aralık-Ocak 1756-1757	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 16a)

VII.I.XXXII. Hacı Durak Camii

Bostancıyan Mahallesi'nde bulunmakta idi. Hacı Durak tarafından inşa edilmiş, Hacı Ali tamir ettirmiştir. Hacı Durak Camii tamamen harap duruma geldiğinden caminin avlusuna yeniden Hacı Ali tarafından cami inşa ettirilmiştir (VAD.No: 1128, vr. 118).

Tablo 22. Hacı Durak Camii

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Yusuf Halife ve Mehmed Halife	Cemaziyelevvel 1139/Aralık-Ocak 1726-1727	Yeniden tamir edilen camiye eski imamların tayinleri	(VAD.No: 1128, vr. 118)
Hatip	3 akçe	Ahmed	Cemaziyelevvel 1125/Mayıs-Haziran 1713	Ahmed hissesinin yarsının diğer Ahmed'e bırakılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
Hatip	-	Şeyh İsmail	Cemaziyelehvir 1133/Mart-Nisan 1721	Mustafa'nın hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Hatip	-	Mahmud ve oğlu Ali	Muharrem 1134/Ekim-Kasım 1721	Eski beratla tayin	(VAD.No: 1157, vr. 51b)

Hatip	1 akçe	Mehmed ve Mustafa	Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751	Babaları Mehmed'in görevi oğullarına bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Müezzin	Ücretsiz	Halil ve Mehmed	Muharrem 1140/Ağustos-Eylül 1727	Müezzin lazım olmakla	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Ferraş	0,5 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1135/Mart-Nisan 1723	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1119, vr. 190a)
Ferraş	0,5 akçe	Ömer	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11a)
Ferraş	0,5 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1178/Kasım-Aralık 1764	Yenileme	(VAD.No: 1156, vr. 9a)

VII.I.XXXIII. Hacı Durdu Camii

Kulağı Kurtlu Mahallesi'nde yer almaktadır. Hacı Durdu adlı hayırsever bir kimse tarafından inşa ettirilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 51a).

Tablo 23. Hacı Durdu Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Abdullah	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Abdullah ve Osman ortaklar iken, Osman'ın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
İmam ve Hatip	-	Şeyh Osman ve Ömer	Zilkade 1133/Ağustos-Eylül 1721	Hacı Mehmed, Hasan ve Mehmed'in görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
İmam	-	Mehmed ve diğer Mehmed	Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722	Ömer ve Osman'ın görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
İmam ve Müteveli	-	Ahmed	Rebiülevvel 1141/Ekim-Kasım 1728	Mehmed'in hac ziyaretinden çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
İmam ve Müteveli	-	Seyyid Mehmed	Safer 1142/Ağustos-Eylül 1729	Ahmed'in görevi başlmasıyla	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
İmam ve Müteveli	-	Şeyh Seyyid Mehmed	Safer 1142 Ağustos-Eylül 1729/	Mehmed'in cahil bir kimse olup, hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
İmam ve Müteveli	-	Mehmed Halife	Zilhicce 1142/Mayıs/Haziran 1730	Mehmed Halife'nin üzerinden Seyyid Mehmed'in almasıyla	(VAD.No: 1139, vr. 160b)
İmam ve Müteveli	-	Seyyid Şeyh Mehmed	Muharrem 1143/Temmuz-Ağustos 1730	Mehmed'in görevi üzerine aldığı anlaşılıp, işten alınmakla	(VAD.No: 1139, vr. 161)
İmam ve Müteveli	-	Mehmed Halife	Rebiülahir 1143/Ekim-Kasım 1730	Seyyid Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
İmam ve Müteveli	-	Osman ve İsa	Rebiülahir 1143/Ekim-Kasım 1730	Mehmed üzerinden	(VAD.No: 1145, vr. 28b)

İmam ve Mütevellî	-	Şeyh Mehmed Halife	Rebiülevvel 1144/Eylül-Ekim 1731	İsa ve Osman'ın kendi üzerlerine berat ettirdiklerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.80)
İmam	-	Şeyh Ömer	Safer 1148/Haziran-Temmuz 1735	İsa'nın cahil ve görev ehliyeti bulunmamakla	(VAD.No: 1145, s.97)
İmam ve Mütevellî	-	Osman Halife	Rebiülevvel 1150/Haziran-Temmuz 1737	İsa üzerinden	(VAD.No: 1145, s.104)
İmam	-	Şeyh Osman	Şaban 1165/Haziran-Temmuz 1752	Şeyh Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
İmam	-	Murtaza'nın oğlu İsmail	Zilkade 1168/Ağustos-Eylül 1755	Osman'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 12a)
İmam ve Mütevellî	-	Mehmed ve Ahmed	Ramazan 1171/Mayıs-Haziran 1758	Babası Osman Halife'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 18b)
İmam ve Mütevellî	-	Mustafa Halife	Zilkade 1178/Nisan-Mayıs 1765	Babası İsmail Halife'nin vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
İmam ve Mütevellî	-	Abdurrahman'ın oğlu Ali	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	Mehmed Zahid'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
İmam ve Mütevellî	-	Mehmed Nazif	14 Safer 1242/17 Eylül 1826	Babası Abdurrahman'ın Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 13a)
Hatip	Ücretsiz	Mehmed	Cemaziyelahir 1103/Şubat-Mart 1692	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Hatip	-	Hacı Salih	Şaban 1104/Nisan-Mayıs 1693	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Hatip	-	Ramazan	Şaban 1121/Ekim-Kasım 1709	Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Hatip	2 akçe	Şeyh Abdullah	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	Hüseyin'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Hatip	-	İsmail ve Hasan	Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722	Osman ve Ömer'in görevi bırakmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed ve Halil	Cemaziyelevvel 1168/Şubat-Mart 1755	Babaları Hacı Abdulcelil'in vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 10a)
Cuma Müezzini	0,5 akçe	Hacı Süleyman	Şaban 1115/Aralık-Ocak 1703-1704	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 46b)
Ferraş	-	Hüseyin	Recep 1117/Ekim-Kasım 1705	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Ferraş	1 akçe	Ahmed	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Çerağdar	-	Osman Halife	Şevval 1134/Temmuz-Ağustos 1722	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Mütevellî	1 akçe	Şeyh Ömer	Şaban 1160/Ağustos-Eylül 1747	Osman'ın görev ehliyeti bulunmamakla	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
Mütevellî	1 akçe	Seyyid Mehmed	Rebiülahir 1165/Şubat-Mart 1752	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)

VII.I.XXXIV. Hacı Ebu Bekir Camii

Kuyucak Mahallesi'nde yer almakta idi. Hacı Ebu Bekir tarafından yaptırılmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 50b*).

Tablo 24. Hacı Ebu Bekir Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	İbrahim	Şaban 1133/Mayıs-Haziran 1721	İbrahim üzerinden Ali'nin aldığı anlaşılma	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50b</i>)
İmam	1 akçe	İbrahim	Muharrem 1145/Haziran-Temmuz 1732	Yenileme	(<i>VAD.No: 1145, s.84</i>)
İmam	1 akçe	Osman Halife	Zilhicce 1149/Nisan 1737	Babası İbrahim'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.104</i>)
İmam	1 akçe	Seyyid Ahmed Halife	Zilhicce 1155/Ocak-Şubat 1743	Osman hizmeti terk ettiğinden görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 27b</i>)
İmam	1 akçe	Osman Halife	Rebiülevvel 1160/Mart-Nisan 1747	Seyyid Ahmed'in görevi Osman Halife'ye devretmesiyle	(<i>VAD.No: 1148, vr. 32b</i>)
İmam	1 akçe	Osman'ın oğlu Ali	Şaban 1217/Kasım-Aralık 1802	Babası Osman'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 562, vr. 22b</i>)
Hatip	-	Ahmed Halife	Şevval 1133/Temmuz-Ağustos 1721	Mustafa hizmeti terk ettiğinden görevden alınma	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50b</i>)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed Halife	Şaban 1146/Ocak-Şubat 1734	Ahmed hizmeti terk ettiğinden yeniden tamir olan camiye hatip lazım olma	(<i>VAD.No: 1145, s.90</i>)
Hatip	0,5 akçe	Abdullah'ın oğlu Mehmed	Cemaziyelevvel 1162/Nisan-Mayıs 1749	Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 34b</i>)
Hatip	0,5 akçe	Ahmed'in oğlu Abdurrahman	Şaban 1162/Temmuz-Ağustos 1749	Abdullah'ın oğlu Mehmed'in yarı hisseyi Abdurrahman'a devretmesiyle	(<i>VAD.No: 1148, vr. 34b</i>)
Mütevelli	1 akçe	Seyyid Ahmed	Safer 1155/Nisan-Mayıs 1742	İbrahim'in vefat etmesi ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 26</i>)

VII.I.XXXV. Hacı Fakih Camii

Hacı Fakih Camii, Hacı Fakih tarafından inşa ettirilmiştir. Cami Divanlı Mahallesi'nde olup, burada imam, hatip ve ferraş görev yapmıştır.

Tablo 25. Hacı Fakif Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Ahmed Halife	Ramazan 1147/Ocak/Şubat 1735	İmam lazım olmakla	(VAD.No: 1145, s.95)
İmam	1 akçe	Seyyid İbrahim	Zilkade 1148/	Babası Ahmed'in görevi bağışlamasıyla	(VAD.No: 1145, s.100)
Hatip	-	Ahmed ve Mehmed	Rebiülahir 1150/Temmuz- Ağustos 1737	Ahmed ve Mehmed'in hizmeti terk etmeleri ile	(VAD.No: 1145, s.104)
Hatip	-	Molla Ahmed	Rebiülahir 1150/Temmuz- Ağustos 1737	Ahmed'in sahte yazıyla banis ve imamı olan Molla Ahmed'in üzerinden alıp, yaşı küçük olan Seyyid İbrahim'e başlattığı anlaşılma	(VAD.No: 1145, s.104)
Hatip	-	Ahmed	Şaban 1163/Temmuz- Ağustos 1750	Ortağı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Ferraş	0,5 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1150/Haziran- Temmuz 1737	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1145, s.104)

VII.I.XXXVI. Hacı Halife Camii

Hacı Halife tarafından yaptırılan cami, aynı adla anılan Halifeli Mahallesi'nde yer almakta idi (VAD.No: 1119, vr. 193a).

Maraş'ta Halifeli Mahallesi'nde Hacı Halife Camii'nde bir akçe ile imam Hüseyin'in görevini bırakması nedeniyle Seyyid Ahmed ve Seyyid Ali Zilkade 1129/Ekim-Kasım 1717'de vazifeye atanmışlardır (VAD.No: 1157, vr. 46a). Camide bir akçe ile imam ve müteveli Süleyman Halife'nin azlini gerektiren bir durum yokken, Hüseyin ve Seyyid Ahmed sahte yazıyla üzerlerine alıp haksızlık ettikleri anlaşılıp işlerine son verilmiştir. Tekrar önceki sahibi Seyyid Süleyman'a Şaban 1137/Nisan-Mayıs 1725'te berat verilmiştir (VAD.No: 1119, vr. 193a).

Maraş'ta Halifeli Mahallesi'nde Hacı Halife Camii'nde hatipliğe sahip Hacı Veli'nin vefatı ile Ali Muharrem 1129/Aralık-Ocak 1716-1717'de atanmıştır (VAD.No: 1157, vr. 45a). Camide ücretsiz hatip olan Hüseyin'in vefatı ile Halil Ramazan 1152/Aralık 1739'da tayin edilmiştir (VAD.No: 1145, s.111). Diğer hisseye yarım akçe ile sahip olan hatip Mehmed'in vefatı ile diğer Mehmed Ramazan 1156/Ekim-Kasım 1743'te göreve getirilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 29a).

VII.I.XXXVII. Hacı Halil Camii

Hacı Halil tarafından Deveciyan Mahallesi'nde inşa ettirilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 17a*). Binanın zaman içinde yıprandığı Vaizoğlu'nun tamirat yaptırmasından anlaşılmaktadır (*VAD.No: 1119, vr.192b*). Caminin daha sonra Hacı Musa ve Hacı Mustafa adlı kimseler tamir ettirilmiş olduğu belgelerde geçmektedir (*VAD.No: 1156, vr. 6a*).

Tablo 26. Hacı Halil Camii

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Mütevelli	1 akçe	Yakub	Cemaziyelahir 1137/ Şubat/Mart-1725	Yakub'un oğlu Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1119, vr. 192b</i>)
İmam	1 akçe	Hacı Ahmed ve Hacı Ali	Ramazan 1137/ Mayıs/Haziran-1725	Hacı Mehmed'in görevi terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1119, vr. 193a</i>)
İmam	1 akçe	Hacı Ahmed	Zilhicce 1137/ Ağustos/Eylül 1725	Babası Halil'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1091, vr. 155a</i>)
İmam	1 akçe	Hacı Ali	Safer 1138/ Ekim/Kasım-1725	Hacı Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1091, vr. 155a</i>)
İmam	1 akçe	Ali Halife	Şevval 1170/ Haziran/Temmuz-1757	Yenileme	(<i>VAD.No: 1135, vr. 17a</i>)
İmam	1 akçe	Şeyh Hacı Osman ve Mustafa	Zilhicce 1175/ Haziran/Temmuz-1762	Babaları Ali'nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 1156, vr. 6a</i>)
İmam	0,5 akçe	Seyyid Mehmed ve Seyyid Ömer	Zilkade 1176/ Haziran/Temmuz 1762	Babaları Şeyh Hacı Osman kendi rızasıyla görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1156, vr. 7b</i>)
İmam	1 akçe	Mustafa ve Mehmed	21 Safer 1189/ Nisan-1775	Babaları Mustafa'nın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1150, vr. 13</i>)
İmam	1 akçe	Hüseyin	5 Zilhicce 1190/ Ocak-1777	Mehmed ve Ömer'in görev ehliyeti bulunmamakla	(<i>VAD.No: 1151, vr. 18a</i>)
İmam ve Mütevelli	1 akçe	İmam Mehmed ve Ömer'e, mütevelli Osman Halif	Cemaziyelevvel 1192/ Mayıs/Haziran 1778	Hüseyin'in Mehmed ve Ömer'in görevini haksızlıkla kendi üzerine aldığı anlaşılmakla	(<i>VAD.No: 1151, vr. 19a</i>)
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Ali Kamil	Rebiülevvel 1202/ Aralık/Ocak 1787/1788	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(<i>VAD.No: 1155, vr. 21a</i>)
İmam ve Mütevelli	1 akçe	Molla Hafız Şuayib ve kardeşi Molla Mustafa	29 Muharrem 1244/ Ağustos-1828	Seyyid Mehmed Kamil'in çocuksuz olarak vefatı ile	(<i>VAD.No: 563 vr. 15a</i>)
Hatip	-	Ali	Muharrem 1125/ Ocak/Şubat-1713	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 41b</i>)
Hatip	-	Abdurrahman	Cemaziyelevvel	Kardeşi Ali'nin görevi	(<i>VAD.No: 1157,</i>

			1126/ Mayıs/Haziran- 1714	bırakmasıyla	vr. 43a)
Hatip	1 akçe	Hacı Ahmed ve Şeyh Ali	Zilhicce 1133/ Eylül/Ekim-1721	Şeyh Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Hatip	Ücretsiz	Seyyid Mehmed Tafsir	5 Şevval 1239/ Haziran-1824	Hasan ve Hüseyin'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 12a)
Hatip	0,5 akçe	Seyyid Mehmed Tafsir	7 Şevval 1240/ Mayıs-1825	Osman'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 12b)
Mütevelli	-	Hacı Osman Halife	Zilkade 1178/ Nisan/Mayıs-1765	Mütevelli lazım olmakla	(VAD.No: 1156, vr. 9b)

VII.I.XXXVIII. Hacı Hızıroğlu Ahmed Camii

Kayışlı Mahallesi'nde, Hacı Hızıroğlu Ahmed tarafından inşa ettirilmiştir (VAD.No: 1156, vr. 7b). Camiye imam, hatip, müezzın ve çerağdar atanmıştır.

Tablo 27. Hacı Hızıroğlu Ahmed Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Abdullah	Recep 1134/Nisan- Mayıs 1722	Ahmed üzerinden almakla	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
İmam	-	Veli Efendi'nin oğlu Abdullah Efendi	Şevval 1137/Haziran- Temmuz 1725	İmam Abdullah, Hacı Hasan ve Ahmed'in imamlıkta hıyanetleri ve suçlu oldukları anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
İmam	1 akçe	Veli Halife	Zilkade 1176/Mayıs- Haziran 1763	Hüseyin'in vefatı ile oğlu Veli Halife babasının görevi iken, dışardan Mehmed Hüseyin çocuksuz olarak vefat etti diyerek sahte yazıyla üzerine berat ettirdiği anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
Hatip	1 akçe	Ahmed	Şaban 1137/Nisan- Mayıs 1725	Mehmed ve İbrahim görevden alınmalarının üzerine atanan Ahmed karıştıkları anlaşılıp tekrar görevden alınmakla	(VAD.No: 1119, vr. 193a)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ali	Şaban 1164/Haziran- Temmuz 1751	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36a)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ali	Safer 1170/Ekim- Kasım 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 15b)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ali	Ramazan 1171/Mayıs- Haziran 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 18b)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ali	Muharrem 1180/Haziran- Temmuz 1766	Ahmed çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 11b)
Müezzi n	1 akçe	Mehmed	Şevval 1139/Mayıs- Haziran 1727	İlk atama	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Çerağd ar	-	Veli ve Ali	Ramazan 1168/Haziran- Temmuz	İlk atama	(VAD.No: 1135, vr. 11a)

VII.I.XXXIX. Hacı Hüseyin Camii

Hacı Hüseyin Cami, Neccarlı Mahallesi'nde olup, Hacı Hüseyin adında bir hayırsever tarafından yaptırılmıştır (*VAD.No: 1145,s.92*). Aşağıdaki tabloda camide vazifeli olan kişilerin atanmalarındaki tarih sırası ile beratları düzenlenmiştir.

Tablo 28. Hacı Hüseyin Camii

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Müteveli	1 akçe	Osman ve Mehmed	Cemaziyelevvel 1129/Nisan-Mayıs 1717	Babaları Hacı Abdurrahim'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 45b</i>)
İmam ve Müteveli	1 akçe	Osman ve Mehmed	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Osman ve Mehmed'in üzerinden Hacı Mehmed'in aldığı anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 48b</i>)
İmam	1 akçe	Mehmed	Ramazan 1133/Haziran-Temmuz 1721	Mehmed'in azli yokken Mehmed'in aldığı görevden alınmakla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 51a</i>)
İmam	1 akçe	Hüseyin	Şaban 1140/Mart-Nisan 1728	Yeniden atama	(<i>VAD.No: 1139, vr. 159a</i>)
İmam	1 akçe	Abdurrahman Halife	Zilkade 1156/Aralık-Ocak 1743-1744	Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 29a</i>)
İmam	1 akçe	Şeyh Osman	Safer 1158/Mart-Nisan 1745	Abdurrahman Halife'nin rızası ile görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 30b</i>)
İmam ve müteveli (aynı mahallede olan Hacı İmam Camii'nde)	1 akçe, 1 akçe	Şeyh Osman	Zilhicce 1168/Eylül-Ekim 1755	Yenileme	(<i>VAD.No: 1135, vr. 12a</i>)
Hatip	-	Mustafa ve Mehmed	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 43b</i>)
Hatip	-	Hamza	Ramazan 1129/Ağustos-Eylül 1717	Mehmed ve Mustafa göreve ilgi göstermediklerinden görevlerinden alınmalarıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 46a</i>)
Hatip	-	Hasan ve Abdulmuttali b	Ramazan 1130/Temmuz-Ağustos 1718	Hamza'nın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 47a</i>)
Hatip	0,5 akçe	Hasan ve Abdulmuttali b	Şaban 1133/Mayıs-Haziran 1721	Hasan ve Mustafa üzerinden, eski beratla atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50b</i>)
Hatip	1 akçe	Mehmed ve Ali	Ramazan 1133/Haziran-Temmuz 1721	Abdulmuttalib ve Hasan'nın hizmeti terk ettiklerinden görevden	(<i>VAD.No: 1157, vr. 51a</i>)

				alınmalarıyla	
Hatip	-	Ali	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Devam etmekle eski beratla tayin	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Hatip	1 akçe	Hacı Mehmed ve Ali	Recep 1140/Şubat-Mart 1728	Dışardan Abdulmuttalib karışmakla	(VAD.No: 1128, vr. 122)
Hatip	-	Mehmed Halife	Safer 1147/Temmuz 1734	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.92)
Hatip	-	Abdurrahman Halife	Şaban 1162/Temmuz-Ağustos 1749	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Hatip	1 akçe	Abdurrahman Halife	Şaban 1169/Mayıs 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 14a)
Hatip	1 akçe	Abdurrahman Halife	Zilhicce 1171/Ağustos-Eylül 1758	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 19b)
Ferraş ve Çerağdar	0,5 akçe	Ahmed	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 43b)

VII.I.XL. Hacı İbrahim Camii

Hacı İbrahim Cami, Sarı Velili Mahallesi'nde yer almaktaydı. Cami Hacı İbrahim tarafından yaptırılmıştır (VAD.No: 1156, vr. 12b). Camiye ait beratlardan anlaşıldığı üzere sadece hatip atanmıştır.

Tablo 29. Hacı İbrahim Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Hatip	1 akçe	Mehmed	Zilhicce 1150/Mart-Nisan 1738	Mehmed ve Yusuf ortaklar iken Yusuf'un vefatı ile oğluna atama	(VAD.No: 1145, s.106)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Halil Halife	Safer 1159/Şubat-Mart 1746	Yusuf'un oğlu Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 31b)
Hatip	-	Halil Halife	Rebiülahir 1170/Aralık-Ocak 1756-1757	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 16a)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Mustafa	Recep 1181/Kasım-Aralık 1767	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 12b)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Mehmed	Recep 1185/Ekim-Kasım 1771	Halil'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1149, vr. 15a)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Mustafa Halife	Cemaziyelevvel 1189/Haziran-Temmuz 1775	Yenileme	(VAD.No: 1154, s.69)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Hüseyin Halife	Şevval 1195/Eylül-Ekim 1781	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 22b)

VII.I.XLI. Hacı İmam Hüseyin Camii

Hacı İmam Hüseyin Cami, Çukur Oba Mahallesi'nde yer almakta idi. Cami Hacı Hüseyin tarafından inşa ettirilmiştir (VAD.No: 1156, vr. 7a). Aşağıda berat özetlerinin sırasıyla düzenlendiği tablodan da anlaşılacağı üzere camide görev yapan imamların vazifeyi üzerlerine almak için çeşitli haksızlıklar yapmışlardır.

Tablo 30. Hacı İmam Hüseyin Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	0,5 akçe	Mahmud Halife ve Şeyh Ahmed	Rebiülevvel 1148/Temmuz-Ağustos 1735	Seyyid Ebu Bekir cahil olup, sahte yazıyla üzerine berat ettirdiği ve haksızlık yaptığı anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1145, s.97)
İmam	0,5 akçe	Mahmud Halife ve Şeyh Ahmed Halife	Cemaziyelahir 1150/Eylül-Ekim 1737	Mahmud Halife ve Şeyh Ahmed Halife'nin kusurları yokken, Seyyid Ebu Bekir'in sahte yazıyla üzerine berat ettirip haksızlık ettiği anlaşılıp, görevden alınmakla	(VAD.No: 1145, s.105)
İmam ve Mütevelli	0,5 akçe	Osman Halife	Rebiülahir 1176/Ekim-Kasım 1762	Babası Seyyid Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 7a)
İmam ve Mütevelli	0,5 akçe	Seyyid Mehmed Halife	Muharrem 1179/Haziran-Temmuz 1765	Saçaklızade'nin kız kardeşinin oğlu Osman Halife'nin vefatı ile amcasına atama	(VAD.No: 1156, vr. 10a)
İmam	0,5 akçe	Şeyh Ahmed	Zilkade 1179/Nisan Mayıs 1766	Mahmud ve Şeyh Ahmed ortak mutasarrıfken babası Mahmud'un vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
İmam ve Mütevelli	0,5 akçe	Seyyid Mehmed	Rebiülahir 1181/Ağustos-Eylül 1767	Saçaklızade'nin kız kardeşinin oğlu Osman'ın amcası Seyyid Mehmed'in elinden dışardan cahil Molla İbrahim'in üzerine berat ettiği anlaşılıp, görevden alınmakla	(VAD.No: 1156, vr. 12b)
İmam ve Mütevelli	0,5 akçe	Seyyid Osman	7 Cemaziyelahir 1207/20 Ocak 1793	Babası Seyyid Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107b)
İmam ve Mütevelli	0,5 akçe	Seyyid Osman'ın oğlu Seyyid Mehmed	25 Ramazan 1220/17 Aralık 1805	Babası Seyyid Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 561, vr. 66b)
İmam	0,5 akçe	Şeyh Ahmed'in oğulları Hacı Halil ve Mehmed	Muharrem 1222/Mart-Nisan 1807	Babaları Şeyh Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.68)
Mütevelli	1 akçe	Şeyh Ahmed'in oğulları Hacı Halil ve	Muharrem 1222/Mart-Nisan 1807	Babaları Şeyh Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.68)

		Mehmed			
Hatip	0,5 akçe	Ahmed	20 Zilkade 1229/3 Kasım 1814	Mahmud'un oğlu Mehmed'in üzerinden amcasına tayin	(VAD.No: 569, vr. 58a)
Hatip	0,5 akçe	Seyyid Hacı Mehmed Şerif	10 Şaban 1238/22 Nisan 1823	Ahmed'in 4-5 seneden beri Rumeli'de gezip dolaştığı, Belgrad'a yerleşmiş, yerine kimse vekil edilmediğinden mahalle halkı mahkemeye yazıyla haber etmeleri üzerine Ahmed'in üzerinden alınmasıyla	(VAD.No: 563, vr. 11)
Müezzin, Ferraş ve Loğkeş	1 akçe	İbrahim ve Ebu Bekir	Cemaziyelahir 1159/Haziran- Temmuz 1746	Yeniden tayin	(VAD.No: 1148, vr. 32a)

VII.I.XLII. Hacı İskender Camii

Bayezidoğullarından Hacı Abdullah Bey'in dört oğlundan biri olan İskender Bey tarafından Acemli Mahallesi'nde yaptırılmıştır. Camii günümüzde mevcut değildir. 1912 yılında cami yeniden yapılmıştır. Caminin çevresindeki medrese öğrencilerinin hücreleri hâlâ ayakta olup, Kur'an kursu olarak kullanılmaktadır (Tekin, Baş, 2007: 248-249).

Tablo 31. Hacı İskender Camii

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Mehmed	Muharrem 1122/Mart 1710	Babası İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
İmam	1 akçe	İsmail Halife	Şaban 1132/Haziran- Temmuz 1720	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49a)
İmam	1 akçe	İsmail	Zilhicce 1151/Mart-Nisan 1739	Yenileme	(VAD.No: 1145, vr. 29a)
İmam	1 akçe	Abdullah ve Mustafa	14 Rebiülahir 1188/24 Haziran 1774	İsmail'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1150, vr. 12b)
İmam	1 akçe	Abdullah ve Mustafa	Zilhicce 1194/Kasım- Aralık 1780	Yabancı olan İsmail'in görevi hak etmeyerek kendi üzerine aldığı anlaşıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 21b)
İmam	0,5 akçe	Seyyid Abdullah	25 Cemaziyelahir 1218/12 Ekim 1803	Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 561, s.61)
İmam	0,5 akçe	Halil, Seyyid Mehmed, Seyyid Ahmed ve Seyyid Derviş	10 Şevval 1230/15 Eylül 1815	Babaları Seyyid Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 61b)

Hatip	1 akçe	Mehmed	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Bekir'in görevi kendi üzerine aldığı anlaşılıp, işten alınmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Hatip	2 akçe	Hasan	Cemaziyelahir 1126/Haziran- Temmuz 1714	Veli engelli olduğundan görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Hatip	0,5 akçe	Abdullah	Recep 1126/Temmuz- Ağustos 1714	Babası Veli'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Hatip	0,5 akçe	Hamza	Muharrem 1127/Ocak-Şubat 1715	Abdullah'ın vefatından sonra Mehmed'in görevi üzerine aldığı anlaşılıp işten alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 44a)
Hatip	-	Hasan	Rebiülahir 1127/Nisan- Mayıs 1715	Hamza'nın vazifeyi Hasan üzerinden alıp haksızlık yaptığı anlaşılarak görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 44b)
Hatip	-	Ahmed	Muharrem 1132/Kasım- Aralık 1719	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
Hatip	-	Mehmed ve Hüseyin	Rebiülevvel 1134/Aralık-Ocak 1721-1722	Mehmed'in oğlu Hüseyin ve Mehmed varken Şeyh Hasan'ın alması üzerine görevden alınarak	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
Hatip	-	Yakub	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Mehmed hissesini oğlu Yakub'a devretmesiyle	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Hatip	0,5 akçe	Ebu Bekir	Ramazan 1138/Mayıs- Haziran 1726	Babası Ebu Bekir'in vefatı ile bazı kimselerin müdahalesinin anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1091, vr. 157a)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed ve Hasan	Muharrem 1140/Ağustos- Eylül 1727	Ebu Bekir'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Hatip	-	Hamza	Şaban 1140/	Hamza Halife'nin elinden haksızlıkla görevi üzerinden alan Ebu Bekir'in işten alınmasıyla	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
Hatip	0,5 akçe	İbrahim Halife	Rebiülahir 1154/Haziran- Temmuz 1741	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.115)
Hatip	1 akçe	Ali ve Mehmed Halifeler	Şevval 1162/Eylül-Ekim 1749	Hamza'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Hatip	-	Yakub Halife	Şaban 1170/Nisan- Mayıs 1757	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 16a)
Hatip	-	Ali	Zilkade 1190/Aralık-Ocak 1776-1777	Ortağı Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 18a)
Hatip	1 akçe	Durdu Mehmed	7 Zilkade 1194/4 Kasım 1780	İsmail'in görevi kendi rızası ile devretmesiyle	(VAD.No: 1151, vr. 21b)
Hatip	1 akçe	Hacı İsmail- zade Mustafa	Zilkade 1200/Ağustos- Eylül 1786	Durdu Mehmed'in cahil olup görev ehliyeti bulunmadığından	(VAD.No: 1155, vr. 20a)

Hatip	2 akçe	Yusuf'un oğlu Ahmed	2 Safer 1244/14 Ağustos 1828	Ali'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 15a)
Müezzin	-	İbrahim	Safer 1103/Ekim-Kasım 1691	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Müezzin	1 akçe	Mehmed Halife	Zilhicce 1151/	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1145, vr. 29a)
Vaiz (yevm-i Cuma ve yevm-i Selase)	Ücretsiz	Hacı Hamza Efendi	Şaban 1162/ Temmuz-Ağustos 1749	Sabahları vaize ihtiyaç olmakla	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Dersiam	0,5 akçe	Şeyh Osman	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Hamza'nın vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 157a)
Dersiam	0,5 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1143/	Osman üzerinden kardeşi Ömer'in beratı yenilenmiştir.	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
Ferraş	-	Mehmed	Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713	Yeniden tayin	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
Çerağdar	-	Mustafa	Şaban 1102/Nisan-Mayıs 1691	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Mütevelli	0,5 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1126/Haziran-Temmuz 1714	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Mütevelli	0,5 akçe	İsmail	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Mütevelli	-	İsmail'in oğlu Seyyid Abdullah	Zilhicce 1194/Kasım-Aralık 1780	Hasan'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 21b)
Mütevelli	-	Şeyh Abdullah	Safer 1195/Ocak-Şubat 1781	Seyyid Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 21b)
Mütevelli	-	Halil'in oğlu Seyyid Abdullah	22 Cemaziyelevvel 1219/29 Ağustos 1804	Şeyh Abdullah'ın çocuksuz vefatı ile	(VAD.No: 561, s.64)
Mütevelli	-	Seyyid Halil ve Seyyid Mehmed	10 Şevval 1230/15 Eylül 1815	Seyyid Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 61b)

VII.I.XLIII. Hacı Mehmed Camii

Maraş'ta Mağaralı Mahallesi'nde Hacı Mehmed'in inşa, Kara Fakih'in tamir ettirdiği camide yarım akçe ile hatip olan Mustafa'nın vefatı ile diğer Mustafa Cemaziyelahir 1152/Eylül-Ekim 1739'da atanmıştır (VAD.No: 1145, vr. 29b). Hatip Mustafa Halife hissesinin yarısını Ali Halife'ye devretmiş, diğer yarısına Ali Halife Rebiülevvel 1161/Mart 1748'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 34a). Ali Halife eski beratı Şaban 1174/Mart-Nisan 1761 yenilenmiştir (VAD.No: 1135, vr. 24b).

Hacı Mehmed Camii'nde müezzın ve ferraş olmayıp Mehmed Halife'ye yarım akçe ile Safer 1151/Mayıs-Haziran 1738'de göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1145, s.107*).

VI.I.XLIV. Hacı Musa Camii

Seksanlar Mahallesi'nde Hacı Musa tarafından inşa ettirilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 122*). Camide imam, hatip, ferraş ve vakfına müteveli görevlileri bulunmaktaydı.

Tablo 32. Hacı Musa Cami görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Hacı İlyas Halife	Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727	Osman ve kardeşi Abdullah cahil ve ehliyeti bulunmayıp, dillerinde kekemelik olmakla, harfleri söylemeyip, cemaatin namazı karıştığından üç kişi haber vererek görevden alınmalarıyla	(<i>VAD.No: 1128, vr. 119a</i>)
İmam	-	Osman'ın oğlu Ebu Bekir	Cemaziyelahir 1140/Ocak-Şubat 1728	Hacı İlyas'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1128, vr. 122</i>)
İmam	-	Ebu Bekir	Muharrem 1144/ Temmuz-Ağustos 1731	Ebu Bekir ile Abdullah ortak iken Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.79</i>)
İmam ve Hatip	-	Mustafa	Şaban 1154/Ekim-Kasım 1741	Mehmed ve Mustafa ortak iken Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.115</i>)
İmam ve Hatip	-	Mustafa Halife	Şaban 1154/Ekim-Kasım 1741	Mehmed'in rızasıyla sahip olduğu görevlerin yarısını Mustafa Halife'ye bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.115</i>)
İmam ve Hatip	-	Şeyh Mustafa	Şaban 1160/Ağustos-Eylül 1747	Vakfin evladından ve cemaatten seçilmiş olup başkasının karışmasıyla görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 33b</i>)
İmam ve Hatip	-	Şeyh Mustafa	Muharrem 1169/Ekim-Kasım 1755	Yenileme	(<i>VAD.No: 1135, vr. 12a</i>)
Hatip(yarım)	-	Osman	Recep 1135/Nisan-Mayıs 1723	Mehmed ve Hasan ortak iken Hasan'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 53b</i>)
Hatip	1 akçe	Mehmed Halife	Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726	Bazı kimselerin karıştığına anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1091, vr. 156a</i>)
Hatip	-	Ebu Bekir Halife	Recep 1147/Kasım-Aralık 1734	Çocuksuz olarak vefat eden Mehmed ve babası Osman'ın üzerinden	(<i>VAD.No: 1145, s.94</i>)
Hatip	-	Mehmed	Şaban 1153/ekim-Kasım 1740	Kardeşi Ebu Bekir'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.133</i>)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Osman Halife	Şevval 1159/Ekim-Kasım 1746	Abdurrahman'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 32b</i>)
Müteveli		Selim	Cemaziyelevvel 1135/Şubat-Mart 1723	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 53b</i>)
Müteveli	1 akçe	Şeyh Ahmed	Cemaziyelahir	Selim'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1128,</i>

			1140/Ocak-Şubat 1728		vr. 122)
Ferraş	1 akçe	Süleyman	Safer 1140/Eylül- Ekim 1727	İlk atama	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
Ferraş	1 akçe	Süleyman	Recep 1147/Kasım-Aralık 1734	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.94)
İmam	-	Osman	Zilhicce 1116/Mart-Nisan 1705	Osman üzerinden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
İmam	-	İbrahim	Ramazan 1117/Aralık-Oca 1705-1706	İbrahim üzerinden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
İmam (yarım)	-	Mehmed	15 Rebiülevvel 1219/24 Haziran 1804	Seyyid Şaban'ın çocuksuz olarak vefat etmesiyle	(VAD.No: 561, s.64)
İmam	-	Hafız Ahmed	8 Rebiülahir 1225/13 Mayıs 1810	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 560, s.45)
Hatip	-	Mehmed	3 Rebiülahir 1215/24 Ağustos 1800	Osman'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 562, vr. 21b)
Mütevelli	1 akçe	Hacı Ali	Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Mütevelli	-	Hacı Ömer	Zilhicce 1132/Ekim-Kasım 1720	Mütevelli lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 49b)

VII.I.XLV. Hacı Mustafa Camii

Hacı Mustafa Cami, İsa Divanlı Mahallesi'nde bulunuyordu (VAD.No: 1151, vr. 18a). Günümüzde “*Sarayaltı Camii*” olarak bilinmektedir. Sebebi ise; daha önce caminin kuzey tarafında Dulkadir Beyliği'nin sarayı vardı. Bu nedenle cami ile semtin adı “*Sarayaltı*” adıyla anılmıştır (Özkarı, 2007: 254).

Tablo 33. Hacı Mustafa Camii

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	-	Hacı Mahmud Efendi'nin oğlu Hacı Mehmed Halife	Cemaziyelevvel 1179/Ekim- Kasım 1765	İlk atama	(VAD.No: 1156, vr. 10b)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Mustafa ve Ömer	16 Rebiülevvel 1191/24 Nisan 1777	Hacı Mehmed rızasıyla görevi oğullarına bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 18a)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Mustafa	Zilkade 1197/Eylül- Ekim 1783	Seyyid Mustafa ve Ömer ortaklar iken Ömer'in üzerinden müstakil olarak atama	(VAD.No: 1151, vr. 24a)
İmam (yarım)	-	Mustafa'nın oğlu Seyyid	21 Rebiülahir 1231/21 Mart	Babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 61b)

		Mehmed	1816		
Hatip	-	Mustafa ve Mahmud	24 Şevval 1206/15 Haziran 1792	Babaları Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107a)
Hatip	-	Mustafa'nın oğlu Seyyid Mehmed	21 Rebiülahir 1231/21 Mart 1816	Mustafa ve Mahmud kardeşler ortak iken Mahmud'un vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 61b)
Müezzın	0,5 akçe	Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	İlk atama	(VAD.No: 1156, vr. 11a)
Müezzın	0,5 akçe	Seyyid Mehmed	29 Şaban 1217/25 Aralık 1802	Seyyid Ali ve Seyyid Mehmed'in vefatları ile	(VAD.No: 562, vr. 22b)
Mütevelli	2 akçe	Şeyh Hacı Ahmed	Zilhicce 1183/Mart-Nisan 1770	İlk atama	(VAD.No: 1146, vr. 12b)
Mütevelli)	2 akçe	Hacı Mahmud	Zilkade 1197/Eylül-Ekim 1783	Hacı Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 24a)
Mütevelli	2 akçe	Mehmed	Zilhicce 1197/Ekim-Kasım 1783	Babası Hacı Mahmud'un vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 24a)
Mütevelli	2 akçe	Mustafa ve Mahmud	24 Şevval 1206/15 Haziran 1792	Babaları Hacı Mahmud'un oğlu Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107a)
Mütevelli	2 akçe	Mustafa'nın oğlu Seyyid Mehmed	21 Rebiülahir 1231/21 Mart 1816	Mustafa ve Mehmed kardeşler ortak iken babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 61b)
Ferraş ve Çerağdar	0,5 akçe	Mehmed ve diğer Mehmed	Cemaziyelevvel 1188/Ağustos-Eylül 1774	Yenileme	(VAD.No: 1154, vr. 36a)
Ferraş ve Çerağdar	0,5 akçe	Hacı Mustafa (ferraş) ve Hacı Mehmed (çerağdar)	Zilkade 1197/Eylül-Ekim 1783	Mehmed ve diğer Mehmed'in vefatları ile	(VAD.No: 1151, vr. 24a)

VII.I.XLVI. Hacı Sinan Camii

Arakciyan Mahallesi'nde bulunmaktaydı.Hacı Sinan tarafından inşa ettirilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 34a).

Tablo 34. Hacı Sinan Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Şeyh Ali	Safer 1134/Kasım-Aralık 1721	Şeyh Ali üzerinden Mehmed Emin ve diğer Mehmed alıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
İmam	-	Saadeddin	Şevval 1150/Ocak-Şubat 1738	Babası Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.106)
İmam	-	Ali	Safer 1158/Mart-Nisan 1745	Babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 30b)
İmam	-	Seyyid Mustafa ve Şeyh Ali	Zilhicce 1160/Aralık-Ocak 1747-1748	Babaları Şeyh Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
İmam (Hacı Ömer Camii'nde de)	-	Seyyid Mustafa ve Ali	Ramazın 1168/Haziran-Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
İmam	-	Sadeddin Halife	Rebiülahir 1169/Ocak-Şubat 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 12b)
İmam	-	Hacı Veli Halife	Rebiülevvel 1170/Kasım-Aralık 1756	Seyyid Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 15b)
İmam	-	Hacı Veli Halife	Şaban 1172/Mart-Nisan 1759	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 21a)
İmam	-	Mehmed Emin	Rebiülevvel 1184/Haziran-Temmuz 1770	Babası Saadeddin'in vefatı ile	(VAD.No: 1146, vr. 12b)
İmam	-	Mehmed Emin	Cemaziyelevvel 1188/Temmuz-Ağustos 1774	Yenileme	(VAD.No: 1154, vr. 36a)
İmam	-	Hacı Veli	Cemaziyelevvel 1188/Temmuz-Ağustos 1774	Yenileme	(VAD.No: 1154, vr. 36a)
İmam	-	Mustafa	20 Safer 1191/30 Mart 1777	Ali cahil olup görev ehliyeti bulunmadığından görevden alınmakla	(VAD.No: 1151, vr. 18a)
İmam	-	Ahmed	26 Muharrem 1210/12 Ağustos 1795	Babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 562, vr. 20)
İmam	-	Mehmed'in oğlu Mustafa	4 Recep 1229/22 Haziran 1814	Hacı Veli'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 57b)
İmam	-	Mustafa'nın oğlu Ahmed	6 Cemaziyeleahir 1230/16 Mayıs 1815	Zayı olan berata tayin	(VAD.No: 569, vr. 59b)
İmam	-	Seyyid Mehmed Tahir, Seyyid Mustafa, Mehmed ve Ali kardeşler	14 Recep 1230/22 Haziran 1815	Babaları Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 61b)
İmam	-	Seyyid Hafız Mehmed	23 Recep 1230/1 Temmuz 1815	Altıda bir hisseye sahip ataları Mehmed Emin vefat	(VAD.No: 569, vr. 61b)

		Tahir, Seyyid Mustafa, Molla Mehmed ve Molla Emin		ettikten sonra oğlu Mehmed Said'e miras kalmış, onunda vefatından sonra babaları Mehmed Emin'e kalıp, altıda bir hisse babaları, üçte bir hisse Mehmed Emin'in üzerinden	
İmam	-	Molla Ahmed ve Seyyid Mustafa Nazif Halife	24 Safer 1249/13 Temmuz 1833	Mehmed'in oğlu Mustafa'nın çocuksuz olarak vefatı ile,	(VAD.No: 559, vr. 17b)
Hatip	-	Şeyh İbrahim ve Şeyh Mehmed	Recep 1117/Ekim-Kasım 1705	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Hatip	4 akçe	Seyyid Ahmed	Rebiülahir 1137/Aralık-Ocak 1724-1725	Ahmed ve Mehmed ortak iken Ali yarı hatipliği rızasıyla Seyyid Ahmed'e bırakmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 192a)
Hatip	4 akçe	Seyyid Mehmed Halife	Şaban 1143/Şubat-Mart 1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.77)
Hatip	-	Ali'nin oğlu Hacı Veli	Rebiülevvel 1165/Ocak-Şubat 1752	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36a)
Hatip	4 akçe	Hacı Veliyüddin Halife	Şaban 1169/Mayıs 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 14a)
Hatip	4 akçe	Hacı Veli Halife	Şaban 1172/Mart-Nisan 1759	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 21a)
Hatip	4 akçe	Hacı Veli Halife	Cemaziyelevvel 1188/Temmuz-Ağustos 1774	Yenileme	(VAD.No: 1154, vr. 36a)
Mütevelli	-	Hacı Veli	Recep 1165/Mayıs-Haziran 1752	Yeniden atama	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Mütevelli	Ücretsiz	Hacı Veliyüddin Halife	Şaban 1169/Mayıs 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 14a)
Mütevelli	Ücretsiz	Hacı Veli Halife	Şaban 1172/Mart-Nisan 1759	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 21a)

VII.I.XLVII. Halifeli Mahallesi Camii

Adından da anlaşılacağı üzere Halifeli Mahallesi'nin camisidir. Cami mahalle halkı tarafından inşa edilmiştir (VAD.No: 1151, vr. 18b).

Tablo 35 Halifeli Mahallesi Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam (yarım)	0,5 akçe	Mehmed	26 Zilkade 1191/26 Aralık 1777	Mehmed'in vefatı ile oğlu ilgi göstermeyip boş kalmakla	(VAD.No: 1151, vr. 18b)
İmam (yarım)	0,5 akçe	Mehmed'in oğlu Mehmed	11 Muharrem 1219/22 Nisan 1804	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.62b)
İmam (yarım)	0,5 akçe	Seyyid Ali	7 Şaban 1229/25 Temmuz 1814	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 569, vr. 58a)
Hatip	1 akçe	Hüseyin ve Mehmed	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Yeniden tayin	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Hatip	1 akçe	Mehmed ve Hasan	Şaban 1144/Ocak-Şubat 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.81)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Mehmed Halife	Rebiülevvel 1145/Ağustos- Eylül 1732	Mehmed'in hizmeti terk edip, 10 seneden beri başka bir yeri vatana yerleştiği anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.84)
Hatip (yarım)	Ücretsiz	Hasan Halife	Cemaziyelahir 1160/Haziran- Temmuz 1747	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Ahmed Halife	Safer 1169/Kasım- Aralık 1755	Mehmed'in vefatından sonra yerine oğlu Ahmed'in geçmesi uygunken, Hasan sahte yazıyla çocuksuz olarak vefat etti diyerek kendi üzerine berat ettirdiği anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 12b)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Murtaza Halife	Zilhicce 1169/Ağustos- Eylül 1756	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 15a)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Murtaza Halife	Muharrem 1170/Eylül-Ekim 1756	Kardeşi Ahmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 15a)
Hatip (yarım)	-	Hasan Halife	Şevval 1170/Haziran- Temmuz 1757	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 17b)
Hatip	0,5 akçe	Ömer	Muharrem 1180/Haziran- Temmuz 1766	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 11b)
Hatip	0,5 akçe	Abdullah Halife	12 Ramazan 1192/4 Ekim 1778	Murtaza ve Ömer'in ehliyetlerinin bulunmadığının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 19b)

VII.I.XLVIII. Halhaliye Mahallesi Camii

Halhaliye Mahallesi Camii, Halhaliye Mahallesi'nde mahalle sakinlerince yaptırılmıştır (*VAD.No: 560, s.42*). Camiye imam ve hatip, vakfına mütevellî tayin edilmiştir.

Tablo 36. Halhaliye Mahallesi Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Hacı Mustafa ve amcası Hüseyin	24 Cemaziyelevvel 1221/9 Ağustos 1806	Halil'in çocuksuz vefatı ile kardeşi ve amcasına tayin	(<i>VAD.No: 561, s.67</i>)
İmam	-	Ali Halife	16 Cemaziyelevvel 1224/29 Haziran 1809	Hacı Mustafa ile amcası Hüseyin ortak iken Hacı Mustafa, Ali Halife'ye yarı hissesini devretmesiyle	(<i>VAD.No: 560, s.42</i>)
İmam (yarım)	-	Ali'nin oğlu Ali	29 Şaban 1244/6 Mart 1829	Babası Ali'nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 563, vr. 14a</i>)
Hatip	-	Şeyh Mustafa ve Şeyh Osman	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 52a</i>)
Hatip	Ücretsiz	Abdurrahman Halife'nin oğlu Mehmed	Cemaziyelevvel 1161/Nisan-Mayıs 1748	Ebu Bekir'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 34a</i>)
Mütevellî	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	İlk atama	(<i>VAD.No: 1119, vr. 192b</i>)

VII.I.XLIX. Hamuroğlu Hacı İmam Camii

Hamuroğlu Hacı İmam Camii, Çavuşlu bugünkü adı ile Yörük Selim Mahallesi'nde bulunmaktaydı (Özkarıcı, 2007: 1186). Hamuroğlu Hacı İmam tarafından inşa ettirilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192b*).

Hamuroğlu Hacı İmam Camii'ndeki imam, imam-ı sâni, hatip, müezzin, Cuma müezzini, dersiam, buk'adar, ferraş, çerağdar ve loğkeş gibi görevli çeşitliliğinden burasının büyük bir cami olduğu anlaşılmaktadır. Camideki çalışanların ücretlerini ve caminin diğer giderlerini karşılamak için kurulan vakfına da mütevellî tayinleri yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda berat özetlerinden tespit edildiği üzere görev, ücret, tarih ve yeni atanan kişi ve atanma nedeni düzenlenmiştir.

Tablo 37. Hamuroğlu Hacı İmam Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam		Hüseyin	Cemaziyelahir 1103/Şubat-Mart 1692	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
İmam	1 akçe	Şaban	Safer 1104/Ekim- Kasım 1692	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
İmam ve Hatip		Ömer	Cemaziyelahir 1120/Ağustos- Eylül 1708	Şaban'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
İmam		Ali	Muharrem 1128/Aralık-Ocak 1715-1716	Hasan'ın arabozup karışıklık çıkarmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 44b)
İmam	1 akçe	Hasan Halife	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
İmam		Ahmed	Cemaziyelahir 1137/ Şubat-Mart 1725	Hasan'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
İmam	1 akçe	Ahmed	Zilhicce 1137/Ağustos- Eylül 1725	Ahmed'in üzerinden Ali'nin aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
İmam-ı sani	1 akçe	Hacı Süleyman	Muharrem 1138/Eylül-Ekim 1725	İlk atama	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
Hatip		Mehmed Emin ve Mustafa	Safer 1122/Nisan 1710	Ömer'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Şaban 1132/Haziran- Temmuz 1720	Babası Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Hatip(yarım)	1 akçe	Mehmed	Safer 1134/Kasım- Aralık 1721	Babasının beratıyla tayin	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
Hatip		Abdullah	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Mustafa'nın Abdullah üzerinden aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Hatip-(yarım)	1 akçe	Abdullah Halife	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Diğer yarı hissenin terk edilmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Abdullah Halife	Rebiülevvel 1146/Ağustos- Eylül 1733	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.89)
Hatip(yarım)		Mehmed ve Mustafa	Rebiülevvel 1146/ Ağustos-Eylül 1733	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.89)
Hatip(yarım)		Şeyh Ali Halife	Rebiülevvel 1150/Haziran- Temmuz 1737	Yarım hisseye sahip Mustafa'nın hizmeti terk ettiği meclis-i şere haber verilip, görevden alınmasıyla Abdullah ve Mehmed'e ortak olmakla	(VAD.No: 1145, s.104)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Veli	Cemaziyelahir 1153/Ağustos- Eylül 1740	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.113)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Halil	Cemaziyelevvel 1154/Temmuz- Ağustos 1741	Abdullah hizmeti terk ettiğinden görevden alınmakla	(VAD.No: 1145, s.115)

Hatip(yarım)	0,5 akçe	Hüseyin Halife	Şevval 1156/Kasım-Aralık 1743	Veliyüddin'in üzerinden	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Hatip	0,5 akçe	Abdullah	Rebiülahir 1158/Nisan-Mayıs 1745	Hatip olmayıp lazım olmakla	(VAD.No: 1148, vr. 30b)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Hacı Mehmed	Rebiülevvel 1163/Şubat-Mart 1750	Emin Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35a)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Mehmed	Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751	Hüseyin'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Hatip	ücretsiz	Ali ve Hasan Halifeler	Cemaziyelahir 1169/Mart 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 13b)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Mustafa Halife	Ramazan 1176/Mart-Nisan 1763	Hasan Halife'nin rızası ile görevi Şeyh Mustafa Halife'ye devretmesiyle	(VAD.No: 1156, vr. 7b)
Hatip(yarım)	0,5 akçe	Halil Halife	Muharrem 1178/Temmuz 1764	Yenileme	(VAD.No: 1156, vr. 8b)
Cuma Müezzini		Musa	Recep 1132/Mayıs-Haziran 1720	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49a)
Cuma Müezzini		Halil	Safer 1134/Kasım-Aralık 1721	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
Cuma Müezzini	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Musa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Müezzin	1 akçe	Hüseyin Halife	Cemaziyelevvel 1136/ Ocak-Şubat 1724	Yeniden tayin	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Müezzin		Osman	Zilhicce 1139/Temmuz-Ağustos 1727	Beratla tayin	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Müezzin	0,5 akçe	Hüseyin	Cemaziyelevvel 1146/Ekim-Kasım 1733	Babası Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.90)
Müezzin	0,25 akçe	Ebu Bekir Halife	Zilkade 1151/Şubat-Mart 1739	Hüseyin Halife'nin yarım hisseyi kardeşine bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, vr. 29a)
Cuma Müezzini	1 akçe	Hasan Halife	Cemaziyelahir 1155/Ağustos 1742	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27a)
Müezzin(yarım)	0,5 akçe	Hamza'nın oğlu Süleyman	Rebiülahir 1165/Şubat-Mart 1752	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Cuma Müezzini	1 akçe	Hasan Halife	Zilkade 1170/Temmuz-Ağustos 1757	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 17b)
Müezzin(yarım)	0,5 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1180/Kasım-Aralık 1766	Süleyman'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 12a)
Ders-i amm		Ali Halife	Cemaziyelahir 1133/ Mart-Nisan 1721	Yeniden atama	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Buk'adar	0,5 akçe	Ali Halife	Cemaziyelahir 1144/Aralık 1731	İlk atama	(VAD.No: 1145, s.80)

Mütevelli		Şeyh Ali	Ramazan 1137/Mayıs- Haziran 1725	Mütevelli olmayıp lazım olmakla	(VAD.No: 1119, vr. 193a)
Mütevelli	1 akçe	Hüseyin	Zilhicce 1137/Ağustos- Eylül 1725	Şeyh Ali, mütevelli lazım olmakla diyerek alıp haksızlık ettiği anlaşılıp görevden alınmakla	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
Mütevelli	2 akçe	Mehmed Halife	Safer 1159/Şubat- Mart 1746	Ali'nin çocuksuz vefat ettiğini Musa'nın oğlu Seyyid Mustafa ve Mustafa'nın oğlu Musa'nın haber vermeleriyle	(VAD.No: 1148, vr. 31b)
Mütevelli		Mehmed'in oğlu Hamza	Safer 1162/Ocak- Şubat 1749	Mehmed'in görevi Hamza'ya devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
Mütevelli		Mustafa Halife	Rebiülahir 1165/Şubat-Mart 1752	Mehmed'in oğlu Hamza'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Çerağdar ve Ferraş		Ali	Cemaziyelahir 1133/Mart-Nisan 1721	Babası Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Çerağdar ve Ferraş		Ali	Cemaziyelahir 1133/ Mart-Nisan 1721	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 50b)
Çerağdar ve Ferraş		Ali	Cemaziyelevvel 1145/Ekim-Kasım 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.85)
Çerağdar ve Ferraş	1 akçe	Avcıoğlu Ali ve Mehmed	Cemaziyelevvel 1152/Ağustos- Eylül 1739	Ortak olarak tayin	(VAD.No: 1145, vr. 29b)
Çerağdar ve Ferraş		Hamza'nın oğlu Mehmed	Rebiülahir 1166/Şubat-Mart 1753	Ali ve Mehmed'in kusuru yokken Mehmed çerağdarlığı almakla, yazı ile yerini Hacı Ali devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Ferraş ve Çerağdar		Hacı Ali ve Mehmed	Zilkade 1140/Haziran- Temmuz 1728	Ferraş ve çerağdar olmamakla	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
Ferraş		Ahmed Halife	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Beratla tayin	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
Ferraş ve Çerağdar	1 akçe	Mehmed	Zilkade 1160/Kasım-Aralık 1747	Hacı Ali ve Mehmed ortaklar iken Hacı Ali'nin hizmeti terk edip görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
Ferraş ve Çerağdar		Hamza'nın oğlu Mehmed	Rebiülahir 1165/Şubat-Mart 1752	Hacı Ali'nin görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Ferraş ve Çerağdar	1 akçe	Musa Halife	Safer 1177/Ağustos- Eylül 1763	Osman'ın başka diyara gitmesi üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1156, vr. 8a)
Loğkeş		Mehmed ve oğlu Süleyman	24 Şaban 1238/6 Mayıs 1823	Padişah nişanıyla ilk atama	(VAD.No: 563, vr. 11b)

VI.I. L. Hamza Naib Camii

Hamza Naib Camii, mescitken minber koyularak camiye çevrilmiştir. Hamza Naib tarafından inşa edilmiştir. Caminin harap olması nedeniyle Ahmed Paşa camiyi onartmıştır (*VAD.No: 1148, s.87*).

Tablo 38 Hamza Naib Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Seyyid Recep	Safer 1103/Ekim-Kasım 1691	Mehmed'in yerine	(<i>VAD.No: 1159, vr. 44a</i>)
İmam ve Hatip	-	Dindar	Rebiülahir 1108/Ekim-Kasım 1696	Yenileme	(<i>VAD.No: 1140, vr. 340a</i>)
İmam	1 akçe	Mustafa	Şevval 1109/Nisan-Mayıs 1698	Dindar üzerinden	(<i>VAD.No: 1140, vr. 343a</i>)
Ferraş ve Çerağdar	Ücretsiz	Mustafa'nın oğlu Ebu Bekir	Cemaziyelevvel 1139/Aralık-Ocak 1726-1727	Beratla tayin	(<i>VAD.No: 1128, vr. 119a</i>)
Ferraş ve Çerağdar	-	Halil'in oğlu Osman	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Ebu Bekir ve Mustafa'nın görevi bırakmalarıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.87</i>)
Mütevelli	1 akçe	Hüseyin	Recep 1103/Mart-Nisan 1692	Hüseyin haksızlık ettiğinden görevden alınmakla	(<i>VAD.No: 1159, vr. 44a</i>)

VII.I. LI. Hatip Hacı Mehmed Cami

Hatip Hacı Mehmed Camii, Şarkıyan Mahallesi'nde bulunmakta idi. Hacı Mehmed tarafından bina edilmiştir. Camiye atanan görevlilerin evlad-ı baniden olduğu tespit edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.86*).

Tablo. 39 Hatip Hacı Mehmed Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Seyyid Derviş Mehmed	Ramazan 1123/Ekim-Kasım 1711	Babası Seyyid Ali'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
İmam	-	Şeyh Seyyid Ahmed	Cemaziyelevvel 1143/Kasım-Aralık 1730	Şeyh Seyyid Ali ve Seyyid Derviş Mehmed'in görev ehliyetlerinin bulunmadığı anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1145, vr. 28b)
İmam	-	Seyyid Derviş Mehmed	Zilhicce 1143/Haziran-Temmuz 1731	Seyyid Derviş Mehmed'in azli yokken dışardan Ahmed alıp, haksızlık ettiği anlaşılmakla	(VAD.No: 1145, s.79)
İmam	-	Seyyid Şeyh Ahmed	Şevval 1145/Mart-Nisan 1733	Şeyh Ali'nin vefatıyla, Derviş Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.86)
İmam	0,5 akçe	Derviş Mehmed	Zilhicce 1145/Mayıs-Haziran 1733	Evlad-ı bâniden olan Ahmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.88)
İmam	-	Seyyid Şeyh Ahmed	Şevval 1148/Şubat-Mart 1736	Derviş Seyyid Mehmed sahte yazıyla üzerine berat ettirdiği anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.99)
İmam	0,5 akçe	Seyyid Derviş Mehmed	Safer 1151/Mayıs-Haziran 1738	Görev, 40 seneden beri babasının olup sonra devretmesiyle 20 seneden beri kendisi sahibi olup azli yokken, Seyyid Şeyh Ahmed sahte yazıyla üzerine berat ettirdiği anlaşılmakla	(VAD.No: 1145, s.107)
Hatip(yarım)	1 akçe	Mehmed	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Mehmed'e bırakılmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 341b)
Hatip(yarım)	Ücretsiz	Ali	Şevval 1112/Mart-Nisan 1701	Halil rızasıyla yarısını Ali'ye bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Hatip (yarım)	-	Şeyh Ahmed ve Şeyh Hamza	Zilkade 1126/Kasım-Aralık 1714	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 44a)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Ömer Halife	Şaban 1138/Nisan-Mayıs 1726	Ali Halife'nin vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156b)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Ömer	Recep 1140/Şubat-Mart 1728	Ömer'in görevi diğer Ömer'e devretmesiyle	(VAD.No: 1128, vr. 122)
Hatip	-	Şeyh İbrahim ve Şeyh Ebu Bekir	Safer 1144/Ağustos-Eylül 1731	Yarım hatipliğe sahip Ali'nin vefatı, çeyrek hatipliğe sahip Hamza'nın vefatı ile üç çeyrek hatipliğe atama	(VAD.No: 1145, s.79)
Hatip	-	Dede Hüseyin	Cemaziyelahir 1155/Ağustos 1742	3 çeyrek hatipliğe sahip Şeyh Ebu Bekir ve İbrahim ortak iken babası	(VAD.No: 1148, vr. 27a)

				Ebu Bekir'in vefatı ile	
Hatip	-	Şeyh Mustafa	Muharrem 1166/Kasım-Aralık 1752	3 çeyrek hatipliğin yarı hissesine sahip olan İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Hatip-(üçte bir)	-	Ahmed Halife'nin oğlu Şeyh Ahmed	Recep 1173/Şubat-Mart 1760	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 22b)
Müezzın	1 akçe	Hasan	Zilkade 1111/Nisan-Mayıs 1700	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Cuma Müezzini	1 akçe	Monla Hüseyin	Muharrem 1115/Mayıs-Haziran 1703	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 46a)
Müezzın	1 akçe	Mehmed	Muharrem 1157/Şubat-Mart 1744	Hacı Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Mütevelli	0,5 akçe	Seyyid Şeyh Ahmed	Cemaziyelevvel 1138/Ocak-Şubat 1726	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
Mütevelli	-	Ali	Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1755	Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 10a)
Nazır	-	Seyyid Mustafa	Cemaziyelevvel 1135/Şubat-Mart 1723	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 53b)
Nazır	-	Seyyid Derviş Mehmed	Ramazan 1137/Mayıs-Haziran 1725	Mustafa'nın hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 36)
Meremmim	0,5 akçe	Ömer	Şevval 1113/Mart 1702	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Meremmim	-	Monla Hasan	Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704	Meremmatçı olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 36)
Meremmim	0,5 akçe	Ali, Ahmed ve Hasan	Cemaziyelevvel 1135/Şubat-Mart 1723	Babaları Hasan'ın üzerinden	(VAD.No: 1157, vr. 53b)
Çerağdar	Ücretsiz	Mustafa	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 341b)
Çerağdar	1 akçe	Ali	Zilkade 1111/Nisan-Mayıs 1700	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Çerağdar	0,5 akçe	Ali	Zilkade 1137/Temmuz-Ağustos 1725	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
Çerağdar	0,5 akçe	Mehmed	Muharrem 1157/Şubat-Mart 1744	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Ferraş	1 akçe	Mustafa ve Hüseyin	Rebiülahir 1140/Kasım-Aralık 1727	Babaları Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 120b)

VII.I. LII. Hayreddin Efendi Camii

Hayreddin Efendi Camii, Divanlı Mahallesi'nde Hayreddin Efendi tarafından yaptırılmıştır (*VAD.No: 1145, s.108*). Camiye yalnız imam atandığı tespit edilmiştir.

Tablo 40. Hayreddin Efendi Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	0,5 akçe	Hüseyin	Recep 1126/ Temmuz- Ağustos 1714	Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 43b</i>)
İmam	-	Hüseyin	Recep 1151/Ekim- Kasım 1738	Mehmed Emin'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.108</i>)
İmam	-	İsmail'in oğlu Mehmed	Recep 1158/ Temmuz- Ağustos 1745	Kara Hüseyin'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 31a</i>)
İmam	-	Ebu Bekir'in oğlu Mustafa Halife	Cemaziyelahir 1160/Haziran- Temmuz 1747	İsmail'in oğlu Mehmed'in hizmeti terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1148, vr. 33a</i>)
İmam	-	Ebu Bekir'in oğlu Şeyh Mustafa	Rebiülevvel 1162/Şubat-Mart 1749	Mehmed halkın ihbarıyla görevden alınıp, Mustafa atanmışken, Mehmed'in yine üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 34b</i>)
İmam	-	Mehmed	Şaban 1162/ Temmuz- Ağustos 1749	Mehmed üzerinde yazı olmakla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 34b</i>)
İmam	-	Şeyh Mustafa	Cemaziyelevvel 1163/Nisan-Mayıs 1750	Mustafa ve Hacı Mehmed'in mahkemeye başvurup, Mehmed cahil olduğundan görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 35a</i>)
İmam	-	Mustafa	Ramazan 1168/Haziran- Temmuz 1755	Mehmed sahte yazıyla üzerine almakla	(<i>VAD.No: 1135, vr. 11a</i>)

VII.I. LIII. Hayrullah Bey Camii

Bostancıyan Mahallesi'nde Hayrullah Bey Camii'nde yarım akçe ile müezzin Mehmed'in vefatı üzerine yerine Veli mütevellisi Mehmed'in arzıyla Şevval 1112/Mart-Nisan 1701'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 44b*).

VII.I. LIV. Helvacı İbrahim Camii

Helvacı İbrahim Camii, Divanlı Mahallesi bulunmakta idi. Helvacı lakaplı İbrahim tarafından inşa ettirmiş, camiye daha sonra Şeyh Mustafa tamir ettirmiştir (*VAD.No: 1145, s.88*).

Helvacı İbrahim Camii'nde imam, hatip, ferraş ve vakfında müteveli görev yapmaktaydı.

Tablo 41. Helvacı İbrahim Cami Görevlileri

<i>Görev</i>	<i>Ücret</i>	<i>Yeni Atanan</i>	<i>Atama Tarihi</i>	<i>Atama Nedeni</i>	<i>Belge</i>
İmam ve Hatip	0,5 akçe	Şeyh Mustafa	Zilhicce 1145/ Mayıs/Haziran 1733	Abdunnebi Halife'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.88)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Abdurrahman	Şaban 1155/ Ekim-1727	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27a)
Hatip	-	Hasan	Rebiülevvel 1125/	Ebu Bekir'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
Hatip	-	Ali	Zilhicce 1127/ Mart/Nisan-1713	Ebu Bekir'in başka bir yere gitmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 44b)
Hatip	-	İbrahim	Rebiülevvel 1132/ Ocak/Şubat-1720	Ali'nin görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Hatip	0,5 akçe	Ebu Bekir	Zilhicce 1132/ Ekim/Kasım-1720	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49b)
Hatip	-	Mehmed	Recep 1134/ Nisan/Mayıs-1722	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
Hatip ve İmam	-	Abdulgani Halife	Recep 1138/ Mart/Nisan-1726	Hasan Halife'nin çocuksuz vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156b)
Ferraş	2 akçe	İbrahim ve Hasan	Rebiülahir 1123/ Mayıs/Haziran-1711	Ortak olarak tayin	(VAD.No: 1157, vr. 41a)

VII.I. LV. Helvacı Hasan Cami

Divanlı Mahallesi'nde Helvacı Hasan'ın inşa ettirdiği camide yarım akçe ile hatip olan Ebu Bekir'in vefatı ile Bektaş Halife Recep 1155/Eylül 1142'de göreve atanmıştır (VAD.No: 1148, vr. 27a). Camide yarım akçe ile hatip olan Mikail, Halife Ebu Bekir'in üzerinden göreve gelmiştir. Ancak Ebu Bekir'in oğlu Ömer Halife mevcutken Mikail Halife'nin kendi üzerine berat ettirdiği tespit edilmesi sonucunda işine son verilmiş, Ömer babasının beratı ile Rebiülahir 1159/Nisan-Mayıs 1746'da tayin edilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 31b).

VII.I. LVI. Himmet Halife Camii

Araplar Mahallesi'nde Himmet Halife Camii, Himmet adında bir hayır sever tarafından yaptırılmıştır (VAD.No: 1145, s.88).

Araplar Mahallesi'nde Himmet Halife Cami'nde ücretsiz hatibi Mehmed'in vefatı üzerine Osman Halife Safer 1147/Temmuz 1734'te atanmıştır (*VAD.No: 1145, s.88*).

Araplar Mahallesi'nde Himmet Halife Cami'nde bir akçe ile çerağdar olan ve aynı zamanda banisi olan Himmet Halife'nin beratı Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720'de yenilenmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 48b*). Himmet Halife'nin üzerinden oğlu İbrahim'e Zilhicce 1145/Mayıs-Haziran 1733'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.88*).

VII.I. LVII. Hoca Mustafa Cami

Hoca Mustafa Camii, Kolanlı Mahallesi'nde bulunmaktaydı.

Tablo 42 Hoca Mustafa Cami Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	2 akçe	Mahmud	Rebiülahir 1122/Mayıs-Haziran 1710	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 39a</i>)
Hatip	-	Nebi	Cemaziyelahir 1116/Ekim 1704	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 36</i>)
Hatip (yarım)	-	Ali	Safer 1122/Nisan 1710	Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 39a</i>)
Hatip (yarım)	0,5 akçe	Derviş Hüseyin	Muharrem 1130/Aralık-Ocak 1717-1718	Görevin boş alınma nedeniyle	(<i>VAD.No: 1157, vr. 46b</i>)
Hatip (yarım)	-	Mehmed	Muharrem 1132/Kasım-Aralık 1719	Hüseyin'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 48a</i>)
Hatip	-	Mehmed	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Hatip lazım olmakla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 52a</i>)
Hatip	-	Veli	Safer 1135/Kasım-Aralık 1722	Ali'nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 53b</i>)
Hatip	1 akçe	Veli	Muharrem 1136/Ekim 1723	Veli'nin üzerinden Ali ve Mehmed'in aldığı anlaşılıp, görevden alınmaları ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 54a</i>)
Hatip	0,5 akçe	Ali ve Mehmed	Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725	Ali üzerinden sahte beratla Veli'nin üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1119, vr. 192b</i>)
Hatip	1 akçe	Veli Halife	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Ali ve Mehmed'in üzerine alıp haksızlık ettikleri anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(<i>VAD.No: 1091, vr. 157a</i>)
Hatip	1 akçe	Veli	Safer 1147/Temmuz 1734	Yenileme	(<i>VAD.No: 1145, s.92</i>)
Hatip	-	Ali ve Mehmed	Zilhicce 1149/Nisan 1737	Veli, Ali ve Mehmed'in üzerinden aldığı haber verilmesi üzerine, Veli'nin görevden alınmasıyla,	(<i>VAD.No: 1145, s.103</i>)
Hatip (yarım)	1 akçe	Şeyh Osman	Recep 1153/Eylül-Ekim 1740	Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.113</i>)
Mütevelli	-	Ömer	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Yunus'un vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 52a</i>)

VII.I. LVIII. Hüma Hatun Camii

Maraş'ta Boğaz Kesen Mahallesi'nde Hüma Hatun inşa ve Seyyid Ali'nin tamir ettirdiği caminin hatipliğine mutasarrıf Şeyh Yusuf'un görevi bırakması üzerine Şeyh Osman Halife yarım akçe ile Maraş naibi Abdurrahman'ın arzıyla Recep 1148/Kasım-Aralık 1735'te atanmıştır (*VAD.No: 1145, s.98*)

VII.I. LIX. İklime Hatun Camii

İklime Hatun Cam, Hatuniye Mahallesi'nde yer almaktadır (*VAD.No: 1157, vr. 53a*). Evler arasında harap halde olan yapı, 1549'da Alaüddeve Bey'in kızı İklime Hatun adına yapılmıştır (Bayburtluoğlu, 1973).

Tablo 43. İklime Hatun Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Ömer	Şevval 1134/ Temmuz/Ağustos 1722	Hüseyin'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 53a</i>)
İmam	2 akçe	Ömer Halife	Şaban 1143/ Şubat/Mart-1731	Yenileme	(<i>VAD.No: 1145, s.77</i>)
İmam	2 akçe	Ömer Halife	Zilhicce 1171/ Ağustos/Eylül-1758	Yenileme	(<i>VAD.No: 1135, vr. 20a</i>)
İmam	2 akçe	Osman	Ramazan 1196/ Ağustos/Eylül-1782	Babası Ömer'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1149, vr. 14</i>)
İmam	2 akçe	Mehmed Ferdi ve Hasan	28 Rebiülevvel 1221/ Mayıs/Haziran 1806	Dedeleri Osman'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 561, s.69</i>)
İmam	2 akçe	Osman	19 Şevval 1243/ Mayıs-1828	Hasan'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 563, s.38</i>)
Hatip	1 akçe	Hasan	Şaban 1108/ Şubat/Mart-1697	İbrahim'in görev ehliyeti bulunmamasıyla	(<i>VAD.No: 1140, vr. 341a</i>)
Hatip	1 akçe	Hüseyin	Şaban 1108/ Şubat/Mart-1697	Hüseyin'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1140, vr. 341b</i>)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Muharrem 1123/ Şubat/Mart-1711	Hüseyin'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 40a</i>)
Hatip	2 akçe	Hüseyin ve Ebu Bekir	Şevval 1125/ Ekim/Kasım-1713	Mehmed'in görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 42b</i>)
Hatip	0,25 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1129/ Mayıs/Haziran-1717	Hüseyin'in görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 45b</i>)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Recep 1132/ Mayıs/Haziran-1720	Babası Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 49a</i>)
Hatip	1 akçe	Şeyh Mehmed ve Ebu Bekir	Muharrem 1133/ Kasım/Aralık-1720	Mehmed'in kendi üzerine berat ettirdiği anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 50a</i>)
Hatip ve Mütevelli	-	Hacı Süleyman	Ramazan 1149/ Ocak/Şubat-1737	Hacı Ali'nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.102</i>)

Hatip ve Müteveli	-	Hacı Süleyman	Recep 1160/ Temmuz/Ağustos 1747	Hacı Süleyman'a Ömer'in müdahalesinin olduğu anlaşılma	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
Hatip	1 akçe	Ömer	Zilhicce 1161/ Kasım/Aralık 1748	Ömer'in hizmetinde kusuru yokken Hacı Süleyman'ın görevi üzerine alıp haksızlık ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
Hatip	1 akçe	Mustafa	Rebiülevvel 1185/ Haziran/Temmuz 1771	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1149, vr. 14)
Hatip	1 akçe	Hüseyin	Cemaziyelahir 1196/ Mayıs/Haziran-1782	Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 23a)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Osman'ın oğlu Tahir Ömer	17 Zilkade 1208/ Temmuz-1794	Şeyh Osman'ın oğlu Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107b)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed Şükrü Halife	11 Safer 1219/ Mayıs-1804	Ömer Tahir'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.63a)
Müezzin, Ferraş ve Çerağdar	1 akçe	Ali Halife	Recep 1138/ Mart/Nisan-1726	İlk atama	(VAD.No: 1091, vr. 156b)
Müezzin	0,5 akçe	İbrahim	Rebiülahir 1156/ Mayıs/Haziran-1743	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 28b)
Müezzin	0,5 akçe	İbrahim	Rebiülahir 1169/ Ocak/Şubat-1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 12b)
Müteveli	0,5 akçe	Ali Halife	Cemaziyelevvel 1138/ Ocak/Şubat-1726	Veli'nin hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
Müteveli	-	Ali	Şaban 1143/ Şubat/Mart-1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.77)
Cabi	1 akçe	Ömer	Muharrem 1126/ Ocak/Şubat-1714	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43a)

VI.LXL. İsa Divanlı Camii

İsa Divanlı Camii, aynı ismi taşıyan İsa Divanlı Mahallesi'nde bulunmaktadır (VAD.No: 1145, s.85). Evliya Çelebi, XVII. yüzyılda Maraş eserlerinden bahsederken bu caminin adını da zikretmiştir (Seyahatname, 2005: 175).

Tablo 44 İsa Divanlı Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	-	Ömer	Ramazan 1104/Mayıs-Haziran 1693	Ali ve Mustafa'nın hizmetlerini yerine getirmediği anlaşılma	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
İmam ve Hatip	-	Şeyh Ömer	Rebiülevvel 1110/Eylül-Ekim 1698	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
İmam ve Hatip	-	Dede Mehmed	Safer 1118/Mayıs/Haziran 1706	Abdullah'ın vefatı ile oğlu Mehmed'e görev arz olunmuşken, İbrahim ve Mustafa'nın kendi üzerlerine aldıkları anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
İmam, Hatip ve Mütevelli	-	Şeyh Ahmed Halife	Recep 1145/Aralık/Ocak 1732/1733	Şeyh Hacı Dede Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.85)
Hatip	1 akçe	Hüseyin	Muharrem 1103/Eylül/Ekim-1691	Mustafa, Bayram ve Abdullah'ın haksızlık yaparak kendi üzerlerine aldıkları anlaşılıp, görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Hatip ve İmam	1 akçe	Ali	H. 1103/M. 1691/1692	Fazlullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Hatip	-	İbrahim	Zilkade 1110/Mayıs-1699	İbrahim'in görev için uygun olmadığı anlaşılıp, işten alınmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 344)
Müezzin	1 akçe	Mehmed	Recep 1134/Nisan/Mayıs-1722	Babası Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
Müezzin	1 akçe	Hamza Halife	Rebiülahir 1136/Aralık/Ocak-1723/1724	Müezzin lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Cuma Müezzini	Ücretsiz	Şeyh Mustafa Halife	Cemaziyelevvel 1139/Aralık/Ocak 1726/1727	Cuma ve bayram namazlarında müezzin lazım olmakla	(VAD.No: 1128, vr. 118)
Müezzin	Ücretsiz	Mehmed'in oğlu Yusuf	7 Zilkade 1236/Ağustos-1821	Mehmed'in üzerinden	(VAD.No: 569, vr. 66a)
Müezzin	Ücretsiz	Seyyid Hafız Mustafa	15 Safer 1250/Haziran-1834	Babası Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 559, s.26a)
Şeyh	-	Mehmed	Safer 1104/Ekim/Kasım-1692	Beratı bulunmadığından beratla tayin	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Şeyh ve Vaiz	1 akçe	Şeyh Mehmed	Şevval 1145/Mart/Nisan-	Dede Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.86)

			1733		
Ferraş	0,5 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1127/ Mart/Nisan-1715	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 44a)
Ferraş	1 akçe	Mehmed	Rebiülahir 1164/ Şubat/Mart-1751	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Ferraş ve Loğkeş	Ücretsiz	Osman ve oğlu Ali	25 Rebiülahir 1223/ Haziran-1808	Ferraş ve loğkeş lazım olmakla	(VAD.No: 561, vr. 71a)
Ferraş	Ücretsiz	Şeyh Mehmed	22 Şaban 1238/ Mayıs-1823	Osman ve oğlu Ali'nin birbirini takip eden vefatları ile	(VAD.No: 563, vr. 11b)
Çerağdar	0,5 akçe	Ömer	Cemaziyelevvel 1128/ Mayıs-1716	Musa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 44b)
Çerağdar	-	Mehmed	Cemaziyelahir 1129/ Mayıs/Haziran-1717	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 45b)
Loğkeş ve Ferraş	-	Sufi Mehmed ve oğlu Hasan	Şaban 1140/ Mart/Nisan-1728	Loğkeş ve ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
Mütevelli	-	Mustafa	Ramazan 1124/ Ekim-1712	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 41b)
Mütevelli	-	Mehmed	Cemaziyelevvel 1125/ Mayıs/Haziran-1713	Mustafa'nın ikinci oğlu Mehmed arz olunup arzı zayı olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
Mütevelli	-	Mehmed Hamdi	8 Cemaziyelevvel 1222/Temmuz 1807	Dede Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 561, s.70)

VII.I.XLI. Kadı Abdurrahman Camii

Maraş'ta Bektutiye Mahallesi'nde bulunan Kadı Abdurrahman Camii'nde müezzin Mustafa'nın vefat etmesi üzerine yerine Mehmed Zilhicce 1164/Ekim-Kasım 1751'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 36a).

Kadı Abdurrahman Camii'nde yarım akçe ile ferraş Ahmed'in vefatı ile Osman ve kardeşi Mehmed ortak olarak naip Derviş Mehmed'in arzıyla Cemaziyelahir 1151/Eylül-ekim 1738'de atanmışlardır (VAD.No: 1145, s.108).

VI.I.XLII. Kadı Muslihüddin Camii

Kadı Muslihüddin Camii, buk'ası ile birlikte Bektutiye Mahallesi'nde yaptırılmıştır (*VAD.No: 1139, vr. 159a*). Kadı Muslihüddin, caminin masraflarını karşılamak için gelir sağlayacak vakıflar yapmıştır (Baş, Tekin, 2007: 241).

Tablo 45 Kadı Muslihüddin Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Hacı Ahmed	Cemaziyelevvel 1110/Kasım-Aralık 1698	Abdullah'ın görev ehliyeti bulunmamasıyla	(<i>VAD.No: 1140, vr. 343b</i>)
İmam	1 akçe	Osman ve Ahmed	Recep 1137/Mart-Nisan 1725	Ahmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1119, vr. 193a</i>)
İmam	-	Abdullah'ın oğlu Ömer	Rebiülevvel 1139/Ekim-Kasım 1726	Ahmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1128, vr. 118</i>)
İmam, Hatip ve Cüzhan	1 akçe	Mahmud	Ramazan 1140/Şubat-Mart 1732	Babası Hüseyin'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1139, vr. 159a</i>)
İmami Hatip ve Cüzhan	3 akçe	Osman	Recep 1144/Aralık-Ocak 1731-1732	Mahmud'un sahte yazıyla vazifeyi üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.81</i>)
İmam, Hatip ve Cüzhan	3 akçe	Ömer Dede'nin oğlu Abdullah	Recep 1153/Eylül-Ekim 1740	Osman'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.113</i>)
İmam, Hatip ve Cüzhan	2 akçe	Mehmed ve Ömer	Cemaziyelahir 1155/Ağustos 1742	Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 27a</i>)
İmam, Hatip ve Cüzhan	2 akçe	Mehmed Sadri Halife	Recep 1165/Mayıs-Haziran 1752	Mehmed ve Ömer'in vefatları ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 36b</i>)
İmam, Hatip ve Cüzhan	2 akçe	İbrahim Edhem Halife	Recep 1165/Mayıs-Haziran 1752	Mehmed Sadri'nin görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 36b</i>)
İmam, Hatip ve Cüzhan	2 akçe	İbrahim Edhem	Rebiülahir 1166/Şubat-Mart 1753	Zayiden berat tayini	(<i>VAD.No: 1148, vr. 37a</i>)
İmam, Hatip ve Cüzhan	2 akçe	Osman	Cemaziyelevvel 1166/Mart-Nisan 1753	İbrahim Edhem'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 37a</i>)
İmam ve Hatip	2 akçe	Süleyman Halife	Rebiülahir 1175/Ekim-Kasım 1761	Şeyh Osman'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1156, vr. 6a</i>)
Hatip	-	Ömer	Ramazan 1118/Aralık-Ocak 1706-1707	Babası Abdullah'ın kendi rızası ile görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 38a</i>)
Hatip ve İmam	2 akçe	Osman ve Hüseyin	Safer 1125/Şubat-Mart 1713	Ömer'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 43a</i>)
Hatip	2 akçe	Osman	Muharrem 1135/Ekim-Kasım 1722	Yarım hisseye sahip Osman'ın üzerinden görevi almakla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 52a</i>)
Müezzin	-	Mehmed	Ramazan	Yenileme	(<i>VAD.No:</i>

			1168/Haziran-Temmuz 1755		1135, vr. 11b)
Cüzhan	1 akçe	Ömer	Cemaziyelahir 1122/Temmuz-Ağustos 11710	Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Cüzhan	1 akçe	Osman Hüseyin	ve Safer 1125/Şubat-Mart 1713	Babaları Hacı Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Çerağdar	2 akçe	Kadı Musli	Zilkade 1115/Mart- Nisan 1704	Mustafa üzerinden	(VAD.No: 1157, vr. 36)
Çerağdar	-	Ömer	Ramazan 1123/Ekim- Kasım 1711	Kadı Musli'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
Ferraş	0,5 akçe	Hızır Halife	Zilkade 1112/Nisan- Mayıs 1701	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 45a)

VII.I.XLIII. Kalender-zade Veli Bey Camii

Kalender-zade Veli Bey Camii, Çavuşlu Mahallesi'nde bulunuyordu. Cami adından da anlaşılacağı üzere Veli Bey tarafından inşa ettirilmiştir (VAD.No: 1145, s112). Camiye imam, hatip ve vakfına mütevellî atanmıştır. Bazen imamlık ile mütevellîğe aynı kişi atanmıştır.

Tablo 46. Kalender-zade Veli Bey Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	1 akçe	Mehmed	Safer 1118/Mayıs-Haziran 1706	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
İmam	-	Abdurrahman	Muharrem 1122/Mart 1710	Yeniden tayin	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
İmam	-	Hasan Halife	Cemaziyelevvel 1134/Şubat- Mart 1722	Abdurrahman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
İmam	-	Ali	Ramazan 1140/	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
İmam	-	Halil ve Mehmed	Cemaziyelahir 1151/Eylül- Ekim 1738	Ali'nin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.108)
İmam	-	Ali	Rebiülahir 1153/Haziran- Temmuz 1740	Mehmed ve Halil hizmetlerini terk ettikleri mahkemeye mahalle halkı tarafından şikayet edilmesi üzerine görevden alınmaları ile	(VAD.No: 1145, s.112)
İmam ve Mütevellî	-	Osman ve Mustafa	Rebiülevvel 1198/Ocak- Şubat 1784	Babaları Ali'nin görevini oğullarına bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 24a)
İmam ve Mütevellî	-	Seyyid Mehmed Ali Halife	15 Zilhicce 1225/11 Ocak 1811	Osman ve Mustafa'nın vefatları ile	(VAD.No: 560, vr. 46)
Hatip	-	Mehmed	Rebiülahir 1118/Temmuz- Ağustos 1706	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 38a)
Hatip	1 akçe	Mehmed ve Ahmed Halife	Muharrem 1150/Mayıs 1737	Babaları Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.104)
Hatip	-	Molla Ahmed	Zilkade 1153/Ocak-Şubat 1741	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.113)
Hatip	0,5 akçe	Ali	Rebiülevvel 1157/Nisan-	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148,

			Mayıs 1744		vr. 29b)
Hatip	-	Ali	Muharrem 1178/ Temmuz 1764	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 8b)
Hatip	-	Osman ve Mustafa	Rebiülevvel 1198/	Babaları Ali'nin görevi oğullarına bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 24a)
Hatip	-	Seyyid Mehmed Ali Halife	19 Zilhicce 1225/15 Ocak 1811	Osman ve Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 560, s.46)
Çerağdar	Ücretsiz	Ebu Bekir	Rebiülevvel 1157/ Nisan-Mayıs 1744	İlk atama	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Ferraş	Ücretsiz	Ali	Safer 1157/ Mart-Nisan 1744	İlk atama	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Ferraş	Ücretsiz	İbrahim	Zilhicce 1157/ Ocak-Şubat 1745	Ali'nin hizmetini terk etmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Ferraş	Ücretsiz	Ali Halife	Recep 1159/ Temmuz-Ağustos 1746	Ali'nin kusur yokken İbrahim'in üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32a)
Loğkeş	Ücretsiz	Abdullah'ın oğlu Mehmed	Şaban 1168/ Mayıs-Haziran 1755	Ali'nin hizmeti terk etmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 10a)

VII.I.XLIV. Kara Tut Cami

Maraş'ta Bostancıyan Mahallesi'nde Kara Tut demekle meşhur camide bir akçe ile ferraş Yakub'un vefatı ile İbrahim ve diğer İbrahim naip arzıyla Rebiülevvel 1123/ Nisan-Mayıs 1711'de atanmışlardır (VAD.No: 1157, vr. 40b).

VII.I.XLV. Karamanlı Mahallesi Camii

Karamanlı Mahallesi Camii, mahalle halkı tarafından yaptırılmıştır. Camiye hatip ve vakfına müteveli tayinleri yapılmıştır.

Tablo 47 Karamanlı Mahallesi Cami Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Hatip	1 akçe	İbrahim Halife	Cemaziyelahir 1137/ Şubat/Mart-1725	İmam Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ahmed Halife	Ramazan 1138/ Mayıs/Haziran 1726	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156b)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Ahmed	Zilhicce 1146/ Mayıs/Haziran 1734	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.92)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1151/ Ağustos/Eylül-1738	Kardeşi Şeyh Ahmed'in görevi bağışlamasıyla	(VAD.No: 1145, s.107)
Hatip	1 akçe	Durdu Mehmed'in oğlu İbrahim	Cemaziyelevvel 1160/ Mayıs/Haziran 1747	İbrahim'in görevi bağışlamasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 33a)
Müteveli	2 akçe	Bektaş	Ramazan 1140/ Nisan/Mayıs-1728	Veys'in vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159a)

VII.I.XLVI. Kaya Başı Mahallesi Camii

Kaya Başı Mahallesi Camii, adından da anlaşılacağı üzere Kaya Başı Mahallesi’de bulunmaktadır (*VAD.No: 1128, vr. 120b*). Camide imam-ı sâni, hatip, müezzin, cüzhan, çerağdar, ferraş ve vakfına müteveli atamaları ile farklı birçok görevli bulunmakta idi.

Tablo 48 Kaya Başı Mahallesi Camii Görevlileri

<i>Görev</i>	<i>Ücret</i>	<i>Yeni Atanan</i>	<i>Atama Tarihi</i>	<i>Atama Nedeni</i>	<i>Belge</i>
İmam-ı sâni	5 akçe	Şeyh Ahmed	Safer 1140/ Eylül/Ekim-1727	İkinci imam lazım olmakla	(<i>VAD.No: 1128, vr. 120b</i>)
Hatip	-	Osman	Zilkade 1108/ Mayıs/Haziran- 1697	Mehmed’in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1159, vr. 46a</i>)
Hatip	-	Mehmed ve Mustafa	Rebiülevvel 1132/ Ocak/Şubat-1720	Babaları Osman’ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 48a</i>)
Müezzin	0,5 akçe	Hasan	Zilkade 1108/ Mayıs/Haziran- 1697	Hamza’nın hizmeti terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1159, vr. 46a</i>)
Müezzin	-	Mehmed	Ramazan 1117/ Aralık/Ocak 1705/1706	Mahmud’un vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 37b</i>)
Cüzhan	Ücretsiz	Durmuş Ali’nin oğlu Ahmed	Şaban 1155/ Ekim-1742	Cüzhan lazım olmakla	(<i>VAD.No: 1148, vr. 27a</i>)
Çerağdar	-	Hacı Mahmud	Ramazan 1117/ Aralık/Ocak 1705/1706	Veli’nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 37b</i>)
Çerağdar	-	Hacı Bekir	Zilkade 1117/ Şubat/Mart-1706	Çerağdar lazım olmakla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 37b</i>)
Çerağdar	2 akçe	Ali Halife	Cemaziyelevvel 1131/ Mart/Nisan-1719	Zayiden berat tayini	(<i>VAD.No: 1157, vr. 47b</i>)
Çerağdar	2 akçe	Ali	Muharrem 1144/ Temmuz/Ağustos 1731	Yenileme	(<i>VAD.No: 1145, s.79</i>)
Ferraş	-	Osman	Cemaziyelevvel 1135/ Şubat/Mart-1723	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 53b</i>)
Ferraş	2 akçe	Mustafa	Recep 1135/ Nisan/Mayıs -1723	Bekir’in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 54a</i>)
Müteveli	0,5 akçe	Mehmed ve Ebu Bekir	Şevval 1109/ Nisan/Mayıs-1698	Mehmed ve Ebu Bekir’in görevl kendi üzerlerine aldii anlaşılma	(<i>VAD.No: 1140, vr. 342b</i>)

VII.I.XLVII. Kayışlı Camii

Kayışlı Cami, adını aldığı Kayışlı Mahallesi'nde bulunuyordu (VAD.No: 1145, s. 104). Camiye imam ve hatip tayinleri yapılmıştır.

Tablo 49 Kayışlı Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	-	Ahmed	Muharrem 1138/Eylül-Ekim 1725	Bazı kimselerin müdahale ettiği anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
İmam ve Hatip	1 akçe	Hüseyin ve Abdullah	Safer 1138/Ekim-Kasım 1725	Şeyh Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1091, vr. 155a)
İmam ve Hatip	1 akçe	İbrahim	Şaban 1140/Mart-Nisan 1728	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
İmam	1 akçe	Abdullah ve Hüseyin	Şaban 1140/Mart-Nisan 1728	İmam ve hatip İbrahim'in yalnız imamlığı bırakmasıyla	(VAD.No: 1139, vr. 159a)
İmam	-	Veli	Safer 1150/Mayıs-Haziran 1737	Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.104)
İmam	-	Şeyh Hacı Mehmed Halife	Cemaziyelahir 1151/Eylül-Ekim 1738	Babası Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.108)
İmam ve Hatip	1 akçe	Ahmed	Zilkade 1165/Eylül-Ekim 1752	Babası İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Hatip ve İmam	0,5 akçe, 1 akçe	Veli	H.1104/M.1692-1693	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed Halife	Zilhicce 1146/Mayıs-Haziran 1734	İbrahim'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.92)
Hatip	0,5 akçe	İsa Halife	Şaban 1164/Haziran-Temmuz 1751	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36a)

VII.I.XLVIII. Kumarlı Mahallesi Camii

Kumarlı Mahallesi'nde aynı isimde cami mahalle halkı tarafından inşa ettirilmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere imam, hatip ve müteveli görev yapmakta olup, bazıları ücretsiz olarak çalışmaktaydı.

Tablo 50 Kumarlı Mahallesi Camii

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Hacı Ahmed	Zilkade 1168/Ağustos- Eylül 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 12a)
İmam ve Mütevelli	Ücretsiz ve 1 akçe	Halil	25 Recep 1214/23 Aralık 1799	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 562, vr. 21b)
İmam	Ücretsiz	Ali	21 Muharrem 1236/29 Ekim 1820	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 559, vr. 15a)
İmam	Ücretsiz	Mehmed	21 Muharrem 1236/29 Ekim 1820	Mehmed'in oğlu Halil'in çocuksuz olaran vefatı üzerine amcası tayin edilmesi ile	(VAD.No: 559, vr. 15a)
Hatip	-	Ahmed Halife	Zilkade 1155/Aralık-Ocak 1742-1743	Şeyh Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed	Zilhicce 1164/Ekim-Kasım 1751	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36a)
Hatip	0,5 akçe	Hacı Ahmed	Ramazan 1168/Haziran- Temmuz 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 11b)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed Halife	Cemaziyelahir 1171/Şubat-Mart 1758	Yenileme	(VAD.No: 1156, vr. 21)

VII.I.XLIX. Mermerci Başı Cami

Çiçekli Mahallesi'nde Mermerci Başı Cami'ne müezzin lazım olmakla yarım ile Veyz naip arzıyla Cemaziyelahir 1120/Ağustos-Eylül 1708'de atanmıştır (VAD.No: 1157, vr. 38b).

VII.I. LXX. Müfti Efendi Cami

Maraş'ta Bektutiye Mahallesi'nde Müfti Efendi Camii'nde ferraş Ahmed'in vefatı üzerine Hasan Halife Rebiülevvel 1157/Nisan-Mayıs 1744'te atanmıştır (VAD.No: 1148, vr. 29b).

VII.I. LXXI. Pınar Başı Mahallesi Camii

Pınarbaşı Mahallesi'nin aynı isimdeki camisi daha öncesinde mescit idi. Ancak cemaatinin çoğalması nedeniyle mescit camiye dönüştürülmüştür (*VAD.No: 1157, vr. 36*). Cemaatin çoğalmasına karşın atanan görevlilerden caminin küçük olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 51 Pınar Başı Mahallesi Camii Görevlileri

<i>Görev</i>	<i>Ücret</i>	<i>Yeni Atanan</i>	<i>Atama Tarihi</i>	<i>Atama Nedeni</i>	<i>Belge</i>
İmam	1 akçe	Abdulgaffar	Zilkade 1115/Mart-Nisan 1704	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 36</i>)
Hatip	1 akçe	Yusuf	Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713	Hüseyin'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 42a</i>)
Hatip	-	İsmail	Muharrem 1129/Aralık-Ocak 1716-1717	Yusuf'un hizmeti terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1157, vr. 45a</i>)
Hatip	0,5 akçe	Ali Halife	Cemaziyelahir 1135/Mart-Nisan 1723	İsmail'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 53b</i>)- (<i>VAD.No: 1119, vr. 190a</i>)
Hatip	0,5 akçe	Ali	Safer 1147/Temmuz 1734	Yenileme	(<i>VAD.No: 1145, s.92</i>)
Mütevelli	-	Ebu Bekir	Zilkade 1115/Mart-Nisan 1704	Yeniden tayin	(<i>VAD.No: 1157, vr. 36</i>)
Ferraş	-	Hacı Ahmed	Zilkade 1115/Mart-Nisan 1704	İlk atama	(<i>VAD.No: 1157, vr. 36</i>)

VII.I. LXXII. Seyyid Mehmed ve Seyyid Hüseyin Camii

Maraş'ta Duraklı Mahallesi'nde Seyyid Mehmed ve Seyyid Hüseyin'in inşa ve Hacı İsa-zadeler tarafından da tamir ettirilen mescid camiye çevrilmiştir. Camiye hatip olarak Şeyh Ömer ve Şeyh Ali mütevelliğine de Seyyid Süleyman Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713'te atanmışlardır (*VAD.No: 1157, vr. 42a*). Hacı Ali ile Ömer'in hizmetlerini terk etmeleri üzerine yarım akçe ücretle Şeyh Hasan Temmuz-Ağustos 1721'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51a*).

VII.I. LXXIII. Sultan Hatun Camii

Sultan Hatun Camii, Divanlı Mahallesi'nde bulunmakta idi (*VAD.No: 1157, vr. 41b*). Banisinin Sultan Hatun olduğu tahmin edilmektedir.

Sultan Hatun Camii'nde hatip olan Musa ve Mehmed ortak görevde Mehmed'in başka bir yere gitmiştir. Gittiği yerde hatiplik yaptığının anlaşılması üzerine görevine son verilerek yerine Mehmed Recep 1123/ atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 41b*). Sultan Hatun Cami'nde hatip Musa'nın üzerinden Ahmed ve Halil görevi üzerlerine aldıklarının tespit edilmesiyle işlerine son verilmiş, Musa görevine Cemaziyelevvel 1126/ devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43a*). Musa hissesinin yarısını Hasan bırakmakla, Rebiülahir 1127/Nisan-Mayıs 1715'te Hasan hatipliğın diğer yarısına tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 44a*).

VII.I. LXXIV. Şadi Bey/Şaz Bey Camii

Şadi Bey Camii, Şaz Bey adı verilen mahallede medrese ile birlikte yapılmıştı (*VAD.No: 1151, vr. 23b*). Evliya Çelebi'nin de Maraş'ın meşhur eserleri arasında gösterdiği ve Şadiye Camii olarak söylediği, Dulkadır Beyliği zamanında yapılan cami, Alaüddeve Bey'in ordusunda komutanlık yapmış olan Şaz Bey tarafından inşa ettirilmiştir (Seyahatname, 2005: 175; Baş, Tekin, 2007: 94). Yaptırılan medrese günümüze kadar gelememiş olup, cami hâlâ ayaktadır.

Tablo. 52 Şadi Bey/Şaz Bey Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	-	Mehmed	Ramazan 1103/Mayıs-Haziran 1692	Veli ve Seyyid Ahmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(<i>VAD.No: 1159, vr. 44a</i>)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Ahmed	Rebiülahir 1110/Ekim-Kasım 1698	Beratla tayin	(<i>VAD.No: 1140, vr. 343a</i>)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Ahmed	Safer 1171/Ekim-Kasım 1757	Zayiden berat tayini	(<i>VAD.No: 1135, vr. 18a</i>)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Hacı Kasım Halife	Rebiülahir 1171/Aralık-Ocak 1757-1758	Seyyid Ahmed'in görevi kardeşine bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1135, vr. 18a</i>)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Yahya	Muharrem 1193/Ocak-Şubat 1779	Seyyid Hacı Kasım'ın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1151, vr. 19b</i>)
İmam ve Hatip	-	Seyyid Yahya	10 Recep 1196/21 Haziran 1782	Yahya Halife'nin elinden sahte yazı ve hileyle Mehmed'in kendi üzerine berat ettirdiği anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1151, vr. 23b</i>)
İmam ve Hatip	-	Mehmed'in oğlu Mehmed	20 Şevval 1206/11 Haziran 1792	Seyyid Yahya'nın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 558, vr. 107a</i>)
Hatip	-	Ahmed	Ramazan 1130/Temmuz-Ağustos 1718	Göreve bazı kimselerin müdahale ettiği anlaşılıp görevden alınmalarıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 47a</i>)

Hatip	-	Ahmed Halife	Rebiülahir 1156/Mayıs-Haziran 1743	Yenileme	(VAD.No: 1148, vr. 28a)
Hatip	-	Şeyh Mehmed	Muharrem 1157/Şubat- Mart 1744	Ahmed'in görev ehliyetinin bulunmamasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Müezzın	0,5 akçe	Hüseyin	Ramazan 1120/Kasım- Aralık 1708	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
Müezzın	-	Şeyh Mehmed	Safer 1134/Kasım- Aralık 1721	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
Müezzın ve Çerağdar	0,5 akçe	Musa	Ramazan 1152/	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.111)
Cuma Müezzını	-	Ahmed	4 Ramazan 1193/15 Eylül 1779	Zekeriya'nın vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 20b)
Çerağdar	1 akçe	Hüseyin	Safer 1141/Eylül-Ekim 1728	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Ferraş ve Çerağdar	1 akçe	Ali ve Mehmed	Zilkade 1117/Şubat- Mart 1706	Yusuf'un hasta olmasından dolayı görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Cuma Ferraş	-	Hacı Veli	Şevval 1134/Temmuz- Ağustos 1722	Cuma ferraşı lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Ferraş	0,5 akçe	Abdullah	Safer 1140/Eylül-Ekim 1727	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1128, vr. 120a)
Meremmi m	-	Mehmed	Zilkade 1117/Şubat- Mart 1706	Cuma'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Loğkeş	0,5 akçe	Hüseyin ve Ahmed	Safer 1154/Nisan- Mayıs 1741	Babalası Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.114)
Mütevellı	-	Hüseyin Halife	H. 1115/M. 1703-1704	Ebu Bekir'in görevi brakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Mütevellı	2 akçe	Seyyid Ahmed	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Şeyh Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Mütevellı	2 akçe	Seyyid Ahmed	Recep 1153/Eylül- Ekim 1740	Mehmed'in niza ile görevi üzerine aldığı anlaşıp, Seyyid Ahmed'in torununa verilmesiyle	(VAD.No: 1145, s.113)

VII.I. LXXV. Şems Hatun/Hatuniye Camii

Yavuz Sultan Selim'in büyük annesi ve Alaüddevle'nin eşi olan Şemse hatun adına yaptırılmıştır. Bugün varlığını devam ettiren caminin gerek mekan yapısı, gerek kitabesi gerekse arşiv belgelerinin ortaya koyduğu bilgilerden bir külliye oluşturduğu anlaşılmaktadır (Doğan, 1999: 214). Şemse Hatun Camii günümüzde hâlâ ibadete açık bir mabettir.

Tablo 53 Şems Hatun/Hatuniye Camii Görevlileri

<i>Görev</i>	<i>Ücret</i>	<i>Yeni Atanan</i>	<i>Atama Tarihi</i>	<i>Atama Nedeni</i>	<i>Belge</i>
İmam	-	Ebu Bekir	Şaban 1121/Ekim- Kasım 1709	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 38b)
İmam	-	Süleyman	Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711	Seyyid İbrahim'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 40b)
İmam	2 akçe	İbrahim	Rebiülahir 1123/Mayıs- Haziran 1711	Süleyman'ın görevi kendi üzerine aldığı anlaşılma	(VAD.No: 1157, vr. 41a)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1125/Mayıs- Haziran 1713	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
İmam	-	Seyyid Abdurrahman	Rebiülahir 1127/Nisan- Mayıs 1715	Abdulkerim ve Mustafa'nın cahil olduklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 44a)
Hatip	-	Hamza	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Abdurrahman görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Müezzin	-	Ali	Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693	Hüseyin üzerinden	(VAD.No: 1159, vr. 47b)
Müezzin	1 akçe	Abdullah	Zilhicce 1112/Mayıs- Haziran 1701	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Cuma Müezzini	1 akçe	Mehmed ve Cafer	Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713	Cuma müezzini lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
Müezzin	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1144/Kasım 1731	Babası ve ortağı Cafer'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.80)
Müezzin	2 akçe	Hasan Halife	Rebiülevvel 1149/Temmuz- Ağustos 1736	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.89)
Müezzin	-	Hasan	Muharrem 1156/Şubat-Mart 1743	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Müezzin	-	Hacı Ömer	14 Muharrem 1222/24 Mart 1807	Babası Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.69)
Cüzhan	1 akçe	Hüseyin	Muharrem 1120/Mart-Nisan 1708	Cüzhan lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 38a)
Cüzhan	-	Mehmed	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Babası Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Cüzhan	-	Mehmed	Rebiülevvel 1150/Haziran- Temmuz 1737	Ebu Bekir'in kendi üzerine berat ettirip haksızlık ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.104)
Devirhan	-	Hüseyin	Recep 1103/Mart-Nisan 1692	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 44a)
Aşırhan	4 akçe	Seyyid Mustafa	Cemaziyelahir 1131/Nisan-	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 47a)

			Mayıs 1719		
Aşırhan	4 akçe	Ebu Talib	Şevval 1134/Temmuz- Ağustos 1722	Seyyid Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Minare Çerağdarı	-	Mehmed	Zilkade 1104/Temmuz- Ağustos 1693	Ali'nin üzerinden	(VAD.No: 1159, vr. 47a)
Çerağdar	-	Şeyh Ahmed	Recep 1134/Nisan- Mayıs 1722	Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
Çerağdar	1 akçe	Musa	Şevval 1134/Temmuz- Ağustos 1722	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Çerağdar	1 akçe	Hüseyin	Muharrem 1154/Mart-Nisan 1741	Şeyh Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.114)
Ferraş	-	Yusuf	Rebiülahir 1123/Mayıs- Haziran 1711	Ahmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 41a)
Ferraş	1 akçe	İsmail	Cemaziyelahir 1126/Haziran- Temmuz 1714	Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43a)
Ferraş	3 akçe	Ahmed	Zilhicce 1131/Ekim- Kasım 1719	Hacı Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
Ferraş	2 akçe	Ömer ve Mehmed	Cemaziyelevvel 1136/Ocak-Şubat 1724	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
Kayyum	1 akçe	Mehmed	Rebiülevvel 1125/Mart-Nisan 1713	Kayyum lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
Kennas	-	Hacı Abdullah	Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711	Veli'nin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
Kanavetçi	-	Ali	Ramazın 1130/Temmuz- Ağustos 1718	Arap Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
Kanavetçi	0,5 akçe	Ali	Zilkade 1144/Nisan- Mayıs 1732	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.82)
Kanavetçi	0,5 akçe	Seyyid Mehmed	Rebiülahir 1156/Mayıs- Haziran 1743	Babası Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Nazır	2 akçe	Şeyh Mehmed	Recep 1123/Ağustos- Eylül 1711	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 41b)
Nazır	Ücretsiz	Ahmed	Rebiülevvel 1140/Ekim- Kasım 1727	Nazır lazım olmakla	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
Nazır	Ücretsiz	Ahmed	Cemaziyelahir 1141/Ocak 1729	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 160a)
Nazır	Ücretsiz	Şeyh Mehmed	Safer 1146/Temmuz- Ağustos 1733	Ahmed'in vaif malını yediği anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.89)

VII.I. LXXVI. Şeyh Ali Camii

Şeyh Ali Camii, Alemlî Mahallesi'nde bulunmakta idi. Cami Şeyh Ali tarafından yaptırılmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 44a*). Camiye çoğunlukla imam atanmış olduğu, yalnızca bir adet hatip atıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 54 Şeyh Ali Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	0,5 akçe	Hasan	Ramazan 1109/Mart- Nisan 1698	Veli'nin hizmeti terk etmesiyle	(<i>VAD.No: 1140, vr. 342b</i>)
İmam	0,5 akçe	Mehmed	Muharrem 1127/Ocak-Şubat 1715	Hasan'ın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 44a</i>)
İmam	0,5 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1129/Nisan-Mayıs 1717	Babası Hasan'ın vefatından sonra haks sahibi olan oğlu Mehmed'in yerinde diğer Mehmed'in görevi üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 45b</i>)
İmam	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Mehmed'in üzerinden diğer Mehmed almakla önceki sahibi devam etmesi kararıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 46b</i>)
İmam	-	Şeyh Mustafa	Cemaziyelevvel 1132/Mart-Nisan 1720	Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 48b</i>)
İmam	0,5 akçe	Şeyh Mahmud Halife	Şaban 1143/Şubat- Mart 1731	Mehmed'in hizmeti terk etmesi ile Hasan'ın oğluna görev verilmesiyle	(<i>VAD.No: 1145, s.77</i>)
İmam	1 akçe	Şeyh Mahmud	Rebiülevvel 1148/Temmuz- Ağustos 1735	Zayiden berat tayini	(<i>VAD.No: 1145, s.97</i>)
İmam	0,5 akçe	Hacı Mustafa	Zilhicce 1150/Mart-Nisan 1738	Mehmed'in vefatından sonra oğlu Mustafa gelmişken dışardan Mahmud almıştır. Görevden alınmasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.106</i>)
İmam	0,5 akçe	Mehmed Halife	Safer 1153/Nisan- Mayıs 1740	Hacı Mustafa'nın hizmete gücü olmadığından görevi bırakmıştır. Cemaat tarafından seçilmekle	(<i>VAD.No: 1145, s.112</i>)
İmam	-	Seyyid Mehmed Halife	Muharrem 1178/Temmuz 176 4	Yenileme	(<i>VAD.No: 1156, vr. 8b</i>)
İmam	1 akçe	Hacı Ali	Zilkade 1179/Nisan-Mayıs 1766	Seyyid Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1156, vr. 11a</i>)
İmam	1 akçe	Molla Ali	Cemaziyelevvel 1182/Eylül-Ekim 1768	Hacı Ali'nin görevini bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1146, vr. 11b</i>)
İmam	0,5 akçe	Mehmed	19 Şaban 1202/25 Mayıs 1788	Babası Molla Ali'nin vefatı ile	(<i>VAD.No: 1155, vr. 21a</i>)
İmam	0,5 akçe	Mehmed ve Ali	14 Zilkade 1248/4 Nisan 1833	Babaları Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 559, vr. 17a</i>)

Hatip	-	Ali	Ramazan 1123/Ekim-Kasım 1711	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 40b)
Hatip- (nisf)	-	Şeyh Mustafa	Cemaziyevvel 1132/Mart-Nisan 1720	Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49a)
Hatip- (nisf)	-	Ahmed	Cemaziyelahir 1132/Nisan- Mayıs 1720	Yusuf'un vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 49a)
Hatip	0,5 akçe	Ali Halife	Muharrem 1148/Mayıs- Haziran 1735	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.96)
Hatip	0,5 akçe	Şeyh Mustafa	Zilkade 1148/Mart-Nisan 1736	Yenileme	(VAD.No: 1145, vr. 100)
Hatip	0,5 akçe	Hacı Ali	Recep 1165/Mayıs- Haziran 1752	Hacı Ali ve Mustafa'nın vefatları ile	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Hatip	0,5 akçe	Hacı Ali Halife	Muharrem 1169/Ekim-Kasım 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 12a)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed ve diğer Mehmed	10 Safer 1219/21 Mayıs 1804	Hacı Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 561, s.63a)
Hatip	0, 25 akçe	Seyyid Hafız Mehmed	16 Cemaziyelahir 1223/9 Ağustos 1808	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 560, vr. 20a)
Müezzın	-	Ali	Cemaziyelahir 1140/Ocak-Şubat 1728	İlk atama	(VAD.No: 1128, vr. 122)
Müezzın	-	Ali	12 Safer 1219/23 Mayıs 1804	Yeniden tayin	(VAD.No: 561, s.63a)
Müezzın	Ücretsiz	Durdu Mehmed	5 Muharrem 1222/15 Mart 1807	Molla Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 561, s.68)
Mütevelli	-	Hüseyin	Ramazan 1123/Ekim-Kasım 1711	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 40b)
Mütevelli	1 akçe	Monla Mehmed	Safer 1129/Ocak- Şubat 1717	mütevellinin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 45a)
Mütevelli	Ücretsiz	Hüseyin	Rebiülahir 1164/Şubat-Mart 1751	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1148, vr. 35b)
Mütevelli	Ücretsiz	Hüseyin	Muharrem 1169/Ekim-Kasım 1755	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 12a)
Mütevelli	-	Mehmed ve Ali	15 Zilhicce 1248/5 Mayıs 1833	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 559, vr. 17b)

VII.I. LXXVII. Şeyh Haydar Camii

Maraş'ta Çiçekli Mahallesi'nde Şeyh Haydar Camii'nde yarım akçe ile hatip Mehmed'in görevi bırakmasıyla Şeyh Abdullah naip arzıyla Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1724'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43b*).

VII.I. LXXVIII. Şeyh Mustafa Camii

Maraş'ta Çiçekli Mahallesi'nde Şeyh Mustafa Camii'nde bir akçe ile hatip Ali'nin üzerinde İbrahim aldığı anlaşılması üzerine görevden alınarak Zilhicce 1123/Ocak-Şubat 1712'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 40b*).

VII.I. LXXIX. Taş Medrese Camii

Taş Medrese Camii, Etmekciyan Mahallesi'nde bulunmakta idi (*VAD.No: 1091, vr. 157b*). Taş Medrese, altı üstlü dört kargir odadan meydana gelmektedir. Odaların birinde müderris diğerlerinde talebeler oturmaktaydı (Atalay, 1973: 166). Kesme taşlarla örtülü olan yapı ile kare planlı türbesi ve kapısı dış görünüş itibariyle dikkati çekmektedir. Açık avlulu olan Taş Medrese'nin avlusunun batı kısmında hücreler, güneyinde mescit kuzey tarafında da giriş kapısı bulunmaktadır. XX. yüzyıl başlarına kadar iki katlı olarak gelmiş olan yapının daha sonraları ikinci katı yıkılmıştır. (Baş ve Tekin, 2007: 109).

Tablo 55. Taş Medrese Camii

<i>Görev</i>	<i>Ücret</i>	<i>Yeni Atanan</i>	<i>Atama Tarihi</i>	<i>Atama Nedeni</i>	<i>Belge</i>
Hatip	-	Hasan	Zilhicce 1133/ Eylül/Ekim-1721	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 51a)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Şevval 1134/ Temmuz/Ağustos-1722	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Hatip	-	Halil Halife	Cemaziyelevvel 1140/ Aralık/Ocak-1727/1728	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
Hatip	-	Hasan	Cemaziyelahir 1155/ Ağustos-1742	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27a)
Hatip	1 akçe	Abdullah	Cemaziyelevvel 1162/ Nisan/Mayıs-1749	Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 34b)
Hatip	1 akçe	Mehmed	Zilhicce 1165/ Ekim/Kasım-1752	Babası Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Hatip	1 akçe	Mustafa	Cemaziyelevvel 1179/ Ekim/Kasım-1765	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 10b)
Müezzin	0,5 akçe	Ebu Bekir Halife	Rebiülahir 1145/ Eylül/Ekim-1732	Seyyid Mehmed Halife'nin görevinin yarısını bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.85)
Ferraş	1 akçe	Hasan	Zilhicce 1140/ Temmuz/Ağustos-1728	Seyyid İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Ferraş	1 akçe	Süleyman ve Ahmed	Recep 1157/ Ağustos/Eylül-1744	Babaları Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Mütevelli	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelahir 1137/ Şubat/Mart-1725	İlk atama	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Mütevelli	1 akçe	Mehmed	Zilkade 1151/ Şubat/Mart-1739	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1145, vr. 29a)

VII.I. LXXX. Timur Paşa Camii

Timur Paşa Camii günümüzde bilinen adıyla Arasa Camii, Cıgıcı Mahallesi'nde bugünkü adıyla Hayrullah Mahallesi'nde bulunmaktadır (VAD.No: 1157, vr. 45a). Cami Timur Paşa tarafından yaptırılmıştır. Caminin adından dolayı Cıgıcı Camii olarak da belgelerde geçmektedir. Yakınındaki arasa/pazardan dolayı bu adı almış, günümüzde de daha çok bu isim kullanılmıştır (Özkarcı, 2007: 60).

Tablo 56. Timur Paşa Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	İsmail	Rebiülevvel 1125/ Mart/Nisan 1713	Zayiden berat tayini	(VAD.No: 1157, vr. 42a)
İmam	-	Hasan	Muharrem 1127/ Ocak/Şubat-1715	Babası İsmail'in görevi oğluna bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 44a)
İmam	-	Ali	Muharrem 1127/ Ocak/Şubat-1715	Babası İsmail'in görevi oğluna bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 44a)
İmam ve Mütevelli	-	Şeyh Abdullah	Şevval 1128/ Eylül/Ekim-1716	Hasan ve Ali'nin görev ehliyetlerinin bulunmamasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 45a)
İmam ve Hatip	-	Şeyh Ahmed ve Mehmed	Şaban 1168/ Mayıs/Haziran-1755	Babaları Şeyh Abdullah'ın üzerinden	(VAD.No: 1135, vr. 10a)
İmam-ı sâni	0,5 akçe	Hacı Cuma	Safer 1181/ Haziran/ Temmuz 1767	Cemaatin çok olmasından dolayı ikinci bir imam lazım olmakla	(VAD.No: 1156, vr. 12b)
İmam-ı sâni	-	Hasan Hulusi Halife	27 Cemaziyelahir 1241/ Ocak/Şubat- 1826	İsmail ve Ömer kardeşlerin çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 13a)
Müezzin	1 akçe	Ahmed ve Mehmed	H.1115/M.	Müezzin lazım olmakla	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Cuma Müezzini	-	Hüseyin	Rebiülahir 1122/ Mayıs/Haziran-1710	Cuma müezzini lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Müezzin	1 akçe	Hacı Abdurrahman Halife	Cemaziyellevvel 1174/ Aralık/Ocak- 1760/1761	Müezzin lazım olmakla	(VAD.No: 1135, vr. 24a)
Müezzin	1 akçe	Ali	Şaban 1178/ Ocak/Şubat-1765	Babası Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1156, vr. 9b)
Müezzin	-	Mehmed	Recep 1191/	Abdurrahman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 18b)
Müezzin	-	Abdulhamid	27 Cemaziyelahir 1241/ Ocak/Şubat- 1826	Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 13a)
Ferraş	5 akçe	Ahmed	Recep 1165/ Mayıs/Haziran-1752	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Çerağdar	1 akçe	Hacı Ali	Rebiülahir 1156/ Mayıs/Haziran-1743	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Mütevelli	1 akçe	Ahmed	Muharrem 1115/ Mayıs/Haziran-1703	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 46b)

VI.I. LXXXI.Vaiz Ömer Efendi Camii

Depe Başı Mahallesi'nde Vaiz Ömer Efendi tarafından yaptırılmıştır (VAD.No: 1145, s.92). Camide görev alan kişilerin adları ve atanma tarihleri nedenleri ile birlikte aşağıda verilmiştir.

Tablo 57. Vaiz Ömer Efendi Camii Görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Mir Feyzullah	Rebiülahir 1114/Temmuz-Ağustos 1702	İmam lazım olmakla	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
İmam	1 akçe	Hasan Halife	Safer 1147/Temmuz 1734	Feyzullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.92)
İmam	1 akçe	Hasan Halife	Recep 1148/Kasım-Aralık 1735	Hasan Halife'ye Abdurrahman müdahale edip, vazifeyi üzerine aldığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.98)
İmam	1 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1189/Haziran-Temmuz 1775	Babası Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1151, vr. 17a)
Hatip	1 akçe	Abdurrahman ve Abdulcelil	Cemaziyelevvel 1110/Kasım-Aralık 1698	Babaları Hasan'ın vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 343b)
Hatip	1 akçe	Hasan Halife	Rebiülahir 1165/Şubat-Mart 1752	Hasan Halife	(VAD.No: 1148, vr. 36b)
Müezzin	-	Veli Hasan	Rebiülevvel 1102/Ocak-Mart 1691	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Mütevelli	2 akçe	İbrahim'in oğlu Ahmed	Şaban 1164/Haziran-Temmuz 1751	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 36a)

VII.I. LXXXII. Yunus Fakih Camii

Yunus Fakih Camii, Kara Maraş Mahallesi'nde bulunmakta idi. Yunus Fakih tarafından bina edilmiştir (VAD.No: 1145, s.112). Caminin daha önce mescit olduğu, ihtiyaç doğrultusunda camiye dönüştürüldüğü belgelerden anlaşılmaktadır (VAD.No: 1145, s.100).

Tablo 58. Yunus Fakih Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Mustafa	Cemaziyelevvel 1131/Mart-Nisan 1719	Yenileme	(VAD.No: 1157, vr. 47b)
İmam	1 akçe	Mustafa Halife	Zilkade 1144/Nisan-Mayıs 1732	Mustafa'nın görev ehliyeti bulunmayıp işten alınmakla	(VAD.No: 1145, s.82)
İmam	1 akçe	Mustafa Halife	Muharrem 1149/	Mustafa'nın görevi kendi üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.100)
İmam	1 akçe	Ömer Halife	Cemaziyelahir 1152/Eylül-Ekim 1739	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.111)
İmam	1 akçe	Hacı Mehmed	Cemaziyelahir 1157/Temmuz-Ağustos 1744	Ömer'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
İmam ve Mütevelli	-	Abdullah	15 Cemaziyelahir 1208/18 Ocak 1794	Babası Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 558, vr. 107b)
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Mehmed	27 Rebiülahir 1220/25 Temmuz 1805	Abdullah'ın çocuksuz olarak vefatı ile	(VAD.No: 561, vr. 66b)
Hatip	2 akçe	Ahmed	Rebiülahir 1123/Mayıs-	Musa'nın görevi	(VAD.No: 1157,

			Haziran 1711	bırakmasıyla	vr. 41a)
Hatip	1 akçe	Mustafa	Ramazan 1124/Ekim 1712	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 41b)
Hatip	-	Ebu Bekir	Rebiülahir 1132/Şubat-Mart 1720	Mustafa'nın hizmetini terk etmesiyle	(VAD.No: 1157, vr. 48b)
Hatip	-	Ahmed	Recep 1134/Nisan-Mayıs 1722/	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Ferraş	1 akçe	Osman Halife	Cemaziyelahir 1139/Ocak-Şubat 1727	Ferraş lazım olmasıyla	(VAD.No: 1128, vr. 119a)
Ferraş	0,5 akçe	Mehmed	Zilhicce 1140/Temmuz-Ağustos 1728	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Mütevelli	1 akçe	Hacı Mehmed	Temmuz-Ağustos 1745	Şeyh Ahmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 31a)

VI.I. LXXXIII. Yusufoğlu Camii

Maraş'ta Akçe Koyunlu Mahallesi'nde Yusufoğlu Camii'nde bir akçe ile imam olan Ali'nin oğlu Osman'ın vefat etmesiz üzerine torunu Ali'nin oğlu Abdullah'a Maraş naibi Seyyid Hasan Fehim'in arzıyla 14 Rebiülevvel 1242/16 Ekim 1826'da berat verilmiştir (VAD.No: 563, vr. 13b).

VII.I. LXXXIV. Zulkadir-zade Seyyid Ali Bey Camii

Zulkadir-zade Seyyid Ali Bey Camii, Duraklı Mahallesi'nde yer almakta idi. Seyyid Ali Bey tarafından inşa edilen caminin harap olması ve bakıma ihtiyaç duyulması nedeniyle Nalband Ebu Bekir tarafından tamir ettirilmiştir (VAD.No: 561, s.69).

Tablo 59. Zulkadirzade Seyyid ali Bey Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	-	Osman	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Babası Halil'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
İmam	-	Osman	Ramazan 1139/Nisan-Mayıs 1727	Osman'ın kusuru yokken Ömer'in kendi üzerine aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
İmam	-	İsmail	Safer 1174/Eylül-Ekim 1760	Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1135, vr. 23b)
İmam	-	Osman, İsmail ve Ahmed	29 Muharrem 1222/8 Nisan 1807	İsmail'in vefatı ile	(VAD.No: 561, s.69)
Hatip	0,5 akçe	Mehmed	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Hatip	-	Veli ve Hüseyin	Zilhicce 1116/Mart-Nisan 1705	Mehmed'in Veli ve Hüseyin'den kendi üzerinde aldığı anlaşılma	(VAD.No: 1157, vr. 37a)

Hatip	-	Mustafa	Ramazan 1117/Aralık-Ocak 1705-1706	Mehmed'in görev ehliyetinin bulunmamasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 37b)
Hatip	-	Hacı Hüseyin Halife	Ramazan 1135/Haziran-Temmuz 1723	Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 54a)
Hatip	0,5 akçe	Hacı Hüseyin	Cemaziyelevvel 1144/Kasım 1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.80)
Hatip	-	İbrahim	Şaban 1159/Ağustos-Eylül 1746	Hüseyin ve Veli'nin vefat etmeleri ile	(VAD.No: 1148, vr. 32a)
Kayyum	Ücretsiz	Mustafa Halife	Muharrem 1156/Şubat-Mart 1743	Kayyum lazım olmakla	(VAD.No: 1148, vr. 27b)
Kayyum	Ücretsiz	Mustafa Halife	Zilkade 1175/Mayıs-Haziran 1762	Yenileme	(VAD.No: 1156, vr. 6a)

VII.I. LXXXV. Zulkadır-zade Seyyid Mustafa Bey Camii

Zulkadır-zade Seyyid Mustafa Bey Camii, Alemlî Mahallesi'nde bulunup, zulkadır-zade Seyyid Mustafa tarafından inşa edilmiştir (VAD.No: 1145, s.114). Cami'de görev alan kimseler aşağıda tabloda sıralanmıştır.

Tablo 60. Zulkadırzade Seyyid Mustafa Bey Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam ve Hatip	-	Mehmed Halife	Zilhicce 1153/Şubat-Mart 1741	Babası Mehmed'in vefat etmesi ile	(VAD.No: 1145, s.114)
İmam ve Hatip	-	Hüseyin Halife	Recep 1172/Şubat-Mart 1759	Mehmed Halife'nin üçte bir hissesini kardeşine bırakmasıyla	(VAD.No: 1135, vr. 20b)
İmam ve Hatip	-	Mehmed Tahir ve Ahmed	Rebiülahir 1194/Nisan-Mayıs 1780	Babaları Şeyh Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1151, vr. 21a)
İmam ve Hatip	-	İbrahim	Rebiülahir 1194/Nisan-Mayıs 1780	Kardeşi Şeyh Mehmed'in görevinin kalan hissesini devretmesiyle	(VAD.No: 1135, vr. 21a)
İmam ve Hatip	-	Mehmed	17 Muharrem 1244/30 Temmuz 1828	Babası Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 563, s.39)
İmam ve Hatip	-	Hüseyin	17 Muharrem 1244/30 Temmuz 1828	Babası Mehmed Tahir'in vefatı ile	(VAD.No: 563, vr. 15a)
Ferraş	Ücretsiz	Veli Dede	Rebiülevvel 1160/Mart-Nisan 1747	İlk atama	(VAD.No: 1148, vr. 33a)
Ferraş	Ücretsiz	Murtaza	Rebiülevvel 1160/ Mart-Nisan 1747	Bir ferraş daha lazım olmakla	(VAD.No: 1148, vr. 33a)
Çerağdar	Ücretsiz	Hacı Mustafa	Cemaziyelahir 1160/Haziran-Temmuz 1747	Çerağdar lazım olmakla	(VAD.No: 1148, vr. 33a)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

MESCİDLER

VIII.I. MESCİTLER

Mescid, Arapça secde edilecek, namaz kılınacak yer manasına gelmekte olup, camiin küçüğüne verilen addır (Pakalın, 1983: 488). Mescitler mahallelerde inşa edilir, mahalle halkı vakit namazlarını buralarda kılınırdı. Aşağıda Maraş mahallelerinde bulunan mescitler incelenecektir.

VIII.I. I. Ahmet Ağa Mescidi

Ahmed Ağa Mescidi'ni Gül Çiçek Mahallesi'nde hayır sahiplerinden Ahmed Ağa inşa ettirmiştir.

Maraş'ta Gül Çiçek Mahallesi'nde Ahmed Ağa Mescidi'nde yarım akçe ile imam ve müteveli olan Seyyid Mehmed çocuksuz olarak vefat etmesi üzerine Seyyid İbrahim Halife'ye Maraş naibi Mehmed Said'in arzıyla Şevval 1178/Mart-Nisan 1765'te beratı verilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 9b*).

VIII.I.II.Ahmed Efendi Mescidi

Maraş'ta Divanlı Mahallesi'nde Ahmed Efendi Mescidi'nde müezzin ve çerağdar lazım olmakla yarım akçe ile Mehmed Zilkade 1151/Şubat-Mart 1739'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, vr. 29a*). Ahmed Efendi Mescidi'nde ücretsiz müezzin İbrahim Halife beratsız olduğundan yeniden Şevval 1156/Kasım-Aralık 1743'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 29a*).

VIII.I. III. Ahmed Paşa Mescidi

Maraş mahallelerinden Alemlide Ahmed Paşa Mescidi'nde müezzin olmadığından ücretsiz olarak Hasan Recep 1139/Şubat-Mart 1727'de atanmıştır (*VAD.No: 1128, vr. 119b*).

VIII.I. IV. Alemlı Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Alemlı Mahallesi'nde mescitte bir akçe ile imam Mustafa vefat ettikten sonra üzerinden İsmail almış, o da vatani terk etmiştir. Boş kalan vazifeye Mehmed Maraş naibinin arzıyla Cemaziyelahir 1110/Aralık-Ocak 1698-1699'da atanmıştır (VAD.No: 1140, vr. 343b).Alemlı Mahallesi Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Mehmed ve Ahmed ortak görevli iken Ahmed vefat etmiştir. Hacı Mehmed de kendi rızasıyla vazifesini oğlu Hacı Abdunnebi Halife'ye bırakmıştır. Maraş naibi Osman'ın arzıyla Hacı Abdunnebi müstakil olarak göreve Şevval 1143/ Nisan-Mayıs 1731'de tayini yapılmıştır (VAD.No: 1145, s.78).

VIII.I.V.Ali Bey Mescidi

Çavuşlu Mahallesi'nde Ali Bey Mescidi ve Kırk Köy adlı mevzide akan ırmağın kanavatçısı lazım olmakla yarım akçe ile Halil mütevellisi Veli'nin arzıyla Recep 1108/ Ocak-Şubat 1697'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1140, vr. 340b).

VIII.I.VI. Al-i Mirza Mescidi

Al-i Mirza Mescidi, Dalkıralı Mahallesi olup, Al-i Mirza tarafından inşa ettirilmiştir (VAD.No: 1145, s.80).

Tablo 61. Al-i Mirza Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Mehmed ve Ahmed	Rebiülahir 1132/ Ocak-Şubat 1720	Ahmed'in görev ehliyetinin bulunmamasıyla	(VAD.No:)
İmam	1 akçe	Şeyh Seyyid Ahmed	Cemaziyelevvel 1144/ Kasım 1731	Fasık bir kimse olmasından dolayı Mehmed'in görev alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.80)
İmam	-	Ahmed Halife	Recep 1145/ Aralık-Ocak 1732-1733	Ortağı Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.85)
İmam	-	Mehmed'in oğlu Ahmed Halife	Recep 1147/ Kasım-Aralık 1734	Bazı kimselerin müdahalede bulunduğu anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.94)
İmam ve Mütevellî	1 akçe	Ali Halife	Şaban 1160/ Ağustos-Eylül 1747	İmam Ahmed ile mütevellî Mehmed'in vefat etmeleri ile	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
İmam	1 akçe	Seyyid Abdullah Halife	Şevval 1160/ Ekim-Kasım 1747	Ali'nin görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 33b)

VI.I.VII. Arakciyan Mahallesi Mescidi

Arakciyan Mahallesi'nde bir akçe ile imam Ali'nin vefat etmesi üzerine yerine geçen oğlu Mehmed'e naip Mehmed'in arzıyla Zilkade 1132/Eylül-Ekim 1720'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 49b*).

VIII.I.VIII. Baba Zali Mescidi

Depe Başı Mahallesi'nde Baba Zali Mescidi'nde imam Hüseyin ve Abdullah'ın hizmetlerini terk etmeleriyle yerlerine Muharrem 1105/Eylül-Ekim 1693'te atanmıştır. Aynı tarihte ferraş Veli'nin üzerinden oğlu Ali tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47b*).

VIII.I. IX. Babaoğlu Mescidi

Maraş'ta Duraklı Mahallesi'nde Babaoğlu Mescidi'nde imam olan Hasan'ın vefatının ardından Abdunnebi ve Hüseyin Rebiülevvel 1102/ Aralık-Ocak 1690-1691'de vazifeye uygun görülüp göreve getirilmişlerdir (*VAD.No: 1159, vr. 43b*).

VIII.II.VI.X. Bali Bey Mescidi

Banisi Bali Bey olan Bali Bey Mescidi, Divanlı Mahallesi'nde yer almakta idi.

Tablo 62 Bali Bey Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Ahmed	Safer 1109/ Ağustos-Eylül 1697	Mahmud'un vefatı ile	(<i>VAD.No: 1140, vr. 342a</i>)
İmam	1 akçe	Ahmed	Muharrem 1121/ Mart-Nisan 1709	Yenileme	(<i>VAD.No: 1157, vr. 38b</i>)
Çerağdar	Ücretsiz	İbrahim	Cemaziyelahir 1126/ Mayıs-Haziran 1714	Babası Hüseyin'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 43a</i>)
Çerağdar	Ücretsiz	Mustafa Halife	Ramazan 1135/ Haziran/Temmuz 1723	Kardeşi İbrahim'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 54a</i>)

VIII.I.XI. Bayezidiye Mescidi

Çavuşlu Mahallesi'nde Bayezidiye Mescidi'ne müteveli lazım olduğundan yarım akçe ile Ali Zilkade 1114/ Mart-Nisan 1703'te atanmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 1159, vr. 46a*).

VIII.I.XII. Boğaz Kesen Mahallesi Mescidi

Maraş mahallelerinden Boğaz Kesen Mahallesi Mescidi'nde imam Ömer'in görev ehliyeti bulunmadığından yarım akçe ile Hüseyin Maraş naibi Ahmed'in arzıyla Cemaziyelevvel 1110/ Kasım-Aralık 1698'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 343b*). Hüseyin'in görevine Mehmed ve diğer Mehmed'in müdahale ettiklerinin anlaşılması üzerine görevlerinden alınarak Hüseyin eski beratıyla Cemaziyelevvel 1134/ Şubat-Mart 1722'de vazifesine devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 44a*). Aynı tarihte imam Hüseyin görevi terk ettiğinden yerine Mehmed naip arzıyla atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 44a*).

Boğaz Kesen Mahallesi Mescidi'ne müezzine de ihtiyaç duyulmuştur. Müezzin olmayıp Veli naip arzıyla Rebiülahir 1127/ Nisan-Mayıs 1715'te göreve getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 44a*).

VIII.I.XIII. Çığcığı Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Çığcığı Mahallesi Mescidi'nin mütevellisi İbrahim'den bir akçe ile Seyyid Mustafa üzerine almıştır. Yaptığı haksızlığın anlaşılması üzerine eski beratıyla İbrahim işine H.1115/M. 1703-1704'te devam etmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45b*).

VIII.I.XIV. Çiçekli Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Çiçekli Mahallesi Mescidi'nde iki akçe ile imam Hüseyin'in görevi oğullarına bırakmıştır. Oğulları Ahmed ve Mehmed'e Rebiülahir 1123/ Mayıs-Haziran 1711'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 41a*).

VI.I.XV. Dalkaralı Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Dalkaralı Mahallesi Mescidi'nde imam Mustafa üzerinden diğer Mustafa'nın aldığı anlaşılmasıyla işine son verilmiş ve Mustafa eski beratıyla

Rebiülahir 1132/ Şubat-Mart 1720'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 48b*). Dalkara Mahallesi Mescidi'nde bir akçe ile mütevellî ve bir akçe ile imam olan Mehmed'e Muharrem 1134/ Ekim-Kasım 1721'de yeniden berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51a*).

VI.II.XVI. Davud Bey Mescidi

Davud Bey Mescidi Bostancıyan Mahallesi'nde idi. Mescitte vazifenin babadan oğula geçtiği görülmektedir. Bostancıyan Mahallesi'nde Davud Bey Mescidi'nde müezzin Ahmed vefat etmiş, yerine oğlu Osman'a Ramazan 1168/ berat verilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 11a*). Osman'ın vefat etmesi üzerine oğlu Durdu Mehmed Recep 1185/ merkezden beratı ile atanmıştır (*VAD.No: 1149, vr. 15a*).

VI.II.XVII. Dereli Mahallesi Mescidi

Dereli Mahallesi'nde mescidin ferraşı olmayıp ihtiyaç duyulduğundan ücretsiz Osman ve oğlu Mehmed ortak olarak Cemaziyelevvel 1133/Şubat-Mart 1721'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 50a*).

VIII.I.XVIII. Derviş Hacı Ömer Mescidi

Derviş Hacı Ömer Mescidi, Derviş Ömer tarafından inşa edilmiş, Kasım da tamir ettirmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 42b*).

Maraş'ta İsa Divanlı Mahallesi'nde Derviş Ömer Mescidi'nde imam Hacı Hüseyin'in vefatının üzerine Mustafa Cemaziyelevvel 1123/ Haziran-Temmuz 1711'de yerine atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 40a*). Mustafa'nın üzerinden Yusuf'un aldığı anlaşılıp, işten alınmasıyla Mustafa Zilhicce 1125 Aralık-Ocak 1713-1714'de tekrar görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 42b*).

VIII.I.XIX. Deveciyan Mahallesi Mescidi

Deveciyan Mahallesi Mescidi'nde imam ve mescidin vakfının idaresiyle ilgilenen mütevellî görevlisi mevcuttu.

Tablo 63. Deveciyan Mahallesi Mescidi Görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Şeyh Mehmed	Rebiülevvel 1105/Ekim-Kasım 1693	Mahmud üzerinden	(VAD.No: 1159, vr. 47b)
İmam	-	Şeyh Mehmed	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Bazı kimselerin müdahale ettiklerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 341b)
İmam-(yarım)	1 akçe	Hacı Mehmed	Recep 1117/Ekim-Kasım 1705	Hacı Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No:)
İmam	1 akçe	Ahmed	Safer 1122/Nisan 1710	Osman'ın vefatından sonra oğlu Ahmed varken Mehmed almıştır. Mehmed görevden alınmakla	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
İmam	-	Hacı Mehmed	Rebiülahir 1125/Nisan-Mayıs 1713	Ahmed'in zulmünün anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
İmam ve Müteveli	-	Şeyh Mehmed	Cemaziyelevvel 1129/Nisan-Mayıs 1717	Cemaatten seçilmekle	(VAD.No:)

VIII.I.XX. Ebu Bekir Mescidi

Çukur Oba Mahallesi'nde Ebu Bekir Mescidi'nde imam Osman heva ve hevesinde olduğundan işten atılıp, yerine Mustafa naip Abdullah'ın arzıyla Cemaziyelahir 1103/Şubat-Mart 1692'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1159, vr. 43b). Osman'ın vefatı ile Mehmed Muharrem 1123/Şubat-Mart 1711'de atanmıştır (VAD.no: 1157, vr. 40a)

VIII.I.XXI. Emine Hatun Mescidi

Kaya Başı Mahallesi'nde Emine Hatun Mescidi'nde imam olmadığından Ahmed naip arzıyla Rebiülahir 1122/ Nisan-Mayıs 1710'da mescide imam olarak tayin edilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 39a)

VI.II.XXII. Etmekci Ali Mescidi

Etmekci Ali Mescidi Etmekciyan Mahallesi'nde bulunmakta idi.

Tablo 64. Etmekci Ali Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Şeyh İbrahim ve Şeyh Ali	Muharrem 1123/ Şubat-Mart 1711	Ahmed ve diğer Ahmed'in görevi üzerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 40a)
İmam ve Mütevelli	-	Ahmed ve Mehmed	Rebiülevvel 1123/ Nisan-Mayıs 1711	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 40b)
İmam	-	Mahmud	Ramazan 1123/ Ekim-Kasım 1711	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 40b)
İmam	0,25	Ahmed	Zilkade 1123/ Aralık-Ocak 1711-1712	Mehmed Nuri'nin görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 40b)
İmam ve Mütevelli	2 akçe	Mahmud ve Ahmed	Rebiülahir 1127/ Nisan-Mayıs 1715	Seyyid İbrahim'in kendi üzerine aldığı anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 44a)
Mütevelli	1 akçe	Mehmed	Ramazan 1123/ Ekim-Kasım 1711	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No:)

VIII.I.XXIII. Fatma Hatun Mescidi

Maraş Mahallelerinden Kadı Beyli Mahallesi'nde Fatma Hatun Mescidi'nde bir akçe ile imam Mustafa beratsız olduğundan Cemaziyelevvel 1110/Kasım-Aralık 1698'de berat verilmiştir (VAD.No: 1140, vr. 343b) . İmam Mustafa'nın vefat etmesi nedeniyle boş kalan yerine bir akçe ile oğlu Ebu Bekir Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 52a).

VIII.I.XXIV. Eşkıyaoğlu Mescid

Kuyucak Mahallesi'nde Eşkıyaoğlu Mescidi'nde imam olmayıp lazım olmasıyla ücretsiz olarak Halil Şevval 1109/Nisan-Mayıs 1698'de atanmıştır (VAD.No: 1140, vr. 343a).

VI.II.XXV. Hacı Ali Mescidi

Maraş'ta Etmekciyan Mahallesi'nde Hacı Ali Mescidi yarım akçe ile müezzin Osman'ın vefatıyla Yusuf'a Cemaziyelevvel 1119/Temmuz-Ağustos 1707'de berat verilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 38a). Yusuf üzerinden yarım akçe ücretle Halil Zilkade

1153/Ocak-Şubat 1741'de beratla atanmıştır (*VAD.No: 1145, s.114*). Halil de kendi rızasıyla vazifesini Yusuf ve Mehmed'e bırakmış, ve ikisi ortak olarak Cemaziyelahir 1155/ Ağustos 1741'de beratla tayin edilmişlerdir (*VAD.No: 1148, vr. 27a*).

VIII.I.XXVI. Hacı Arslan Efendi Mescidi

Hacı Arslan Mescidi, Yukarı Oba/Şeker Dere Mahallesi'nde bulunmakta idi.

Maraş'ta Hacı Arslan Mescidi'nde imam Mehmed'in görevi bırakmasıyla diğer Mehmed Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 49a*). Mehmed'in azlini gerektirecek bir kusuru yokken diğer Mehmed vazifeyi kendi üzerine almış ve yarısını da Mehmed'e bırakmıştır. İkisi de ortak olmak üzere Safer 1133/Aralık 1720'de merkez tarafından atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 50a*). Yarım akçe ile imam olan Mehmed'in çocuksuz olarak vefatı ile evlad-ı baniden diğer Mehmed Halife'nin Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Cemaziyelevvel 1147/Eylül-Ekim 1734'te merkezden beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.93*). Yarım akçe ile imam olan Mehmed'in de vefatı üzerine Şeyh Mehmed ve Ahmed naip Mustafa el-Ömri arzıyla Ramazan 1154/Kasım-Aralık 1754'te ortak olarak göreve getirilmişlerdir (*VAD.No: 1145, s.115*).

VIII.I.XXVII. Hacı Bekir Mescidi

Maraş'ta Kuyucak Mahallesi'nde Hacı Bekir Mescidi'nde imam Ali'nin işini İbrahim'in alması üzerine işten çıkarılmış ve Ali tekrar görevine Rebiülevvel 1133/Aralık-Ocak 1720-1721'de devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 50a*).

VIII.I.XXVIII. Hacı Ebu Bekir Mescidi

Çomaklı Mahallesi'nde Hacı Ebu Bekir Mescidi'nin imam ve müteveli Ahmed ve Mehmed uygun olmayıp yerlerine Mehmed Halife'ye Cemaziyelevvel 1110/-- berat verilmiştir (*VAD. No: 1140, vr. 343b*).

VIII.I.XXIX. Hacı Efendi Mescidi

Bostancıyan Mahallesi'nde Hacı Efendi Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Mehmed'in üzerinden yerine Maraş kadısı Yusuf'un arzıyla Hüseyin Muharrem 1142/ Temmuz-Ağustos 1729'da atanmıştır (*VAD.No: 1139, vr. 160a*).

VIII.I.XXX. Hacı Fatma Mescidi

Maraş'ta Hazinekarlı Mahallesi'nde Hacı Fatma Mescidi'nin vakfına mütevellî olan Veli'nin vefat etmesi nedeniyle yerine Ali Şevval 1140/Mayıs-Haziran 1728'de merkezden atanmıştır (*VAD.No: 1139, vr. 1159a*).

VI.II.XXXI. Hacı Kürd Mescidi

Maraş'ta Boğaz Kesen Mahallesi'nde Hacı Kürd Mescidi'nde yarım akçeyle imamlığına Ali, yarım akçe ile ferraşlığına Hacı Yusuf ve yarım akçe ile mütevellîliğinde de İsa Cemaziyelevvel 1110/Kasım-Aralık 1678'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 343b*).

VIII.I.XXXII. Hacı Mehmed Mescidi

Maraş'ta Çiçekli Mahallesi'nde Hacı Mehmed Mescidi'nde bir akçe ile imam Mehmed'in vefatı ile Hüseyin Zilkade 1108/Mayıs-Haziran 1697'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 343a*). Hüseyin'in vazifeyi bırakmasıyla Mehmed ve Ahmed ortak olarak göreve gelmişlerdir. Sonrasında Ahmed görevini kardeşi Mahmud'a bırakmasıyla Mahmud onun beratıyla Zilkade 1144/Mart-Nisan 1703'te göreve atanmıştır (*VAD.No: 1145, s.82*).

Hacı Mehmed Mescidi'nde imam dışında çereğdar da mevcuttu. Hacı Mehmed Mescidi'ne çerağdar lazım olduğundan ücretsiz olarak Abdullah'a recep 1135/Nisan-Mayıs 1723'te beratı verilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 190a*)

VIII.I.XXXIII. Hacı Mehmed Mescidi

Divanlı Hacı Mehmed Mescidi'nde yarım akçe ile imam Hacı Mehmed'in vefatı ile Mustafa Ramazan 1109/ Mart-Nisan 1698'de yerine atanmıştır (*VAD.No: 1140, vr. 342b*).

VIII.I.XXXIV. Hacı Mehmed Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Hacı Mehmedli Mahallesi Mescidi'nde bir akçe ile imam Osman'ın vazifesini bırakmasından dolayı Abdurrahman'a Şaban 1123/Eylül-Ekim 1711'de berat verilmiştir. Mescidin bir akçe ile imamı Seyyid Abdurrahman vazifesini rızasıyla oğlu

Seyyid Osman'a bırakmış olup, Osman'a Recep 1135/Nisan-Mayıs 1723'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 190a*).

Hacı Mehmedli Mescidi'nin müezzini olmadığından ücretsiz Yusuf'a Şevval 1123/Kasım-Aralık 1711'de verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 41b*). Mescidin temizliğine bakan ferraş lazım olup, yarım akçe ile Mehmed'e naip Bekir'in arzıyla atama verilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 44a*)

Hacı Mehmedli Mescidi'nin vakfının yöneticisini vefatından sonra yerine yeni bir görevlendirilmiştir. Bir akçe ile mütevellî Ahmed'in vefat etmesi üzerine yerine Ali H. 1115/M.1704-1705'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45b*).

VIII.I. XXXV. Hacı Musa Mescidi

Maraş'ta Restebaiye Mahallesi'nde Hacı Musa Mescidi'nde müezzin ve ferraş olmayıp Mehmed bir akçe ile vazifeye mütevellînin arzıyla Şevval 1142/ Nisan-Mayıs 17302'da atanmıştır (*VAD.No: 1139, vr. 160b*). Müezzin ve ferraş olan Molla Ali'nin beratı Zilkade 1145/ Nisan-Mayıs 1733'te yenilenmiştir (*VAD.No: 1145, s.88*).

VIII.I.XXXVI. Hacı Mustafa Mescidi

Maraş'ta Etmekciyan Mahallesi'nde Hacı Mustafa'nın yeniden bina ettirdiği mescidin imamı olmayıp banisi Hacı Mustafa ve Ali Halifeler ortaklaşa ücretsiz vazifeye Zilkade 1123/ Aralık-Ocak 1711-1712'de atanmışlardı (*VAD.No: 1145, s.114*)

VIII.I.XXXVII. Hacı Mustafa Mescidi

Maraş'ta Eski Saray Mahallesi'nde Hacı Mustafa Mescidi'ne yarım akçe ile ferraş olarak atanan Mehmed ve Cafer'in görevlerini bağışlamalarından yerlerine Halil ve Ali ortaklara Şaban 1168/ Mayıs-Haziran 1755'te beratları verilmiştir (*VAD.No: 1135, vr. 10a*)

VIII.I.XXXVIII. Hacı Piri Mescidi

Hacı Piri Mescidi, Çomaklı Mahallesinde idi. Hacı Piri tarafından bina edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.88*).

VIII.I.XXXIX. Hacı Süleyman Mescidi

Maraş'ta Şeker Dere Mahallesi'nde Hacı Süleyman Mescidi'nde bir akçe ile imam ve mütevellî Seyyid Mehmed üzerinden Kasım'ın aldığı anlaşılmalı Seyyid Mehmed tekrar görevinde Ramazan 1109/Mart-Nisan 1698'de devam etmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 342b*). İmam Mehmed'in görev ehliyeti bulunmadığından işine son verilerek Ahmed'in oğlu Mehmed Cemaziyelahir 1123/Temmuz-Ağustos 1711'de yerine tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 41a*). Bir akçe ile imam Mehmed'in üzerinden Seyyid Mehmed almıştır. Yaptığı haksızlığın tespit edilmesiyle tekrar vazife Mehmed'e Muharrem 1125/Ocak-Şubat 1713'te beratı verilmiş ve görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 42a*).

Hacı Süleyman Mescidi'nde müezzin olmayıp lazım olmakla Mustafa Safer 1130/Ocak-Şubat 1718'de göreve atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 46b*).

VIII.I.XL. Hacı Süleyman Mescidi

Maraş'ta Deveciyan Mahallesi'nde Hacı Süleyman Mescidi'nde ferraş Hacı Ömer'in beratı bulunmadığında yeniden beratla Şaban 1140/Mart-Nisan 1728'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1139, vr. 159a*).

Aşağıda mescitten çalışan görevliler tabloda verilmiştir.

Tablo 65. Hacı Süleyman Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Ahmed	Şaban 1108/ Şubat-Mart 1697	Yenileme	(<i>VAD.No: 1140, vr. 341b</i>)
İmam	-	Ahmed	Safer 1109/ Ağustos-Eylül 1697	Yenileme	(<i>VAD.No: 1140, vr. 342a</i>)
İmam ve Mütevellî	1 akçe	Ahmed	Cemaziyelevvel 1115/ Eylül-Ekim 1703	Ahmed'in üzerinden Mustafa ve Halil'in aldığının anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 36</i>)
İmam ve Mütevellî	-	Mustafa'nın oğlu İbrahim	Şaban 1122/ Eylül-Ekim 1710	Ahmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 39b</i>)
İmam ve Mütevellî	2 akçe	İbrahim	Cemaziyelevvel 1125/ Mayıs-Haziran 1713	İbrahim'e bazı kimselerin müdahale ettiğinin anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 42b</i>)
İmam ve	1 akçe	İbrahim	Rebiülevvel 1132/	Ali, Ömer ve Mehmed'in	(<i>VAD.No: 1157,</i>

Mütevelli			Ocak-Şubat 1720	haksızlıklarının anlaşılıp görevlerinden alınmalarıyla	vr. 48a)
İmam ve Mütevelli	-	İbrahim	Zilhicce 1145/ Mayıs-Haziran 1733	Bazı kimseler İbrahim'in vazifesine müdahalelerinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.88)
Çerağdar	-	Mahmud	Şevval 1116/ Ocak-Şubat 1705	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37a)
Ferraş-ı Sani	-	Hızır	Şevval 1116/ Ocak-Şubat 1705	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 37a)

VIII.I.XLI. Halhaliye Mescidi

Maraş'ta Halhaliye Mescidi'nde imam Himmet Halife'nin H. 1103/M. 1691-1692'de beratı yenilenmiştir (VAD.No: 1159, vr. 43b).Himmet'in vefatının ardından oğlu Seyyid Hasan varken yabancı bir kimse olan Yusuf 'un aldığı anlaşılıp, üzerinden Seyyid Hasan Şaban 1136/Nisan-Mayıs 1724'te tayin edilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 53b). İki akçe ile imam olan Seyyid Hasan'ın üzerinden Yusuf'un tekrar alması üzerine görevinden alınmış ve hak sahibi olan Seyyid Hasan tayin edilmiştir (VAD.No: 1128, vr. 119a). İmam Mustafa'nın vefat etmesi üzerine Halil Zilhicce 1192/Aralık-Ocak 1778-1779'da atanmıştır (VAD.No: 1151, vr. 19b).

Halhaliye Mescidi'ne bir akçe ile çerağdar ve ferraş Ömer'in vefatı nedeniyle Mehmed Halife Recep 1136/Mart-Nisan 1724'te merkezden beratı gönderilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 53b).

VI.II.XLII. Halifeli Mahallesi Mescidi

Adından da anlaşılacağı üzere Halifeli Mahallesi'nde mahalle sakinleri tarafından inşa ettirilmiştir.

Tablo 66 Halifeli Mahallesi Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Mehmed	Rebiülahir 1110/ Ekim-Kasım 1698	İsmail'in görevi terk etmesiyle	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
İmam	1 akçe	Hüseyin	Cemaziyelevvel 1111/ Ekim-Kasım 1699	Hacı Mustafa'nın görevi rızası üzere bırakmasıyla	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
İmam	1 akçe	Şeyh Hüseyin	Recep 1134/ Nisan-Mayıs 1722	Seyyid Hüseyin'in vazifeyi kendini üzerine aldığına anlaşılması üzerine görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52b)
İmam	1 akçe	Seyyid Şeyh Hacı Ahmed	Şaban 1136/ Nisan-Mayıs 1724	Hüseyin'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 54b)
İmam ve Mütevelli	-	Seyyid Hacı Ahmed	Cemaziyelahir 1137/ Şubat-Mart 1725	Mescidin imamının mütevelli olarak tayini	(VAD.No: 1119, vr. 192a)
İmam ve Mütevelli	1 akçe	Seyyid Şeyh Hacı Ahmed Halife	Şevval 1143/ Nisan-Mayıs 1731	Ahmed Halife'nin kusuru yok iken Seyyid Süleyman'ın görevi üzerine aldığı anlaşılıp, işten alınmasıyla	(VAD.No: 1145, s.78)
İmam ve Mütevelli	1 akçe	Seferoğlu Seyyid Hüseyin ve Seyyid Ali	Cemaziyelevvel 1154/ Temmuz-Ağustos 1741	Babası ve amcası Seyyid Şeyh Hacı Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.115)
İmam ve Mütevelli	1 akçe	Seyyid Ali	Rebiülahir 1155/ Haziran-Temmuz 1742	Ortağı Seyyid Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 27a)
İmam	1 akçe	Hacı Mehmed Halife	Cemaziyelahir 1160/ Haziran-Temmuz 1747	Seyyid Ali'nin görev ehliyeti bulunmamakla	(VAD.No: 1148, vr. 33a)
İmam	1 akçe	Seyyid Ali Halife	Zilkade 1160/ Kasım-Aralık 1747	Cemaatten seçilen Seyyid Ali'nin görevden alınmasına lüzum yokken Hacı Mehmed'in işi kendi üzerine aldığına anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 33b)
İmam	1 akçe	Hacı Mehmed	Şaban 1162/ Temmuz-Ağustos 1749	Seyyid Ali'nin görevinden vazgeçmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 34b)

VIII.I.XLIII. Haydar Mescidi

Çomaklı Mahallesi'nde Haydar Mescidi'nde imam ve mütevellisi Mehmed ricayla Ahmed'e görevini devretmiş olup, Ahmed'e 1103/ 1691-1692'de beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 43b*).

VIII.I.. XLIV. Heman Hatun Mescidi

Maraş'ta Kuyucak Mahallesi'nde Heman Hatun Mescidi'nde imam Osman ve Abdulcelil mutasarrıflar iken Abdulcelil'in işten çıkarılmasıyla ortağı Osman müstakillen eski beratıyla Cemaziyelahir 1132/Nisan-Mayıs 1720'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 49a*).

VI.II.XLV. Himmet Mescidi

Maraş'ta Gül Çiçek Mahallesi'nde Himmet Mescidi'nde yarım akçe ile imam ve mütevellisi olan Abdurrahman'ın vefatı ile üzerinden Seyyid Nasır Halife'ye naip Sadeddin arzıyla Rebiülevvel 1176/Eylül-Ekim 1762'de atanmıştır (*VAD.No: 1156, vr. 7a*). Seyyid Nasır'ın vefat etmesi üzerine oğlu Seyyid Mehmed Halife naip Seyyid Mustafa Rebiülevvel 1177/Eylül-Ekim 1763'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 8a*).

VIII.I.XLVI. Hiref Başı Mescidi

Restebaiye Mahallesi Hiref Başı Mescidi'nde bir akçe ile mütevellisi Mustafa'nın vefatı ile Mehmed Recep 1134/ Nisan-Mayıs 1722'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 52b*).

Hiref Başı Mescidi'nde babası Mehmed'in üzerinden yarım akçe ile imam olan Mehmed'in Muharrem 1145/ Haziran-Temmuz 1732'de beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1145, s.83*).

VIII.I.. XLVII. Hoca Durdu Mescidi

Maraş'ta Hoca Durdu Mahallesi'nde Hoca Durdu Mahallesi'nde imam Ahmed Serveri'nin beratı bulunmayıp Cemaziyelahir 1123/ Temmuz-Ağustos 1711'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 41a*). Ahmed Serveri'nin vefatı ile yerine oğulların Mehmed Kadiri ve Şeyh Ömer Bedri ortak olarak Maraş kadısı Abdurrahman'ın arzıyla

Rebiülahir 1149/Ağustos-Eylül 1736'da atanmışlardır (*VAD.No: 1145, s.101*). Yarım akçe ile yarım hisseye sahip olan kardeşlerden Mehmed Kadiri vefat etmiş hissesine oğulları Abdurrahman ve Ahmed Halife Recep 1159/Temmuz-Ağustos 1746'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 32a*).

Hoca Durdu Mescidi'nde imam dışında müezzin ve ferraş da bulunmakta idi. Hoca Durdu Mescidi'nde müezzin olmayıp Hacı Mehmed'in Zilhicce 1129/Kasım-Aralık 1717'de vazifeye ataması yapılmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 46b*). Mescidin ferraş olmayıp lazım olmasıyla yarım akçe ile Hüseyin Halife Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725'te merkezden beratla görevlendirilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 192a*)

VIII.I. XLVIII. Hoca Mirza Mescidi

Maraş'ta Divanlı Mahallesi'nde Hoca Mirza imam Mehmed'e müdahale olunduğu anlaşılmalı naip arzıyla tekrar Mehmed Cemaziyelahir 1127/ Mayıs-Haziran 1715'te atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 44b*). Mehmed iki seneden beri mescidin imamı olup azli gerekmezken Seyyid Ahmed adlı kimse kendi üzerine berat ettirdiğinin anlaşılması üzerine görevine son verilmiştir. Tekrar hak sahibi olan Mehmed Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Rebiülevvel 1145/ Ağustos-Eylül 1732'de göreve tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1145, s.84*)

VIII.I.XLIX. Hoca Mustafa Mescidi

Maraş'ta Kolanlı Mahallesi'nde Hoca Mustafa Mescidi'nde bir akçe ile imam Mahmud vefat etmiş yerine İbrahim Halife Cemaziyelahir 1136/ Ocak-Şubat 1724'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 54b*).

VI.II.L. İmam Hüseyin ve Ahmed Mescidi

Veli Ali Mahallesi'nde İmam Hüseyin ve Ahmed tarafından bina edilen mescidde imam Hüseyin ve Ahmed Mescidi'nde bir akçe ile imam ve mütevellî lazım olmakla Hüseyin Recep 1134/Nisan-Mayıs 1722'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 52b*). Yarım akçe ile imam ve mütevellîsi olan banisi imam Hüseyin'in görevden çekilmesi üzerine, Mehmed'e Şaban 1163/Temmuz-Ağustos 1750'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 35b*).

VIII.I. LI. İzgaroğlu Mescidi

Maraş'ta Çomaklı Mahallesi'nde İzgaroğlu Mescidi'nde imam olmayıp lazım olmakla Durdu Mehmed yarım akçe ile Cemaziyelahir 1108/ Aralık-Ocak 1696-1697'de atanmıştır (*VAD.No: 1140, vr. 340b*)

VIII.I. LII. Kara Ali Beyli Mescidi

Kara Ali Beyli Mahallesi'nde Kara Ali Bey Mescidi'nde imam lazım olmakla İbrahim naip arziyla Zilkade 1129/Ekim-Kasım 1717'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 46a*). Mescidin mütevellisi Ömer'in vefatı ile oğlu Mustafa Muharrem 1138/Eylül-Ekim 1725'te atanmıştır (*VAD.No: 1091, vr. 155*)

VIII.I. LIII. Kara Bey Mescidi

Dindar Beyli Mahallesi'nde Kara Bey Mescidi'nde müezzin lazım olmakla yarım akçeyle Şeyh Mehmed'e Şevval 1137/Haziran-Temmuz 1725'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 155a*)

VI.II.LIV. Kara Fakih Mescidi

Seksenler/Çiçekli Mahallesi'nde Kara Fakih Mescidi, Kara Fakih tarafından inşa edilmiştir. Mescidin tamirini ise Hüseyin Efendi yaptırmıştır.

Seksenler Mahallesi'nde Kara Fakih banisi olduğu Hüseyin Efendi tamir ettirdiği mescidin yarım akçe ile imamlığına mutasarrıf olan Ali başka bir yere giderek, hizmetini terk etmiştir. Vazifesi boş kaldığından dolayı Ali görevinden alınarak yerine Seyyid Yusuf Halife Maraş naibi Şerif İsmail Efendi'nin arzıyla Safer 1159/ Şubat-Mart 1746'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 31b*). Kara Fakih Mescidi'nde Ebu Bekir ile Ali Halife ortak görevde iken yabancı kimselerden Seyyid Yusuf sahte yazıyla Ali'nin hissesini üzerine almıştır. Ebu Bekir'de vefat etmiş olduğundan onun hissesini de üzerine almıştır. Seyyid Yusuf'un yaptığı sahtekarlığın öğrenilmesi üzerine işine son verilmiş ve bütün imamlık hissesine Ali Halife'ye naip Seyyid İlyas Efendi'nin arzıyla Şevval 1159/ Ekim-Kasım 1746'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 32b*).

VI.II.LV. Kara Şatır Mescidi

Kara Şatır Mescidi Bektutiye Mahallesi'nde bulunmakta idi (*VAD.No: 1157, vr. 53a*). Ancak incelenen bazı beratlarda mescit Restebaiye Mahallesi'nin adı da geçmektedir (*VAD.No: 1148, vr. 28b*). İki birbine yakın mahalleler olması sebebiyle Kara Şatır Mescidi'nin bu iki mahallenin yakınında veya arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Aşağıda Kara Şatır Mescidi'nde görev yapanların tablosu verilmiştir.

Tablo 67. Kara Şatır Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	2 akçe	Haydar Halife	Şevval 1134/ Temmuz-Ağustos 1722	Halil'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 53a</i>)
İmam	1 akçe	Musa	Zilhicce 1139/ Temmuz-Ağustos 1727	Ömer'in müdahalesinin anlaşılmasıyla	(<i>VAD.No: 1128, vr. 120a</i>)
İmam	1 akçe	Musa	Cemaziyelahir 1143/ Aralık-Ocak 1730-1731	Beratı yenilenmiştir.	(<i>VAD.No: 1145, vr. 28b</i>)
İmam	1 akçe	Recep Halife	Şevval 1147/ Şubat-Mart 1735	Musa'nın daha önce vazifenin yarısını bıraktığı Ömer'in Yörüklerden olup, görevi terk etmesi ile	(<i>VAD.No: 1145, s.95</i>)
İmam	0,5 akçe	Mustafa	Zilkade 1149/ Mart-Nisan 1737	Receb'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1145, s.103</i>)
İmam	1 akçe	Abdullah'ın oğlu Hacı Mehmed	Zilhicce 1149/ Nisan 1737	Mustafa'nın görevi bırakmasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.103</i>)
İmam	1 akçe	Yusuf'un oğlu Receb Halife	Ramazan 1153/ Kasım-Aralık 1740	Hacı Mehmed Halife'nin vazifeyi başılamasıyla	(<i>VAD.No: 1145, s.113</i>)
İmam	1 akçe	Seyyid Abdullah Halife	Rebiülahir 1156/ Mayıs-Haziran 1743	Receb'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1148, vr. 28b</i>)
İmam	1 akçe	Şeyh Abdullah	Şaban 1162/ Temmuz-Ağustos 1749	Yeniden atanmıştır.	(<i>VAD.No: 1148, vr. 34b</i>)

VIII.I. LVI. Kasım Ağa Mescidi

İsa Divanlı Mahallesi'nde Kasım Ağa Mescidi'nde bir akçe ile imam Hacı Hüseyin'in vefat etmesiyle Mustafa Cemaziyelevvel 1123/ Haziran-Temmuz 1711'de yerine atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 40a*).

VIII.I. LVII. Keçi Ağası Mescidi

Maraş'ta Dereli Mahallesi'nde Keçi Ağası Mescidi'nde imam lazım olmakla Kara Ali'nin oğlu Mehmed ücretsiz olarak Zilkade 1168/ atanmıştır (*VAD.No: 1135, vr. 12a*).

VIII.I. LVIII. Kemaliye Mescidi

Kemaliye Mescidi'nin bulunduğu mahalle bilinmemektedir. Mescidde imam görevlendirilmişti. Maraş'ta Kemaliye Mescidi'nde imam Himmet'in vefatı ile Yusuf Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51b*).

VIII.I. LIX. Kınalı Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Kınalı Mahallesi Mescidi'nde imam lazım olmakla bir akçe ile Hüseyin Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722'de görevlendirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51b*).

VI.II.LX. Kolanlı Mescidi

Maraş'ta Kolanlı Mahallesi'nde mescidin vakfının mütevellisi Mahmud vefat etmiş, yerine oğlu Mustafa'ya Maraş naibinin arzıyla ve merkezden berat verilmesiyle Şaban 1136/Nisan-Mayıs 1724'te göreve başlamıştır (*VAD.No: 1157, vr. 54b*). Mescidin imam ve mütevellisi Mustafa'ya müdahalelerin yapıldığı anlaşılıp Şaban 1136/Nisan Mayıs 1724'te görevine tekrar atanmıştır (*VAD.No: 1119, vr. 192a*).

VIII.I. LXI. Kubalı Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Kubalı Mahallesi Mescidi'nin mütevellisi olmayıp lazım olmakla ücretsiz olarak Ahmed Şevval 1139/Mayıs-Haziran 1727'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119b*).

VI.II.LXII. Kızıl tepe Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Kızıl Depe Mahallesi Mescidi'nde imam olmayıp Ahmed bir akçe ile Zilhicce 1111/Mayıs-Haziran 1700'de görevi verilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 44b*). İmam Ahmed'in görevi bağışlamasından sonra Musa Halife'ye Muharrem 1160/Ocak-Şubat 1747'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 32b*)

VIII.I. LXIII. Kirişciyan Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Kirişciyan Mahallesi'nde mescidin bir akçe ile imamı ve mütevellisi Hüseyin'in görev ehliyeti olmadığından işine son verilmiş ve yerine Şeyh Abdurrezzak Nazırı'ye Rebiülevvel 1132/Ocak-Şubat 1720'de beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 48a*).

VIII.I. LXIV. Köşger Calab Virdi Mescidi

Maraş'ta Alemlı Mahallesi'nde Köşger Çalabvirdi Mescidi'nde imam ve müteveli İsmail'in vefatı üzerine yerine oğlu Hasan Ramazan 1123/ Ekim-Kasım 1711'de getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 40a*).

VI.II.LXV. Köşk-oğlu Mescidi

Maraş'ta Alemlı Mahallesi'nde Köşkoğlu Mescidi'nde iki akçe ile imam Ebu Bekir'in vefat etmesi üzerine Mehmed Rebiülahir 1123/ Mayıs-Haziran 1711'de yerine atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 41a*). Aynı mescitte Şaban 1139/ Mart-Nisan 1727'de yarım akçeyle imam olan Şeyh Hasan'ın vefatı ile yerine gelen Haydar'a beratı verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 119b*).

VIII.I. LXVI. Kuloğlu İbrahim Mescidi

Maraş'ta Etmekciyan Mahallesi'nde Kul-oğlu İbrahim Mescidi'nde imam olmayıp, lazım olduğundan yarım akçe ile Ali Halife naip Mehmed'in arzıyla Zilhicce 1145/ Mayıs-Haziran 1733'te vazifeye getirilmiştir (*VAD.No: 1145, s. 88*)

VIII.I. LXVII. Kunekoğlu Mescidi

Maraş'ta Alemlı Mahallesi'nde Kunekoğlu Mescidi'nde imam ve müteveli İsmail uygun görülmeyerek Molla Ali yarım akçe ile Maraş naibi Ahmed'in arzıyla Rebiülahir 1110/ Ekim-Kasım 1698'de atanmıştır (*VAD.No: 1140, vr. 343b*).

VIII.I. LXVIII. Mehmed Mescidi

Kayıklı Mahallesi'nde Mehmed Mescidi'nde imam olan Abdullah'ın üzerinden Hasan'ın aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla eski beratla Abdullah Muharrem 1134/Ekim-Kasım 1721'de işine devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51a*).

VIII.I. LXIX. Mehmed Ağa Mescidi

Sıbaiye Mahallesi'nde Mehmed Ağa Mescidi'nde müezzin olmamakla Yunus naip arzıyla Muharrem 1122/Mart 1710'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 39a*).

VIII.I. LXX. Mekekci İsa Efendi Mescidi

Çiçekli Mahallesi'nde Mekekci İsa Efendi Mescidi'nin ferraş gerekli olduğundan bir akçe Veli Halife Muharrem 1140/ Ağustos-Eylül 1727'de beratı verilerek işe başlamıştır (*VAD.No: 1128, vr. 120a*).

VIII.I. LXXI. Mescid-i Atik

Maraş'ta Alemlı Mahallesi'nde Hacı Hasan'ın oğlu Hüseyin'in banisi olduğu Mescid-i Atik'in imamı bulunmayıp, lazım olmakla ücretsiz Osman naip Seyyid Mustafa'nın arzıyla Ramazan 1177/Mart-Nisan 1764'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1156, vr. 8b*).

VIII.I. LXXII. Mirza Ali Mescidi

Maraş'ta Duraklı Mahallesi'nde Mirza Ali Mescidi'nde imam Mehmed'in işini bırakmasından Ahmed eski beratıyla Zilkade 1129/ Ekim-Kasım 1717'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 46a*).

VIII.I. LXXIII. Molla Hüseyin Mescidi

Seksanlar/Çiçekli Mahallesi'nde Molla Hüseyin Mescidi'nde bir akçe ile imam Mehmed'in vefatı nedeniyle boş kalan göreve Ali ve Ebu Bekir ortak olarak naip Abdullah'ın arzıyla Ramazan 1150/ Aralık-Ocak 1737-1738'de tayin edilmişlerdir (VAD.No: 1145, s.106).

VIII.I. LXXIV. Molla Yusuf Mescidi

İsa Divanlı Mahallesi'nde Molla Yusuf Mescidi'nde ücretsiz olarak imam olan Seyyid Ali'nin beratı zayi olduğundan 15 Cemaziyelevvel 1188/ Temmuz-Ağustos 1774'te yeniden berat verilmiştir (VAD.No: 1150, vr. 12b).

VIII.I. LXXV. Müderris-zade Mehmed Efendi Mescidi

Maraş'ta Müderris-zade Mehmed Efendi Mescidi'nin imamı olan Hacı Ahmed işine önem vermediğinde görevden atılmış, yerine Mehmed Halife'ye Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şevval 1145/ Mart-Nisan 1733'de berat verilmiştir (VAD.No: 1145, s.86). Mehmed'in beratı zayi olduğundan Rebiülevvel 1168/ Aralık-Ocak 1754-1755'te yeniden berat tayini yapılmıştır (VAD.No: 1135, vr. 10a).

VIII.I. LXXVI. Neccarlı Mahallesi Mescidi

Tablo 68. Neccarlı Mahallesi Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Mütevelli	-	Abdurrahman	Recep 1122/ Ağustos-Eylül 1710	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39b)
İmam	-	Hacı Mehmed	Cemaziyelahir 1130/ Mayıs 1718	Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No:)
İmam	0,5 akçe	Ebu Bekir	Muharrem 1134/ Ekim-Kasım 1721	YusuF'un vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
İmam	0,5 akçe	Mehmed ve Mustafa	Zilhicce 1144/ Mayıs-Haziran 1732	Ebu Bekir'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.83)
İmam	0,5 akçe	Şeyh Hasan	Şaban 1146/ Ocak-Şubat 1734	Mustafa ve Mehmed'in görev ehliyeti bulunmayıp cahil olduklarından dolayı işten çıkarılmalarıyla	(VAD.No: 1145, s.91)
İmam	1 akçe	Abdurrahman'ın oğlu Mehmed	Rebiülahir 1153/ Haziran-Temmuz 1740	Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.112)
İmam	-	Mehmed ve Abdullah Halifeler	Muharrem 1156/ Şubat-Mart 1743	Babaları Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 28a)

VI.II.LXXXVII. Nefise Kızı Mescidi

Alemlî Mahallesi'nde Nefise Kızı Mescidi'nde müezzine ihtiyaç duyulduğundan atanması lazım olmakla ücretsiz Molla Mehmed'e Maraş kadısı Seyyid Mehmed Selim'in arzıyla Cemaziyelahir 1196/ Mayıs-Haziran 1782'de berat verilmiştir (VAD.No: 1151, vr. 23a).

VIII.I. LXXXVIII. Nur Mehmed Mescidi

Nur Mehmed Mescidi Seksanlar Mahallesi'nde yer almaktadır. Mescidi Nur Mehmed yaptırmıştır. Bakım ihtiyacı dolayısıyla Hacı Ali tarafından tamir ettirilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 29a).

Tablo 69. Nur Mehmed Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	-	Abdullah	Rebiülahir 1114/ Ağustos-Eylül 1702	Yenileme	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
imam	-	Şeyh Hasan	Muharrem 1130/ Aralık-Ocak 1717-1718	Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157,, vr. 46b)
İmam	-	Mehmed	Cemaziyelevvel 1134/ Şubat-Mart 1722	Hasan'ın haksızlıkla görevi üzerine aldığı için anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
İmam	0,5 akçe	Abdullah	Rebiülahir 1138/ Aralık-Ocak 1725-1726	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
İmam	-	Abdullah	Cemaziyelevvel 1138/ Ocak-Şubat 1726	Hasan'ın müdahalesinin anlaşılması ile	(VAD.No: 1091, vr. 156a)
İmam	0,5 akçe	Hasan	Rebiülevvel 1139/ Ekim-Kasım 1726	Abdullah'ın görevi bırakması ile	(VAD.No: 1128, vr. 118)
İmam	0,5 akçe	Hasan	Şaban 1143/ Şubat-Mart 1731	Yenileme	(VAD.No: 1145, s.77)
İmam	0,5 akçe	Mehmed Halife	Cemaziyelevvel 1146/ Ekim-Kasım 1733	Osman'ın çocuksuz vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.90)
İmam	0,5 akçe	Ahmed	Ramazân 1156/ Ekim-Kasım 1743	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Ferraş	-	Ali	Muharrem 1130/ Aralık-/Ocak 1717/1718	İlk atama	(VAD.No:

VIII.I. LXXIX. Ozan-zade Mescidi

Maraş'ta Alemlî Mahallesi'nde Ozan-zade Mescidi'nde bir akçe ile imam Abdullah'ın vefatı üzerine yerine Mehmed'in Muharrem 1129/ Aralık-Ocak 1716-1717'de merkezden tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 45a*). Mehmed'in vefat etmesinin ardından vazifeye oğlu Abdulcelil naip Mehmed'in arzıyla Rebiülevvel 1154/ Mayıs-Haziran 1741'de getirilmiştir (*VAD.No: 1145, s.114*).

VIII.I. LXXX. Salacı-zade Mescidi

Maraş'ta Eski Saray Mahallesi'nde Salacı-zade Mescidi'nde yarım akçe ile imam Ali'nin işi bırakması üzerine kardeşi Mustafa Recep 1138/ Mart-Nisan 1726'da yerine tayin edilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 156b*). yarım akçe ile Salacı-zade Mescidi'nde imam olan Mustafa'nın üzerinden oğlu Hasan'la kardeşi Ali'ye naip Mehmed'in arzıyla Şaban 1153/ Ekim-Kasım 1740'da atanmışlardır (*VAD.No: 1145, s.113*).

VIII.I. LXXXI. Seyyid Hacı Mustafa Mescidi

Maraş'ta Divanlı Mahallesi'nde Seyyid Hacı Mustafa Mescidi'nde imam ve mütevellî Şeyh Mahmud mutasarrıfken dışardan Mehmed'in üzerine aldığı görevin anlaşılmasıyla görevinden alınıp esas hak sahibi olan Şeyh Mahmud'a naip Hasan Efendi'nin arzıyla Zilkade 1156/ berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 29b*).

VIII.I. LXXXII. Seyyid Mehmed Mescidi

Maraş'ta Duraklı Mahallesi'nde Seyyid Mehmed Mescidi'nde imam Seyyid Mehmed'in vefatının üzerine Mehmed Salih Maraş kadısının arzıyla Şevval 1114/ Aralık-Ocak 1743-1744'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 45b*). Seyyid Mehmed Mescidi'nde ferraş ve müezzin olmayıp bir akçe ile Osman'a mütevellî Ali'nin arzıyla atanmıştır (*VAD.No: 1140, vr. 341a*).

VIII.I. LXXXIII. Söylemez Dede Mescidi

Maraş'ta Etmekciyan Mahallesi'nde Söylemez Dede Mescidi'nde bir akçe ile imam Mehmed'e dışardan Ali'nin yaptığı müdahalenin anlaşılmasıyla görevinden alınmış ve Mehmed Cemaziyelahir 1132/ Mart-Nisan 1720'da görevine devam etmiştir

(*VAD.no: 1157, vr.47a*). Mescitten imam olan Ali ve Mehmed'in oğlu Durdu'nun hizmetlerini terk ettiklerinin öğrenilmesi üzerine memuriyetlerinden atılmışlar, yerlerine Mehmed ve Mustafa'ya Rebiülevvel 1132/ Ocak-Şubat 1720'de beratları verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr.48a*). bir akçe ile imam olan Mustafa'nın vefatının ardından Ali'ye Zilkade 1133/ Ağustos-Eylül 1721'de beratı verilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51a*)

VIII.I. LXXXIV. Şeker-oğlu Mescidi

Şeker Dere/Yukarı Oba Mahallesi'nde Şeker-oğlu Mescidi'nde imam Seyyid Mehmed'in vefatı ile yerine Mehmed Cemaziyelahir 1127/Haziran-Temmuz 1715'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 44b*). Bir akçe ile imam olan Hasan'ın görevden uzaklaştırılması üzerine Mehmed Halife müteveli arzıyla Ramazan 1134/Haziran-Temmuz 1722'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 52b*). İmam Mehmed'in hizmetini terk etmiş ve cemaat tarafından da nefret edilen bir kimse olduğundan işten alınmıştır. Yerine bir akçe ile diğer Mehmed'in oğlu Ömer'e naip Abdurrahman'ın arzıyla Rebiülevvel 1148/Temmuz-Ağustos 1735'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.97*).

Şeker-oğlu Mescidi'nde çerağdar Ahmed'in beratı olmadığından yeniden Cemaziyelahir 1131/Nisan-Mayıs 1712'de beratla tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 47b*)

VIII.I. LXXXV. Şeyh Ali Mescidi

Alemlî Mahallesi'nde Şeyh Ali Mescidi'nde bundan önce Hacı Mustafa görevini başışlamasından yarım akçe ile imam olan Molla Mehmed'in vefatı ile yerine Şeyh İbrahim naip Mehmed'in arzıyla Rebiülevvel 1154/ Mayıs-Haziran 1741'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.114*). İbrahim'in vefatından sonra Mehmed Halife Rebiülahir 1155/ Haziran-Temmuz 1742'de atanmıştır (*VAD.No: 1148, vr. 26*).

VIII.I. LXXXVI. Şeyh Hayreddin Mescidi

Şeyh Hayreddin Mescidi, Divanlı Mahallesi'nde bulunmakta idi. Şeyh Hayreddin tarafından yaptırılmıştır (*VAD.No: 1145, s.91*).

Divanlı Mahallesi'nde Şeyh Hayreddin Mescidi'nde iki akçe ile babası Abdullah'ın görevini başışlamasından imam olan Şeyh Mehmed Emin Halife'nin Şaban

1143/ beratı yenilenmiştir (*VAD.No: 1145, s.77*). İmam Mehmed Emin'in rezil biri olup, Kur'an'ın tilavetiyle okumaktan bi-haber, cahil bir kimse olduğu ve görev ehliyetinin bulunmadığından işinden atılmıştır. Yerine Şeyh Hüseyin'e naibi Mehmed arzıyla Şevval 1145/ Mart-Nisan tayin edilmiştir (*VAD.No: 1145, s.86*). Şeyh Mehmed Emin'in ulemadan olmasının dışında 1733'de kırk seneden beri babasının vazifesi olup azlini gerektiren bir durum yokken Hüseyin sahte yazıyla beraber bir yolla görevi üzerine berat ettirmiştir. Vaziyetin anlaşılması üzerine önceki sahibi Şeyh Mehmed Emin Halife'ye Maraş naibi Ali el-Ömri'nin arzıyla Şaban 1146/ Ocak-Şubat 1734'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1145, s.91*).

VIII.I. LXXXVII. Taşlı Mahalle Mescidi

Taşlı Mahallesi Mescidi'nde imamlığa mutasarrıf olan Şeyh Hasan'ın görevi bırakmasıyla oğlu Şeyh Ahmed vazifeye Zilhicce 1125/Aralık-Ocak 1713-1714'te getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 42b*).

VIII.I. LXXXVIII. Tekbinli mahallesi Mescidi

Tekbinli Mahallesi Mescidi'nde kayyum ve ferraş Ahmed'in vefatı ile İbrahim Muharrem 1126/Ocak-Şubat 1714'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 43a*).

VIII.I. LXXXIX. Tefikoğlu Mescidi

Maraş'ta Akçe Koyunlu Mahallesi'nde Tefikoğlu Mescidi'nde yarım akçe ile imam Şeyh Hamza'nın beratı bulunmadığından Cemaziyelahir 1136/ Şubat-Mart 1724'te berat verilmiştir (*VAD.No: 1119, vr. 191b*).

VIII.I.XC. Tezkireci Efendi Mescidi

Tezkireci Mescidi Bektutiye Mahallesi'nde bulunmaktadır. Maraş'ta Tezkireci Efendi Mescidi'nde imam lazım olmakla Mehmed Zilkade 1117/ Şubat-Mart 1706'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 37b*). Bektutiye Mahallesi'ndeki Tezkireci Mescidi'nde imam Halil'in üzerinden Mehmed Şevval 1133/ Temmuz-Ağustos 1721'de atanmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 52b*).

Tezkireci Mescidi'ne imam dışında ferraş da görev yapmakta idi. Tezkireci Efendi Mescidi'nde ferraş Mehmed'in vefat etmesi nedeniyle yerine Hasan müteveli

arzıyla Cemaziyelevvel 1136/ Ocak-Şubat 1724'de vazifeye getirilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 54b*).

VIII.I.XCI. Üveys Bey Mescidi

Maraş'ta Ali Çelebi Mahallesi'nde Üveys Bey Mescidi'nde imam İsmail'in elindeki eski beratıyla Cemaziyelahir 1103/Şubat-Mart 1692'de tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1159, vr. 44a*)

VIII.I.XCII.Veli Çelebi Mescidi

Maraş'ta Halhaliye Mahallesi'ndeki Veli Çelebi Mescidi'nde yarım akçe ile Himmet'in üzerinden imam olan Şeyh Yusuf'un kusuru bulunmayıp azlini gerektiren bir durum yokken Hile taifesinden Seyyid Hasan'ın kendi üzerine almıştır. Bu durumun anlaşılması neticesinde işten atılarak önceki sahibi Yusuf'a Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726'da berat verilmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157a*). İmam Yusuf'un üzerinden Hasan almasıyla Zilhicce 1138/Temmuz-Ağustos 1726'da görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1091, vr. 157b*). Bir akçe ile imam olan Seyyid Hasan'ın üzerinden de Şeyh İbrahim Maraş kadısı Yusuf'un arzıyla Safer 1142/Ağustos-Eylül 1729'da tayin edilmiştir (*VAD.No: 1139, vr. 160a*).

VIII.I.XCIII.Veys Bey Mescidi

Maraş'ta Alemlı Mahallesi'nde Veys Bey Mescidi'nde bir akçe ile imam ve mütvellisi Mehmed'in vefatı ile üzerinden İsmail Zilkade 1104/ Temmuz-Ağustos 1693'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 47a*).

VIII.I.XCIV. Yalak Kaya Mescidi

Yalak Kaya Mescidi, Zinyedanlı Mahallesi'nde idi (*VAD.No: 1148, vr. 13b*).

Tablo 70. Yalak Kaya Mescidi görevlileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
İmam	1 akçe	Osman	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Mustafa'nın vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 51b)
İmam	1 akçe	Abdullah	Şevval 1139/Mayıs- Haziran 1727	Osman'ın vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 119b)
İmam	1 akçe	İbrahim	Safer 1140/Eylül-Ekim 1727	Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
İmam	1 akçe	Abdullah	Recep 1140/Şubat-Mart 1728	İbrahim'in Abdullah'a müdahale ettiğinin anlaşılması üzerine	(VAD.No: 1128, vr. 122)
İmam	1 akçe	Yusuf Halife	Rebiülahir 1145/Eylül- Ekim 1732	Abdullah'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.85)
İmam	1 akçe	Yusuf Halife	Ramazan 1159/Eylül- Ekim 1746	Cemaatin seçilmiş olan Yusuf'u bazı kimselerin müdahalesinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 32b)
İmam	1 akçe	Yusuf Halife	Recep 1169/Nisan 1756	Yenileme	(VAD.No: 1135, vr. 13b)

VI.II.XCV. Yahya Çelebi-zâde Mescidi

Maraş'ta Musalla Mahallesi'nde Yahya Çelebi-zâde Mescidi'nde bir akçe ile Mehmed Halife'ye Şubat-Mart 1725'te berat verilmiştir (VAD.No: 1119, vr. 192b).

VIII.I.XCVI. Zamane Hatun Mescidi

Zaman Hatun Mescidi'nin imamı Ebu Bekir cahil bir kimse olup, hizmetini terk etmiş olduğundan Osman naip Seyyid Ali'nin arzıyla Rebiülevvel 1114/Temmuz-Ağustos 1702'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1159, vr. 45b). Ebu Bekir'in üzerinden alan Osman'ın haksızlık edip vazifeyi elde ettiği anlaşılmasıyla Ebu Bekir Cemaziyelevvel 1115/Eylül-Ekim 1703'te görevine tekrar devam etmiştir (VAD.No: 1157, vr. 36). Yine Zaman Hatun Mescidi'nde bir akçe ile imam Mehmed'in işten çıkarılmasıyla yerine Ali Rebiülevvel 1126/Mart-Nisan 1714'te görevlendirilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 43a).

VIII.I.XCVII. Zavlıcan Mahallesi Mescidi

Maraş'ta Zavlıcan Mahallesi Mescidi'nde imam Mustafa'nın vefatı ile yerine Hacı İsmail Şaban 1104/Nisan-Mayıs 1693'te tayin edilmiştir (VAD.No: 1159, vr. 44b).

VIII.II.MUSALLALAR

Musalla, namaz kılınan yer anlamına gelmekte olup, halk dilinde daha çok cenaze namazı kılınan üstü açık yer manasında kullanılır (Pakalın, 1983: 588).

Arap ülkelerinde, açık bir alanda kalabalık insanların topluca namaz kıldığı, etrafı duvarla çevrilmiş olup, içinde kible yönünü gösteren mihrabın olduğu yerlere musalla denilmektedir (Eyice, 1993: 56). Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde yaz aylarında yaylalarda, cami yakınlarındaki yeşil alanlarda toplu olarak bayram ve Cuma namazlarının kılındığı yerlerdi (Baykara, 1998: 53-54). Türkçede genel olarak bilinen manası belirtildiği üzere halk dilinde de yaygın olarak kullanılan halidir. Caminin yanında cenaze namazı kılmak için toplanılan yere ve burada bulunan tabutun konulduğu taşta verilen isimdir (Eyice, 1993: 56).

Maraş'ta bir adet musalla bulunuyordu. Aşağıda burada hizmet yapan görevliler tablo halinde atama sırasına göre belirlenmiştir.

Tablo 71. Musalla görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Hatip (yarım)	5 akçe	Seyyid Ali	Muharrem 1122/Mart 1710	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Hatip (yarım)	5 akçe	Hüseyin	Muharrem 1122/Mart 1710	İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 39a)
Hatip	5 akçe	Mehmed	Cemaziyelevvel 1140/	Seyyid Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 120b)
Vaiz	5 akçe	Seydi-zade Mehmed	Zilkade 1131/Eylül-Ekim 1719	Duagü vazifesinden 5 akçe ile vaiz lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 48a)
Vaiz	5 akçe	Şeyh Hüseyin	Şevval 1149/Şubat-Mart 1737	Seydi-zade Mehmed'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1145, s.103)
Vaiz	-	Ahmed Reşid	Recep 1151/Ekim-Kasım 1738	Babası Şeyh Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.108)
Vaiz	5 akçe	Şeyh Ali	Rebiülahir 1157/Mayıs-Haziran 1744	Ahmed Reşid'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Ferraş	1 akçe	Hacı Mustafa	Rebiülahir 1123/ Mayıs-Haziran 1711	İlk atama	(VAD.No: 1157, vr. 41a)
Ferraş	Ücretsiz	Yusuf'un oğlu Mustafa	Muharrem 1129/Aralık-Ocak 1716-1717	Çerkes Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 45a)
Ferraş	1 akçe	Mehmed	Zilkade 1130/Eylül-Ekim 1718	Ferraş lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 47b)

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÜVENLİK VE ADLİ İŞLER

MARAŞ MAHKEMESİ VE KALESİ İLE

BURALARDA GÖREV YAPANLAR

IX.I. MAHKEME

Arapçada “*hüküm*” kökünden gelen mahkeme; “*hüküm verilen yer, yargılama yeri*” manasındadır. Fıkıhta kadıların davalara baktıkları daire makamı olan mahkeme yargılamanın yapıldığı yerdir.

Davaların görüldüğü mahkemeler hakkında bir hüküm olmayıp daha çok gelenek ve devlet teşkilatına göre şekil almıştır. İlk devirlerde kadılar davalara camilerde, camilerin yakınındaki yerlerde veya evlerinde bakıyorlardı. Zamanla “*mahkeme*” denilen binalarda görülmeye başlanmıştır (Atar, 2003: 338-340).

Osmanlı Devleti’nde şer’i ve örfi hukukun görüldüğü mahkemenin kurulması, padişah beratı ile tayin olmuş bir kadının veya onun görevini yerine getirecek vekilin yani naibin bulunmasına bağlıdır. Her şehir ve kasabada mahkemeler bulunmaktaydı (İnalçık, 1957: 149-150). Mahkeme dairesinde davaların dışında “*meclis-i şer*” denilen yargı kurulu da mevcut idi.

Osmanlı’da bütün davalar mahkemelerde görülmekteydi. Ayrıca nikâh, miras taksimi, yetim malının korunması, vasiyetlerin ve vakıfların hükümlerine uyulması gibi işlere de bakılırdı. Her mahkemede kadı dışında baş katip ve katipler, muhızır başı ve muhızırlar bulunmaktaydı (Çadircı, 1997: 87-88). Osmanlı hukuk tarihinin Batılılaşma dönemine yani Tanzimat’a kadar olan süreçte bu klasik yapıyı büyük ölçüde korumuştur.

Maraş’ta incelenen *Hurufat* kayıtlarında Maraş Mahkemesi’nin adı geçmekte; ancak mahkeme binasının nerede bulunduğu dair şimdilik bir bilgi bulunmamaktadır.

IX.II. MAHKEME GÖREVLİLERİ

IX.II.I. Kadı

Kadı, kökü Arapçadan gelen bir kelime olup, fıkıh teriminde insanları arasında meydana gelen çekişme ve davaları şer'î hükümlere göre çözümlmek için yetkili makamca tayin edilen kişidir (Attar, 2001: 66). Kadının yargı görevinin yanı sıra, idarî, malî, askerî görevleri de bulunmaktadır. Kadı diğer yöneticilerden bağımsız olup, doğrudan merkeze bağlıdır. Padişah ferman ve beratları yürürlüğe girmeden kadıya duyurulup, kadı tarafından kaydedilmekteydi. Avarız toplamak için avarız hanelerini tespit etmek, fiyat ve kalite kontrolü, fiyat tespiti, loncaların denetimi kadının görevleri arasındaydı (Ortaylı, 2008: 236).

Devletin aynı zamanda milletin temsilcisi olan kadılar, devlet merkezi ile halk arasında köprü görevindeydi. Merkezden gelen emirleri bölge insanına bildirirken aynı şekilde halkın, istek, arzu ve şikâyetlerini de merkeze bildirirdi. Adalet işlerinin hızlı bir biçimde görülmesi için ülkede ne kadar kaza varsa o kadar kadı atanırdı (Göyünç, 1999: 86) İlmiye sınıfına mensup olan müderris, mütevellî ve imam, hatip, müezzin, ferraş gibi çeşitli vakıf görevlilerinin atama ve azilleri kadının arzı ile olurdu (Ünal, 1999: 111).

Kadılar, medrese eğitiminden sonra icazet alıp, mülâzemet edenlerden tayin edilirdi. Medreseden çıkıp kazasker divanına kaydolur ve atanmak için sıralarını beklerlerdi. Müderris olmayıp kadı olmak isterlerse, doğrudan kaza kadılıklarına atanırlardı (Uzunçarşılı, 1984: 87).

Mahkemelerde İslam hukukunun gereklerine göre haklı ile haksızı ayıran kadılar, Osmanlı hukuk düzeninde halk ile devlet arasındaki yakınlığı sağlayan en önemli kişiydi. Merkezden tayin edilen kadı mahalli bir yöneticiydi; ilk görevi ise mahkemede halkın sorunlarını çözmektir (Baykara, 1990: 6-7). Kadı, yalnız kişiler arası anlaşmazlıkları değil, şehir ve kasabaların belediye işlerini, alım-satım işlemlerini, vekâlet, veraset gibi farklı durumlara da bakardı. Bunların yanı sıra, hükümet merkezi tarafından gönderilen emir ve fermanların halka duyurulması, vergilerin dağıtılması gibi çeşitli görevleri de vardı (Çadircı, 1997: 79-80).

Merkezle direkt yazışan ve “arz yetkisi” olan kadı, kendi kaza dairesi dışındaki işlere karışamazdı. Kişi ait olduğu kaza idaresinin mahkemesinde yargılanırdı; müracaat olsa dahi kabul edilmezdi. Aksi halde iki kadı arasında sorun olur ve merkeze şikâyet edilirdi. Kadı mahkemesinde merkezden gelen fermanlar, dava özetleri, askerlik işlemleri fazla detaya girilmeden kaydedilmiştir. Bu kayıtlar ise kadının evinde veya camide muhafaza edilirdi (Ortaylı, 2008: 269-274). Birçok kadı sicili günümüze kadar gelmiştir. Maraş’la ilgili son döneme dair dört adet sicil bulunmaktadır.

Klasik dönemde kadı kaza sınırları içindeki yöneticileri denetleme yetkisine de sahipti. XVII. Ve XVIII. yüzyıllarda adalet örgütü ve kadılık üzerine değişimler olmuş, XIX. yüzyıl başlarında ise yargı ile yönetim işleri birbirinden ayrılmıştır. Osmanlı kadısı Tanzimat’tan sonra günümüzdeki gibi bir hâkim durumuna gelmiştir (Çadircı, 1997: 79-80).

Mahkeme görevlileri vefat ettiğinde boş kalan yerrine oğlu veya başka birinin gelmesi için kadının arzı gereklidir. Maraş Mahkemesinde dördüncü katip hizmetinde olan Mehmed’in vefatı üzerine yerine oğlu Derviş Ali’ye Kadı Abdurrahman’ın arzıyla Şevval 1148/Şubat-Mart 1736’da berat verilmiştir (VAD.No: 1145, s.99).

IX. II.II.Naip

Naip, medrese eğitimi alan özellikle fıkıh alanında kendi kaza dairesindeki ihtilafları çözebilecek bir seviyede eğitim gören ilmiye sınıfı üyesi olan kimselerdi (İpşirli, 2006: 312). Naip, kadının herhangi bir sebepten dolayı görev yerinde bulunmadığı zamanlarda yerine vekâlet etmektedir. Bunun yanı sıra; köylere dolaşarak küçük davalara bakar, köylülerin verecekleri vergilerin adalet ve kanun çerçevesinde alınmasına nezaret ederdi (Göyünç, 1991: 49). Buldukları bölgede yoğunluğa bağlı olarak güvenlik, belediye hizmetleri, davaların görülmesi, narh kontrolü gibi işleri üstlendikleri de olurdu (Ortaylı, 2008: 272).

Naip, genelde süresiz tayin edilir, belirli sürelerde görev değişiklikleri olurdu. naip, kendisini bu göreve getiren kadı tarafından işine son verilemeyeceği gibi, kadının azli veya ölümüyle de görevleri sona ermezdi. Naip, geçimlerini mahkeme harçlarından karşılardı. Baktıkları davalardan sicil, hüccet, mürasele, nikâh, talak, ıtak vb. adı altında ücret alırlardı (İpşirli, 2006: 312-313).

Maraş Mahkemesi'ne ait belgelerde kadıdan daha çok naibin arzı ile olan atamalar geçmektedir. Maraş Mahkemesi'ne katip lazım olmakla iki akçe ile Seyyid Ahmed Maraş naibi Ahmed'in arzıyla Rebiülevvel 1110/Eylül-Ekim 1698'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 343a*). Mahkemede muid olan Abdulmuttalib'in görevini bırakıp, devretmesi üzerine yerine Mehmed Efendi Maraş naibi Seyyid Süleyman Efendi arzıyla Zilkade 1163/Ekim 1750'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1148, vr. 35b*)

IX.II.III. Kâtipler

Başkâtip ve kâtipler, mahkeme kadısı ve kazadaki ileri gelenlerin uygun gördükleri kişiler arasından seçilirdi. Güzel yazı yazabilen, dürüstlüğü ile tanınan bilgili kimselerin göreve gelmesine dikkat edilirdi.

Başkâtibin görevi; kâtiplerin tuttuğu kayıtların yazım kurallarına uygun olup olmadığını denetlemek ve kaydedilen ferman, buyrultu gibi resmi yazıların asıllarına uygun şekilde yazılmasını sağlamaktı. Bu kayıtların korunmasından da sorumlu idiler (Çadırcı, 1997: 88). Başkâtiplerin görev sürelerine dair bir kural olmayıp, görevleri vefat edene kadar sürmekteydi. Kadı ve naibin istifa etmeleri, azledilmeleri veya ölümleri halinde "*mürâsele*" veya mutasarrıf buyruğuyla naip vekili olarak göreve gelirlerdi. Davalara bakar, hatta olay yerine keşfe giderlerdi (Özkaya, 2002: 702). Maraş Mahkemesinde başkâtip ve ser-kâtip göreviyle tayin edilen kâtipler bulunmaktaydı. Mahkemede başkâtip Mehmed'in üzerinden görevi Seyyid Ahmed kendi üzerine aldığı anlaşılabilir şekilde görevden alınmıştır. Mehmed tekrar görevine devam etmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 47a*).

Maraş Mahkemesi'nde görevli bazen kendi payını yeterli görmemiş, haksızlıkla başka görevleri de kendi üzerine almıştır. Mahkemede kâtip olan Müfti-zade Şeyh Mehmed'in vefatından sonra yerine Şeyh Mehmed'e arz olunmuşken, mahkemede ser-kâtip kendi kâtipliğiyle yetinmeyip iki katipliği de üzerine almak amacıyla kendi üzerine berat ettirmiştir. Yaptığı haksızlığın anlaşılması üzerine görevden alınmış ve daha önce arz olunan Şeyh Mehmed'e Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Muharrem 1154/Mart-Nisan 1741'de merkez tarafından beratı gönderilmiştir (*VAD.No: 1145, s.114*).

Mahkemede de kâtip görev yapıyordu. Kadı, kâtibi yazısı düzgün, güvenilir, becerikli kişiler arasından seçer ve seçtiği kâtibin atanması için arzuhalde merkeze bildirirdi. Merkez beratla kâtibi atardı. Kâtibin asıl görevi; mahkemede duruşma anında mahkeme defterine kaydetmek, merkezden gelen resmî yazıları ve benzeri belgeleri olduğu gibi deftere geçirmektir. Buna ilaveten hüccet, ilam ve vakıf yazışmaları ile çeşitli senetleri de kaydediyordu. Bu hizmetlerine karşılık mahkeme gelirlerinin bir kısmı ücret olarak kendisine veriliyordu (Çadırcı, 1997: 88). Kâtiplerin sayısı birkaç tane olabiliyordu (Özkaya, 2002: 702). Kâtib-i sani ve dördüncü katip buna örnek gösterilebilir. Maraş Mahkemesi'nde katib-i sani Mehmed üzerinden diğer Mehmed'in alması üzerine görevden alınmış, naip arzıyla Mehmed görevine devam etmiştir (VAD.No: 1145, s.99). Mahkemede dördüncü katib olan Mehmed'in vefatı üzerine yerine oğlu Derviş Ali Şevval 1148/Şubat-Mart 1736'da kadı Abdurrahman'ın arzıyla atanmıştır (VAD.No: 1145, s.99).

Maraş Mahkemesi'nde kısmet ve irsaliye kayıtlarını tutmak içinde katip görevlendirilmiştir. Mahkemede kısmet ve irsaliye için katip lazım olmakla Seyyid Mehmed'e kadı Abdurrahman'ın arzıyla Rebiülevvel 1149/Temmuz-Ağustos 1736'da berat verilmiştir (VAD.No: 1145, s.101).

Aşağıda tarih sırasına göre kâtiplerin tayinleri tabloda belirtilmiştir.

Tablo 72. Katiplerin tayini

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Katip	--	Ahmed	Şaban 1108/Şubat-Mart 1697	Seyyid Mustafa'nın yerine	(VAD.No: 1140, vr. 341a)
Katip	2 akçe	Seyyid Ahmed	Rebiülevvel 1110/Eylül-Ekim 1698	Katip lazım olmakla	(VAD.No: 1140, vr. 343a)
Katip		Ahmed	Cemaziyelevvel 1110/Kasım-Aralık 1698	Seyyid Mustafa ve İsmail'in haksızlıkla üzerine aldıklarının anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1140, vr. 343b)
Katib-i Sani	--	Mehmed	Zilkade 1119/Ocak-Şubat 1708	Mehmed'in üzerinden diğer Mehmed'in aldığı anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 38a)
Katib-i Sani	--	Mehmed	Zilkade 1119/Ocak-Şubat 1708	Mehmed'in görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 38a)
Katib-i Sani	--	Derviş Mehmed	Rebiülahir 1123/Mayıs-Haziran 1711	Mehmed'in kendi üzerine almasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 41a)
Katip	--	Mehmed	Cemaziyelevvel 1124/Mayıs-	Mehmed'in görevden	(VAD.No: 1142,

			Haziran 1712	alınmasıyla	vr. 103a)
Katib-i Sani	--	Ali'nin oğlu Mehmed	Cemaziyelevvel 1125/Mayıs-Haziran 1713	Derviş Mehmed'in üzerinden almakla	(VAD.No: 1157, vr. 42b)
Baş Katip	--	Mehmed	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Seyyid Ahmed'in işi kendi üzerine aldığı için anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 47a)
Baş Katip	--	Seyyid İsmail	Ramazan 1138/Mayıs-Haziran 1726	Seyyid Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1091, vr. 157a)
Baş Katip	--	Seyyid İsmail	Muharrem 1144/Temmuz-Ağustos 1731	Bazı kimseler müdahale ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.79)
Dördüncü Katip	--	Derviş Ali	Şevval 1148/Şubat-Mart 1736	Babası Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.99)
Katip	--	Seyyid Mehmed	Rebiülevvel 1149/Temmuz-Ağustos 1736	Kısmet ve irsaliye için katip lazım olmakla	(VAD.No: 1145, s.101)
Katip ve Hafız-ı sicillat	--	Sadeddin	Şevval 1150/Ocak-Şubat 1738	Babası Mehmed Emin'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.106)
Katip	--	Müfti-zade Salim Mehmed	Rebiülahir 1151/Temmuz-Ağustos 1738	Katip lazım olmakla	(VAD.No: 1145, s.107)
Katip	--	Seyyid İsmail	Recep 1153/Eylül-Ekim 1740	Mehmed Salim'in vefatı ile	(VAD.No: 1145, s.113)
Ser-Katip	--	Şeyh Mehmed	Muharrem 1154/Mart-Nisan 1741	Seyyid İsmail'in kendi katipliğine kanaat etmeyip, iki katipliği üzerine almak için sahte yazıyla haksızlık ettiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1145, s.114)
Katip	--	Osman Kara Hatip-zade'nin oğlu Mehmed	Muharrem 1157/Şubat-Mart 1744	Müfti-zade Derviş Mehmed Efendi'nin vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 29a)
Katip	--	Seyyid Mustafa	22 Rebiülahir 1157/4 Haziran 1744	Seyyid Mustafa atanmışken haksızlık edip Osman Kara Hatip-zade Mehmed'in görevi aldığı için anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Katip	--	Osman'ın oğlu Mehmed	Recep 1157/Ağustos-Eylül 1744	Seyyid Mustafa'nın görevi kendi üzerine berat ettirdiğinin anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 29b)
Katip	--	Şeyh Mehmed	Zilhicce 1157/Ocak-Şubat 1745	Ser-katip olan Seyyid İsmail'in kendi hissesine kanaat etmeyip bu katipliği de üzerine yaptığı anlaşılıp görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1148, vr. 30a)
Katip	--	Mehmed	Muharrem 1158/Şubat-Mart 1745	Mehmed devam etmiştir	(VAD.No: 1142, vr. 103a)
Baş Katip	--	Seyyid Kasım Halife	Rebiülevvel 1159/Mart-Nisan 1747	Seyyid İsmail Halife hizmeti bırakmakla boş kalan yere kardeşinin gelmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 31b)

Katip	--	Abdullah	Cemaziyelevvel 1160/Mayıs- Haziran 1747	Hatip-zade Osman'ın oğlu Mehmed'in görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 33a)
Katip	--	İsmail'in oğlu Şeyh Mehmed	Zilkade 1160/Kasım-Aralık 1747	Abdullah Halife'nin görevi devretmesiyle	(VAD.No: 1148, vr. 34a)
Katip	--	Hüseyin Halife'nin oğlu Mehmed Efendi-zade	Şevval 1166/Ağustos 1753	Hacı Mahmud'un oğlu Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1148, vr. 37a)
Katip	--	Hüseyin	Şevval 1166/Ağustos 1753	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, vr. 103a)
Katip	--	Seyyid Kasım	Ramazan 1179/Şubat-Mart 1766	Seyyid Kasım Sadeddin müdahale edip, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Şeyh Mehmed	Şaban 1174/Mart- Nisan 1761	Şeyh Mehmed görevine devam etmiştir.	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Ali	Zilhicce 1174/Temmuz- Ağustos 1761	Abdullah'ın görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Abdullah	Rebiülevvel 1176/Eylül-Ekim 1762	Ali'nin vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Mehmed Emin	Rebiülevvel 1184/Haziran- Temmuz 1770	Babası Sadeddin'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Veliyüddin	Muharrem 1194/Ocak-Şubat 1780	Babası Şeyh Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Mehmed Tahir	Ramazan 1195/Ağustos- Eylül 1781	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Mehmed Emin	Muharrem 1199/Kasım-Aralık 1784	Seyyid Ali'nin görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Sadeddin	Şaban 1200/Mayıs- Haziran 1786	Mehmed Emin'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Mahmud	Rebiülahir 1205/Aralık-Ocak 1790-1791	Babası Abdullah'ın vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Mehmed'in oğlu Seyyid Ahmed	Şevval 1218/Ocak- Şubat 1804	Mahmud'un vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Seyyid İbrahim	Safer 1223/Mart- Nisan 1808	Seyyid Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Seyyid Hasan	Zilkade 1229/Ekim-Kasım 1814	Seyyid İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Mehmed Sadık	Zilkade 1230/Ekim-Kasım 1815	Babası Veliyüddin'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Katip	--	Seyyid Hasan Çelebi	Safer 1231/Ocak 1816	Mehmed Sadık'ın görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1142, s.103a)

IX.II.IV. Muhzirbaşı ve Muhzırlar

Muhzır, Arapça “ihzar edici, huzura getiren” demek olup; davacılarla dava olunanları mahkemeye çağırın memurlara verilen addır (Pakalın, 1983: 572). Muhzır ve muhzırbaşı bir çeşit adli polistir. Mahkemede güvenliği sağlar, mahkeme dışında da keşif, soruşturma ve “*akd edilen meclis-i şer*” gibi olaylar için kadı ve naiple beraber giderlerdi (Özkaya, 2002; 702).

Maraş Mahkemesi’nde muhzırbaşı olan Maksud rızasıyla görevini Emrullah’a bırakmış olup, yerine Emrullah Ramazan 1104/Mayıs-Haziran 1693’te atanmıştır. Mahkemede muhzırbaşı Hasan üzerinden İsmail’e Zilkade 1111/Nisan-Mayıs 1700 Maraş naibi Burhaneddin’in arzıyla berat verilmiştir (VAD.No: 1159, vr. 44b). Vefat eden kişinin yeri boş bırakılmamış hemen yerine başka biri göreve gelmiştir. Mahkemede muhzırbaşı olan Ahmed’in oğlu Ömer’in vefat etmesi nedeniyle yerine Ramazan’ın oğlu Mehmed Muharrem 1123/şubat-Mart 1711’de tayin edilmiştir(VAD.No: 1157, vr. 40b).

Maraş mahkemesinde birden fazla muhzır bulunmaktadır ancak sayısına dair bir bilgi belgelerde geçmemektedir. Mahkemede muhzırlardan Kadıoğlu Ahmed’in vefatı üzerine yerine Hacı Ebu Bekir Zilkade 1155/Aralık-Ocak 1742-1743 muhzır başı Ahmed “*zıde kadruhı*” ile atanmıştır (VAD.No: 1148, vr. 27b).

IX. II.V.Mukayyid

Kaydeden manasında olan mukayyid; mahkemelerde kayıt memurudur (Devellioğlu, 1980: 812). Özellikle büyük şehirlerde bulunan ve kayıtların günü gününe tutulmakla görevli olan mukayyidler, naibin müraselesi ve padişah beratı ile atanmaktaydılar. Kadı veya naip, katiplikten anlayan, dindar, emin bir kimseyi mukayyid olarak atardı (adırcı, 1997: 88; Özkaya, 2002: 702).

Mahkemede görevli olan bazı kimselerin görevlerine itibar etmeyip terk ettiklerine rastlanmıştır. Maraş Mahkemesi’nde İbrahim ve Ali adlı kişiler ilgi göstermeyip hizmetlerini terk etmeleri üzerine görevden alınmışlar, yerlerine Abdulmuttalib Halife Cemaziyelevvel 1141/Aralık-Ocak 1728-1729’da göreve getirilmiştir (VAD.No: 1139, vr. 159b).

Aşağıda mukayyid atamaları tabloda sıralanmıştır.

Tablo 73. Mukayyid tayinileri

Görevi	Ücreti	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Mukayyid	--	Mustafa	Cemaziyelahir 1130/Mayıs 1718	Belgede adı geçmeyen görevlinin vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 46b)
Mukayyid	--	Mehmed Halife	Cemaziyelevvel 1134/Şubat-Mart 1722	Mukayyid lazım olmakla	(VAD.No: 1157, vr. 52a)
Mukayyid	--	Ali Efendi	Ramazan 1134/Haziran-Temmuz 1722	Katip-zade Ali Efendi'nin işine son verilmesiyle görevi Mehmed'in aldığı anlaşılıp, görevden alınmasıyla	(VAD.No: 1157, vr. 53a)
Mukayyid	--	İbrahim Halife	Zilhicce 1138/Temmuz-Ağustos 1726	Daha önce görevden alınan Mehmed'in yine göreve karıştığı anlaşılmasıyla	(VAD.No: 1091, vr. 157b)
Mukayyid	--	Abdulmuttalib Halife	Cemaziyelevvel 1141/Aralık-Ocak 1728-1729	İbrahim ve Ali'nin görevlerini terk etmeleriyle	(VAD.No: 1139, vr. 159b)
Mukayyid	--	Mehmed	Cemaziyelevvel 1141/Aralık-Ocak 1728-1729	Abdulmuttalib'in görevi bırakmasıyla	(VAD.No: 1142, s.103a)
Mukayyid	--	Mehmed	Ramazan 1167/Haziran-Temmuz 1754	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)
Mukayyid	--	Seyyid Mehmed	Ramazan 1195/Ağustos-Eylül 1781	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1142, s.103a)

IX. II.VI. Hafız-ı Sicillat

Sicillat; kadınların verdikleri ilam, hüccet gibi belgelerin kaydedildiği Sicil Defterlerini arşivde muhafaza eden kişiye denmekteydi. Nitekim Hafız-ı kütüp, kütüphanede kitapları saklayana deniyordu (Pakalın, 1983: 704). Mahkemede hafız-ı sicillat görevi babadan oğla geçmiştir. Maraş Mahkemesi'nde kâtip ve hafız-ı sicillat olan Mehmed Emin'in vefat etmesi üzerine yerine oğlu Sadeddin Şevval 1150/Ocak-Şubat 1738'de Maraş naibi Abdullah'ın arzıyla beratla tayin edilmiştir (VAD.No: 1145, s.106).

IX.II.VII. Muid

Muid, yardımcı anlamında kullanılmaktadır (Pakalın, 1983: 573). Mahkemede yardımcı görevleri yapan kişi olmalıdır. Maraş Mahkemesi'nde muid olan Mehmed "ulemâ ve sülehâ ve fukarâ" razı olmakla İbrahim Halife Maraş naibi Mehmed'in arzıyla Şevval 1137/Haziran-Temmuz 1725'te tayin edilmiştir(VAD.No: 1091, vr. 155a).

Mahkemede muid olan abdulmuttalib'in görevini devretmesinden yerine Mehmed Efendi naib Seyyid Süleyman Efendi arzıyla Zilkade 1163/Ekim 1750'de berat verilmiştir (VAD.No: 1148, vr. 35b).

MARAŞ KALESİ VE GÖREVLİLERİ

IX. MARAŞ KALESİ

Maraş stratejik bakımdan önemli bir bölgede yer almaktadır. Tarih boyunca önemli bir uygarlık ve ticaret merkezi olmuş; Mezopotamya ve Kuzey Suriye'yi Akdeniz, İç Anadolu ve Doğu Anadolu'ya bağlayan ticaret yolu üzerinde yer almıştır. Orta Tunç çağından itibaren XIX. yüzyıla kadar da bu önemini korumuştur. Bu nedenle Maraş Kalesi önem arz etmektedir.

Kale, kal' kökünden türemiş ve "tırmanılması zor, çıkılamayan bir dağdan kopan büyük kaya parçası veya dağ gibi bulut" manasına gelmektedir. Kaleler yol kavşağı, ana yol, geçit yerleri, dağlar arasında boğaz ve denize uzanan burun veya köprübaşları gibi stratejik yerlerde inşa edilmiş, arazinin doğal özelliklerinden de faydalanılmıştır. kale yeri seçilirken, uzun süre su ihtiyacını karşılayacak imkânlarla sahip olması, kuşatmalara uzun süre dayanılabilmesi gibi şartla göz önünde tutulmuştur. Kalenin dışı tahlal kal'a/kale önü, içi ise kale meydanı olarak adlandırılırdı (Eyice, 2001: 234-235).

Maraş Kalesi'nin Evliya Çelebi'ye göre tarihçesi şöyledir: Maraş şehri, Ahır dağın eteklerinde ve kalenin etrafında kurulmuştur (Seyahatname, 2005: 174). Geç Hititler zamanından sonra sırasıyla Asur, Med, Pers, Kapodokya Krallığı, Roma, Bizans, Ermeniler, Anadolu Selçuklu Devleti, Dulkadiroğulları Beyliği kaleyi kullanmışlardır.

Yine Evliya Çelebi'ye göre, kale kibleye nazır, üç kapusu olup, bu kapının taşrasında kulelerin iki tarafında dört adet azametli birer aslan tasvirinden bahsetmektedir (Seyahatname, 2005: 174). Bu aslanlar bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Hitit dönemine ait "*Maraş Arslanı*"dır (Solak, 2004: 38).

Osmanlı döneminde çeşitli tamir ve ilaveler yapılarak şehrin savunmasını sırasında kullanılmıştır (Özkarcı, 2007: 522-523). Kale, Evliya Çelebi'nin de belirttiği üzere Kanunî Sultan Süleyman tarafından yaptırılan yeniden yapılmışçasına tamiriyle şimdiki şeklini almıştır.

IX. I. KALE GÖREVLİLERİ

IX.I.I. Dizdar

Kale muhafızı olan dizdarlar, şehrin iç kalesinin müdafaa ve inzibatından sorumluydular. Dizdarlar, aynı zamanda kadının yardımcıları arasındaydı. Osmanlı kadıları, sancak beyi veya beylerbeyinin sefere gittiklerinde, şehir yönetiminden ve güvenliğinden birinci dereceden sorumlu olan görevli idi (Ortaylı, 1976: 101). Maraş'ta Kal'a'da bir akçe ile dizdar Ali Safer 1103/Ekim-Kasım 1691'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1159, vr. 43b*)

Kale dizdarı öldüğünde talipler arasında oğlu varsa öncelik ona verilirdi. Kalenin yoklanması, kale neferlerinin toplarının, cephanelerin ve diğer malzemelerin toplanması dizdarın görevlerindendi (Özkaya, 2002: 704).

IX. I.II.Sancakdar

Sancak taşıyan kişiye verilen isimdir. Bunun yerine alemdar da denilir (Pakalın, 1983: 122). Maraş Kalesi'nde de "bayraktar" adını taşıyan bir görevli vardı. Kaleye bayrağı asıp indirmekle yükümlü olduğu anlaşılmaktadır. Maraş Kalesi Mustahfızan Cemaati'nin yarım akçe ile sancakdarı Mehmed çocuksuz olarak vefat etmesi üzerine Hüseyin'e kale dizdarı Yusuf'un arzıyla Zilhicce 1139/Temmuz-Ağustos 1727'de berat verilmiştir (*VAD.No: 1128, vr. 120a*).

IX.II. KALEDEKİ DİĞER GÖREVLİLER

IX. II.I. Demirci

Kaledeki muhafızların demir işlerini yapan görevli olduğu anlaşılmaktadır. Müslim-gayrimüslim ayrımı yapılmayan kalede ölen gayrimüslimin yerine Müslimlerden biri atandığına rastlanılmıştır. Maraş Kalesi'nde bir akçe ile demirci Zimmi vefat etmiş yerine Mehmed Safer 1134/Kasım-Aralık 1721'de tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 51a*).

IX. II.II.Meremmim

Meremmim, bakım ve onarım işlerini yapardı (Küçükdağ; 1997: 134). Şu halde meremmim kalenin bakım ve onarım işlerine bakan usta idi. Suyolunun onarımı içinde gayrimüslimlerden biri atanmıştır. Maraş Kalesi'nde su yolu tamirine meremmim lazım olmakla bir akçe ile Manas Zimmi dizdar arzıyla tayini yapılmıştır (*VAD.No: 1157, vr. 51a*).

Tablo 74. Meremmim tayini

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Meremmim	--	Mustafa	Safer 1103/ Ekim-Kasım 1691	Hüseyin'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1159, vr. 43b</i>)
Meremmim	--	İmam Hüseyin Halife	Şevval 1116/Ocak-Şubat 1705	Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1157, vr. 37a</i>)
Meremmim	1 akçe	Manas Zimmi	Safer 1134/Kasım-Aralık 1721	Meremmim lazım olmasıyla	(<i>VAD.No: 1157, vr. 51a</i>)
Meremmim	1 akçe	İsa	Şaban 1135/Mayıs-Haziran 1723	Mehmed'in üzerinden	(<i>VAD.No: 1157, vr. 54a</i>)
Meremmim	1 akçe	İsa	Şaban 1135/ Mayıs-Haziran 1723	Mehmed'in vefatı ile	(<i>VAD.No: 1119, vr. 190a</i>)
Meremmim	-	Halil	Recep 1138/Mart-Nisan 1726	İsa'nın vefatı ile	(<i>VAD.No: 1091, vr. 156b</i>)

IX.II.III. Neccar

Dülger, doğramacı demek olan neccar (Pakalın, 1983: 666); kalenin marangozluk işlerini yapan teknik elemandı. Maraş Kalesi neccarları Hüseyin ve Mustafa'nın beratları Safer 1109/Ağustos-Eylül 1697'de yenilenmiştir (*VAD.No: 1140, vr. 342a*). Kalede neccar Ahmed'in vefatı üzerine yerine Emir Mehmed dizdarın arzıyla Şevval 1116/Ocak-Şubat 1705'te tayin edilmiştir (*VAD.No: 1157, vr. 37a*)

IX.III. KALE İÇİNDEKİ KURUMLARIN VAKIF GÖREVLİLERİ

IX.III.I. Müteveli

Vakfiye şartlarına göre, şer'î hükümler çerçevesinde vakfın işlerini idare etmek üzere görevlendirilen kişidir. Müteveli tayin edilecek kişi, akıl baliğ, adil, emin olması ve vakfın işlerini yürütecek bilgi ve tecrübeye sahip bir kimse olması gerekir.

Müteveli, hizmet binalarının bakım ve onarımı, hizmet personelinin atanması, ücretleri zamanında ödeme, akar taşınmaz malları kiraya verme, varidat toplama, hesapları tutma, gerekli harcamayı yapmak, yılsonu hesaplarını ilgili makamlara verme, görevlilerin işlerini gereği gibi yapıp yapmadıklarını denetlemek gibi işler görevleri arasındaydı. Kurallara uygun hareket eden ve görevini yerine getiren müteveli görevden ihraç edilmezdi.

Mütevelinin yaptıkları hizmetlere karşılık belirli bir ücret ödenmekteydi. Verilen ücret miktarı zamana, vakfın imkanlarına ve mütevelinin sosyal konumuna göre değişiyordu (Öztürk, 2006: 217-220).

Maraş Kalesi içinde akan bir su bulunmakta idi. Suyun devamlı ve düzenli akması için nukud vakfı kurulmuştur. Vakfa müteveli ataması yapılmıştır. Kalede bir akçe ile su yolu tamirine vakf olan nukudun mütevellisi Mehmed'in işine son verilmiş, yerine diğer Mehmed dizdar arzıyla Safer 1134/Kasım-Aralık 1721'de tayin edilmiştir (VAD.No: 1157, vr. 51a)

IX.III.II.Kayyum

Vakıf görevlisi olan kayyum temizlik işlerine bakan kimseydi. Camilerde bulunan kayyum, camilerdeki eşyaların korunmasından ve temizliğinden sorumluydu (Özmel, 2002: 107-108). Kalede de çevrenin temizliğini yapmış ve çevre düzenini sağlamış olmalıdır.

Maraş Kalesi içinde pislikleri temizlemek için kayyum lazım olmakla bir akçe ile adı belirtilmeyen kişi kalenin arkasında kalenin naibi arzıyla Cemaziyelahir 1137/Şubat-Mart 1725'te atanmıştır (VAD.No: 1119, vr. 192b).

IX. KALEDEKİ SOSYAL VE DİNÎ YAPILAR

IX.I. Kale/ Sultan Süleyman Camii

Sultan Süleyman Camii, belgelerden anlaşıldığı üzere Maraş Kalesi içinde bulunmaktaydı (VAD.No: 1159, vr. 44b). Kaleyi onartan Sultan Süleyman burada

bulunan camiye de tamir ettirmiş, bu nedenle buraya Sultan Süleyman Camii adı verilmiştir. XVII. yüzyılda da aynı adla anılıyordu. Nitekim Evliya Çelebi, kale içinde Süleyman Han Camii olduğundan bahseder (Seyahatname, 2005: 174).

Evliya Çelebi, kale içinde mahallelerinde bulunduğunu belirtmiştir. Burada yaşayan ve kaleyi koruyan kişilerin ibadetlerini yapması için bu cami yaptırılmış olmalıdır.

Aşağıda Sultan Süleyman Camii'nde hizmette bulunan görevlilerin işleri, aldıkları ücretler ve atanma tarihleriyle atanma nedenleri verilen tabloda belirtilmiştir. Camide çalışan görevliler, ikinci bölümde vakıf görevlileri başlığı altında ele alınmıştır, burada tekrar edilmemiştir.

Tablo 75 Sultan Süleyman Camii görevlileri

Görev	Ücret	Yeni Atanan	Atama Tarihi	Atama Nedeni	Belge
Hatip	--	Mehmed ve Veli	Safer 1103/ Ekim-Kasım 1691	İlk atama	(VAD.No: 1159, vr. 43b)
Müezzın	--	Veli	Cemaziyelahir 1135/Mart- Nisan 1723	Mehmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 53b)
Meremmim	0,5 akçe	Hüseyin	Ramazan 1113/Ocak- Şubat 1702	Hacı İbrahim'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 45a)
Meremmim	0,5 akçe	Mustafa	Şevval 1126/Ekim- Kasım 1714	Ahmed'in vefatı ile	(VAD.No: 1157, vr. 43b)
Meremmim	0,5 akçe	Ömer	Safer 1142/Ağustos- Eylül 1729	Babası Hüseyin'in vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 160b)
Ferraş	1 akçe	Ali	Ramazan 1109/Mart- Nisan 1698	Halil'in vefatı ile	(VAD.No: 1140, vr. 342a)
Ferraş	0,5 akçe	Ebu Bekir	Şaban 1112/Ocak- Şubat 1701	Himmat'in vefatı ile	(VAD.No: 1159, vr. 44b)
Ferraş	0,5 akçe	Hasan	Rebiülevvel 1114/Temmuz- Ağustos 1702	Beratla tayin	(VAD.No: 1159, vr. 45b)
Cuma Ferraşı	1 akçe	Ebu Bekir ve Mehmed	Cemaziyelahir 1137/Şubat- Mart 1725	İlk atama	(VAD.No: 1119, vr. 192b)
Ferraş	1 akçe	Mehmed	Safer 1139/Eylül- Ekim 1726	Ebu Bekir'in vefatı ile	(VAD.No: 1128, vr. 118)
Ferraş	1 akçe	Hacı Mahmud	Şaban 1140/Mart- Nisan 1728	Babası Veli'nin vefatı ile	(VAD.No: 1139, vr. 159a)

IX.II. Sultan Süleyman Mektebi

Sultan Süleyman Mektebi, Maraş Kalesi'ndeki Sultan Süleyman Camii bitişğinde idi. Maraş'ın 1522'de Osmanlı yönetimine geçmesinden sonra, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) kaleyi ve buradaki camiye tamir ettirmiş (Özkarcı, 2007: 524); bu nedenle Sultan Süleyman Camii adını almıştır. Mektep de bu onarımlar sırasında inşa edilmiş olmalıdır.

Sultan Süleyman Mektebi'ne birçok muallim ataması yapılmıştır. Maraş'ta Sultan Süleyman Mektebi'nde bir akçe ile muallim Himmet'in ölümü üzerine yerine Mehmed naip arzıyla Recep 1126/Temmuz-Ağustos 1714'te atanmıştır (*VAD.* No: 1157, vr. 43b).

SONUÇ

Osmanlı Devletini cihan devleti diye adlandırdığımız konuma gelmesinde sahip olduğu toprakları hayır kurumları hanlar, hamamlar ve kervansaraylar ile donatıp bu müesseselerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için sıkı kurallar koymasına bağlanabilir. Bu kuralları uygulaması ile de sosyal devleti tanımlamıştır.

Osmanlı Devleti iskân politikası içerisinde hakimiyeti altındaki toprakları mamur hale getirilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle başta padişahlar ve üst düzey devlet adamları olmak üzere, yeni fethedilen yerler ile kalkınmada yetersiz kalan veya insanların yerleşmedikleri mekânlara külliye, kervansaray, han, hamam, cami, mescit, mektep ve medrese gibi sosyal tesisler inşa ettirerek vakıf eserleri vücuda getirmişler bu sayede Osmanlı şehir tipini geliştirmişlerdir. Ayrıca kentin dokusunun bozulmaması ve eserlerin uzun yıllar hizmet verebilmesi için gelir getiren mallar vakfedilerek hem hizmetin hem de binanın devamlılığı sağlanmıştır. Böylece halka, devlet hazinesinden para sarf etmeden hizmet götürülmesiyle bütçeye önemli katkılar sağlanmış oluyordu. Nitekim önemli bir konuma sahip olan Maraş şehrinde, Dulkadiroğulları Beyliği'nde özellikle Alaüdevle Bey döneminde başlayan şehircilik çalışmaları, Osmanlı döneminde de devam etmiştir. Devlet adamlarının ve maddi durumu iyi olan hayır sahibi kimselerin katkılarıyla oluşan sosyal tesisler, şehrin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Osmanlı'nın şehir mimarisi olan bu kurumlara ve kurallarına başta *Hurufat Defterleri* olmak üzere vakıf arşiv belgeleri ile ulaşmak mümkündür. Bu nedenle Hurufat defterleri ve diğer vakıf belgelerinden hareketle Maraş'ın dolayısıyla bir Osmanlı şehri, şehrin mimari dokusu ve müesseselerde çalışanları incelenmiş; buna göre bazı sonuçlara varılmıştır.

Osmanlı Devlet sistemi toplumun geneline farklı şekilde yayılmış, Osmanlı ailesinde saltanatın babadan oğla geçtiği gibi Maraş vakıflarındaki görevler de babadan oğla geçer hale gelmiştir. Eğer neslin devamında erkek çocuk ve erkek kardeş yoksa kadı veya mütevellinin teklifi üzerine yerine en uygun kişiler arasından birinin ataması yapılmıştır. Ya da halkın kendi arasından seçtiği kimse göreve gelmiştir. Her padişah değiştiğinde atama kararları diyebileceğimiz beratlar yenilenmiş, böylece yeni

yönetim meşruiyet kazanmış, bu arada kendine muhalif olanları devre dışı bırakmıştır. Padişahlar adına bulunduğu kazada görev yapan kadı, görevde liyakatsizlik ve çalışmada isteksizlik gösteren kişilerin görevine gerekli soruşturmayı yaptıktan sonra son vermesi için merkeze arzda bulunurdu. Maaşlar, genel olarak eşit işe eşit ücret biçiminde ve vakfiye şartları doğrultusunda belirlenmiştir. Ancak bazı durumlarda bu miktarların azalıp çoğaldığı da olmuştur. Günlük olarak belirlenen fiyatlar ile vakıflarda çalışanlara işlerini yaptıktan sonra ödemeler yapılmıştır.

Devlet tarafından tüm müesseselerin varlıklarını devam ettirebilmeleri için geliri fazla olan mülklerin vakfedildiği görülmüştür. Bu vakıf gelirlerinden o kurumlarda çalışanların ücretleri de veriliyordu. Bu nedenle vakıflar halk tarafından bir iş kapısı olarak görülmüştür.

Vakıflarda çalışanların görevleri ömürleri ile sınırlıdır. Görevler genelde babadan oğula geçmektedir. Ölen kişi çocuksuz olduğunda ise görev tamamen yabancı kişiye geçmiştir. Bazı kurumlarda ise kişinin ölmesi beklenmeden görevini yapip yapamadığına bakılmış ve gerekirse görevine son verilmiştir. Mahallenin şikâyetleri de göz önünde bulundurularda kişilerin görevine son verilmiştir. Belgelerde çoğu kez görevli olan kişilerin memnuniyet üzerine yeniden aynı kişiye görevin verilmesi söz konusu olmuştur.

Vakıflarda çalışmalar düzenli ve sıkı biçimde kontrolü yapılmış, ayrıca çalışma zamanları ve personel sayısı ve görevleri işin yüküne göre değişmiştir. XVII. yüzyıldan itibaren vakıf kurumları iş olanağı olarak görülmeye başlanmış pek çok defa işe girmek için usulsüz beyan vermek suretiyle berat düzenlenilmiş böylece bu mekânlarda hak etmeyenler çalışır hale gelmiştir. Vakıf tesislerinde çalışanların görev süreleri ömürleri ile sınırlıdır. Bu durum, iş kaygısının ortadan kalkmasına olanak sağlamış, sonuçta verimi düşürmüştür.

Vakıfların iş kapısı olarak görülmesi, bazen bir göreve birden fazla atamanın yapılmasına neden olmuştur. Böylece babanın beratı ile evlâtları aralarında anlaşarak ücreti bölüşerek her biri bu kadroya atanmıştır. Ancak bu durumun sonucu olarak gizli işsizlik doğmuş ve beraberinde birçok sıkıntıyı da getirmiştir. Hatta bazen babaları ile çocukları aynı görevi birlikte yürütmüşlerdir. Usulsüz olarak el değiştirmeler yüzünden

görevler bazen bir başka aileye geçmişti. Bunun sonucu olarak lâıyk olmayanlar değişik görevleri ellerine geçirmişler, şikâyetler üzerine çalışanlar tahkikatlar yapıldıktan sonra azledilmişlerdir. Bununla birlikte mütegalibeler bir şekilde elde ettikleri işi ellerinde tutmuşlardır.

Ayrıca Maraş'ta yalnız erkeklerin mal edinmediği ve kadınların da servet sahibi oldukları anlaşılmıştır. Nitekim sahip oldukları malların bir kısmını vakfederek hayır işlerinde kullandıkları ve birçok kadın vâkıfın olduğu görülmüştür.

Maraş'ta eğitim öğretim hizmetlerinde cami mektepleri dışında, medreseleri de mevcuttu. Derslere halktan da kimselerin katıldığı eğitim kurumları mevcuttu. Eğitimin mahallelere kadar götürülmesi ve bunda halkın katkılarının bulunması, hem Osmanlı toplumunun hem de Osmanlı Devleti'nin eğitim öğretime verdiği önemi göstermiştir.

BİBLİYOGRAFYA**I. Arşiv Kaynakları****I.I.Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi*****HURUFAT DEFTERLERİ***

No: 1159, 1157, 1156, 1155, 1154, 1151, 1150, 1149, 1148, 1146, 1145, 1142, 1140, 1139, 1135, 1128, 1119, 1091, 569, 563, 562, 561, 560, 559, 558.

I.II.Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA. C.MF. DN. 25, GN. 1207

BOA. C.MF. DN. 114, GN. 5680

BOA. C.MF. DN. 33, GN. 1637b

BOA. C.Ev. DN. 617, GN. 31140

BOA. C.Ev. DN. 396, GN. 20093

BOA. C. Ev. DN. 621, GN. 31349

BOA. C.Ev. DN. 184, GN. 9180

BOA. C.Ev. DN. 566, GN. 28571

BOA. C.Ev. DN. 497, GN. 25143

BOA. C.Ev. DN. 122, GN. 6067

BOA. C.Ev. DN. 327, GN. 16641

BOA. C.Ev. DN. 98, GN. 4856

BOA. C.Ev. DN. 155, GN. 7680

BOA. C.Ev. DN. 78, GN. 3878

BOA. C.Ev. DN. 316, GN. 16052

BOA. C.Ev. DN. 558,GN. 28173

II. Diğer Kaynaklar

AKDAĞ, Mustafa (1979), *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi II*. Ankara: Tekin Yayınları.

ALTINÖZ, İsmail (2009), *Dulkadır Eyâletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*. Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı.

ARABACI, Caner (1998), *Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri (1900-1924)*. Konya: Konya Ticaret Odası Kültür ve Eğitim Yayınları.

ATALAY, Besim (2008), *Maraş Târîhi ve Coğrafyası* (Yay. Haz. İlyas Gökhan ve Mehmet Karataş). Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı.

ATTAR, Fahrettin (2001), Kadı. *DİA. XXIV*. İstanbul: İSAM

AKGÜNDÜZ, Ahmed (2002), Osmanlı Hukukunda Vakıflar, Hükümleri ve Çeşitleri. *Türkler*, X. s. 447-460. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

AYDIN, Nermin Zahide (2007), *Maraş'ta Gayri Müslimler ve Kurumları*. KSÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.

BALTACI, Cahid (1976), *XV.-XVI. Asırda Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: İrfan Matbaası.

_____ (2004), "Osmanlılar'da Mektep". *DİA. XXIX.*, s. 6-7. Ankara: İSAM.

BARKAN, Ömer Lütfi (1942), "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I. İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zâviyeler", *Vakıflar Dergisi*, II. 279-304. Ankara: VGM.

BAŞ, Yaşar, Rahmi TEKİN (2007). *Maraş Vakıfları (Dulkadirli ve Osmanlı Dönemi)*. Ereğli: Konya-Ereğli Oğuz Dulkadiroğlu Bektik Kültürünü Yaşatma Derneği.

BAYKARA, Tuncer (1990), *Osmanlı Taşra Teşkilatında XVIII. Yüzyılda Görev ve Görevliler*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

_____ (2002), “Kaza”, *DİA*, XXV., s. 119-120. Ankara: İSAM.

BAYBURTOĞLU, Zafer (1973), “Kahraman Maraş'ta Bir Gurb Dulkadıroğlu Yapısı”, *VD. X*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.

BRUNOT, L. (1957), “Mektep”, *İslâm Ansiklopedisi*, VII., s. 652-655. İstanbul: Maarif Basımevi.

BOZKURT, Nebi (2004), “Mektep”, *DİA*. XXIX., s.5-6. Ankara: İSAM.

_____ (2003), “Medrese”, *DİA*. XXVIII., s.323-327. Ankara: İSAM.

CENGİZ, Ahmet (2009), *XVIII. Yüzyılda Lârende (Karaman) Şehrinin Fiziki ve Sosyo-Ekonomik Yapısı*. Karaman: Karaman Valiliği.

ÇADIRCI, Musa (1997), *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*. Ankara: TTK.

ÇAM, Nusret (1984), “Gaziantep'te “Kastel” Adı Verilen Su Tesisleri”, *Vakıflar Dergisi*, XVIII. Ankara: VGM.

ÇINAR, Zehra (2009), *Hurufat Defterleri'ne Göre SeferiHisâr-ı Günyüzü Kazası*. SÜSBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

ÇİÇEKLER, Mustafa (2006), “Na't”, *DİA*. XXXII. s.435-436. İstanbul: İSAM.

ÇİFCİ, Faruk (1995), *Kastamonu Camileri Türbeleri ve Diğer Tarihi Eserler*, I., Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1970), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, (2. Baskı). Ankara: Doğu Matbaası.

DARKOT, Besim (1993), “Maraş”, *İslâm Ansiklopedisi*, VII. , s.310-312. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

DOBOĞLU, Mehmet (2009), “Maraş'ta Medreseler”, *Kahramanmaraş Dergisi*. 5 (Temmuz). Kahramanmaraş.

- DOĞAN, Ayhan (1999), “*XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Maraş*”, SÜSBE Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
- Evliya Çelebi (1935), *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, IX.*, (Haz.Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff) İstanbul: YKY
- EYİCE, Semavi (1993), “Çeşme”, *DİA. VIII.* s.277-287. İstanbul: İSAM.
- _____ (1997), “Hamam”, *DİA., XV.*, 402-430. İstanbul: İSAM.
- FAROQHI, Suraiya (2000), *Osmanlı’da Kentler ve Kentliler Kent Mekanında Ticaret, Zanaat ve Gıda Üretimi 1550-1650 (Çev. Neyyir Kalaycıoğlu)*(3. Baskı). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- FENDOĞLU, Hasan Tahsin (1999), “Osmanlı’da Kadılık Kurumu ve Yargının Bağımsızlığı”, *Osmanlı, VI.* s.453-469. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- GELİŞLİ, Yücel (2002), “Osmanlı İlköğretim Kurumlarından Sıbyan Mektepleri (Kuruluşu, Gelişimi ve Dönüşümü)” *Türkler, XV.* s.35-43. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları
- GENÇ, Mehmet (2006), “Nazır”, *DİA., XXXII.* s. 449-450. İstanbul: İSAM.
- GÖKHAN, İlyas (2008), “*İlkçağdan Dulkadirli'lere Kadar Maraş*”, Kahramanmaraş: Ukde Kitaplığı.
- GÖYÜNÇ, Nejat (1991), *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*. Ankara: TTK.
- _____ (1999), “Osmanlı Devleti’nde Taşra Teşkilatı (Tanzimat’a Kadar)”, *Osmanlı, VI.* s. 77-88. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- GÜLDAL, Mustafa (2001), “Lala Mustafa Paşa Vakfiyesi’nin Değerlendirilmesi” ,SÜSBE İslam Tarihi Sanatları Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya
- GÜNDÜZ, Tufan (2001), “Kahramanmaraş”, *DİA. XXIV.* . s. 192-196. İstanbul: İSAM.

GÜNYOL, Vedat (1957), “Mektep”, *İslâm Ansiklopedisi*, VII. s.655-659.
İstanbul: Maarif Basımevi.

HALAÇOĞLU, Yusuf (1997), *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, (3. Baskı). Ankara: TTK.

HONİGMAN, E. (1993), “Maraş”, *İslâm Ansiklopedisi*, VII., s.312-315.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

İNALCIK, Halil (1957), “Mahkeme”, *İslâm Ansiklopedisi*, VII. s.149-151.
İstanbul: Maarif Basımevi.

İPŞİRLİ, Mehmet (1992), “Buk‘a”, *DİA*. VI. s.386-387. İstanbul: İSAM.

_____ (1992), “Cabi”, *DİA*. VI. s.529-530. İstanbul: İSAM.

_____ (2003), “Medrese”, *DİA*. XXVIII., s. 327-333. Ankara: İSAM.

_____ (2006), “Naib”, *DİA*. XXXII., s. 311-313. İstanbul: İSAM.

KARA, Mustafa (1980), *Din, Hayat, Sanat açısından Tekkeler ve Zaviyeler*.
İstanbul: Dergah Yayınları.

KARAASLAN, Nasuhi Ünal (1997), “Hamdâniler”, *DİA*. XV.. s. 446-447.
İstanbul: İSAM.

KAYA, Selim (2007), Haçlı İstilası Öncesi Ortaçağ'da Maraş Şehri. *Bellekten*.
S. 262. C. LXXI. Ankara: TTK

KAZICI, Ziya (1999), “Osmanlı Devleti'nde İmâret” *Osmanlı*, V. Ankara:
Yeni Türkiye Yayınları.

_____, (1985), *İslâmî ve Sosyal Açından Vakıflar*, İstanbul: Milli Eğitim
Basımevi.

_____, (1995), *Siyasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslam Tarihi-Osmanlı Devleti
ve Medeniyeti*, X. İstanbul: Kayıhan Yayınevi.

KOÇ, Kemalettin (2009), “Tarih Boyunca Maraş Şehri'nin Gelişmesini
Etkileyen Faktörler”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*

Dergisi, 21. 311-326. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

_____ (2008), “Dulkadir Beyliği Zamanında Maraş Şehirleşme Tarihi”, *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları, II.*(Ed.Yaşar Alparlan, Mehmet Karataş, Serdar Yakar, Kahramanmaraş: Ukde.

KOMİSYON, (2000), *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.

KURT, İsmail (1996), *Para Vakıfları Nazariyat ve Tatbikat*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

KÜÇÜKAŞCI, Mustafa Sabri (2006), “Müezzin”, *DİA. XXXI.* s. 491-496. İstanbul: İSAM.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (1989), “Lale Devrinde Konya”, SÜSBE Basılmamış Doktora Tezi. Konya.

_____ (1997), *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*, Konya: Karapınar Belediyesi Yayınları.

_____, Caner ARABACI (1994), *Selçuklular ve Konya*, Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları.

_____, (2004), *Konya Şehri'nin Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı, Makaleler- I*. Konya: Selçuklu Belediyesi.

_____, (2004), “Konya Sultan Selim İmaretî”, Vakfiyesi ve Vakıfları, *Yeni İpek Yolu Ticaret Odası Dergisi Konya Kitabı VII.*, (Ed.Caner Arabacı), Özel Sayı (Aralık 2004).

_____, (2005), *Türk Tasavvuf Araştırmaları*, Konya: Çizgi Kitabevi.

_____, (2008), *Armutlu*, Konya: Çizgi Kitabevi.

- _____ (2010), *Türk Aleviliği Araştırmaları*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- MASSİGNON, Louis (1974), “Tasavvuf”, *İslâm Ansiklopedisi*, XII., s. 26-31.
İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MERÇİL, Erdoğan (1993), *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu
- OCAK, A. Y., S. Farûkî (1986), “Zâviye”, *İslâm Ansiklopedisi*, XIII. s. 468-476. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- ORHONLU, Cengiz (1963), *Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskân Teşebbüsü (1691-1696)*, İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- ORTAYLI, İlber (1976), “Osmanlı Kadısı'nın Taşra Yönetimindeki Rolü Üzerine”, *Amme İdaresi Dergisi*, IX., S.I. Ankara: Sevinç Matbaası.
- _____ (2008), *Türkiye Teşkilât ve İdare Tarihi*, Ankara: Cedit Neşriyat.
- ÖNGE, Yılmaz (1997), “XI. Yüzyıldan XIX. Yüzyıla Kadar Anadolu Su Mimarisinde Çeşme, Sebil ve Şadırvanlar”, *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*. Ankara: TTK
- ÖZKARCI, Mehmet (2007), *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Kahramanmaraş 46, I-II.*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖZKAYA, Yücel (2002), “XVIII. Yüzyılda Taşra Yönetimine Genel Bir Bakış”, *Türkler*, XIII. 699-709. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- ÖZMEL, İsmet (2002), “Kayyım”, *DİA*. XXV. , s.107-108. Ankara: İSAM.
- ÖZTÜRK, Nazif, (1983), *Menşe'i ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*, Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- _____, (2002), “Osmanlı Döneminde Vakıflar”, *Türkler*, X. s. 433-446.
Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- _____ (2006), “Mütevelli”, *DİA*.XXXII. s.217-220. İstanbul: İSAM.

- PAKALIN, Mehmet Zeki (1983), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-II-III.* , İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- PARLATIR, İsmail (2006), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yayınevi.
- SAK, İzzet (2005), *Şeriyeye Sicillerinde Bulunan Konya Vakfiyeleri*, Konya: Kömen Yayınları.
- SOLAK, İbrahim (2004), *XVI. Asırda Maraş Kazâsı (1526-1563)*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- SÜMER, Faruk, (1988), Ağaçeriler, *DİA. I.* 460-461. İstanbul: İSAM.
- _____, (1992), *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Bey Teşkilatı-Destanları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Şemseddin Sâmî (1898), *Kâmusu'l-A'lâm. VI.*, İstanbul: Mihran Matbaası.
- TURAN, Osman (1946), “Selçuklu Kervansarayları”, *Bellekten, X/39.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı , *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÜNAL, Mehmet Ali (1999), “Osmanlı Devleti'nde Merkezi Otorite ve Taşra Teşkilatı”. *Osmanlı, VI.* , 111-122. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- YINANÇ, Refet (1989), *Dulkadir Beyliği.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- _____, Mesut Elibüyük (1988), *Maraş Tahrir Defteri (1563), I.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin (1986), Vakıf. *İA. XIII.* 153-172. İstanbul: M.E.B.
- YEL, Ali Murat, Mustafa Sabri KÜÇÜKAŞCI (2003), “Mahalle”, *DİA. XXVII.* 323-326. Ankara: İSAM

ZOROĞLU, Kamil Levent (2005), “Kahramanmaraş’ın İlk Çağdaki Yeri ve Önemi”, *I. Kahramanmaraş Sempozyumu (6-8 Mayıs 2004)*. s. 303-307. İstanbul: Kahramanmaraş Belediyesi Yayınları.

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Pakize YILDIZ	İmza:	
Doğum Yeri:	Kahramanmaraş		
Doğum Tarihi:	05.10.1986		
Medeni Durumu:	Bekar		
Öğrenim Durumu			
Derece	Okulun Adı	Program	Yer
İlköğretim	12 Şubat İlköğretim Okulu	-	Kahramanmaraş
Ortaöğretim	Özel Beyza Koleji	-	Kahramanmaraş
Lise	Atatürk Lisesi	Sosyal Bilimler	Kahramanmaraş
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Konya
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Konya
Becerileri:	Osmanlıca, Office programları.		
İlgi Alanları:	Kitap okumak, müzik, fotoğrafçılık, resim, bitkiler.		
İş Deneyimi:	2 yıl		
Aldığı Ödüller:	-		
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Prof. Yusuf KÜÇÜKDAĞ		
Tel:	0535 348 29 67		
Adres	Necip Fazıl Mh. Alparslan Türkeş Bul. Oğuzhan Sit. B Blok Kat: 7 No: 14 Kahramanmaraş		